
V·DE LA:
MONTAGNE
EX·LIBRIS

Adriaan Poirters, geboren te Oosterwijk, wierd jesuit in 't jaar 1625, oudt 19 jaaren; was zes jaaren leeraar der fraaije letteren; en meer als dertig jaaren predikant; stierf te Mechelen den 4 Julii 1674.

Sotuwel priest zeer zijn Vlaamsche verzen.

Zijn Idelheid des werelds was het eerste, en het tweede werk de Masker van de wereld, voor het eerste keer gedrukt in 8vo 1648.

HET
MASKER
VANDE
WERELDT,

AF-GHETROCKEN

Door P. ADRIANVS POIRTERS,

Societatis Jesu.

HET MASKER
VANDE
WERELDT
AFGETROCKEN
Door
P. ADRIANUS POIRTERS
S. I.
T'HANTWERPEN, By de Weduwe, ende Erfgenaemen Ian Cnobbaerts.
WVoes sculp.

AEN MYN HEEREN

MYN HEEREN,

DE

SVPERINTENDENT,

RAEDEN, ENDE MEESTERS,

AVDITEVR, ENDE GREFFIER

Van sijne Majesteyts

REKENINGHEN

In't Vorstendom Ghelder, ende Graef-schap Zutphen, &c.

YN HEEREN,

Sommighe Schrijvers meldẽ ons in hunne boecken al offer verre achter inden Noordẽ

 een

een Eylant vvaer, daer het alle vvinters ſulck eenen fellẽ vorſt is, dat niet alleen de vvateren ghelijck als hier, maer ſelver oock de vvoorden, ſooſe uyt-gheſproken zijn, comen te bevrieſen, de vvelcke ſonder klanck ende gheluydt inde locht blijven hanghen; ter tijt toe dat die ſtuere Noortſche vlaeghen ſich vertrecken, en dat den ſoeten vvindt uyt den Suyden door het landt beghint te vlieghen; dan (ſeggen ſy) en ontlaedt niet alleen de locht van het Eylandt, maer ſelver oock de vvoorden, die in haer bevroſen honghen, ſoo ras als die de getemperde vvinden ghevvaer vvorden, beghinnen oock als ghedooydt, en ontbonden te vvorden; ende die in het eerſte uyt-ſpreken, overmits de felle coude, cleyn gheluydt gaven, maecken in haere tvveede voort-kominghe een helder gheſchal om vande in-vvoonders

uyt-

uyt-druckelijcker ende volmaeckter aenghehoordt te vvorden. VVat dat is vanden eyghendom van dit landtſchap, dieſvolghens vande vvaerheydt, dat ſtel ick ten laſte vande gene die 't ons vvillen opdringhen; maer dit neem'ick op my, en dat vvil ick gherne bekennen, dat iet diergelijcks my over-komen is. De vvel-daden die VV. EE. my ghedaen hebben, en de miltheydt die ick voor deſen heb ghenoten, die vereyſchten van my met recht een groote erkenteniſſe, ende een danckbaerheyt uyt gront mijns herten: ick heb de ſelve met ettelijcke vvoorden aen VV. EE. in mijne danckſegginghe ſoecken uyt te drucken, maer mits het alſdan vvinters vveer vvas, ſoo vrees' ic dat mijn vvoorden door den vorſt aen-ghegrepen, niet vveynigh in hare eerſte uyt-ſpraeck van hare behoorlijcke ghe-tuygheniſſe berooft ſullen zijn ghebleven,

ven : Soo heb ick verlanght naer het open-gaen des tijts, op dat ick mijn ſchuldighe plicht vol-comelijcker ſou moghen bekennen, door vvoorden en vvercken, die gheenen tijt noch veranderinghe onder-vvorpen en zijn, ende het ſelfſte van nu af met deſen boeck beghinnende, die ick uyt gheen ander opſicht aen VV. EE. vvederom ben opdraghende, als op dat al de vvereldt magh hooren en vveten de verbinteniſſe, die vvy hebben door de vvelcke de Societeyt en ick in 't beſonder my gheluckigh ſal achten te moghen zijn

VV. E.E.

Oodtmoedighen dienaer

ADRIANVS POIRTERS.

HET VVIT, ENDE OOGHMERCK VANDEN SCHRYVER.

Eminde Leſer,
Ghy hebt gheſien voor inde Tijtel-plaet, hoe dat de *VVereldt* berooft wordt door de *Goddelijcke Liefde* van haer ſchoon aenſicht, daer-ſe mede ghewoon is te proncken, en dat-ſe daer nu ſit en kijckt met een leelijck gherompelt, en gheploeght back-huys, ende dat in plaetſe van haere ghepoeyerde, ende ghefriſeerde locken, haer om het hooft een deel fenijnighe Serpenten ſwadderen: waer door ſy niet alleen ontſtelt en wordt, maer met alle vlijtigheyt toetaſt om haer op-ghetooyt Masker wederom te krijghen; wel wetende dat, ſoo haere ghebreken in het openbaer komen, ſy van haere dienaers minder ghelieft ſal worden; ghelijck van nu af *Cupido* ſelf van haer verveirt is, en wilt de vlucht nemen. Een Iouffrouw ſchijnt oock in beraet te ſtaen of ſy haeren *Serviteur* af ſal dancken: d'ander die in haere ydelheyt noch voortgaet, en voor den ſpieghel ſit, en friſeert, en is noch niet verwittight vanden handel die hier wordt bedreven.

Deſe ſchilderije, goedtgunſtighen Leſer, al is het by my een verſieringhe, ſoo is evenwel dierghelijcks ſomwijlen wel inder waerheydt bevonden: want *Guilielmus Biſſchop* van *Lyons* ghetuyght dat een Iuffrouwe, waerſchijnelijck vande ſchoonſte niet, haer 's morghens teenemael op-gheſet hadde, ende met het palleren, en blancketten, en roſetten een oogh ghegheven hadde. 'T ghebeurde dat ſy dien dagh door de ſtadt gingh met de proceſſie, ende paſſerende voor-by een ſeker huys; iſſer een Simme van achter op haere ſchouderen gheſpronghen; heeft haer de parruyck van't hooft gheruckt, al haer ghemaeckt cieraet gheſtoort, en voor de gantſche wereldt gheſchildert met een paer roode kaecken, die doen met verwonderinghe ſaghen het bedrogh daer-ſe de ſchoonheydt, die ſy niet en hadd', mede wiſt te verthoonen, en de vlecken, die ſy hadd', mede wiſt te bedecken.

Iet dierghelijcks te doen aen die valſche, ende op-ghetoydde *Mevrouwe de VVereldt*, docht my nu ter tijdt tot vermaeck, ende profijt aenghevanghen te konnen worden; dies te meer, om datter veel zijn haers ghelijck, die-men in alle ydelheydt ſonder beriſpinghe ſchier laet voortvaren, al even eens of't een ſchoon, en wel-ghepalleerde Ioffer; de onderwijſinghe, ende vermaeninghen waer boven het hooft ghewaſſen. Godt gaef! dat niet ſomtijdts en gheſchiedde met de Biecht-vaders, en Predikanten, datter bevonden wordt in de jacht ten tijde vande ſoete Lenten: Om dieſwil dat de velden dan vol vanden geur vande bloemen zijn, ſoo wordt den reuck vande bracken ſoo vertwijffelt, dat ſy het ſpoor vanden haes, noch ſijnen legher niet en konnen treffen, en dieſvolghens en hoort-menſe oock niet baſſen: ſoo ſou het ſomtijdts oock al konnen gheſchieden, dat de ghene die ſoo beſeten zijn van dat volcksken dat beſteken is met bloemekens, ende met gheparfumeerde moden; dat deſen ſoeten reuck, ſeggh' ick, beletten ſou het baſſen, en veel meer het bijten, uyt vreeſe vande ſelfſte door hunne vermaninghen te verlieſen. Doch dit ghemaskert Ioffer goedt, al is het met deſen quaden tijdt ſoo overvloedigh, en is mijns oordeels noch niet 't ghene dat meeſt dient beriſpt; daer zijn al ander ſtucken en brocken die wel dapper en vinnigh behoorden deur-ghehaelt te worden. De ſchijn-heylighe perſoonen, de gheveynſde vrienden, de politique voghels met al hun uyt-wendigh ghemaeckt vertoogh, ende met hunne inwendighe cromme, ende ſlimme meyninghen, al die donckere fronſel-hooſden; dunckt u niet dat dat de maskeraden zijn, diemen het mommebackhuys ſou eerder behooren af te trecken? Den *Philoſoph Diogenes* woonde in een ton, en ſcheen te gecken met de palleyſen van arduyn-ſteen, en van marmer; hy ginck *Le Prince.* met eenẽ knap-ſack, en ieder een geloofde datter maer biſcuit, een houtẽ ſchoteltjen met wat papieren in en ſtaken; ẽ alſmen diẽ opende, vont-men daer in twee dobbel-ſteenen, een fleſken vol wel-riekende wateren, eñ deſchilderije van een Ioffer.

En op dat wy oock wat van onſe tijden hier by-voeghen, heeft Vranckrijck niet bevonden, dat een van haere Princen

ſich

ſich op de hooghſte Feeſt-daghen van't jaer vertrock in een Klooſter, al of hy een generael Biechte hadd' willen ſpreken, en lijf-kaſtijdinghe doen voor ſijn ſonden? en onder-tuſſchen beſteedde al heymelijck den gheheelen tijdt in brieven, daer hy mede gaf adviſen aende Rijcks-vyanden. Het is lacchens weerdigh, ende van minder ghewichte, doch dienende tot ons propooſt, 't ghene dede eenen ſchalcken Bedelaer om te ſtelen; want al hadd' hy twee armen, droegh nochtans eenen derden van wachs gegoten: ende inde Kerck komende onder het ghedrangh, verthoonden hy altijdt eenen waerachtighen erm met den ghemaeckte, en dan ſpeelden hy onder den mantel ſijn perſonagie met den derden; en als hy met de twee ſcheen Godt van het kruys te willen bidden, dan was deſen uyt om beurſen te ſnijden, ende om ſilvere ſleutel-riemen te ſoecken. Wat dunckt u Beminde Leſer van deſe dobbele treccken? Doch het waer te wenſchen dat het deſe alleen waren gheweeſt, die om-ghegaen hadden met gheveynſde perten, ende treken, en datter hedenſdaeghs gheen ghevonden en wierden, die oock ſoo den *Sanctificetur* maecken, die in het o- "
penbaer ſpreken als Enghels, en in het duyſter leven als bee- "
ſten. Wy ſien voorwaer (Godt beterr!) onſe leſte eeuwen tee- "
nemael tot dobbelheyt ende arghliſtighe verkeeringhe, tot een grondeloose converſatie vervallen. Ick weet wel dat het mijn werck niet en is, deſe fuycken op te haelen, noch ſulcke paſteyen t' ontdecken; het moeten al andere voor-ſnijders zijn, die ſich dat willen onderwinden, ick beken' gheerne dat mijn mesken ſoo veel ſtaels niet en heeft; ick wil alleen ettelijcke ghebreken hier af-maelen; hervattende ſommighe vande ghene die ick voor deſen aengheraeckt hebbe, en dat in, en onder de perſonagie vande dobbele, ende ghemaskerde *VVereldt*; ick hop' dat als ick ſoo voorſichtelijck ben wandelende, dat ick ſal weſen buyten op-ſpraeck van die het niet en ſal ghelijcken. Of wel, my ſou recht gheſchieden, het ghene aen eenen Schilder ghebeurde, den welcken ſoo hy eenen *Monſieur* uyt-gheſchildert hadde, die nader-handt het ſtuck niet en wou aenveerden, ſegghende, dat het hem niet

en gheleeck in't minſt, noch in het meeſt ; overſulcks dat hy daer ſijn profijt ſoude mede doen. Den Schilder en viel oock niet ſlincks ; want hy liet het ſelfſte aenſicht ſoo't was, ende ſchilderde daer eenen gecks-kovel om, en doen quam *Monſieur* vloecken, en tieren, en wou den Schilder goedt rondt aen het lijf met den deghen. 'T ſchijnt dat de menſchen hedensdaeghs oock ſoo wat vies zijn; veel dinghen laeten ſy onghemerckt henen gaen, en iſſer iet dat hen ſchijnt te raecken, ende te ſtrecken tot hunder na-deel of verminderinghe, dan zijn ſy terſtondt te peerdt, en houwent voor een affront al watter ghepredickt, of gheſchreven is; ſy meynen warachtigh dat ſy 't zijn die gheſchildert ſtaen in den gecks-kovel, en die het masker vande wereldt draeghen. Soo gaet het warachtigh, beminde Leſer, weynigh woorden aef-rechts op-ghenomen konnen ſulcke krancke herſſenen lichtelijck wervel-loos maken. Dan is't : *Medicijn helpt u eyghen ſelven.* En : *Vaeght voor u eyghen deur, wilt ghy de ſtraet ſchoon hebben.* Dit niet teghenſtaende ſoo neem' ick even-wel de pen inde handt; met dit voor-nemen nochtans, en met ſulck opſet, dat ick niemandt en wil raecken : raecken ſegghʼ ick : want ick weet wel dat die een ghelaeſen huys heeft, dat die op ſijn ghebuer-mans dack geen ſteenen en moet ſmijten; veel minder betaemt dat die ſelver eenen balck in ſijn ooghen heeft, dat die ſich met de ſplinter van een ander ſal bekommeren, ende ſijn eyghen leet vergheten. Dat waer recht ghedaen ghelijck de *Lamiæ* deden, die, als ſy in haer eyghen huys waeren namen de ooghen uyt haer voor-hooft, en ſlooten die in een doosken, ſoo dat ſy blindt waeren in haer eyghen huyſgheſin, en niet en bemerckten de vuyligheydt vande kamers, de gheeligheydt van het lijnwaet, de ſmodderigheyt vande tenne-ſchotels, en dattet over al gheſtelt was of de verckens daer ghewoont hadden : dit ſegghʼ ick en wiſten ſy niet; maer als ſy buytens huys ghinghen, dan ſtelden ſy die ooghen wederom in, en door-ſaghen tot de beenderen toe de ghene die ſy op ſtraet quamen t' ontmoeten. Deſen had' haer te fraey kleederen die en behoorden gheen Kamenier te volghen, hier woonde een dochter die haer had'

laeten

laeten bedrieghen, daer was eenen die heel daghen niet en dede als tuyſſchen. Soo ſaghen ſy, ſeggh' ick, ghedurigh uyt, en niemandt en ſagh eens in; en ſchenen ghenuchte te ſcheppen dat ſe met haere handen ſaeten in het oncruyt vande ghebueren, al offer in haren hof niet meer als al te veel en had' gheweeſt om te wieden, ſulck een verdraeyt onderſoeck aen te vanghen, ende ghelijck de hoppe in eens anders vuyligheydt te willen neſtelen, is een ſaecke niet alleen ſtreckende tot ons eygen na-deel, maer teenemael ſtrijdende tegen de Chriſtelijcke, ende Broederlijcke Liefde. Wat raedt dan voor my? wat uyt-vlucht hier, of wat verſchooninghe? aenghesien ick ſchijn een ieder op ſijn ſeer te willen taſten, daer ick ſelver bevinde dat mijn handt in mijnen boeſem wit van Laſerije wordt overgoten. Ben ick dan ſoo weynigh indachtigh 't ghene ons *Cicero* in ſijn boecken heeft naer-ghelaten? *Dat die een ander wil beſchuldighen, ſelver nerghens in en moet beriſpt konnen worden?* Of en hebb' ick noyt gheleſen dat de keers-ſnutters van louter gout moſten weſen? miſſchien meynt iemandt oock dat ick handel ghelijck de rivieren doen, die het ſtroy, hout, doorens, en alle vlottende vuyligheyt ſich quijt maken; en op de groene kanten voeren, op dat ſy ſelver ſuyverder ſoude loopen. Ick verſeker u, goedtjonſtighen Leſer, dat dit of dierghelijck mijn ooghmerck niet en is, en voorwaer wil ick mijnen roep beleven, ſoo ſal ick eerder olie ghieten inde wonden van mijnen evennaeſten, als daer met venijnighe naghelen in gaen krabben: jae ick en ken' tot noch toe niemant, of al heeft hy ſijn ghebreken, ick ſpeur in teghen-deel by den ſelven ſoo veel loffelijcke wercken, dat ick meer wercks vinde om deſe naer te volghen, als om die andere te beriſpen. Waerom ſal ick dan contrarie doen? dat is den aert vande Echels of bloedt-ſuyghers, die het gheſondt bloedt voor-by cruypen, ende het quaedt uyt-ſuyghen: *Die vinden baet, in ander mans quaedt.*

Mijn voor-nemen is, in het ghemeen niet ſoo ſeer tot beriſpinghe van het teghen-woordigh, als tot waerſchouwinghe van het toe-comende, het *Maſker* vande *VVereldt* eens op te lichten, ende ettelijcke van hare feylen met eenen vingher in

het voor-by gaen aen te wijſen. Is't by aldien dat het nu ſoo valt, dat ick niet en weet, dat iemandt in't beſonder van het ſelfſte ſich plichtigh kendt, daer ick de *VVereldt* in ſal beriſpen, en dat hem gheliefde het ſelve ſich toe te eyghenẽ, dan ſou ick moghẽ peyſen dat my by-kans gebeurde, dat een ſeker jonckſken ervaren is; den welcken met eenen ſteen werpende naer eenen hondt, ende die miſſende, ſoo hy door ongheluck ter ſijden ſijn ſtief-moeder raeckte, ſey: *Deſen worp en is niet teenemael verloren.* Dat diergheljck treffen hier oock ſonder mijnen weet gheſchiedde, ſoumen my dat konnen wijten? of op my verhaelen! ick hope neen, overmits ick daer onſchuldigh in ſou weſen. Even-wel ſoo daer iemandt waer van die *Kruykens en raeckt my niet*, die my aen boort quam, ick heb eenẽ herdẽ ſchilt daer ick my ridderlijck mede kan beſchermen. Want ick leſe *Deuteron.* aen het 19. Cap. dat, is't by aldien datter twee gaen in het boſch om hout te kappen, ende dat den eenen by ongheluck ſijn bijl ontſchiet, daer den anderen mede ghequetſt wordt, datter op hem even-wel gheen verhael en magh vallen. Het welck den *H. Gregorius* ſoo toepaſt aen onſe manieren ende ſeden: *VVy gaen*, ſeyt hy, *in't boſch ſoo dickwils als wy ons begheven om onſer onderſaeten leven te beſchouwen: wy kappen hout, als wy uyt een goet hert hunne ſonden ſnoeyen: het bijl ſchiet uyt, als de beriſpinghe verder loopt als de meyninghe.* En dit was d'eenighe ontſchuldinghe vanden *H. Auguſtinus*, als hy ghepreeckt hadde teghen de ghene die ſoo naer die ontuchtighe ſchouw-ſpelen loopen. *Alipius* liet ſich voor-ſtaen al of het alleen op hem gemunt hadde gheweeſt, ende den *H. Auguſtinus* nam Godt tot ghetuyghe, dat hy in het ſegghen op *Alipius* niet eens ghepeynſt en hadde. Wel hoe! ſoumen dan in de ſermoonen, ende inde boecken niet mogen handelen vande ſonden in het gheneraal, en ghemeen? om datter iemandt inde wij-wereldt is, die ſy ſelven daer in heeft vergheten? Ergo ſoo en ſou niemandt oock by nachten met een lantern moghen gaen over ſtraeten, om dat hy door 't licht eenen dief, die beſich is met eenen winckel open te breken, ſou ontdecken. Ghy ſiet wel beminde Leſer, dat en gheeft immers gheen verwe.

Doch

Doch dit altemael, al sluyt het seer bondigh, is u noodeloos voor-ghehouden, aenghesien ick meer betrouw op uwe goetjonstigheyt, als op mijne onnooselheyt; dies te meer, om dat ick mijn naer-volghende schrijven teenemael soeck te maetighen, ende maer alleen en speel op een deel vrijtollighe naemen, als *Claesjen* en dierghelijcke naer het exempel van de Godtsgheleerde, die onder *Titius*, en de Spaenjaerts, die onder *Fulano* hunne proposten uyt werckē. Ick heb oock hier en daeringheschoten sommighe gheschiedenisse uyt andere boecken: andere, segh ick; want ick beken gheerne dat allen de pijlen niet en comen uyt mijnen coker. Ick en sal, dan hier niet schrijven 't ghene dede den *Prince d'Oria*, in een gheleghentheydt van meerdere weerdē. Desen soo hy *d'Infante* van *Spaenjen* most ontfanghen, ende verstaen hadde datter sommighe oorblasers hare Hoogheydt wijs ghemaeckt hadden, dat allen het kostelijckste datse daer sien soude, gheleendt was, soo heeft desen *Prins* met groote letters doen stellen op den ghevel van het palleys dese naer-volghende woorden: *En estas casas por gracia de Dios, y del Rey no ay cosa prestada.* Nu wat belanght den stiel, of de manier van schrijven, ick weet wel dat mijn woorden al wat grof ghesift zijn, ende dat mijn *Aenspraken*, ghelijck oock de dichtē niet seer ghepolijstert en sullen wesen, ick laet andere spreken om ghepresen te zijn, het is my ghenoegh dat ick verstaen can worden. Die in een gulde eeuwe gheboren zijn, of onder een gheluckighe planeet, dat die vry gheheeten worden, en metter daet oock zijn *Parnaßus* kinderen; als't my maer alleen gheoorloft en is te wandelen aen den voet vanden bergh, soo gheschiet my noch al verre boven mijne verdiensten. Dan ghenomen dat ick wat konst-rijcker had' connen spreken, ende dat ick met mijn pen wat verhevender had' weten te vlieghen, sou ick my dan met recht hebben moghen in-beelden dat ick de vonnissen ende oordeelen van dese spits vinnighe eeuwe buyten-scheur sou hebben ghebleven? My dunckt voorwaer al jonde my *Pallas* selver haeren schilt, noch twijffel ick, of al de pijlen souden zijn te versetten; *VVie kant al passen, als die het koren doet wassen?* Een gheschiedenisse dient my hier op

tot onderwijſinghe, ende t'ſamen tot verſterckinghe : ick ſal-ſe trecken uyt *Godtſchalcus Barletus*, en andere, om hier mede mijn ſegghen te beveſtighen, dat het altijdt te cort of te langh ſal weſen. Eenen Vader, ſegghen ſy, vergheſelſchapt met ſijnen Sone reden over wegh met eenen Eſel, die hoe ſy't keerden, en wenden, nimmermeer de ghene, die hen ontmoetten, en coſten te pas te doen, of behaghen.

DIt ſtel ick u hier voor ooghen
Hoe ſy voeren alle dry,
En daer by ſal ick betooghen,
VVie van het Eſels maeghſchap zy.

Als nu den Soon op den Eſel alleen gheſeten was, ſoo vinden ſy een deel ſchuyffel-boeven, vande welcken eenen

Riep terſtondt met luyder ſtemmen,
Siet eens deſen handel aen,
Op den Eſel ſlinghert Lemmen,
En den ouden man moet gaen.

Dit was d' eerſte handt-gift die ſy ontfonghen, waer uyt ſy lichtelijck koſten ghiſſen wat kooplie dat ſy noch hadden te verwachten. Even-wel den Vader wil het inde beſte ploy ſlaen en ſal voor deſe reys het huycksken naer den windt hanghen.

Klappers tonghen moetmen myden,
Dacht den goeden ouwen Bloet,
Hansje, ſeght hy, laet my ryden,
Loopt ghy liever wat te voet.

Nu

Nu ſal immers ieder ſwyghen,
VVant het jonckſken iſſer af:
Och! hy ſal't wel anders krijghen,
Alſmen 't eerſt aen Hansken gaf.

Heele ſtraeten roepen 't ſaemen:
Siet den ouden Grol eens aen,
Hy behoorde ſich te ſchaemen,
Dat hy rijdt, en t'kindt doet gaen.

Den ouden Man, ſiende dat ſy hem oock niet en verſchoonden, maer dat hy al even dapper met de tonghe gheſlaghen wierde, is oock vanden Eſel ghetreden.

VVant om peys, en vré te houwen,
(Sey hy:) Soon 't is beſt ghedaen,
Dat wy onſen Eſel ſtouwen,
En daer wat beneffens gaen.

Den Vader dan ende den Sone zijn nu alle bey af gheſeten, ſy gaen te voet, ieder heeft de oorſaeck van ſijn eyghen verwijt wegh ghenomen; ſal het nu voortaen moghen paſſeren ſonder

tolte gheven ! och neen, daer komen wederom ander in't ghemoedt en die grauwen alſoo kloeck als de beſte vanden hoop; ſy beghinnen al van verre te roepen, en te ſegghen:

Sietſe gaen daer met hun drijen,
Siet hoe hy den Eſel mindt.
VVil den ouden Grieck niet rijden,
Dat hy rijden laet het Kindt.
Ieder wiſt het ſijn te ſegghen,
En dat dé hen groote pijn,
Hoe ſy't heffen, hoe ſy't legghen,
Alle-man die ſeyd' het ſijn.

Doen ſagh den ouden Patroon, dat hy veel brijs moet hebben die een ieghelijck den mondt wil ſtoppen: doch om te toonen dat hun-lieden ſchimpen koſt met de ſelfſte munte betaelt worden, en dat dees dweers-drijvers met het ſelfſte ſop van laſteringhe coſten over-goten worden, ſey hy in deſer voeghen:

" *T'wil hier al ſijn vonnis ſtrycken,*
" *Oft een ieder Rechter waer;*
" *Maer wilt ghy-ſe wel bekijcken,*
" *Sy zijn oock van 't Eſels haer.*
Is het wonder datſe ſorghen?
Sey den ouden ongheſtoort;
Sy en konnen't niet verborghen,
Dat ſy oock zijn lanck ghe oort.
Sy en konnen't niet ghelijden
Datmen op den Eſel rijt,
Twee op hunnen Broeder ſchrijden,
Dat doet hen te grooten ſpijt.

Dat

Dat en was immers noch ſoo onaerdighen greep niet voor eenen ouden man: hy thoont dat als hy-er toe gheſeten waer, hy ſouſe ſonder veel daer op te ſtuderen oock wel door den moſtaert connen ſleypen: maer hy denckt, ghelijck het waer is, dat-men langh teghen eenen hoven ſal gaepen, eer hy gheſtopt ſal worden. Om dees keffers dan niet voort op te hiſſchen, gaet hy-ſe voor-by, en overleght eens een ander middel, waer door hy van die ſpot-vogels moghte bevrijdt weſen. Daer en reſteerde nu anders niet als dat ſy onder hen beyde den Eſel ſelver ſouden draghen. Dat doen-ſe; maer

Soo-ſe beyde ſchier beſweken,
(VVant de beeſt die was te ſwaer)
Al de gheen die hen bekeken,
Ghe.kten wel te keur met haer.
Zijn dat niet twee groote ſotten?
Siet doch eens den handel aen,
Maghmen dees niet wel beſpotten,
Die hier ſoo ghelaeden gaen?

Doen verloor Beſte-vader de patientie en verduldigheydt, en hy en coſt die ghemelijcke ſchimpers, en die ongheſoute ſchelders niet langher ghedooghen: ſiende dan dat hy over al was ghevallen in een deel viſe planeten, daer doch gheenen rechten voghel mede was te ſchieten, ſey hy:

Och het zijn ſoo ſwaere vrachten,
Alſmen Eſels draghen moet!
Schoon den laſt u quaem verſmachten,
Ghy krijght ondanck wat je doet.
Zijn dat niet wel Eſels trecken?
Doen de Eſels deught in als,
Die daer nae noch met u ghecken,
Zijn't niet Eſels door den hals?

Hier eyndt dit fabeltjen met den Vader, ende hier beghint het
met my; do ch ick en ben van een kleyn gheruchtjen niet ver-
„ veirt, en ſmidts kinderen zijn ghewoon voncken te ſien vlie-
ghen. Ick ſeggh' dan tot beſluyt van deſe verſieringhe, en tot
mijn eyghen vertrooſtinghe:

„ *Hoe dat ghy't heft, hoe dat ghy't vat,*
„ *De menſchen hebben altijt wat:*
„ *Hy is gheruſt, en anders gheen',*
„ *Die't oordeel Godts ontſiet alleen.*

VVat belanght de druck-fouten, den goedt-jonſtighen Leſer ſal die ghelieven te verſchoonen, overmidts ick daer niet by en hebb' konnen weſen, en die verre van ſijn goedt is, is naer by ſijn ſchaede; namentlijck ſoo bidd' ick dat hy my inde dichten wil ontſchuldighen. 'T ſchijnt datmen vandes Wereldts *ghebreken niet en kan ſchrijven ſonder ghebreken.*

TOT

TOT DEN AVCTVER

VAN DIT BOECK

P. ADRIANVS POIRTERS.

VV*Aer't dat den duyster' nacht haer loop altijts moght houdē,*
En dat den claeren dagh sijn beurt' en keer verloor',
Soo dat noch Sonn' noch Maen de aerd' verlichten souden,
Men sagh een groot verdriet de gandtsche wereldt door.
VVat brenght den droeven nacht als't gheen' ons kan benouwen?
Daer vreestmen eenen kuyl, daer schroomtmen van den val,
End' als ghy alderbest nu meent't ghevaer te schouwen,
Valt ghy wel onversiens van heuvel in een dal.
Men roept Licht licht tot hulp', flambeeuw moet ons bevrijden,
Lanteern' is hier van nood', oft immers keersen-brandt;
VVant onklaer is den wegh, wy gaen dickmaels besijden,
Ten zy dat iemandt licht ons voor-draeght in de handt.
De VVereldt *is ghewis vol droeve duysterheden,*
Vol stricken, vol bedroghs, vol vrees' van val oft stoot,
'Tis qualijck al te sien van boven en beneden,
Hoe groot't perijckel is dat ons leydt in de doodt.
En dit is't archste noch dat sy het kan bedecken,
Men speurt niet't ongheval, men siet haer laghen niet,
En valt ghy daer oft hier, sy sal noch met u ghecken,
Met haren Mommen-schijn *vermompelt sy't verdriet.*
Gaet Poirters *licht; gaet voor, toont ons all'* s'VVereldts *lagen,*
'Tis duyster daer s'ons leydt, al schijnt het goeden grondt,

De laghen zijn bedeckt, t'bedrogh light achter haghen,
Den wegh is valsch, sy wijst, maer dobbel is den mondt.
Ondeckt ons dan het veldt, op u wy ons verlaeten,
Gaet voor en waerschouwt wel oft wy zijn op de baen,
En houdt ons binnen spoor van de bepaelde straeten,
VVant sonder u beleydt moghten wy ons ontgaen.
Licht Poirters, *licht ons wel, de* Masker *kont gh'ontdecken,*
En toonen waer s'ons leydt, en waer sy ons bedrieght;
Ghy kendt haer valsch ghelaet waer met sy ons kan trecken,
Al praet sy schoon en soet, wy vreesen dat sy lieght.

P. I. H. S. I.

OP

OP DE GHEMASKERDE VVERELDT

Van P. ADRIANVS POIRTERS.

DE VVereldt had ſoo lanck gheſtaen,
Dat hare ſchoonheydt was vergaen,
Haer groene jeught was al ghevlught,
Men ſagh aen haer maer onghenucht,
De tempels van dit blondigh hooft
Die ſtonden van haer eer berooft,
En haer gheſicht dat eertijts blonck,
En dreef ſoo menigh minne-vonck,
VVaer uyt ſy ſnoode ſtraelen ſchoot,
Dat was van leepen dick, en root,
De kaecken ſaghmen ſonder bloos
Die eertijts ſtreden met de roos,
En haren blanck-yvoren tandt
In haren ſoeten mondt gheplant,
Die waſſer doen wel vier in't gros,
De dry, verrot, den eenen los,
Alleen ſoo bleefer ſchoon ghetal
Van diepe rompels over-al.
Dit had de *VVereldt* ſelf ghehoordt,
Maer wierde wel te deegh gheſtoordt,
Dies quamſe loopen voor 't ghelas
Daer ſagh *Madame* hoe ſy was.
VVat ſouſe doen? ſy wenſchte wel.
Te ſteken in een jongher vel,
Maer deſen wenſch en holp haer niet,
Schoon ſy haer ſlaepen daerom liet.

Doch

Doch soo sy nu mistroostigh stondt,
Gaf haer Cupido desen vondt,
En dede haer een *Masker* aen,
En sey, het sou dan beter gaen.
Daer met soo scheense weder schoon,
En ghinck van nieuws naer haren troon,
Daer sy ghelieft was vande jeught,
Die sich in schoonen glans verheught:
Maer soo daer eens *Godts-Liefde* quam,
Die haer't gheleende *Masker* nam,
Soo sat de *VVereldt* weer ontdeckt;
Is 't wonder dat *Ghy* met haer gheckt?

G.V.E.

Facultas R. P. Vice-Provincialis.

EGo *infrascriptus, Societatis* IESV *per Flandro-Belgicam Vice-Provincialis, facultatem concedo Viduæ* IOANNIS CNOBBAERT *typis imprimendi libellum, cuj titulus*, Het Maschker vande VVereldt, *conscriptum Flandricè à* P. ADRIANO POIRTERS, *&* *à tribus ejusdem Societatis Theologis probatum. In quorum fidem manu propriâ subscripsi & officij mei sigillum apposui, Mechliniæ* 28. *Ianuarij* 1646.

IACOBVS LIBENS.

Vidit & approbavit
G. E. L. C.

AENDE VVAERACHTIGHE

PHILOTHEA,

DAT IS

De Godt-minnende

ZIELE.

Ck ſtae ſoo wel in mijn eyghen gratie, *ô noyt ghenoegh ghepreſen Philothea*, dat ick my laet voorſtaen dat ick oock teenemael ſtae in u gratie, ende datter tuſſchen ons twee is, en moet blijven, een ſoo ſtercke verbinteniſſe, dat ick deſen mijnen Boeck, daer ick den derden druck af aenvangh, aen niemandt anders, als u, *ô Godt-minnende ziele*, en magh op-draeghen; ſoo dat ghy het grootelijcks ſoudt ghevoelen waert dat ick in dit mijn werck iemants anders als uwen ſoetẽ naem quam te ſpellen. Al-hoe-wel wie iſſer vande menſchen, of wie kander komen, die met u zy te verghelijcken, of die uwen lof kan berijcken? Men vindter veel die verſtandt hebben doch niet vergheſelſchapt met deughden; andere hebben wel ſchoonigheydt, maer een ſekere gheeſtigheydt komter te ontbreken; veel hebben uyt-wendighe gratien, maer gheen inwendighe devotie: in u worden ghevonden eñ de volmaecktheden des lichaems, ende de deughden het eenigh cieraet der zielen. Soo dat ick wel een groote onbeleeftheydt, ende als een dorp-ſonde ſou begaen, waert dat ick van mijn eerſte gheneghentheydt tot u quam af te wijcken. Om dan te betoonen met wercken, 't gheſe ick dreygh met woorden, ſoo kap ick mijnen ancker af, en gae op Godts ghenaede drijven, biddende ſijnen H.

Gheeſt, dat hy met goede invallen mijne ſlappe zeyltjens ſoo doe ſpannen en ſwellen, dat ick u, *Lieve Philothea*, naer een behouden reys, door deſe wereldtſche grondelooſe baeren tot de haeven van ſaligheydt magh beſtieren.

Het is eertijdts het ghebruyck gheweeſt datter in de Kercken vande Chriſtenen op-ghehanghen wierden raders ende wielen van waeghens, ende dat de Leeraers der ghemeynte dickwils voorhielen, dat de ſaecken van deſe wereldt ſoo ongheſtadigh ende verganckelijck waren, ofſe altemael op wielen ghedurigh hadden af-gheloopen. Dit was doen ter tijdt, ghelijck het noch is op den dagh van heden, een teecken, ende beduydeniſſe van ongheſtadigheyt: ende is oock eertijdts gheweeſt een ghewiſſe waerſchouwinghe aen den Koninck *Soſoſtris*. Deſen liet vier Koninghen in-ſpannen die ſijn caroſſe moeſten trecken; vande welcke den eenen altijdt om-ſiende, ende daer op ghevraeght, gaf voor antwoordt: *Heer Koningh ick ſie dat het radt keerdt ende draeyt, het opperſte komt onder, ende het onderſte komt boven; ende ick denck dat de kans oock eens ſal keeren, ende dat ghy ſult dalen, ende dat wy ſullen klimmen.* Op dit radt, *ô Philothea*, loopt, en draeyt de wereldt; daerom heb ick aen den inganck van dit boecxken, dit Sinnen-beeldt willen indachtigh maecken, om u haer ongheſtadigheydt, daerſe alleen in gheſtadigh is, in te drucken; op dat ghy met deſe *Goddelijcke Liefde* u begheerten boven haer ſoudt verheffen. Hier ſiet ghy dan de verganckelijckheydt vande bedrieghelijcke *VVereldt*, over de welcke den *Philoſooph Democritus* ſijn gheheel leven heeft ghelacchen, ende den *Philoſooph Heraclitus* anders niet en heeft ghedaen als weenen, ſoo dat deſe twee, al ſtaken ſy in de duyſterniſſe van het Heydendom, hebben nochtans door het licht van hun natuerlijck verſtant haere valſchheydt ghenoegh konnen door-gronden. Den *Eerw. P. Ioannes de Gouda*, vermaerdt door ſijne Sermoonen, ende Boecken, plagh te ſegghen, datter een gaetjen alleen was daer-men de *VVereldt* door koſt aenſchouwen, ende ſeyde dat te weſen de tralien vande Bicht-ſtoelen. Want daer is't dat een iegehelijck ſijn ſwarigheydt te berde brenght, om ſijn benouwt hert een

weynigh

weynigh te verlichten. Buyten die plaets en willen wy haere ydelheydt noch ſoo aenmercken, noch ſoo belijden. Wy zijn, *ô Philothea*, ghelijck de viſſchen in de zee, die de brackigheyt vande ſoute wateren niet en ſmaecken, voor datſe naerderen den mondt van een binnen-landtſche riviere die haeren ſoeten ſtroom onder die ſiltighe baeren komt te ſchieten. Soo langh als wy binnen de wereldt ſwemmen en woelen, ſoo en bevroeden wy haere bitterheydt niet, noch haere ſwarigheden; men moet ſich een weynigh daer af vertrecken, om die met een vry en onbelemmert gheſicht t' onderſoecken.

En min of meer ghelijck die eenen *Almanach* ſou willen leſen, moet het boecxken een weynigh van ſijn ooghen houden, ende daer niet op-legghen; ſoo moet-men oock de *VVereldt* van verre beſien om te leeren wat voor eenen *Almanach*, en *Loghen-ſack* ſy is, wat quaedt weer ſy *prognoſticeert*, wat tempeeſten, en Eclipſen. Dit en ſien wy noyt beter dan als wy uyt de *VVereldt* moeten ſcheyden. Doen heeft het oock ghevat ſijne Koninckliјcke Majeſteyt *Philippus* den *III.* die nochtans met ſijne heylige Huys-vrouwe godtvruchtelijck gheleeft hadde. Deſen, naer dat hy 23. jaeren gheregeert hadde, ligghende op ſijn ſterven, ende over-peyſende de *Ydelheydt* vande *Hofſche wereldt*, heeft tot hem gheroepen ſijnen Predicant P. *Hieronymus de Florentia*, vande *Societeyt Ieſu*, eñ hem belaſt dat d'eerſte reys als hy op ſtoel ſou ſtaen, ſou vercondighen; *Dat hy had' ſien ſterven eenen Koninck die ſoo veel jaeren wenſchte Eremijt geweeſt te zijn als hy Koninck gheweeſt hadde.* Dierghelijcke redenen dan, *ô Philothea*, hebben my beweeght, dat ick u deſe *Ydelheydt* een weynigh tijdts ſoude voor ooghen ſtellen, 't ghene ick in dit boecxken heb ghetracht te bewijſen. Ick hebbe al willens en wetens mijn manier van ſchrijven ghetempert, ende niet teenemael op ſijn geeſtelijcks willen ſtellen ghelijck ſommighe doen die heel verheven ſpreken, ende anders niet by en brenghen als het merch vande verlichte Schrijvers. Mijn ooghmerck, ende het wit is de *Ydelheydt des wereldts* by ſoo veel duyſenden beclaeght, by ſoo weynighe verſmaedight, een luttel met eenvoudighe woorden t' ondecken tot meerdere on-

der-wijsinghe, eñ naerdere uyt-legghinghe heb ick tusschen de dichten in-ghevoeght een *Aenspraeck*, om u een weynigh te onder-houden, ende om met u als tusschen beyde eens te moghen spreken, daer in voor-houdende verscheyde Leeringhen ende Historien, op dat ghy de *VVereldt* eens soudt met de voeten stooten, en dan u beginnen te stellen om Godt allenghskens naerder en naerder by te komen; ghelijck de Reyghers ende Oyvaers doen, die twee of dry-mael op de aerde met hare voeten douwen om haer selven soo om hoogh te dringhen; soo wensch ick dat u, ô *Philothea*, dit Boecxken een occasie magh wesen om u vande aerde, dat is, vande verganckelijcke ghenuchten, eer, en rijckdommen te verheffen, ende dan voortaen als eenen *Paradijs-voghel* verre boven dese *Ydelheydt* uwen swier te houden, op dat ghy nimmermeer met u begheerten en komt neder te dalen. Ende is't by aldien dat het Soontjen vanden Koninck van *Iaponien* soo op-ghevoedt wierde, dat het noyt de aerde en raeckte, om dat het erfghenaem moest wesen van een Rijck dat nochtans op de aerde was gheleghen, soo siet ghy wel hoe voorsichtelijck dat ghy uwe voet-stappen oock moet setten; ick hou u voor een Princersse, ghy zijt by my een Konincks Dochter: verre moet dan van u wesen dat ghy aen de aerde vast ghehecht sout blijven. Ick weet wel, ghy zijt al verhevender van moedt, ende couragie, ghy en soudt den naem van *Philothea* niet willen voeren, waert dat ghy den naem van *Philothea* niet en woudt beleven: dat doet my vastelijck ghelooven uwe seebaerheyt, godtvruchtigheyt, eenigheyt, eerbaerheydt, vreese des Heeren; suyverheydt des herten; met een woordt alle de deughden die in u worden ghevonden: dese, seggh' ick, gheven my een vaste hope dat ghy u liefde op d'aerde niet en sult laeten spelen, als om den hemel meer te beminnen. Door-wandelt ghy dese wereldt met u verstandt, 't is om de glorie Godts daer alleen uyt te rapen: sijn liefde leert ghy uyt het vier, sijne soetigheyt uyt den douw, sijne bermhertigheyt uyt de grondeloose zee, sijne schoonigheydt uyt de bloemen, sijn rijckdommen uyt de goude mijnen; daerom alleen, segh ick,

Solier. Hist. Ecclef. Iapon. l. 1. cap. 6.

wiltghy desewereldt aenschouwen, andersins is u nature, ende gheneghentheydt tot verhevender saecken gheschapen. My dunckt als ghy eens in uwe ziele smaeckt de soetigheydt vanden Goddelijcken troost, ende dat ghy eens proeft dien hemelschen *Nectar*, dat ghy dan roept met duysent ziel-suchten die uyt uwen boesem vlieghen: *VVee my dat mijn ballinckschap hier soo lanck wordt uyt-ghetrocken! wie sal my verlossen van dit lichaem des doodts? Hoe ghenoeghelijck zijn uwe tabernaculen, ô Heere der crachten! mijne ziele beswijckt, ende smilt in het over-dencken van uwe saletten! waerom en verander' ick niet in een hert, op dat ick eens magh loopen naer die fonteyne der levende wateren? VVie sal my gheven vleughelen van een Duyve, ende ick sal vlieghen en gaen rusten? ô wanneer sal ick eens in eenen Enghel veranderen, om die hemelsche ghenuchten, ende de blijdtschap der* Salighe *te ghenieten! Gaet daer mijne wenschen ende begheerten, vlieght derwaerts op mijne ghedachten, ende ghepeysen; sit op die vleugelen der winden, snijdt door die blauwe wolcken, gaet eens daer boven ghenieten dat noyt ooghe ghesien en heeft, noch oor ghehoort, noch ghedaelt en is in 's menschen ghedachten. O dat ick had een ginsterken van die eeuwighe Sonne! ô dat ick had een briseltjen van dat hemelsch Manna! ô dat ick had een sandeken van ons Vader-landt daer boven! ô dat ick had een straeltjen van dat Goddelijck vier ende vlamme!*

Komt tot ons Heylighen Gheest,
Wilt in mijn herte daelen;
Onsteeckt dat alder-meest
Met uwe straelen.

O wat een beweeghinghe sou dat gheven in mijn ziele! wat een veranderinghe in mijne manieren! Ghy zijt eens ghedaelt op een Herderken, hy is verandert in eenen Koningh; ghy zijt eens ghedaelt op een kleyn kindt, ende hy is ghewerden eenen Rechter van twee Ouderlinghen; ghy zijt eens ghedaelt op eenen Visscher, ende hy is op-ghenomen tot het hooft der Kercke; ghy zijt eens ghedaelt op eene on-eerlijcke Vrouwe, ende sy is ghewerden de ghenuchte der Enghelen. En wat een cracht ende sterckte en hebt ghy aen die teere ende swacke Maeghden niet ghegheven? Ghy verweckt Catharina, *datse liever heeft op scherpe raders ghescheurt te zijn, als inde gheborduerde carosse vanden Keyser* Maximinus

minus *ghevoert te worden: ghy doet* Agnes *met meerdere vreught staen in't midden der vlammen*, *als* Sardanapalus *lagh op de roosen: ghy laet* Barbara *stellen in de ysere boeyen, ende sy is schoonder dan ofse waer behanghen met goude ketenen:* Potamiena *wordt in het siedende peck ghesmeten, ende haer dunckt datse met hemelschen dauw wordt over gotten: ghy doet* Vrsula *wenschen om pijlen*, Agatha *om nijp-tanghen*, Thecla *om wilde beesten*, Clara *om cruycen: Maeckt ô stercken Gheest, dat* Philothea, Clara *magh wesen, dat sy met* Vrsula *roep om wonden, met* Thecla *om bloedtgierighe dieren; datse de voetstappen volghe van* Catharina, *datse ghelijck magh worden aen* Barbara, *datse met die kloecke Maeghden haer ziel al hebbe in den Hemel, schoon het lichaem hier noch wordt ghehouden op der aerden. O gheluckigh ende duysent-mael gheluckigh die van nu af bezeylt hebben de haeve vande eeuwighe glorie! die nu zijn buyten perijckel van schipbraeck te lijden, die het vaste landt van hunne saligheydt al besitten! VVanneer sal ick eens sien die neghen chooren der Enghelen? wanneer sal ick eens aenschouwen die twelf ghestachten van Israël? wanneer sal ick weerdigh wesen om gheluck te wenschen aen de vierighe Apostelen, aen die vrome Martelaren om hunne Laurieren, aen die suyvere Maeghden om haere Lelien? wanneer sal ick daer boven eens gaen ghenieten die sekere gherustheydt, die gheruste stilligheydt, die stille soetigheydt, die soete gheluck-saligheydt, die gheluck-saelighe eeuwigheydt, die eeuwighe vrolijckheydt? ô Heer wanneer sal ick komen, en voor u aensicht verschijnen? ô Heere wanneer sult ghy mijn ziel uyt dese levende doodt verlossen, ende tot dat onsterffelijck leven op-nemen?* Soo dunckt my, *ô Philothea*, dat ick u hert sie vlammen, dierghelijcke ziel-spraken merck ick in uwen cloecken gheest te spelen, sulcke wenschen ende suchten stiert ghy somtijdts naer den hemel. Ick weet wel ghy zijt een wel-gheboren kindt dat anders niet en soeckt als sijne saligheydt te versekeren. Dit soo wesende, soo segh ick u 't ghene *Christus* in't hofken sey aen de Soldaeten: *VVie soeckt ghy?* Sy antwoorden: *Iesum van Nazareth.* Waer op *Christus: Laet dese dan gaen.* Soeckt ghy *Iesum* van *Nazareth* oprechtelijck, *ô Philothea?* Laet dan de eere, de wellusten, den pracht, de Ydelheydt des Wereldts, laet die vaeren: verlaet die, eer datse u verlaeten; dat is mijnen wensch, dat zijn al
mijn

mijn begheerten. Hoe kloeck is dit eens volbroght gheweeſt van *Gerardus à Campis*? Deſen had een ſchoon huys ghebouwt, ende was wel gheſtoffeert, waer toe hy ſijne vrienden ghenoodt heeft om dat eens te beghieten, ende naer datſe luſtigh gheweeſt waeren, heeft hy aen hen ghevraeght ofter iet was dat ſulck een huys ontbrack. Waer op eenen van al antwoorde, jae, datter een gat was, coſt hy dat ſtoppen, dat hy dan gheluckigh ſou vveſen: den welcken ſeyde dat het gat van de deur was daer hy doodt deur ſou uyt-ghedraghen worden, al's wanneer hy oock Vrouw' en kinderen, goedt en bloedt, en alle vreught der wereldt ſou moeten verlaten. VVelcke waerſchouwinghe ſoo veel ghewerckt heeft in het ghemoedt van *Gerardus*, dat hy de *VVereldt* met haer *Ydelheydt* heeft gaen verſaecken. Hoe weynigh zijnder, *ô Philothea*, die dit eens oprecht overdencken? hoe luttel die daer naer hun leven ſchicken? ende nochtans den *Apoſtel Paulus* en houdt niet op van ons te vermaenen; Ick ſeg u dan, *ô Broeders, dat den tijdt cort is, op dat de ghene die vrouwen hebben, zijn ofser gheen en hadden, ende die vveenen, of ſy niet en vveenden; en die lacchen, of ſy niet bly en vvaren; en die koopen, of ſy niet en beſaeten; ende die dees vvereldt ghebruycken, of ſyſe niet en ghebruyckten: want de figure ende den ſchijn van deſe vvereldt die gaet voor-by.* 1. *Ad Corint.* 7. *Rolandus* een wereldts Ionghman wierde deſe verganckelijckheydt oock op eenen dagh ghewaer; want 's avondts uyt een luſtighe feeſt, ende vrolijck gheſelſchap t'huys komende vraeghde hy ſy-ſelven: *Rolande* waer is nu het banquet dat ghy van daegh hebt genoten? waer zijn die leckere ſpijſen? waer die coſtelijcke wijnen? waer is dat muſieck en inſtrumenten? waer die lieffelijcke ſtemmen? waer die aerdighe danſen? waer dat aenghenaem ende vrolijck gheſelſchap? is dat dan al ghepaſſeert? is dat altemael voorby? zijn die ghenuchten ſoo haeſt al verdwenen? ô nu ſie ick dat de wereldt ghelijck als op een radt ſchijnt te drayen ende te keeren, ende alle ghenuchten tot eenen haeſtighen ende onverwachten onderganck is brenghende. 't Ghene deſen *Rolandus* heeft bevonden, had *Ezechiel* langhen tijdt te vooren in het ſchip beſchreven, dat had maſten van Ceder-boomen, rie- *Ezech.* 27.

 men

men van ſterck eycken hout,ende eene coſtelijcke campange ende ſpieghel : het had zeylen van zijde,en vlagghen van purper ende meer andere coſtelijcke toe-ruſtinghe,maer daer en was gheenen ancker aen, die het ſtandtvaſtigheydt ofte verſekeringhe ſou connen gheven. Hoe wel ſeyt dan de Godtvreeſende ziele by *David: Het is my goedt,mijnen Godt aen te hanghen, ende in mijnen Heer mijnen ancker ende hope te ſtellen.* Die wenſch ick dat altijdt u toe-vlucht magh weſen, *ô Philothea*, op ſijne gratie hope ick dat ghy voortaen ſult ſteunen,ende niet op het ongheſtadigh radt van haere *Ydelheydt. Godt moet zijn u lot*; daer toe hebbe ick de penne inde handt ghenomen om u in uwe aenghenomen Godts-dienſtigheydt te verſtercken; want ick ſagh al dat 't ghene ick hier gheſtelt heb op het pampier, dat dat te voren al in u hert was gheſchreven, ende dat het al eerder by u waeren wercken, als by my woorden; ick bid u al even wel dat ghy dit mijn Boecxken in danck wilt ontfanghen, om wiens vville het alleen te voorſchijn is ghekomen, ende dat ghy dit als een moederloos kindt voor het uvve vvilt omhelſen, ende aenveerden. Ick ſeyndet dan met eenen naer u toe met laſt van u uyt mijnen naem te groeten; het ſal my aenghenaem vveſen, is't dat ick verſtae dat het ſijn boodtſchap vvel ghedaen ſal hebben,ende dat het u vvel ſal zijn bevallen.

Pſalm. 72.

DEN

DEN SCHRYVER

TOT SYN BOECXKEN.

GAet Boecxken, *gaet vry uyt, en laet de menschen praten,*
Die schorft is op sijn hooft, die sal den cam vvel haten.
Gaet henen even vvel, en spreeckt met stouten mond',
Daer sachte Meesters zijn, daer blijft een vuyle wond.
Maer dat ghy u vvel vvacht van niemandt niet te laecken,
Ghy mooght de fouten wel, maer niet de menschen raecken;
Straft vry de Ydelheydt, *en wat de* Wereldt *doet,*
Maer dat ghy nimmermeer treedt iemandt op den voet.
Als ghy u daer voor wacht, dan isset gheen verwijten,
Maer in den gribbel wat, en in den grabbel smijten;
En of ghy somtijdts noemt ons Claesje, Griet *of* An,
Dat is van niemandt niet, dat is van allen man.
Men magh nu anders niet; soo teer zijn onse ooren,
Dat niemandt niet en wil de platte vvaerheydt hooren;
Al vvaer het uwen vriendt, nijpt ghy hem wat te fel,
Stracks is hy op sijn peerdt, en springht schier uyt sijn vel.
Soo dat-men hedens-daeghs moet als Churgijnen leven,
Die strijcken eerst den erm eer sy een steecxken geven,
En trecken soo het bloedt dat inde aders sit,
Op dat het heele lijf ghenese door een lit.
Nu merckt ghy immers vvel hoe dat ghy u moet draeghen,
Op datter noyt met recht kom' iemandt van u klaeghen:
Daerom siet wat ghy doet eer dat ghy u verbrandt,
VVant daer is over-al soo menigh vies verstandt,
Maer wat een Lichte-veegh, *en* Venus-jancker *smallen,*
Of wat een Kiecken-hooft *wil van u ligghen rallen,*
Of ievers een Doctoor *met hersen van papier,*
En past op hunnen klap, en snaeter niet en sier.
Doch soo u iemandt quaem te stooten, en te smijten,
Daerom en moet ghy niet ghelijck de kinders krijten,

Maer krijghde ghy't te quaedt, en praemt u meerder noodt,
Soo neemt u toe-vlucht dan op Philotheas *schoot:*
Sy heeft u menigh-mael verwacht met groot verlanghen;
Sy sal, ick weetet wel, met blijdschap u ontfanghen,
En nemen in de handt, en thoonen metter daedt,
Dat sy is u Ma-mer', of seker seer bestaet:
Sy sal u Marsepijn, en Mustasolen gheven,
En veel meer lecker dincks als ghy hadt van u leven,
En eenen Sinte-Claes, *dan weer een* Nieuwe-Iaer,
En suycker en Candijs dat heefse alle-gaer.
Noch sult ghy Peper-koeck, Rosijnen, ende Vijghen,
Soo veel als ghy begheert, met heel papieren krijghen,
En waefels honingh-soet met soo veel specerije
Van Suycker, en Caneel, en ander leckernije.
Nu peyst eens liefste Kindt, *hoe dat ghy haer moet minnen;*
Hoe ghy u best moet doen om haere gunst te winnen.
Doet altoos watse seydt, vergramt haer nimmermeer,
Dat is naer mijn verstandt voor u een nutte leer.
En merckt ghy dat se heeft somtijdts een pratiens-vlaeghje,
Al is sy in den hof, of onder een groen haeghje,
Seght Philothea *dan met eenen soeten lach,*
Dat ick uyt grondt mijns hert haer wensche goeden dagh.

AENDACHTIGHEN LESER.

DAer was binnen *Luca* in *Italien* eenen *Moeselaer*, die op den pijp-sack ghespeelt hadde voor alle de Borghers deuren, ende niet, of weynigh ontfangen hebbende, is hy mistroostigh gegaen naer de Kercke, ende staende voor een silveren beeldt van eenen *Salvator*, sey hy: *Heer, ick heb den heelen dagh ghespeelt voor die ondanckbaerighe wereldt, nu wil ick liever voor u spelen.* 'T welck doende heeft het beeldt eenen silveren schoen, of plattijn voor den Speel-man laten vallen, die-men het beeldt nimmermeer weder aen den voet en heeft konnen stellen, al of den *Salvator* had willen te kennen geven, dat hy de diensten die t'sijnder eeren gheschieden, al ghetrouwelijcker sal loonen als die-men voor de wereldt is aenvanghende. Die de *VVereldt*

dient

dient, dient eenen ondanckbaren, ende krancke Heer; soo dat *David*, die nu Herder, nu Koninck, nu vluchtigh en ballinck was, oock wel sey datse is *een bedrieghelijck peerdt tot de salihheydt.* Oversulcks staet het eenen voorsichtigen Ruyter toe, sijn voeten niet te diep inde steghel-reep te stelle, om in alle geval het peerdt in't water oft in slijck wou gaen ligghen, hy altijdt met eenen spronck alle onghemack sou konne verhoeden: daerom schijnt hy vry al te sorgheloos ende 't onbedacht, die sich sonder achterdencken daer al te diep wil insteken, ende daer op te seer betrouwen. *Ghy en weet niet*, waerschouwt ons *Seneca*, *waer dat u dese tijdelijcke saecken, daer ghy op rijdt, waer datse u neer sullen setten of laten steken.* Ons sou ghebeuren 't ghene den wederspannighen *Absalon* is ervaren. Als hy met het hayr ghevlochten was tusschen de tacken, doen is hem den Muyl-esel ontschoten, en hy bleef hanghen voor sijne vyanden, daer hy met dry lancien vreedelijck is door-loopen, Een volkomen *Figure* van eenen ramp-salighen dienaer des *VVereldts*, die op de verganckelijcke saken betrouwende, de selve tot eenen grooten hert-sweir op het onverwaghste moet laten vaeren, wiens ziele als-dan met ghewisse lancien van droefheyt wordt door-reden. Laet ons dan in tijdts tot ons profijt by-wijlen dit naervolghende over-dencken.

1. Wat isser doch op dese wereldt dan ydelheyt der ydelhede, en altemael ydelheyt, uyt-genomen *Godt beminnē en hem dienen*?

2. Wat salder in mijnen uytersten doodts-noodt wesen als bangigheydt der bangigheden, en altemael bangigheydt?

3. Wat salder in't laetste oordeel wesen dan rechtveerdigheyt der rechtveerdigheden, en altemael rechtveerdigheydt?

4. VVat salder in den Hemel wesen als vrolijckheydt der vrolijckheden, en altemael vrolijckheydt?

5. VVat salder inde helle wesen als pijnlijckheydt der pijnlijckheden, en altemael pijnlijckheydt?

6. Wat salder hier naermaels wesen als eeuwigheyt der eeuwighedē, en altemael eeuwigheyt? Wilt dit, aendachtigē Leser, overpeysen, eñ de wereldtsche *Ydelheyt* en sal u hert niet verleyden, noch ghy en sult Godt niet lichtelijck door sonden komen te vergrammen.

TYDT-VERLIES
ENDE
Kleyn-profijtelijcken arbeydt vande VVereldt.

Laetſe vveven,
VVat ſal't gheven?

GOdt voorder' u Madamoiself',
Gaet dit voor goedt, of is't maer spel?
Soo neerstigh aen dat block-ghetouw!
Ghy zijt een peerle van een vrouw.
Ba! sulcke Lie die worden rijck,
En winnen't geldt ghelijck als slijck.
Maer seggh' een reysje, van dit goedt
Hoe veel een vaeyem costen moet?
VVel! lachte ghy als ick dit vraegh?
Het is mißchien voor eenen craegh.
My dunckt dat sy van schaemte swijght,
Om niet te segghen wat sy krijght.
En datse daerom heel den dagh,
Ontrent de Spin wel wercken magh.
VVant als het al ghecropen is,
En als het al ghelopen is,
En als het al ghekeken is,
En als het al ghesteken is,
En als het al gheslinghert is,
En als het al ghevingert is,
En als haer netten zijn ghespreydt,
En als haer canten zijn ghebreydt.
Is't noch een mughsken voor de Spin,
Dat is voor haer noch groot ghewin.
Is't eenen schellinck voor een el,
Soo gaet de Coopmanschap noch wel.
VVant dickwils sit ick daghen lanck
En wacht tot avondt sonder vanck.

En

En dickwils siet-men dat den prijs
Hanght aende Mode *van* Parijs,
Soo weynigh brenght haer wercken uyt ,
Maer siet wat ick hier uyt besluyt?
Ick segh', en ick wilt houwen staen ,
Dat veel de selve weghen gaen ;
Ick segh' al hevet gheenen schijn ,
Dat sy maer Spelle-wercksters *zijn.*
Door reyst de wereldt op en neer,
Siet op Mevrouw', *siet op* Mijn Heer,
En wat ons Ioffer, *en haer* Maeght,
En wat dat doch ons Heerschap *jaeght,*
Gaet onder-vraeght een armen Bloedt
Hoe veel, en wat hy niet en doet,
'T is altemael,'t is om ghewin,
En steken daer haer leven in,
Ick segh', al hevet gheenen schijn ,
Ick segh' ,noch eens dat Spinnen *zijn.*
Daer sit Me-Iuffer *heel den nacht,*
Maer naer een magher Vliegh' *en wacht,*
Die feselt haer wat in haer oor,
Dat is den vanck van onse Sloor.
'T is wel ghevanghen waer hy vast,
Maer neen hy is ten slimmen Gast,
Hy isser deur , en trompter uyt,
VVat seggje nu van onsen Guyt?
Doch sy en is het niet alleen ,
Verloren aerbeydt is ghemeen.

Is't

Is't dat ghy't heel de wereldt vraeght,
VVie isser die het niet en klaeght?
Den eenen wachten naer sijn Bruydt,
En streeck hem daeghs te vooren uyt:
Een ander was doen wel ghetrouwt,
Maer't was hem's anderdaeghs berouwt.
En Floris *onsen erghen Loer*
Die letten hoe dat Bestjen *voer,*
Hy meenden dat sy reysen sou,
En Bestjen *sit weer inde schouw.*
Mijn Heer *was in het Hof gheacht,*
Soo dat hy groote saecken wacht,
Hy wachte seven jaeren lanck,
En scheyde noch met eenen stanck.
Ick ben hier naest een weeldigh kindt,
Het spitste fentje dat-men vindt
Het trotste Quantje *vande straet,*
Dat altijdt trots, en trotser gaet,
Dat quam hier nimmermeer voor-by,
Of't had' een Ioffer aen de sy,
En ginck spaceren naer den noen,
VVant anders had' het niet te doen,
En dienden haer voor Valentijn,
En wou en sou en most het zijn.
En dienden haer voor Serviteur,
En droegh een roosken voor faveur.
En midts hy dit hiel voor gheluck,
Soo wou hy vast gaen op het stuck.

Dies

Dies schonck hy aen de Kamer-maeght
Een bonte moffel diese draeght,
En aen den veurschoot die soo kraeckt
Daer isse oock soo aengheraeckt.
Maer siet den windt, en vrouwen aerdt
Die keeren dickwils op een quaert;
Men viert hem niet ghelijck-men plagh,
Hy krijght niet eenen soeten lagh,
Men laet hem dickwils bellen staen,
En komt dan iemandt noch ghegaen
Die seydt: Ons Ioffer *is van huys;*
En dat is spitsaert sulck een cruys,
Dat hy gaet druypen langhs de stadt,
Al of hy't niet wel vast en hadt:
En schoon of hyse somtijdts vindt,
Hem en wordt niet eenen stoel ghedindt,
Men doet hem niet meer sitten neer.
Het is gheseydt: Komt niet meer weer.
En heb ick dan niet wel gheseydt,
Dat al dit volcxken webben breydt?
En soo dees spinnen alle-gaer,
Soo volghter hun met duysent naer.
Die wercken saemen even sterck
Aen spil, en spin en spelle-werck,
En slaeven soo heel jaeren lanck,
Om gheenen, of seer cleynen vanck.
Ick segh' dan, en met goeden schijn,
Ick segh noch eens, dat Spinnen *zijn.*

AEN

AEN-SPRAECK.

ICk weet wel, *Alderlieffste Philothea*, ſonder vleyinghe of pluym-ſtrijckerije gheſproken, dat ghy kloeck van gheeſt zijt, ende niet alleen verſtandt en hebt van draeykens aen malckanderen, maer oock van reden aen een te knoopen, ſoo dat ick my hier in het beghinſel ghenootſaeckt vinde deſe mijne *Aenſpraecken* ſoo te voeghen, datſe niet alleen van een deel ongheboncle ſtof vry en zijn: maer in teghendeel veel ſpreucken eñ daer op paſſende materie vervatten, die u moghen vermaken, en niet met àllen en ſtelle dat u ſou connen mishagen. Al-hoe-wel u vonnis of oordeel my niet lichtelijck verveirt en ſal maecken; want uwe ſoet-aerdigheyt en pleegh in ghiften gheen fouten te willen bekennen, wel wetende, ghelijck het Italiaens ſpreeck-woordt luydt, *Dat men gheen peerden in den mondt ſal ſien die ons worden ghegheven.* Waer't nochtans dat ghy u verwonderde, waerom ick van dit teghenwoordigh Sinnen-beeldt mijn werck beghinne, ſoo ſal u ghelieven indachtigh te weſen, dat de Ioffrouwen van deſen tijdt gheerne voor aen de venſter op den terdt ſitten, om te ſien eñ geſien te wordē; ſoo docht my oock dat ick deſe Ioffer, die met haer ſpelle-werck ſoo beſigh is, gheen aenghenamer plaets en heb connen gheven, als dat ick haer voor aen de venſter van mijnen boeck eenen ſtoel met een kuſſen ſou aendienen.

Dit ſoo weſende, om mijne *Aenſpraeck* te beghinnen, ende te thoonen hoe qualijck den coſtelijcken tijdt by veel te vergheefs beſteedt wordt, ende onnuttelijck over-ghebrocht, ſoo ſeggh' ick met *Seneca: VVie iſſer die hedens-daeghs den tijdt weerdeert naer ſijne koſtelÿckheydt, die eenen dagh ſoo groot acht als het behoort? Een groot deel van het leven wordt verquiſt met quaedt te doen, het meeſte deel met niet te doen, het gheheel met iet anders te doen.* Siet dit leſt eens *Lieve Philothea*, in die oude Hiſtorien, ghy ſult vinden eenen *Domitianus*, die, niet-teghenſtaende hy den Schepter in de handt, ende de Croon op het hooft, hadd' even-wel beſteedde alle daghe ettelijcke uren, om vlieghen Epiſt. 1.

met naelden te door-steken, en was daer soo besigh mede, of hy de principaelste hoofden van sijns vyants legher vervolght hadde. Eñ *Hartabus* Koningh vande *Hyrcanen* die maeckten sijn werck van mollen te vanghen. *Biantes* Koningh van *Lydien* besteede sijnen tijdt met vorssen aen draeyen te knoopen. *AEropus* Koningh van *Macedonien* en dede anders niet dan lanternen maken, en noch en sagh desen niet dat dit teghen sijne Majesteyts eer was streckende. Dit is gheschiedt in oude tijden; maer my dunckt datter oock al dierghelijcke zijn noch op den dagh van heden. Hoe veel worter ghevonden die hunnen tijdt besteden in te kemmen, in het wasschen vanden baerdt, in het friseren vande knevels, met faveuren te koopen, met schermen, met het ticktack, met pickeren, met het palet, met het racket, met de dans-school, met vrijen en courtiseren, met vleyen en streelen, met verhaelen van saecken diese noyt ghedaen en hebben, met stoffen op hun adelijck bloedt, daerse nochtans maer van ghemeyn lieden ghesproten zijn, met roemen op hunne goederen, en maken ghedurigh kasteelen inde locht, ende en souden gheen boeren-huys op't sandt konnen richten? Vanden anderen kant wat eene tijdt-verquistinghe en wordter oock onder de vrouwen niet ghevonden? Men sou segghen dat sommighe van haer gagie trocken, soo besigh zijnse om iet nieuws te versieren; 't schijnt dat sy anders niet en connen of weten, als vande *Nieuwe Mode* te spreken, vande poyer-doose, vanden friseerpriem, vanden spieghel daerse hondert-mael by-loopen om te sien hoe dat de locken crollen: en souden liever hebben (ghelijck eenen seyt) *Dat de heel Republick, als eene van haere haeyrkens ontstelt sou worden*; ja souden met *Hortensius* wel iemandt een proces leveren die by ongheluck een kroocxken in haer kleedt gheploytsou hebben. Dese besteden een vieren-deel van haer leven in palleren, een ander vieren-deel in visiten, het derden in dansen en springhen, de rest in slaepen en droomen. Wat dunckt u? sou ick dese niet by de Vlieghen-vanghers, ende beneffens de Lantern-makers moghen stellen? Hoe bequaemelijck eñ ghevoeghelijck soude dierghe-

ghelijcke al-te-mael op-gheleet worden de ſtraffe daer de *Danaïdes* in de hel mede ghepijnight worden. Deſe(ghelijck de *Poëten* ſegghen) en doen anders niet als in een ſift water halen, en ſoo veel als ſy ſcheppen, ſoo veel ontloopt haer ; ende in deſen verloren aerbeydt moeten ſy jaer uyt jaer in volherden. Doch op dat ick dit niet alleen op fabulen ſchijn te bouwen, ſoo bidd' ick dat ghy eens wilt verſtaen op dierghelijcke het ghevoelen vanden Propheet *Aggæus : Stelt eens u herten op u weghen.* dat is, onderſoeckt ende let eens op uwen vruchteloosen aerbeydt, op uwen verloren tijdt ende moeyten. *Ghy hebt veel gheſaeyt en weynigh inghevoert ; ghy hebt ghegheten, ende ghy en zijt niet verſaet, ghy hebt ghedroncken, ende ghy en zijt niet verheught ; ghy hebt u ghedeckt, ende ghy en zijt niet warm gheworden : ende die het geldt vergaederde, die hevet in een beurs met een gat gheſteken.* Dat is altemael met een woordt gheſeyt, verloren arbeydt en tijdt-verdrijf ſonder eenigh profijt. My dunckt waerachtigh dat deſe oock wel reden ſouden hebben om met groote letteren in hunne Saletten te ſchrijven, 't ghene eertijdts eenen dede, al-hoe-wel te laet voor ſijn eyghen ſelven, maer vroegh ghenoegh voor de ghene die hy daer door onderwees ende waerſchoude : Cap. 1.

Damna fleo rerum, ſed plus fleo damna dierum:
Rex poterit rebus ſuccurrere, nemo diebus.

Dat is te ſegghen :

'T is waer, mijn goedt dat ben ick quijt,
Maer ick voel meer verloren tijdt ;
VVant geldt en goedt dat krijght-men weer,
Maer tijdt die wegh is, nimmermeer.

Op dit propooſt valt my recht inden ſin de ſamen-ſprake eertijdts ghehouden tuſſchen de *Spinne-cop* ende den *Sijd'-worm*, als ſy haere fortuyn malckanderen ginghen vertellen. De *Spinne-cop* beclaeghde, haer ſeer, om dat ſy dagh eñ nacht haere ſubtijle webbe ſpande, dat ſy haer eyghen inghewant verſpon, eñ uyt-puttede haere beſte ſubſtantie om haere net-

ten te breyen, eñ daer-en-tusschen als het werck volmaeckt was, datter dan erghens een schommel-meyssen met eenen bessem achter-quam, die meer op eenẽ ooghenblick scheurde, als sy op seven daghen sou konnen weven; voorts dat het duysent gheluck was als sy haer met een snelligheydt in een holleken kost versteken; ende daer-en-tusschen dat sy met sulck-een ghevaer ende aerbeydt anders niet en vonck als wat vlieghskens, ende magere mughskens die in haere netten quamen te verwerren. Dit waeren de klachten die de *Spin* aenden *Sijde-worm* heeft voor-ghehouden. Maer den *Sijde-worm*, ghelijck hy door sijn konst ende kostelijck werck beter avonture hadde, en heeft sijnen lof oock niet verswe-ghen. Hy roemde sich dan dat-men naer hem taelde als naer een kostelijck ghesteente, dat-men hem ontbode van uytheymsche landen, dat-men over sijn leven groote sorghe was dragende en dat gheen Koninghen noch Princen sich schaemden met sijn wercken sich te vercieren, dat de Koninghinnen blijde waeren datse iet van hem kosten bekomen, voorts dat Godts autaer selver sijnen meesten luyster en cieraet uyt sijnen winckel moest halen, ende meer dierghelijcke redenen daer hy sijnen lof mede ginck verheffen, ende dien vande *Spin* quam verduysteren. Dit was een koutenanskẽ vande wormen, dan schijnt dat sy ontdecken de wercken vande menschen; want hoe weynigh zijnder die spinnen als Sijde-wormen, hoe veel als Spinne-coppen, die naer al hun loopen en stroopen, naer al haer aerbeyden en sweeten maer een handtvol vlieghen en vanghen? De *Heylighe Theresa*, ghelijck sy van Godt teenemael verlicht was, soo kost sy oock ghewisselijck weten hoe de saecken gheleghen waeren: dese vergeleeck de wereldt by eenen nest mieren, die naer haere hollen sleypen packen merckelijck grooter als sy zijn, ende vanden morghen tot den avondt soo besigh zijn, alleen om een vlieghsken, of een stucksken van eenen naeckten pier, of wel om een doodt wormken t'huys te voeren. Siet eens waer mede dat den mensch besich is, waerom dat hy aerbeydt, wat dat is den loon van al sijn sweeten, hoe menighen vergeefschen

gangh

gangh dat hy doet, hoe veel vruchteloose aenslaghen dat hy practiseert, wat een menighte van verloren moeyten dat hy soude konnen aen-rekenen? Den Keyser *Heliogabalus* nam eens sijn vermaeck, dat hy gheheel Roomen dede op-soecken het ghewight van alle de spinne-webben, ende isser tot 11000. pondt ghevonden. Dat-men in een heel groote Stadt, ghelijck als Roomen was, sulck een menighte by een heeft connen raepen, dat en is gheen wonder; maer dat eenen mensch alleen, ondersoeckende alle sijn ydele wercken, een groote menighte op sijn eyghen handt sou connen leveren, dat is meer te verwonderen; dat hy eens overslae den verloren tijdt van sijn kinderachtigheyt, de jonckheydt die in dansen en spelen en courtiseren versleten is, de mannelijcke jaeren die meesten-deel in een begheerlijckheydt, in waecken en braecken zijn over-ghebrocht, den ouden dagh die met kreunen en knorren is verseutert: voeght hier by hoe veel tijdts datter is ghegaen in het eten, in het slaepen, in tijdt-passeringhe, in kaerten en dobbelen, in wandelen en kouten, in jaghen en reysen, en ghy sult bevinden dat het minste deel vanden tijdt besteet is in Godts dienst, en in sijn saligheydt te wercken; soo datter eertijdts eens niet sonder reden groot verschil ende proces in op-gheresen tusschen de uren, overmidts haere al te seer onghelijcke uyt-deylinghe des tijdts. Daer verschenen voor *Saturnus* den Godt vanden tijdt, ende diesvolghens Rechter van dese saecke, dry soorten van uren, sommighe heel lanck, sommighe middel-matigh, sommighe heel kort: de minste klaeghden over de meeste, want dese waren uren van affairen en besoigniē, die de Raeden, Cantoorē ende Pack-huysen aenghinghen; de middelste waeren uren van tijdt-passeringhe, die meesten-deel met den teerlinck-steen, kaerten, dansen, en baletten, met den *Tour à la Mode* verquist wierden: de derde ende de kleynste naentjens van urtens, waeren uren die in den Godts-dienst besteet wierden, in een *Requiem* of Slaepers-misse, die maer van eenen langen maeltijdt wisten te spreken. Dunckt u, beminde *Philothea*, dat het de leste qualijck voor hadden? ende dat sy niet met recht

en moghten klaeghen ? ick verſekere u dat icker heb ghevonden van haer eyghen teghenpartije die ſegghen datſe niet dan al te veel ghelijcks en hebben, die ſelver bekennen dat haeren tijdt in ſulcken of noch onrechtveerdigher partijen is ghespleten. De belijdeniſſe van een gheleert perſoon ſal ſtant doen aen mijne woorden. Daer is gheweeſt eenen *Secretaris*, die ligghende op ſijn ſterven en over-ſlaende met een droevigh herdencken het misbruyck van ſijnen tijdt en van ſijn daghen, thoonde een rouw-hertigh leedt-weſen over het voorgaende eñ dat ghepaſſeert was: niet dat hy iet onrechtveerdighs aenghevanghen hadde, oft iet onbehoorlijcks had willen uyt-voeren, maer dat hy ſijnen tijdt ſoo onnuttelijck verquiſt hadde in het tijdelijck, en niet eens ghepeyſt en hadde op het eeuwigh. *Ick heb* (ſeyde hy) *by mijn leven beſchreven* 24. *riemen papiers, dat is, by de* 6000. *boëcken, ontrent de* 15000. *bladers, ende dat tot proceſſen, rekeninghen, quitancien, obligatien, ende andere Schrifturen, ende ick en heb niet een half bladt beſteedt, om daer mijn ſonden op te ſetten, ten eynde ick een goede bichte ſou konnen ſpreken.* Dit ſey deſen als hy lagh op ſijn ſterven, als hy de ghewijde kerſſe in de handt hadde, wiens vlam bequaem is om onſe ooghen te verlichten, om alle tijdelijcke, verganckelijcke onprofijtelijcke ſaecken met eenen anderen dagh te aenſchouwen als wy deden doen wy gheſondt waeren ende alleen naer de ydelheydt ende het wereldts ghevoelen vonnis ſtrecken.

P. Barri la Solitude.

Hier hebt ghy, liefſte *Philothea*, de belijdeniſſe van eenen onder de ſchult van hondert duynſenden die menigh-mael niet alleen onprofijtelijck ghelijck als deſen, maer wel dapper ſchaedelijck hunnen tijdt overbrenghen: dit is't dat onder hen veroorſaeckt een ghedurighe onruſt, een gheſtadigh loopen, eenen onvermoedelijcken aerbeydt, den eenen te water, den anderen te lande; deſen ten Ooſten, dien ten Weſten, min of meer ghelijck als eenen neſt mieren ſoo loopen en kruypen, en ſwieren de menſchen onder malckander; den eenen ghedreven door de eerſucht, den anderen door begheerlijckheydt, den derden door den luſt, eenen anderen

door

door wulpſcheyt, het meeſte deel door ydelheydt: ende deſe by maniere van ſpreken te willen in den toom houden, ende te ſtutten, dat is effen ſoo veel moghelijck als alle de winden in eenen ſack te vergaederen, ende die in ſlaep te wieghen. Daer was eertijdts eenen Sot binnen *Roomen*, die ginck ſtaen op de bruggh' van *S.Angel*, waer over met duyſende menſchen daghelijcks paſſeren die van het *Vaticanum* gaen naer de Stadt, of vande Stadt naer het *Vaticanum*; ſoo dat deſe bruggh' ghemeynlijck vol volcks is die onder malckanderen ſwermen met het gaen en komen. Deſen *Sot* dan ſtelde ſich op't midden vande bruggh' en ruſtende op ſijnen ſtock, gheveynſde ſich of hy had gheſluymert, ende terſtonts wacker op-ſchietende, ende nemende ſijnen ſtock ſlaet hy altemael die daer paſſeerden over hals en ooren, ſegghende: Waer toe al dit onder een loopen? of altemael van het *Vaticanum* naer de Stadt, of vande Stadt naer het *Vaticanum*. ick en wil niet langher ghedooghen dat-men ſus ſal onder malckanderen verwerren. Lieffſte *Philothea* 'ten is gheen ſotten werck al de menſchen eenen wegh te doen wandelen. De ſeven *VVijſen* van *Griecken-landt* ſouden hier met al hun vernuftheydt te kort ſchieten. Maer wat ſou deſen *Sot* gheſeyt hebben had hy eens te *Parijs* gheſtaen op de *Pont-neuf* inde Vaſten-avondt daghen, ten tijde als daer eens reſideerde den *Ambaſſadeur* vanden *Grooten Turck*, den welcken gheſien hebbende de wulpſcheydt en brootdronckerije vanden Vaſten-avondt, ende op Aſch-dagh merckende de ſeeghbaerheydt ende de gheſtichtighe manieren vande Borgherije, ſich vaſtelijck liet voorſtaen datter teenemael nieuw volck inde ſtadt ghekomen was, ende dat die van daeghs van te vooren al vertrocken waren: ſulck een verſchil waſſer tuſſchen de manieren, dat het niet en ſchenen de ſelfſte menſchen. Doch wat is het van noode datick dierghelijcke waeren binnen *Roomen* of van *Pariis* gaen haelen? den *Tour* van *à la Mode*, die hier te lande is inghevoert, heeft dien oock niet wel ſoo veel tijdt-verlies, ydelheydt ende lichtveerdigheydt, dat wy oock wel eenen *Sot* moghten op de Vaert-brugh van Bruſſel

De l'Ancre.

 ſtellen,

ſtellen, of op de Nieuw-brugh, om altemael eenen wegh uyt te doen rijden? Ick moet u hier *Alder-liefſte Philothea,* een weynigh deſen *Tour à la Mode* in dicht af-maelen, niet dat ick beriſp die om gheſontheydt, eerlijcke recreatie, of om hun vrinden ende gaſten hier worden gheſien en ghevonden: verre zy dat van my, ick hebt alleen teghen een deel kaele vlieghen, die even-wel den Ioncker maecken, ende teghen ſommighe die uyt een quade meyninghe tot ſchandael ende val van d'andere hen ſelven hier als gaen veylen, en ſchoon voordoen om iemant te bedrieghen.

Ick ſegh dan in deſer voeghen:

EN waer het niet wel tijdt dat Momus *ſou verrijſen,*
Om ieder een van ons ſijn feylen aen te wijſen?
En douwen met den neus, ghelijck het ſpreeck-woordt ſeyt,
Ons in ons ſlim bedryf, en in de vuylighey dt?
Ten is niet meer van nood' dat hy ſal aende menſchen,
Of venſters by het hert, of glaeſen moeten wenſchen:
Of dat hy op't Comptoir, of in't Salette gaet;
Hy vindt al wercks ghenoegh tot Bruſſel op de ſtraet.
My dunckt de keyen ſelfs, dat ſy maer koſten ſpreken,
Sy klaeghden overluydt, en tuyghden ons ghebreken:
Sy ſient den heelen dagh; maer watter 'snachts gheſciedt,
Dat weet een ander oogh, die alle dinghen ſiet.
Dat Momus *in de* Munt *ginck ſitten voor de traelje,*
Of dat hy daer ontrent ginck ligghen op een baelje,
VVat ſou hy doch al ſien? hy keeck ſy ſelven ſuf,
Met al dit nieuw' fatſoen, met deſen nieuwen ſnuf.
En als hy't had' gheſien, hoe ſou hem dat bevallen?
Ick kender al een deel, daer viel wat op te ſmallen,

En

En hebben't hier ſoo breedt, en t'huys, eylaes! ſoo nouw;
Men vindter qualijck pot, of ketel inde ſchouw.
VVilt ghy een ſtaeltjen ſien van dees ghewiſſe klachten?
Ick bidd' u, blijft wat ſtaen, wy ſullen hier wat wachten;
Sy moeten hier voor-by, s'en konnen't niet ontgaen:
De koetſen zijn daer al, ick bidd' u blijft wat ſtaen.

Ter wijl den Tour *paßeert ſoo moetj' op eenen letten,*
Die ſchijnt wel wat te zijn, en heeft niet by te ſetten.
Hy ſit daer in't portael, ſiet daer, daer is den Gaſt,
Die, als hy eens bonceurt, wel ſeven daghen vaſt.
En ſeker dat moet zijn; waer ſou hy't anders haelen?
VVant dees ghehuerde koets moet hy daer me betalen.
Den knecht die achter loopt, en draeght Monſieurens ſweert,
Die heeft hy noch voor niet gheleent van ſijnen VVeert.
Maer wat dat hier al komt, en wilt den Ioncker *maken!*
Die quaelijck van't een broodt aen't ander kan gheraken.

Dat rijden is soo fraey, dat staet hem soo wel aen,
Al sou hy nae-der-handt noch moeten baervoets gaen:
Dat koetsken dat moet voort, Monsieurken *die moet* Toeren,
Al sou't hem op het eyndt noch naer het gast-huys voeren:
Men weet wel wie hy is, en wat hy hebben kan,
Den vader heet, en is den Stroyen Edel-man.
Hy raeckten op't Comptoor, daer kregh' hy wat te schrijven;
De winst die was soo groot, hy kost niet langher blijven.
Hy flux den deghen aen, en leersen aen den voet,
'T kapootjen op een sij, en 'tpluymken op den hoet;
En datter over-schiet dat wordt hier juyst vervaren:
Ick meen' als't op sal zijn, dan sal hy eerst gaen sparen.
VVat volcksken dat-men vindt! wat hier al komt te bert?
Sy willen zijn het hooft, en zijn noch qualijck stert.
En soo als desen is soo zijnder slechte Slooren
Die immers alsoo kloeck haer laten sien, en hooren;
Het spel is onvolmaeckt of sy en zijnder by.
Siet eens daer komter maer een paerken op een zy.
'Ten kan niet anders zijn of dese gaen verloren,
Sy hebben alle bey het seel doch op de horen,
Noch vader isser by, noch moeder daer ontrent,
Dees koets wordt op het lest noch vanden dijck ghement.
VVat wonder is't, eylaes! dat 'tschaep loopt voor de honden?
D'Ouders zijn dick oock, aen't selfde seel ghebonden.
En dat de dochter stockt, dat blaest de moeder aen;
Hoe kan den waghen dan, hoe kan hy effen gaen?
Ghelijck doen Phaëton *eens wou gaen avonturen,*
Den waghen vande Son den Tour *om d'aerd' te vuren;*

Soo

Soo hy wat ree' te hoogh, den hemel die ghingh aen,
En had op korten tijdt in vyer en vlam ghestaen.
Soo hy wat joegh te leegh, en deed' hem neder-sincken,
Begost het aertrijck oock stracks naer den brandt te stincken.
'Ten was gheen jongh-lie-werck den al-ghemeynen brandt
Te stellen op de macht, en in een Leckers *handt.*
Soo gingh't met Phaëton, *en meenen ons* Sybillen
Met koetsen langhs den Tour *den heelen dagh te drillen!*
Ghewis maer een Dol-hooft, *daer toe een* Lichte Dant,
Die jaghen al te ras de heel karos in brandt.
VVat doet ghy Vuyl-fatsoen *ontrent dees* Sotte-bollen?
V hayr dat is ghestrickt met vijf-en-twintigh krollen,
En langhs u bloote borst daer hanght het peerle-snoer,
Mirakel is't voorwaer wordt ghy hier niet een Hoer.
O Tour! *ô ronden* Tour! *hoe recht loopt ghy ter hellen?*
VVie sal het groot ghetal van sielen konnen tellen,
Die om den nieuwen Tour *maer weynigh tijdts ghedaen,*
Zijn vanden ronden Tour *recht naer de Hel ghegaen?*
Maer kijck't eens wat dat daer soo staetigh komt ghereden:
Dat-'s een parmantigh Dier, *hoe persset al sijn leden?*
Siet eens hoe kakelbondt dat dese Ioffer *gaet,*
En 't was een Kamenier *noch 'tjarent op ons straet.*
Me-Ioffer *'tis een spreuck dat ieder een sijn teringh*
Moet stellen naer sijn winst, en voeghen naer sijn neringh.
Maer ghy Tourt *alle daegh', en rijdt heel* Brussel *rondt,*
Al hadje alle jaer een rent van duysent pondt.
Lief Kindt *men kentjouw wel, ghy soudt u konnen lijden,*
Al quaemt ghy dagh op dagh den Tour *niet om te rijden;*

Ghy ỽeet het ſelỽer ỽel, 'tis teghen u gheſlacht;
'Tis buyten uỽen ſtaet, 'tis boỽen uỽe macht.
Ick ỽrees' dat ỽan nu af de ſaeck al is ỽerloopen,
En dat ghy ſonder geldt al menighmael gaet koopen;
Al ỽatter is gheborght, en is noch niet betaelt:
Den man ỽacht naer ſijn geldt daer ghy u ſtoffen haelt.
Gaet rijdt den Steen-wegh *op, doorſnuffelt eens de boecken,*
Ghy ỽindt daer uỽen naem, en ſonder langh te ſoecken:
Hier ſtaet een groote ſomm' ỽan langh-gheborght ſattijn,
Hier, Items *acht, oft thien ỽan ſijd', en armoſijn.*
En derfde ghy dan noch ỽoor-by de ỽinckels ỽaren,
Daer ghy ſoo menigh jaer gheplackt hebt uỽe ỽaren?
Ick bidd' u, hebt ghy dan u Maskes aen u ſij,
Dat ghy't daer aen ỽilt doen, en rijden ſtracks ỽoor-by.
Ghy meent ghy zijt heel ſchoon, en't is doch niet met allen;
De Maert die liet u eens in kriecken-ſteenen ỽallen:
Nu draeght ghy duyỽeltjens, en mouchen op u ỽel,
Maer ỽat ghy ſtopt of niet, men ſiet de putten ỽel.
Dat ghy u locken hebt ỽol Cypers *poeyer hanghen,*
En dat ghy altijdt ſtrijckt blancketſel op u ỽanghen,
En dat naer Muskiljaet ſoo rieckt gheheel u kleedt,
Men ỽeet ỽel ſomtijts op ỽat moeder dat dat leedt.
Dit moeſt ick u in't kort uyt louter liefde ſpreken,
Niet dat ick grauỽen ỽil op u, of u ghebreken;
Och dat zy ỽerr' ỽan my! 'k en heb dat noyt ghedaen,
Dies ỽou ick u alleen met ỽriendtſchap ſpreken aen.
Het ỽaer my ſeker leedt dat ick u ſou gheraken,
Dat ick u ſetten ſou een paer beſchaemde kaken.

'Tis

'Tis onder ons ghesеydt, verswyght ghy maer u leedt,
Ick maeck van mynen kant, dat niemandt wat en weet.
Hier met wil ick naer huys, al tydt ghenoegh verloren;
Maer waer't dat Momus *waer in onsen tydt gheboren,*
Hy bleef tot avondt toe, en wist van gheenen gaen.
Maer siet wat koets komt daer met witte peerden aen?
Dees heeft haer volle vracht van een dosijn Monsieurkens
Die vol van pluymkens zijn, vol strickskens, vol faveurkens.
Dit is de rechte school, op dat ghy metter tydt
Eens Cæsars *al-te-mael, of* Alexanders *zyt.*
Sa voort, hebt ghy een hert, gaet vecht daer d' ander sterven;
Men kust malckander daer met houwen, en met kerven.
Als op des vyandts helm den blancken deghen klinckt,
Dat dan eens u Maistress' *op u ghesondtheydt drinckt.*
En is't niet lacchens weerdt, en weerdt oock om te klaghen,
Dat sulcke blyven t'huys, die Koninghs deghen draghen?
VVie dat sijn vendel laet maer om een Ydel-tuyt,
Ick vaegh den Edeldom van sulcken Ioncker *uyt.*
'Tzyn voghels sonder beck, 'tzyn Leeuwen sonder klouwen,
Sy hebben peys met Mars, *en oorlogh met de vrouwen*
'Tis Basiliscus Rot, *sy vechten met' tghesicht.*
Foey' Venus-Ionckers, *foey' ! ghy zyt veel aes te licht.*
Hoe langh doorwandelt ghy den Tour *van* à la mode ?
En gaet niet eens voor goedt den wegh van Godts gheboden?
Versaeckt den Sotten Tour *soo vol van ydelheydt;*
Peyst op den grooten Tour *den* Rinck *van d'Eeuwigheydt.*

Dit deel vanden *Tour à la mode,* daer ick wist dat dese personagie saeten, heb ick hier in mijne dichten willen laten voor-

 by

by passeren, *Liefste Philothea*, om uwen gheest een weynigh te vermaken. My docht oock dat ick dese bequamelijck op hare orden dede rijden, als ick-se de groote verquisters van den tijdt liet volghen. Ondertusschen waer het te wenschen, datdierghelijcke sich oock soo neerstigh lieten vinden inde Processien, ende andere Godtsdienstighe ende stichtighe beganckenissen. Maer dat is voor hen al te moeyelijck, en de steenen zijn t'oneffen, de straten te vuyl, den wegh die is soo langh, en de Son die steeckt dan soo afgrijsselijck. Een schoon uytvlucht voorwaer voor gheringhe persoonen. Als *Philippus den II.* tot *Valladolid*, daer't vry al wat heeter was als in ons Neder-landt, gingh bloots hoofts achter het Hooghweerdigh *H Sacrament*, ende ghewaerschouwt zijnde dat dit *Syne Majesteyt* groote hooft-pijn soud' veroorsaecken, heeft voor andtwoordt ghegheven, dat de Son dien dagh niemant en beschadighde. Wat andtwoorden nu onse Ionckerkens, als sy sulcke Koninghen sulcke voetstappen sien stellen? Want het hen goedt dunckt, men sal-se wel een *Qüitasol* boven het hooft draghen om den brandt der Sonne te temperen ende te matighen. Voorwaer wouden sy hunne eyghen feylen aenrekenen, sy souden selver moeten belijden, dat, allsser eenighen tijdt in Godtsdienst besteedt moet worden, datter dan altijdt d'een of d'ander is dat hen wettelijck schijnt te beletten; maer allsser questi' is van hunne ydelheydt, lichtveerdigheydt, en oneerbaerheydt te volbrenghen, dan en isser gheenen winter te kout, gheenen somer te heet, gheenen storm te herdt, gheenen reghen te vuyl, gheenen arbeydt te swaer; min oft meer ghelijck sommighe *Rabbinen* segghen, dat de *Israeliten* den heelen dagh dansten voor de *Arcke* (daer het *Manna* met de Roede van *Moyses* in was) sonder immermeer vermoeydt te worden; soo maecken dese van hunne *Maistresse* ghelijck als een *Arcke*, ende Godt gheve wat arbeydt sy om die *Arcke* doen, evenwel en schijnen sy hunne leden niet te vermoeyen. Dan de voorsichtigheydt Godts beschickt ende bestiert alle saecken soo, dat, daer sy hen anders niet als louter *Manna* in en verbeelden, dat-se ghemeynelijck dapper oock vande Roede van *Moyses* moeten mede eten.

Maer

Maer my dunckt, *Verstandighe Philothea*, dat het beter is dat ick hier onsen *Tour* laet varen, om wederom tot ons propoost te komen. Ick moet bekennen dat ick uyt der herten beklaegh soo veel duysent menschen die hunnen tijdt soo vruchteloos laten voor-by schieten, ende dat sy, ghemerckt het aensicht gheschapen is tot den hemel, even-wel hunne ooghen vesten op der aerden: dat sy ten minsten somtijts eens, ghelijck als *Daniel*, het vensterken naer *Babylonien* toesloten, ende dat naer *Ierusalem* openden, keerende den ruggh' eens aen het tijdelijck, ende biddende om 'tghene dat eeuwigh sal dueren. *Philothea*, dat is claer, die Godt heeft in het herte, ende den schoonen hemel in sijn' ooghen, die sal de vuyle aerde haest onder de voeten hebben; daerom beminnen wy noch soo seer het ellendigh ballinghschap, om dat wy ons gheluckigh Vaderlandt niet wel en kennen. Ghelijck de valcken, die met het huyfken d'ooghen hebben overtrocken, blijven op den erm vanden Wey-man sitten sonder eens gheneghentheyt te toonen om iet boven inde locht te jaghen; soo schijnt ons belemmert verstandt in een blinde duysternisse te steken sonder gheweldt te doen met den Apostel *Paulus*, die begheerde ontbonden te zijn, ende met *Christo* te wesen. Och oft wy ten minsten met den *H Ignatius* by nachten klommen op een verheven plaetse, daer-men met een vry ghesicht den heelen hemel af kan meten, ende daer saghen de schoone sterren, ende glinsterende planeten! wy souden roepen: *Hoe vuyl dunckt my de aerde te wesen, als ick die met den hemel verghelijcke!* als ick verghelijcke de lichten met dese duysterheden; de palleysen met dese speloncken; dat leven met dit sterven! *O leven, dat Godt bereydt heeft voor de ghene, die hem beminnen! levendigh leven, saligh leven, gherust leven, vreedsamigh leven, suyver leven, schoon leven, leven sonder doodt, leven sonder droefheydt, leven sonder vleck, sonder pijnen, sonder benauwtheydt, sonder bederffenisse, sonder stooringhe, sonder onghestadigheydt, leven vol van ghenuchten; en lieflijckheydt, waer dat is een volmaeckte liefde, gheen vreese, eenen eeuwighen dagh, daer-men Godt siet aenschijn aen aenschijn. O leven, ghy doet my sterven!* Naer dat leven moeten wy verlanghen, derwaerts is't, beminde *Philothea*,

August. l. med. c.22.

lothea,

lothea, dat wy ons ghesicht moeten stieren. Onse twee ooghen moeten ons dienen voor *Iosue* ende *Caleb*, van *Moyses* af-ghesonden om het landt van Beloften, het saligh eeuwigh Vaderlandt te bespieden. O! dat wy eens saghen, hoe soete en vruchtbare wijn-stocken daer groeyen op d'eeuwighe berghen, ter wijle wy hier cruypen in de valleyen der tranen. Wisten wy alsoo wel wat daer boven is, als wy ghevoelen, eylaes! het ghene hier onder is, wy souden sien dat daer is overvloedigheydt sonder ghebreck, hier ghebreck sonder overvloedigheydt; daer peys sonder oorlogh, hier oorlogh sonder peys; daer blijdschap sonder droefheydt, hier droefheydt sonder blijdschap; daer alle goedt sonder eenigh quaedt, ende hier alle quaedt sonder eenigh goedt: en zijn wy noch verwondert dat soo menigh jongh, eel, maeghdelijck hert wellusten, eer, goedt, en rijckdommen, dat is, de droeve, ende onstandtvastighe aerde heeft willen verliesen, om den blijden ende eeuwighen hemel te winnen? Och hoe hoogh souden wy wesen, dat wy de wereldt met haren pracht eens onder de voeten hadden ligghen, ende daer boven opstonden! soo dat wel seyde de moeder vanden Sal. *Aloysius.* Sy toonde hem het beeldt van *Alexander* dẽ Grooten, en seyde: Lief soon, desen heet *Alexander* den Grooten, om dat hy de werelt met wapenẽ heeft overwonnen, en daerom draeght hy die in sijn handt; maer veel grooter soud' hy wesen hadt hy de wereldt versmaedt, ende onder de voeten ghetreden. Daer is d'eyghen plaetse, beminde *Philothea*, daer-se behoort te ligghen, ende ondertusschen wat en doen wy niet om haren't wille? *De wereldt die vlucht, ende wy loopen haer nae; sy valt, ende wy blijven daer aen vast houden; het wanckelbaer zynde gheeft ghetuyghenisse van hare gheveynsde standtvastigheydt. Over-peyst dit wel, ende wilt voortaen vast inde eeuwigheydt u hert gaen hechten:* want

Gregor. tom. 3. ho. 28. in Eu.

Al light de aerd' soo vast ghegrondt,
VVie is't die daer standtvastigh stondt?
In u, ô hemel, waert ghy mijn,
Schoon ghy nu loopt, sal ruste zijn.

Dit

Dit bevroeydde seer wel den *H. Ignatius*, en was by nachten sijn ghedurighe meditatie: want als hy de sterren sagh vlickeren, dan wierdt hy inwendigh soo beroert, dat hy wel in tranen soud' wegh-ghesmolten hebben. Hoort hier *Philothea* een weynigh van sijn wenschen.

ALs eens het sterren-licht schoot duysent helle stralen,
En dat den gouden nacht quam uyt den hemel dalen;
Als nu in duysterheydt de aerd' verdroncken lagh,
Soo wordt Loyola's *hert bestraelt met eenen dagh:*
Hy sloegh sijn ooghen op, hy sagh de sterren blincken;
Hy voelt dat hemelsch vyer allenckskens tot hem sincken:
Dies leet daer wat in't hert, en in de ziel en woelt,
Dat hem is onbekent, en noyt en heeft ghevoelt.
Hy worter door gheraeckt, het treft hem heel van binnen:
O wat een soet verdriet is't vyer van suyver minnen!
Dan siet hy naer het VVest, dan siet hy naer het Oost,
Sijn blijschap wordt bedroeft, en weent uyt enckel troost.
Soo langh als hy den brandt kost in den boesem sluyten,
Soo sprack't ghemoedt alleen, men hoorde niet van buyten;
Maer wie heeft langh ghemindt en spraecke-loos ghestaen?
Hy sucht, hy vlamt, hy blaeckt, het vyer gaet seffens aen.
Hy ster-ooght wat hy kan, en roept met groot verlanghen:
Laet aerde, laet my los, wat houdt ghy my ghevanghen?
Het principaelste deel is buyten u ghebiet,
En t'ander vreest de doodt, noch hare pijlen niet.
O hemel seyndt u vyer, en weert die my beletten,
En wilt den aerdschen romp gheheel in polver setten.
Ach! wierd' ick meer ghewondt soo waer de pijn ghedaen;
Dan soud' mijn ziele zijn, daer nu mijn ooghen staen.

Moet ick dan om dit pack noch onder blijven suchten?
En leven hier in pijn, en derven daer ghenuchten?
Soo roep' ick: Lieven Godt, hoe seer is hy verblindt,
Die desen Hemel siet, en d'aerde noch bemindt!
Als ick op d'aerde sie heel beken tranen vlieten,
En boven een rivier van wijn en suycker schieten,
Dan roep' ick: Lieven Godt, hoe seer is hy verblindt,
Die desen Hemel siet, en d'aerde noch bemindt!
Als ick hier boven sie een leven sonder sterven,
En hier een doncker graf, en bleecke doodt te erven,
Dan roep' ick: Lieven Godt, hoe seer is hy verblindt,
Die desen Hemel siet, en d'aerde noch bemindt!
VVat is hier al ons vreught, als alle daghe kruyskens?
VVat is hier al ons goedt, als slechte kinder-huyskens?
Men schraeffelt dagh en nacht, men bouwt van boven neer;
En wat is doch ons huys? Vier plancken, en niet meer.
VVat Tagus *gulde vloedt oyt heeft aen strandt gheschoten,*
De Mijnen van Peru, *den Cargo vande* Vloten,
VVat is't als aerd' uyt aerd' die noch om aerde vecht?
Ghy Hemel die soo blinckt, die maeckt dees aerde slecht.
Adieu dan aerdsche dal, adieu Mars *en* Bellona;
Adieu dan Aragon, Biscayen, Pampelona;
Adieu, ô Koninghs hof, adieu, adieu voor al,
My lust een schoonder plaets als dit vuyl aerdsche dal.
Ghy Hemel sult voortaen alleen mijn hert verwecken,
Ghy zijt mijn Vader-landt daer ick wil henen trecken,
Daer rijdt de gulde Son, daer loopt de silv're Maen;
Laet aerde, laet my los, laet aerde, laet my gaen.

SIet eens, *Philothea*, hoe dat deſe Heylighen de vleughelen van hunne begheerten uytſpreyen; hoe dat ſy het gheſicht met hunne ghepeyſen daer boven in den hemel laten gaen woonen. Sy wiſten wel dat het hier pelgrimagie-werck moet weſen, ende dat de ghene die hier beneden ſoecken hun vader-landt te maecken, dat die daer boven hun ballinghſchap wel mochten vinden; want dat is van Godt ſoo gheſtelt, dat niemandt hier een tijdelijcke, ende hier-naer-maels een eeuwighe ſaligheydt ſal beſitten. Om u dit beter in te drucken, ſoo ſal dit naer-volghende dienen. Eerſt nochtans ſal u hier ghelieven te verbeelden de *Godtlijcke Liefde*, die de handt ſlaet op den bol vanden Hemel, ende de *VVereldtſche Liefde*, die de handt leght op den bol van het Aerdtrijck. Den ſin is:

Niemandt en heeft tvvee Hemels.

Kieſt een Alleen.

Daer

DAer hanght soo veel aen wat-men kiest;
VVant soo-men in den keus verliest,
En dat-men slaet een blinden slagh,
Die niemandt niet her-doen en magh,
Ghy zijt ghewis u voordeel quijt,
Den keus die geldt voor allen tijdt.
VVat dunckt u als ghy raden soudt,
VVie is't die ghy voor wijser houdt?
Die hier staet aen de rechte handt,
Of die staet aen de slincke kant?
Den eenen kiest de Son en Maen
Met duysent sterren die daer staen,
En neemt den Hemel met de handt:
Maer d'ander kindt verkiest het landt,
En seyt: De wereldt die is mijn,
Daer mé sal ick te vreden zijn;
En houde ghy den Hemel vry,
De aerde die neem' ick voor my.
Het mijn dat is al veel meer weerdt,
Daer rijd' ick op een houten peerdt;
Daer maeck' ick huyskens in het sandt,
En leer' een muschken op mijn handt,
Oft met den vliegher aen den draet
Loop' ick ghedurigh achter straet.
Siet sulcke spelen vindt-men hier,
'K en acht den Hemel niet en sier:
En daerom blijv' ick by het mijn,
Ick vrees' ghy sult bedroghen zijn.

En is dit niet wel kinder praet,
Die ſeſſens buyten reden gaet?
Doch kinders hebben kinders ſin,
En meer en ſteckter oock niet in.
Maer dat een man die is bedaeght,
En 't hooft vol grijſe hayren draeght,
Dat die oock noch ſoo is gheſint!
Ick ſeggh' dat is een dobbel kindt.
Dat die hier acht het wereldts goet,
En ſtoot den Hemel met den voet,
En als ſijn vreught hier is ghedaen,
Meent naer een ander vreught te gaen;
Ick ſeggh' het is veel ſlechter praet,
Als kinders hebben op de ſtraet.
Hy bouwt kaſteelen in de locht
Die hier en daer den Hemel ſocht.
VVant 't is een wet voor al die leeft,
Dat Godt maer eenen Hemel gheeft.
Maer eenen Hemel hier, of daer;
Dit is gheſtelt voor alle-gaer,
Eer ghy hem boven dan verlieſt,
Siet hoe ghy hier beneden kieſt.

AEN-SPRAECK.

AEnghesien ghy zijt een verſtandighe *Philothea*, ſoo moet ick u eens vraghen of ghy my wel de reden ſoudt konnen aen-wijſen, waerom dat ons hert ſoo gheſchapen is, dat het onder ſcherp, ende boven heel breedt ende plat ſou weſen? My dunckt dat ghy andtwoordt dat het daerom ſcherp is, ende

de onder ghelijck als een punt voert, om dat het met ſijne liefde niet veel, maer een alleen en ſou raken, ende hier boven Godt en alle de Heylighen beminnen, welcker liefde het om ſijne breedde ſamender handt ſou konnen bevangen, ende begrijpen. Dit is voorwaer *ô Philothea* een antwoorde weerdigh u verſtandt, waer op ick wil gaen bouwen een andere teene-mael ghelijcke reden, te weten, dat het menſchen hert is van ſulcke ghedaente, om dat het onder maer met een puntje de aerdtſche goederen ſou komen te gheraecken, ende alle ſijn begheerten boven tot die hemelſche ſchatten breedt ſoude uyt-ſpreyen. Daerom ſoo dunckt my oock dat het van Godt ſoo is gheſchapen, ende tot dien eynde de menſchen ghegheven. Dies niet-teghen-ſtaende ſoo dunckt my dat icker ſommighe vinde die het hert teene-mael om-ghekeert in het lichaem ſchijnt te hanghen, die de hemelſche ſaken het punt alleen, dat is, het minſte van hunne liefde gheven, ende teene-mael zijn uyt-gheſtort op de aerde, ende op de wereldtſche ſaken met alle kracht ende gheneghentheydt zijn ghevallen. Ick en moet niet verre gaen om dierghelijcke te ſoecken; men kan-ſe binnen ons Neder-landt wel vinden. Iſſer niet gheweeſt by onſen tijde een perſoon van groote middelen, die tot ſijn vermaeck had' eenen hof, daer in te ſien waren alle rariteyten van bloemen, voghels, fonteynen, rotſen? en had ſijn hert daer ſoo vaſt en ſoo breedt op-gheſtelt, dat als hy nu ſieck was gheworden, ende dat hem het leven vande Medicijnen ontſeyt wierde, dat hy hem met eenen ſtoel heeft in den hof doen draghen, ende met eenen droeven ſucht gheſeyt deſe goddelooſe woorden: *Heer, waerom benijdt ghy mijnen luſt-hof? ick en heb u noyt uwen Hemel ghevraeght, laet my dan oock mijn aerde behouden.* In dit vierigh ſchiet-ghebedeken heeft hy ſijnen ongheluckighen gheeſt ghegheven. Wat dunckt u van dit om-ghekeert hert, *mijne lieve Philothea*? Sijnen hof was hy ſeker quijt, en of hy den Hemel bekomen heeft, daer ſou ick grootelijcks aen twijffelen. Maer behalven dit ſoo dunckt my dat deſen ſijn rekeninghe niet wel en maeckte; want hy ſcheen te weſen van ſulck ghevoelen al of den Hemel, had hy

be-

begeert ghehadt, naer hem had' ſtaen wachten, ende dat hy met kouſſen en ſchoenen uyt ſijnen Luſt-hof in't Paradijs ſou hebben ghetreden, al of hy van d'een vreught in d'ander ſou hebben konnen trecken; daer het nochtans ſeker is dat twee hemels te willen hebben, eenen hier, ende eenen hier naermaels, een ſoo grof, en onbedacht voornemen is, dat
Geneſ. 48. het eenen blinden ſou konnen taſten. Den *Patriarch* Iacob ſagh dit wel al ſcheemerden ſijn ooghen van ouderdom, doen voor hem ſtont *Ephraim* aende rechte ſijde van *Ioſeph*, ende *Manaſſes* aende ſlincke; op dat ſoo de rechte handt op *Manaſſes*, de ſlincke op *Ephraim* ſou vallen. Maer neen, *Iacob* die cruyſte ſijn ermen, en leyde ſijn rechte handt op die aen ſijn ſlincke ſijde ſtont, eñ de ſlincke op die ſtont aen de rechte. My dunckt het was te ſegghen, dat, ſtelt u de wereldt aende rechte ſijde in voorſpoedt, eer, en wellusten, u hanght wat ſlincks ende on-ghelucks boven het hooft; ende veracht ſy u, ende ſtelt ſy u op de leeghe, ende ſlincke handt, den ghelucki-ghen ſeghen ſal haeſt op u hooft komen dalen. De droefheydt volght de blijſchap; ende de blijſchap is achter op de hielen vande droefheydt. Hebt ghy wel oyt gheſien, *Philothea*, twee nachten, twee winters, twee daghen die malckanderen volghden, twee ſomers achter-een? Alſoo is het oock on-moghelijck datter twee hemels aen malckanderen palen, noch de ſonden van den booſen en verdienen altijdt te lacchen, noch de deughden vanden rechtveerdighen en verdienen altijdt te weenen. Ende dat wilden de Heydenen beduyden, als ſy *Iupiter* ſtelden tuſſchen twee vaten, d'een ghevuldt met honigh, ende d'ander met gal, ende dat hy anders niet en dede, als d'een en d'ander over de menſchen ſtorten; ſoo nochtans, die eerſt de gal hadd' ontfanghen, over dien ſou dan honigh reghenen; maer die eerſt met honigh was over-ſproeydt, die wierde nader-handt met gal over-goten. Altijdt honigh ende ſoetigheydt te hebben dat en wilde *Iupiter* nimmermeer ghehenghen. *Het kan*
Hieron. Epi. 34. *qualijck gheſchieden, jae het is on-moghelijck, dat iemandt de tijdelijcke ende eeuwighe ghenuchten ſal ghenieten; dat hier het lichaem*
ende

ende daer boven de Ziel sal in vreughden leven ; dat hy van d'een wellusten treden sal in d'ander wellusten. Godt heeft de saken soo gheschickt, ende besneden, dat niemandt noch het quaet op beyde de plaetsen en moet vreesen, noch het goedt op beyde de plaetsen en magh hopen. Daer wierde eens van een kindt ghevraeght, oft het liever kiesen sou in den hemel te wesen, oft op d'aerde te blijven ; ende andtwoorde, dat het wenschte het hooft in den hemel om daer suycker te eten, ende de voeten op d'aerde om daer te spelen. O Godtvreesende *Philothea*, seght liever met *Paulus* : *Als ick was een kindt, ick sprack ghelijck een kindt, ick oordeelde ghelijck een kindt, ick wenschte ghelijck een kindt ; maer nu ick grooter ben gheworden, hebb' ick alle mijne kindtsche begheerten laten varen.* En voorwaer wy en konnen twee hemels seffens niet besitten, noch den eenen naer den anderen niet ghenieten. En dat was den grouwelijcken donder-slagh, die daer scheurde, ende ruyschte over het ramp-saligh hooft vanden Rijcken Vreck : *Zijt ghedachtigh soon, dat ghy't wel ghehadt hebt in u leven, ende* Lazarus *quaedt ; maer nu wordt hy verblijdt, als ghy wordt ghepijnight.* De ongheſtadighe kans moet voor een-ieder eens keeren, ende naer het blijdste leven volght het droevighste sterven. Was dit niet 't ghene de conscientie van *Marten Luther* soo dede krevelen, oft hy al-reeds op heete kolen hadde gheseten ? kloppende somwijlen op sijnen buyck, als hy die met spijse ende dranck hadde ghevult ; *Merten, Merten*, seyde hy, *nu gaet het wel, maer hoe sal't daer naer afloopen met u, ende met uwen buyck, Merten ? Ioannes* sal't ons segghen : *Soo veel als hy gheweest is in wellusten, soo veel tormenten doet hem aen, ende pijnen.* Ghelijck de Tyrannen sommighe met honigh deden bestrijcken, ende honghen in een ysere kevie uyt eenen toren in't braeden vande Sonn', om vande bien eñ wespen bestreelt te worden; ende hoese vetter besmeirt waren, hoe-se oock dapperder ende vinnigher aenghetast wierden; alsoo oock die hier leeft in wellusten en ghenuchtẽ, hoe hy in de selve dieper steeckt, hoe hy oock meer-

Cor. 1. c. 13.

Luc. 16.

Apoc. 18

der voedſel vergadert voor ſijn tormenten. Ick ſeggh' dan tot dierghelijcke, *ô Philothea:*

GAet vry dienaers vande wereldt,
Styf van goudt, en dicht beperelt,
Soeckt hier over al in ruſt,
En wat dat het herte luſt:
Al u vreught hanght in twee ſchalen,
Klimt-ſe hier, daer ſal-ſe dalen;
Hier in pyn, daer in gheluck;
Hier in vreught, en daer in druck.
Siet den Rijcken Vreck *eens blaken,*
Die hier gingh in't root ſchaerlaken,
Die ſat midden in het ſpel,
Die light midden in de hel.
Hoort hem in de vlam eens kermen,
Dat hem Abr'am *ſou ontfermen,*
'T is, eylaes! het is te ſpaey,
Daer en is nu gheen ghenaey.
Maer als Lazarus *gaet ſcheyden,*
Siet waer d'Enghels hem gheleyden;
Siet die hier van ſweiren ſtinckt,
Hoe hy daer van glorie blinckt.
Daer, daer Abraham *doen ruſte,*
In de ſalighe welluſten,
Daer-men ſiet een hof-prieel
Toe-ghevlochten van Caneel:
Daer de klare ſilv're beken,
Vyt Criſtal de roche leken,

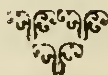
Daer

Daer-men heel palleysen bouwt
Van het alder-fijnste gout:
Daer gheen straffe Noorde winden,
Noch gheen buyen zijn te vinden;
Daer gheen heete Son en brandt
Midden op het dorre landt;
Maer daer altijdt staen en bloosen
Op de haghen soete roosen,
Daer de witte Lelie bloeydt,
Daer den lieven Balsem vloeydt;
Rijcken Vreck *daer rust den* Armen,
Die ghy voor u deur jaeght kermen,
Daer sit hy in overvloedt,
Als ghy hier soo bidden moet.
VVeeldigh mensch, wilt hier uyt leeren,
Dat de werelt speelt verkeeren.
Vat ghy wel wat dat ick meen?
Siet het in den dobbel-steen.
Gaet de Six *haer boven setten,*
VVilt dan eens beneden letten;
Siet daer eens den teerlingh-steen,
Ghy vindt daer een Aes *alleen.*
Maer is't dat de Six *leet onder,*
Boven is het Aes *be-sonder:*
Smijt hem op, en smijt hem neer,
Dit verschil blijft in den keer.

 Hoort

Hoort dees les dan, aerdsche Heeren,
Godt sal uwen teerlingh keeren;
Godt verkleynt hem naer sijn doot,
Die was in sijn leven groot.
Die hier hunnen hemel kiesen,
Sullen hem hier naer verliesen;
S'eten't witten-broot hier veur,
Soo gaet hunnen hemel deur.

De kanse dan vanden *Rijcken Vreck* die is ghekeert, *Godt-vruchtighe Philothea*, en aen die sijn goedt erven, sal hy soo haest zijn uyt der herten, als uyt de ooghen. Van nu af en isser niet eenen soo danckbaer, of soo beleeft, die hem eenen Serck op sijn Graf sou laten snijden. Op dat nochtans sulcke ghedenckweerdighe waerschouwinghe van den tijdt niet en worde op-geten, soo sal ick tot eeuwighe ghedachtenisse, stellen dese luttel woorden:

GRAF-

GRAF-DICHT VAN DEN RIICKEN VRECK.

STAET
DIE HIER VOOR-BY-GAET,
EN OP HET KERCK-HOF
DAER VERANDEREN IN HET SELFSTE STOF
DE LYCKEN
VAN ARMEN EN RYCKEN:
LEERT
HOE DE KANSE KEERT.

Hier onder leet den Rijcken Vreck,
Die brandt in ſolfer en in peck;
Hy leefde hier in weelden groot,
Daer moet hy ſterven ſonder doot.
Siet hoe de weeld' in ſpijs en dranck
Is oorſprongh vanden hellen ganck.

Het quaedt exempel vande Ouders, Mede-ghesellen.&c.is de Ionckheyt schadelijck.

Voor-ghestaen, voor-ghegaen,
Naer-ghedaen.

Ick

ICk print hier boecken heel den dagh,
En druck wat dat ick drucken magh,
En heb mijn letters recht ghestelt,
En al de woorden wel ghespelt,
Soo datter 't minste niet en schort:
VVant waert te lanck, of waert te kort,
Dees fouten sou ick nader-handt
Oock vinden op 't papier gheplant;
Soo dat ick grooten ernst behoef,
Op dat ick heb een suyver Proef.
Een suyver Proef *daer hanghet aen:*
VVant anders moetet qualijck gaen.
Al waer 't papier noch eens soo schoon,
Al had' den Setter *dobbel loon,*
Al had' ick knechten noch soo sterck,
En Calepinus *by de werck,*
Ontbreckter iet in 't Principael,
Soo is 't bedorven al-te-mael.
Dat sou-men voelen met den tast:
'T is wonder hoe een foutje wast.
Maer dit en is hier niet alleen,
Het is de Ouders *oock ghemeen,*
En 't Quaedt-ghesellschap *alsoo kloeck;*
Dees drucken oock al eenen boeck:
Dees drucken in de teere jeught
Een leeringh', die niet veel en deught.
Exempels wat en kondy niet!

Ghe-

Ghelijck-men in de wereldt siet:
Daer komt een slecht onnoosel kindt,
Dat nerghens in gheen been en vindt,
Dat vat terstondt een Boefken aen,
En seyt hem: Laet ons t'samen gaen.
En leydt den Soetaert *hier en daer,*
En leydt hem ick en weet niet waer:
Men kaert, en dobbelt even seer:
Men drinckt, en klinckt van boven neer.
Hy siet daer alle boeverij,
Hy leert daer alle schelmerij,
Daer wordt het geldt hem af-ghevist,
Hy is een Boefken *eer hy't wist.*
En daer maer eerst was eenen Guyt,
Daer komter nu een paerken uyt:
De boosheydt die is haest gheleert,
Voor die met boeven wat verkeert;
VVant selden keerde sonder vleck
Die was gheweest ontrent het peck.
O Kinders! siet wel wat ghy doet!
Al wat-men leert en is niet goet:
Besonder kinders vande straet
En leeren anders niet als quaedt.
En ghy, ô Ouders! watje doet,
En schent doch gheen onnoosel bloedt;
Maer viert de Ionckheydt waerje meught,
En print haer in oprechte deught.

En datter in u niet en zy
Tot hinder vande Druckery.
Dus Vader corrigeert *u* Proef,
Of Hansjen wordt oock eenen Boef.

AEN-SPRAECK.

EEn *Romeynsche Matrone Cornelia*, ghevraeght zijnde van een *Valer.* treffelijcke *Dame* die by haer ghelogeert was, dat-se hare *Max.* kostelijcke juweelen, ende ghesteenten eens wilde toonen; *lib.4.* heeft op staende voedt hare kinderkens, die wel ghemaniert *c.4.* waren, in het Salet gheroepen, ende gheseydt: Dit zijn mijn kostelijcke ghesteenten die het meest blincken, ende mijn thresooren die ick 'tgrootste achte. My dunckt voorwaer, *wel-ghemanierde Philothea*, dat u Ouders de selve saken oock soo ghevat, ende bearbeydt hebben. Want ick moet bekennen dat ick my dickwils verblijde, ende menighmael verheughe, als ick bemerck ende aenschouwe de goede manieren, met de welcke dat ick u begaeft vinde. Ghy toont niet alleen door u aensicht, daer-men het wesen der Ouderen in kan lesen, maer vele meer door uwe opvoedinghe, dat ghy niet alleen van treffelijcke, maer oock van sorghvuldighe Ouders gheboren zijt, die u van uwe jonckheydt af op sulcke plaetsen bestelt hebben daer ghy met de deught oock samen goede manieren hebt konnen leeren. Ick wensche dat alle d'Ouders met dierghelijcke neerstigheydt wierden aenghedreven, ende hnune kinders tot goede opvoedinghe, soo door andere, als door hen-eyghen-selven voorderden, ende aen-leyden. Tot dien eynde sal ick hier aenwijsen wat dese groene jaren meest kan hinderen en beschadighen, ende namentlijck hier by brenghen, hoe dat *Quaedt-ghesélschap*, ondeughende *Memmen*, ongheschaefde Ouders hunne quade manieren ende ghewoonten de kinderen als in-prenten, en in-drucken; dat een groot achterdencken aen alle Ouders moet gheven.

De Historien melden, *Liefste Philothea*, dat *Keyser Carel den V.* uyt dry PPP datelijck kende de policie ende goede oft quade regeringhe vande steden. D'eerste P was *Pulsus*, dat is, of de klock wel sloegh. De tweede P, *Porta*, dat is, of de poorten op haren tijdt open en toe ginghen. De derde P, *Pueri*, dat is, of de jongheydt wel onderwesen wierde. Dat *Sijne Keyserlijcke Majesteyt* in dese onse eeuwe leefde, ick laet my voorstaen dat hy sich eenighsins vande onderwijsinghe der jongheydt soude beloven, want soo veel scholen, ende Vniversiteyten zijnder ghesticht, dat by ghebreck van dien de jongheyt niet en moet ongheoeffent ende ongheleert blijven. Godt zy gheloooft, daer zijn Meesters die de saeck ter herten nemen, om gheleertheydt, en principalijck goede manieren in te planten. Doch om dieswil dat dese oogh niet altijdt over haer en kan waecken, ende tusschen dien tijdt ander mede-ghesellen hen weder af-leyden, soo bevinden wy dat het ingheworpen goet saet dickwils verdruckt wordt, ende vruchteloos gaet sterven. Seker het *Quaedt-gheselschap* is een onkruyt, dat nimmermeer en vergaet, maer voor de voeten aen-wast, ende sijne rancken uyt-schiet, dat het op korten tijdt eenen reynen hof van een goedt huysghesin soude doen verwilderen. De jonghe sinnen zijn ghevoeghsaem gelijck het wachs, daer-men alsoo wel een duyveltjen, als een Engheltjen af kan maecken. Daer is dan ten hooghsten aengheleghen, *Wel-ghemanierde Philothea*, in wat gheselschap de kinders komen te vallen; want-men siet ghemeynlijck dat-se aen-nemen de ghebreken van hunne speel-ghenooten. Ghelijck de rotheydt het fruyt, ende de schorftheydt de schapen ontsteckt, soo setten de quade seden dapper voort onder de jonghe lieden. *Die met kreupelen omgaet die leert hincken.* Ende het ghedurigh aen-sien van een manck been heeft in *Alexander den Grooten* veroorsaeckt dat hy selver niet recht en gingh op sijn koten. En of misschien de ghebreken des lichaems sulcke cracht altijdt niet en hadden op onse leden, de ghebreken der siele doen niet te min sulck gheweldt op onse seden. *Een voorbeeldt van oncuysheydt, ende gierigheydt*

Hieron epist. ad Latam.

Senec. ep. 7.

righeydt doet veel quaedts ; eenen leckeren mondt leerter veel snoepen; eenen gheldt-suchtighen ghebuer verweckt onse begheerlijckheydt; eenen boosen mede-ghesel kan dē eenvoudighen sijne quade manieren ghenoegh aen-plecken. Godt gave dat dierghelijcke ghebreken veel Ouders in het beghinsel af-weirden ! sy en zijn in het eynde, ghelijck eene diepe schaers, niet uyt te wetten. Men can wel sijne oude schoenen verwerpen, maer niet sijne oude manieren: want *den jonghelingh en sal niet af-wijcken in sijnen ouderdom vanden wegh die hy in sijne jongheydt heeft bewandelt.* Wat moeyten en dede den *Landt-grave* van *Hessen* niet, om een kindt, dat onder wolven op-ghevoedt was, ende croop als de wolven, gingh ter jaght met de wolven ; om dat kindt, seggh'ick, sijne wolfsche ende wilde manieren af te wennen ? Hy heeft hem sijne handen doen spalcken om het cruypen te beletten ; ende noch brack het dickwils de koorden, en viel al weder op sijne pooten ; soo dat het waerachtigh is dat in teere sinnen opvoedinghe natuer kan verwinnen.

Prov. c. 22.

Causs. t. 1. l. 1. sect. 8.

Seght my met wie dat ghy verkeert,
Soo hebb' ick uwen aerdt gheleert.

Van waer meynen wy dat het komt dat menigh deughdelijcken mans kindt sy-selven soo verloopt, dat het aen een galghe waeyt, oft op een radt gheslinghert wordt ? Oorsaeck van alle quaedt is het quaedt Ghesellschap. *Ghelijck in eene besmette plaetse de locht die-men her-aessemende binnen haelt, d'edelste ende teerste deelen af-teirt, ende doet verrotten ; soo laden wy in het quaedt Ghesellschap veel schadelijcke aessemen die ons nader-handt een droef eynde doen besueren.* Dat vreesde eenen goeden Vader, ende socht alle middelen om sijnen soon van het quaedt Ghesellschap af te trecken : maer te vergheefs. Op eenen avondt dan hem straffelijck berispende, seyde hem : Soon, men seght : Wijst my eenen loghenaer, ick wijs u eenen dief : ende wijst my eenen dief, ick wijs u een galghe. Waer op den soon onbeleeft sprekende, heeft den Vader de lampe ghenomen ende die den soon naer het hooft ghesmeten : ende siet, ô wonderbare ghehengheniſ-

Basil. hom. 9.

se! d'olie wierde soo ghespreydt ende ghedreven, datter eene galghe op de muer uytghedruckt wierde, met eenen dief die daer aen scheen te hanghen; welck een voor-boyeken is gheweest : want hy naeder-handt met sijn quaedt Ghesellschap is ghehanghen.

Ende dit, aengaende het eerste deel, nopende het quaedt *Ghesellschap*. Het tweede schijnt in het eerste aensien weynigh te belanghen, even-wel soo seggh' ick, ende voor ghewis, datter veel aengheleghen is, of de *Voedsters* niet alleen met lichamelijcke ongheſondtheydt, maer veel meer met ghebreken der siele, ende met quade gheneghentheden besmet zijn: want het is buyten alle twijffel dat de jonghe kinderen de selve met het melck indrincken. Hier op, gheloof ick, hebben ghesien sommighe overtreffelijcke Moeders, namentlijck de Huysvrouwe van *Cato*, die ervaren zijnde inde opvoedinghe, hebben oock de kinderen van hare ghebuerte willen suyghen, om haer eyghen kinderen te versekeren van een ghesellschap,
Arist. l.4. de gen. dat gheenen quaden aerdt, ende manieren uyt een lichtveerdighe *Memme*, oft boose Moeder soude inghenomen hebben. Het sogh, ende het melck deelt sijnen aerdt alsoo sterck mede als het bloedt selver. Dat een lammeken, moederloos zijnde, naeder-handt een geyte komt te suyghen, de wol sal allenskens uyt-vallen, ende daer sal rouw hayr inde plaetse komen uyt te schieten. Iae isset niet gheschiedt dat een treffelijck man sich sommighe uren des daeghs moest vertrecken, ende in sijn kamer op-sluyten, om daer tusschen vier mueren te huppelen en te springhen ghelijck de geyten doen, ende dat alleen ter oorsake dat hy met geyten melck opghevoedt was, ende hadd' alsoo den wilden aerdt met eenen inghesoghen. Waer het van noode, ick soud' hier noch konnen by-brengen d'opvoedinghe van *Caligula*, die, om dieswille dat hy borsten ghesoghen hadde met bloedt bestreken, als hy groot was, vermaeck nam in bloedighe sweerden af te lecken. De sake gaet al te vast, dat een boose *Memme* het suyghelingh nae haer doet aerden; ende men heeft in *Tiberius Cæsar*, die-se spot-wijs noemden

den *Biberius*,gheen ander oorſaeck van dronckenſchap konnen vinden, als dat ſijn *Memme* te ſeer tot den dranck gheneghen was. Dit beſluyt' ick met eene gheſchiedeniſſe van *Vranckrijck*, daer wy noch een ander onghemack nopende deſe opvoedinghe ſullen uyt trecken. Eenen *Raedts-heer* van *Parijs* had ſijn jonck dochterken beſteet by de vrouwe van ſijnen pachter om op-ghevoedt te worden. Het kindt wordt buyten verongheluckt, ende valt in't vyer, verbrandt ſich tot groote mismaecktheydt. De Boerinne, vreeſende groot onghemack ende de gramſchap vanden *Raedts-heer*, ſtelt haer dochterken, dat van den ſelven ouderdom, ende ſeer naer ghelijck van ghedaente was, in de plaetſe vande verbrande, wordt daer voor aen-ghenomen, ende tot *Parijs* gheoeffent in alder-hande konſten en ſpelen die een Ioffer betaemde, ende ten leſten aen een rijck Edelman ten houwelijck ghegheven. Hier op heeft de Boerinne haer teenemael beſwaert ghevonden, ende haer bedrogh den *Raedts-heer* te kennen ghegheven, ende alle gheleghentheydt gaen ontdecken. Ick laet u, *Lieſste Philothea*, de reſt peyſen, ende eens overdencken wat droefheyt dit in den Vader, ende wat onluſt in den Bruydegom veroorſaeckt ſal hebben. *Marchant in Candelab. Myſtico.*

Belieft u nu oock in het kort te verſtaen, wat de exempelen der Ouderen wercken in de kinderen? Men ſeght hier van: *Dat het Appeltjen ghemeynlijck booms ſmaeckt*, ende dat het Kindt

Heeft een aertje
Naer ſijn Vaertje.

Soo dat den *H. Chryſoſtomus* wenſchte, *dat de Ouders ghelijck een ghecorrigeerde proeve* (ſoo de Druckers dat heeten) *ſonder fouten ende ghebreken ſouden weſen.* Anderſins dat de ſelve de kinders over-gheſet ende in-ghedruckt worden: ende ſoo het gaet met *Libri* boecken, ſoo gaet het met *Liberi* kinderen. Bevindt-men daghelijcks niet datter veel kinderen zijn die meer occaſie hebben van leeren vloecken en ſweeren, als van hunnen *Pater noſter* te leſen. Ten is noch ſoo langh niet gheleden, dat een kindt binnen *Luyck* verloren, ghevraeght zijnde, hoe dat hy,

P. Maillard de matrim.

en hoe dat sijne Moeder hiet, voor andtwoordt gaf, dat sijns Moeders naem was *Carognje*, ende den sijnen *Petit dial.* Dit waeren de ghesuyckerde naemen daer-se daghelijcks alle-bey mede begroet wierden, ende die het hadd' onthouden. Doch dat quaede naer-volghinghe alleen bestondt tusschen de palen van woorden, sy waeren altijdt minder berispens weerdigh; maer neen: sy nemen aen quade zeden, dronckenschap, tuysschen, vraeck-ghierigheydt, ende zijn malckanderen soo ghewisse oorsaeck van zielen-verlies, en verdoemenisse, dat het de H. Schrifture houdt voor een mirakel, dat *Core* is verloren ghegaen, ende dat sijne kinderen behouden zijn. Den Vader dan is onder sijn huys-ghesin 't ghene den Admirael onder de vlote: daer dien henen zeylt, 't zy Oost oft West, daer siet-men dat de reste vande schepen oock henen stieren. Ende reden waerom dat vele kinderen gheene goede haef en bezeylen, is, om dat hunne Ouders selver eene quade streeck houden. Als den Herder vanden rechten wegh af-wijckt, hoe en souden de schapen niet dolen? Dat leerde den Propheet *Elisæus* aen de Borgerij van *Iericho*, als sy klaeghden over d'onghesonde wateren die door de Stadt liepen: hy dede hen sout langhen, ende is daer mede ghegaen buyten de stadt daer den spronck was, ende heeft 't selve in de fonteyne ghestort, waer door de wateren, die daer voortaen uyt-vloeyden, ghebetert zijn. Als vader ende moeder wat sout ghebruycken, hunne onghesonde lusten temperen, ende hunne wilde manieren wat besnijden, dan sullen de kinderen, die van hen voort-komen, lichtelijck versoet ende verbetert worden, ende soo langh als d'Ouders daer niet toe en komen, soo sullen alle onderwijsinghen, vermaninghen, jae oock alle castijdinghen vruchteloos wesen. Wat seyden de *Ionghe Crestjens*, als sy van hunnen vader berispt wierden over den slimmen gangh? Sy wisten al stil-swijghens hem deur den neus te vrijven, dat hy met het selfste sop over-goten was. Leest de versieringhe t'samen met d'aenwijsinghe op onse manieren:

Den

DEn Creft die sat op strandt, en sagh sijn jonghskens kruypen,
En sagh haer slimmen gangh, en sagh haer vremde sluypen;
Hy sey: Hoe gaede soo? wel kinders dit gaet slecht;
Niet een van al-te-mael, niet een en gaeter recht:

'T waer schande dat-men't sagh, soo leelijck gaen de pooten;
Gh'en weet niet waer ghy gaet, ghy sout wel iemandt stooten.
Foey! dat en magh niet zijn, dat is een vuyl manier.
Sa fraeykens, gaet eens recht, of packt u stracks van hier.

Sy seyden al-te-mael, en met ghewisse reden:
Lief Vaerken gaet eens voor, thoont hoe wy moeten treden.
Den ouden Gast die kroop, en op sijn alder-best,
En als-men't wel besagh, 't was ergher als de rest.

Is't dat ghy my nu vraeght, wat dit al is te segghen,
Ick neem' de vryheydt aen, ick wil't u uyt gaen legghen.
Ghy Vader zijt den Creft, dat konje wel verstaen,
Het jonghsken is het kindt, dat ghy leert qualijck gaen.

Hoe dick en hoort-men niet de Ouders sich beklaghen,
Dat naer hun straf verbodt de kinders niet en vraghen?
De moeder roept en tiert, den vader buyschter op,
En niet-te-min den soon blijft eenen harden kop:
De woorden zijn voor niet, de slaghen gaen verloren.
VVat kan u soontje min? ghy doet het hem te voren.
Den Vader vol en sat die wilt de Moeder slaen,
En Claesken in den hoeck die siet het speltjen aen.
VVat doet hy 's ander-daeghs? hy wilt de jonghers smijten,
En krijght daer een blauw oogh, en komt by moeder krijten.

Den Vader swijght al stil, en springht van sijn ghetouw,
En valt den jonghen aen, en gheeft hem noch een krouw.
Een ander vloeckt, en sweirt door duyvel, doodt, en aerde,
En waer langh wegh ghevoert, 't en waer hem Godt bewaerde,
En spreeckt soo onbeschoft in't midden vande straet,
Dat ieder-een die't hoort, sijn hayr te berghe staet.

Dan vraeght-men sijnen soon: VVaer hebdy leeren vloecken?
Den meester, lieven vriendt, en is niet verr' te soecken:
Ghy hebbet hem gheleerdt, ghy zijt den rechten man;
En vraeghde ghy dan noch van waer hy vloecken kan?

Men ticktackt heel den dagh, men doet niet als verkeeren,
En meent ghy dat u kindt den school-boeck dan sal leeren?
Als ghy speelt met de kaert, en roept: Sa lustigh troef.
Baent ghy dan niet den wegh voor eenen kleynen boef?

Soo ras als sy u sien met heele potten drincken,
Soo halen sy den kroes om oock daer in te schincken,
En seeveren daer in, en ninnen heel den dagh,
En Vader en het kindt die drincken een ghelagh.
VVat sou den Vader doen? sou hy den jonghen smijten?
Dan moght den swerten pot den ketel wel verwijten.
Het is al Creften werck, het wordt hen voor-ghedaen;
Den jonghen siet den ganck, en sockelt achter aen.

Het voor-doen leert soo veel; want soo de oude songhen,
Dit siet-men alle daegh, soo pijpen oock de jonghen;
En soo de Moeder is, soo vindt sy oock haer kindt,
Ghelijck-men van grof vlas noyt fijnen draet en spint.

Ick

Dat ghy van een begheert, leert hen dat eerst met wercken:
VVilt ghy dat't schapen zijn, en leeft niet als een vercken.
Ghy wetet selver wel, en sieghet in u huys,
Al wat van katten komt, is happigh naer de muys.

De Kinders dan, *Lieve Philothea*, zijn als jonghe Creften, en ghelijck als de Aepen die alle dinghen naer-boetsen, ende ghemeynelijck treden inde voet-stappen van die hen voorgaen, ende aen-leyden.

De Schoonheydt is verganckelijck.

Het verdwijnt,
Soo't ſchijnt.

KOmt Ioffers, ſiet dat kinder-ſpel,
En hebje tijdt, beſiet het wel,
En leert eens uyt mijn ongheval,
Het ghene dat u dienen ſal.
Ick blies hier met een pijp; en op
Dees bobbels uyt het ſeepe-ſop,
Een ieder ſey: Hoe moye is dat?
En is dit maer een druppel nat?
'T heeft ſijnen luyſter hier en daer,
Al oft eenen kleynen hemel waer.
Maer 't ghene dat my dapper ſpijt,
Een ooghenblick, ick benſe quijt;
Sy ſchijnen wat; en gaen te niet;
Daer vlieght het ſpeeltjen, ſoo ghy ſiet,
Daer vlieght dat moye en luſtigh dingh,
VVaer aen ick al mijn ſinnen hingh.
En als ghy deſen handel kijckt,
Beſiet dan eens waer't u ghelijckt:
Lief Kindt, ghy zijt van alle-gaer
De alder-ſchoonſte, dat is klaer:
Maer weet dat dit oock ſoo vergaet,
En dat de Schoonheydt niet en ſtaet.
Als ghy dan ſiet u ſchoon couleur,
En komt u ſomtijdts niet eens veur:
Y! waer op draegh' ick mijnen roem?
VVat is het anders als een bloem?
En waer toe dan ſoo hooghen moet,
Al of het waer een eeuwigh goet?

En waer toe al dees kremery?
En desen spieghel aen de sij?
En braseletten aen mijn handt?
En stricken schier aen alle kant?
En nu het voor-hooft eens ghegomt?
En dan de wijn-brauw weer ghekromt?
En bey mijn wanghen gheblancket?
En altijdt aen het nacht-packet?
En altijdt isser wat te doen,
En alle dagh' een nieuw faitsoen.
*Dan kraghen à l'*Ægyptieen;
En als dit weder is ghemeen,
Dan kompter wat à la Croaet.
Besiet eens hoe de wereldt gaet.
En waer toe al dit poppen-goet?
Voor't lichaem dat haest rotten moet?
Ick sie hoe dat den snellen tijt
Allenghskens door de jaeren bijt;
Die soetste stemm', het schoonste hayr
Die worden al den tijdt ghewaer.
O Schoonheydt, dat ghy dit verstont,
En waer u jeught op staet ghegront,
Het sou met u al anders gaen;
Ick sweer' u, ghy soudt vaster-staen,
En steunen op u schoonheydt niet,
VVant sy is broos er als een riet.
Sy is, mijn alder-liefste Kindt,
Een bobbel op ghejaeght met windt,

Die

Die maer een ooghenblick en schijnt,
En op een ooghenblick verdwijnt.

AEN-SPRAECK.

GHelijckerwijs dat het my niet gheorloft en is, *Philothea*, door opghesochte pluymstrijckerije iemandt de ooren soo werm te maken, dat hy sy-selven door een groot behaghen kome te kittelen; soo en is het my oock niet verboden de volmaecktheden van iemandt binnen de palen der waerheydt te beschrijven, ende te verheffen, principalijck als ick versekert ben dat daer gheen verydelinghe ofte opgheblasentheydt door inghevoert en sal worden. Ick segghe dan, *Alderliefste Philothea*, tot uwen grooten lof, ende tot mijn wel-ghevallen, dat ick my verblijde als ick overpeyse de schoonheydt daer u Godt mede heeft ghelieven te begaven, ende dat ghy daer soo in uyt-steckt, datter weynigh met u zijn te verghelijcken; dies te meer om dat Godt ghemeynlijck in schoone lichamen plachte schoone sielen te laten woonen; soo dat dit uytwendigh my dient tot versekeringhe van het inwendigh. Niet dat ick hier door wil besluyten al offer in een minder volmaeckt lichaem niet oock goede ende schoone sielen en woonden: daer toe en dient dit niet ghesevdt, want ick weet dat de *Arcke*, die van buyten soo slecht in d'ooghe was, het *Manna*, eñ de *VVet Moysis* in haer was besluytende; ende in de schoon vercierde tempels *van AEgypten* en was niet te vinden dan ratten, en muysen. Iae de grootste ende kostelijckste schatten staen dickwils begraven in aerde potten. Ick wil dan maer alleen segghen, sonder achterdeel van andere, dat de inwendighe ende uytwendighe schoonheyt malckanderen ghemeynlijck ontmoeten, ende omhelsen; ende dat-se alle beyd' in u op eenen volmaeckten graet te vinden zijn. Desen uwen besonderen lof, *Alder-liefste Philothea*, kan ick noch wel eenen toon hoogher stellen. Ick kan segghen met *Aristoteles*, dat alle schoonheydt, ende dies-volghens d'uwe, is wel-sprekender,

ende krachtigher dan alle brieven van recommandatien. *Plato* leerde dat ſy was een *Prinſdom* gheſtelt door de *Nature* ſelver. Eenen anderen was van ghevoelen, dat ſy hadd'een Koninghrijck ſonder wapens, een heerſchappije ſonder Lijf-gardes. Ende wie en weet niet dat de ſchoonſte eertijdts tot den throon plachten verkoſen te worden? De ſtercke ende vrome helden en waren doen maer hunne dienaers, ende miniſters. Dan waerom dit wijt verhael van hunne uytnementheydt? Al de werelt weet genoegh op den dagh van heden, veel ghevoelen't oock, dat de *Schoonheydt* noch teghenwoordigh regneert al is't dat ſy gheenen Schepter, noch kroon en draeght; jae daer andere Koninghen ende Keyſers gagie moeten gheven aen die hen dienen, de *Schoonheydt* wordt allen dienſt aengheboden ſonder hare koſten. Deſe dan ende dierghelijcke, *Alderliefſte Philothea*, zijn de waerachtighe regiſters die-men tot lof *vande Schoonheydt* magh trecken, ende in allen ooren laten klincken. Ende ick en twijffel niet oft daer en zijnder al veel die u dickwils hier mede ſoecken naer den mondt te fluyten. Doch op dat u ſchipken door dierghelijcke winden van vleydinghe, die in u ſeyltjens worden ghedreven, niet en gae te gronde, ſoo ſal ick u een ghewiſſe waerſchouwinghe hier inſtorten, die u voor ballaſt ſal konnen dienen.

Ick ſegghe dan, dat allen het ghene dat ick in u prijſe, ende dat andere in u ſoo verheffen, dat dat al te-mael is broos, verganckelijck, onſtandtvaſtigh, dat door den tijdt wordt verſleten, door de ſieckten, door poxkens, &c. op vier-en-twintigh uren wordt benomen, of ſeker tot den grondt toe gheſchonden. *Heden roodt, morghen doodt.* De bloſende appeltjens zijn't die het eerſt vallen. Al waert ghy een *Helena*, al waert ghy uytnemender ende aenghenamer voor het gheſicht als een pauw, al waert ghy ſoeter van ſtemm' als eenē Nachtegael, hoe langh ſal't duren? *Schoon hayr en fraey ſinghen, Zijn al verganckelijcke dinghen.* Daer was in *Spaignien* eenen eſel-drijver die naer
P. à Caſtro. de merckt ghingh; deſen hadde gheladen twee hotten: eenen van ſijn vrienden ontmoedte hem in het gheberghte; deſen vraeght hem, wat hy naer de ſtadt voerde: hy andtwoordt: *Niet*

met

met allen. Hy vraeght het hem anderwerf: hy andtwoordt als voren, dat hy *niet met allen* en had gheladen. Waer op ſijnen vriendt andtwoorde: Ghy en plaght noyt ſonder vracht naer de ſtadt te komen; overſulcks laet my doch weten wat koopmanſchap dat ghy hebt in u korven. Ghepraemt zijnde, andtwoordt hy met deſe woorden: *VVant hy komt te vallen, ſoo iſt niet met allen. Nota*, hy had in beyde de korven ghelaeſen, ende den wegh was ſorghelijck: had den Eſel ghevallen, de ſtucken vande ghelaeſen en konſten gheenſins meer dienſtigh weſen. Siet ghy wel waer dat ick hier mede henen wil? *Alder-ſchoonſte Philothea*, alle *Schoonheydt* is broos als glas, jae glas kan langen tijdt bewaert worden, ende daer zijnder nu gheblaeſen die naer vijftigh jaeren even ſchoon ſullen weſen, en naer vijftigh jaren, *Philothea*, waer ſal-men uwen glans dan moeten ſoecken? Doch wat ſegh ick van vijftigh jaren? het kan op ſoo korten tijdt veranderen, ende men ſieter onder de ghehoude ſoo veel, die weynigh jaeren haeren eerſten luyſter behouden: welcke broosheydt ende verganckelijckheydt menighmael groote onghenucht, ſomtijdts af-ghekeertheydt in den houwelijcken ſtaet pleegh te veroorſaecken principalijck alſ-men den ſelven heeft aen-ghevanghen door gheen ander op-ſicht als door de *Schoonheydt*, ende een fraeye troonje; het welck ſoo het komt te faljeren, ſoo moet de liefde oock noodtſakelijck verflouwen. Men ſeght ghemeynelijck als iemandt een *Slecht-hooft* neemt om hare middelen:

Die eenen Sot
Trouwt om ſijn kot,
Verlieſt het kot,
En houdt den Sot.

Ick ſegh' in teghendeel:

En die een VVijf
Trouwt om het lijf,
Verlieſt het lijf,
En houdt het wijf.

Ick

Ick moet hier by-voeghen, *Alder-schoonste Philothea*, een ghe-schiedenisse, daer ick u den voor-ghemelden onlust mede sal bevestighen. Een fris Edelman *Raymundus*, gheboren in het Ey-landt *Majorca*, was door het minnen soo inghenomen, dat hy sommighe stucken aenvonck, die niet weynigh en streckten tot na-deel ende vercleyninghe van sijn reputatie. Een Ioffrou-we wasser, niet alleen om haere schoonigheydt, maer veel meer aensienelijck om haere eerbaerheydt: op dese is de liefde van *Raymundus* soo sterck ghevallen, dat hy sich noch door de vreese Godts, noch door de op-spraeck vanden Edeldom en kost bedwinghen. Op eenen tijdt rijdende door de stadt, soo hy haer van verre siet inde Kerck gaen, gheeft hy sijn peerdt de spoor, ende komt haer met vollen galop in de Kerck naer-ghereden. De Iouffrouwe, ghelijck sy de eer ter herten hadd', wierdt van beschaemtheydt roodt tot achter haer ooren, ende resolveerden op staende voet, als haer de vluchte niet en baet-te, door een seldsame manier den brandt van dese min te blus-schen. Op eenen sekeren tijdt dan, doet sy desen Edelman bidden dat hy haer de eere sou willen doen van haer eens te komen besoecken: *Raymundus*, die om dierghelijck gheluck langhen tijdt ghewenscht hadde, komt dese Iouffrouw groe-ten ende sijnen dienst presenteren. Naer de maeltijdt leydt sy hem in een glorietteken, ende vraeght hem af de oorsaeck van sijn liefde. Hy antwoordt dat het is haere uyt-nemende *Schoon-heydt* waer door dat hy soo ghewondt is, dat hy sonder haeren troost sal moeten sterven. Hier op treckt sy open haeren boe-sem, ende thoont haere borst die van eenen af-grijselijcken kancker was op-gheten: voeghende daer by dese woorden: *Siet wat dat ghy al mindt, en waer naer dat de menschen loopen. Hebt ghy een edel hert om te minnen, soo stiert uwe liefde naer Godt, wiens schoonigheyt nimmermeer en sal verminderen.* Dese weynighe woor-den ghesproken uyt eene ghekanckerde borste hebben *Ray-mundum* soo diep in het hert ghesneden, dat hy de wereldt heeft verlaeten, ende is gheweest een vande heylighste perso-nagien van sijne eeuwe. Wat dunckt u hier van, *ô Philothea*? Ick wenschte wel dat dit alle Ionckerkens, die de Iouffrou-

wen

wen niet inde Kerck te peerde naer rijden, maer daghelijcks gheleerst ende ghespoort te voet naer loopen, dat die eens rispelijck overdochten dat het niet al goudt en is dat sy sien blincken. Soo dat ons wel den *VVijseman* waerschouwt, ***Bedrie-*** Prov.
ghelijck is de lieffelijckheydt, ende ydel is de schoonheydt, een vrouwe die c.31.
Godt vreest sal ghepresen worden. Welcke spreucke my dunckt teenemael te passen op *Ioanna* Princesse van *Portugael*, de welcke hadde eene verheven ende Koninghlijcke siele, maer die oock verghesellschapt was met een lichaem soo uytnemende in schoonheydt ende volmaecktheydt dat de treffelijckste Schilders vande naeburighe Koninghen naer *Portugael* af-gheveerdight, om haer uyt te beelden, op eet verclaert hebben, dat de schoone snee hare konst te boven gingh, ende dat het principael de aerdighe Princersse op den doeck in verre niet en kost treffen. *Ludovicus* den XI. Coningh van Vranckrijck, siende haer schilderije, is op sijn knien ghevallen, en heeft Godt bedanckt, dat hy soo schoone schepsel ghemaeckt hadde; ende om dieswille dat de ghene die schoon gheboren wort, half ghetrouwt ter wereldt komt, soo wierde sy van alle de Vorsten versocht ten houwelijck, maer heeft de schoonheydt door beloften van suyverheydt aen Godt den Coningh der Coninghen op-ghedraghen. Ende is bemerckens weerdigh, dat als haer lichaem voor-by haren hof naer het graf uytghedraghen wierde, de bladeren van citroenen, ende granaten afgheresen, ende dorre ghewordenzijn, niet alleen om haer ghenegen te toonen van op sulck-een graf te willen ghestroyt worden, maer of sy hadden willen te kennen gheven, dat de schoonheydt met haer haest *Feuillomort* wordt, ende gheenen standt in hare groene jeughdigheydt en kan behouden. *Och wat ts de schoonheydt vanden mensch? niet.* Seydt Ephrem, *VVat is den mensch? asschen en stof. wat is den mensch? eenen droom. wat is den mensch? eee schaduwe. Siet, hy is voor-by-ghegaen: siet, hy is ghepasseert: siet, hy is wegh: siet, hy leet daer: siet, hy is ghestorven ende begraven.* Overpeyst dit met de Bruydt die den Bruydegom seer prijst, Cant.1.
om dat sy is ghelijck een koet-peerdt, dat met gevlochte maenen, ende eenen gheboogden hals, ghedurigh siet naer sijn

voeten, ende ſchijnt te letten op de aſſchen die over al op-vlieghen, ende komen ſelver de Iouffrouwen, die inde caroſſe ſitten, beſtuyven. Daerwaerts is't dat wy onſe ooghen moeten ſlaen, daer behooren wy ons hooft ſomtijts te laten hanghen. Soo dan, *Alder-ſchoonſte Philothea*, als ghy ſtaet voor uwen ſpieghel, peyſt dat uwe ſchoonheydt brooſer is als glas; als ghy een wel-rieckende tuyltjen op u borſt ſteeckt, peyſt dat ghy ſult verſlenſen als de bloemen; als ghy u locken poeyert, peyſt dat ghy aſſchen ſtroyt op aſſchen. O! dat wy eens hadden moghen openen de graven, ende kiſten vande aerdighe *Rachel*, vande ſchoone *Eſther*, vande gratieuſe *Iudith*, van de wel-beſneden *Suſanna*, wat en ſouden wy daer al niet ghemiſt hebben? dat voor-hooft ſoo blanck als yvoir, de ſtralende ooghen, de bloſende wanghen, de coraele lippen, de ſuyvere tanden, den lieffelijcken mondt, hoe vol van wormen ſouden wy die hebben vinden krielen? wat onverdraghelijcken ſtanck! wat afgrijſſelijckheydt ſouden wy daer hebben ontgraven? wy en ſouden *Rachel* in *Rachel*, noch *Eſther* in *Eſther* niet hebben konnen kennen. Dat is het eynde van alle glans ende ſchoonheydt; ſoo dat met goede redenen eenen jonghelingh ghelijck eenen *Abſolon*, ſich teenemael weygherigh hiel, ende niet en wilde laten uyt-ſchilderen ter wijle hy leefde, maer alleen ettelijcke daghen naer ſijne begraeffeniſſe; ende dat noch met beſpreck, dat de ſchilderije voor alle de wereldt ſoud' ghetoont worden. 'Twelck alſoo gheſchiedde, en was den ſchoonen *Narciſſus* op korten tijdt ſoo leelijck geworden, met ſoo veel ſtancks en wormen overgoten, dat niemandt ontrent het graf en koſt gheduren; eyndelijck het beeldt ſoo het was af-ghemaelt vol van vervaerlijcke afgrijſſelijckheydt, is tot eeuwighe memorie ende waerſchouwinghe inde Kercke op-ghehanghen. Maer wat iſſer in deſe materie uytnemender, oft ghedenckweerdigher als de verbaeſtheydt vanden Edel-dom? namentlijck van den *Vicerey* van *Cataloniē Borja*, als wanneer *Iſabella* de huyſvrouwe vanden victorieuſen *Keyſer Carel* moeſt begraven worden? die vande ſchoonſte creature de leelijckſte was gheworden, ende op korten tijdt ſoo verandert, dat niemandt ontrent de kiſt

P. Boenaert in Eccl. c.10.

kist en kost ghedurén: al-te-mael door de afgrijsselijckheydt stonden verslaghen. Soo het u belieft, *Philothea*, sal ick u in weynigh dichten een' Christelijck bedencken hier op voor-houden. Peyst dat ghy den *Vicerey* selver in persoon hoort spreken:

H*Oudt* Tagus *uwen vloedt, en stelpt u gulde sanden,*
En schiet gheen rijcken stroom door soo bedruckte landen.
Ghy Segher waerje loopt, gaet met een droef gherucht;
VVat oever dat ghy spoelt, stort daer oock eenen sucht.
Ghy rotsen die hier light, ghy berghen soo verheven,
En wilt gheen blijde jacht aen eenigh weyman gheven,
Maer dat het wildt ghediert met droeve stemmen huylt,
En Echo *teghen haer die inde klippen schuylt.*
Ghy velden van Guadix, *ghy bosschen van* Granaden,
En wilt gheen jeughdigh kruyt, noch groene bladers laden:
Houdt uwen silv'ren vloedt Fonteynen *van het Rijck,*
Of soo ghy loopen wilt, stort tranen al-ghelijck.
En ghy, ô maghtigh Vorst, *vergeet wat u Laurieren,*
Die u Europa *schonck, en* Tunis *toe moest stieren;*
Leght af die groote kroon, stroeyt asschen op het hooft,
Ghy zijt op desen dagh van uwe helft berooft.
VVie sal soo droevigh lijck besien met drooghe kaecken?
VVie kan in desen rouw' sijn bitter tranen staecken?
VVeent Elementen, weent, Locht, VVater, Aerde weent,
VVie noch blijft onberoert, die is gheheel versteent.
O Doodt, *ô felle doodt! komt ghy dan uwe wetten*
Oock aen een maghtigh Hof, *en aen Palleysen setten?*
En isser niemandt dan voor wie u wreedtheydt swicht?
Hebt ghy de kroonen self dan binnen uwen schicht?

Ick meende dat ghy hadt al tweeder-hande pijlen,
En somtijdts yser schoot, en goudt op ander wijlen,
En dat ghy al-te-met quaémt in het wit sattijn,
Als moest een groote ziel van hier gheroepen zijn.
Maer neen, u staelen boogh wilt groot noch kleyn verschoonen,
'T zy datse aende ploegh, 't zy datse zijn op throonen;

Daer is gheen onderscheyt, ghy velt een Keyserin,
En sleypt haer naer het graf al waeret een Boerin.
Siet hier dees Isabel *, den roem van al die leven,*
Aen wie dat Paris *had den appel moeten gheven;*
Siet eens op dees Princers' nu sy light in de kist,
Ghy hebt hier dat ghy siet, gh'en siet niet dat ghy mist.
Is dit de schoonste vrouw, die Spaignjen heeft betreden?
Is dit den rooden mondt? zijn dit haer witte leden?
Is dit den eersten glans? zijn dit haer handen teer?
S'en is niet diese was, of ick en bens niet meer.

Sy die voor desen had de lieffelijckste rosen ,
Die met een soete verf op iemandts wanghen blosen :
Sy die uyt haere oogh maer enckel straelen schoot ,
Siet eens hoe dat sy is gheschonden vande doot !
'T is al-te-mael e wech ! het voor-hooft sonder luyster,
De lippen sonder spraeck , de ooghen in het duyster.
Het aensicht vol van schrick, het lichaem vol van stanck,
Den etter en het vleesch die sijpen door de planck.
Is dit den vasten grondt waer op de ydel Vrouwen
Den wanckelbaren roem van haere schoonheydt bouwen ?
Is dit den eersten steen waer op soo menigh heldt
De lusten van sijn oogh , en al sijn vreughden steldt ?
Siet hier het nietigh vleesch , 't is swacker als de bloemen ,
Hoe jeughdigh datse staen , wie sal sich derven roemen ?
Siet op dees Keyserin, *op dees schoon* Isabel ,
En seght eer't is te laet : Vaert wereldt eeuwigh wel.
VVel aen dan mijne ziel, en wilt niet langher dwalen :
Ghy moet u Hofs ghewoel aen dese kiste palen :
Dit is voor u een school, leert sterven eer ghy sterft ;
Op dat ghy als ghy scheydt, het eeuwigh leven erft.

Soo sprack den machtighen Prince ende trock daer uyt dit profijt, dat hy door de verganckelijcke *Schoonheydt* bekende de ydelheydt van al dat de wereldt aen-prees, ende dat de menschen soo komt vleyen, en bedrieghen. Doet oock soo, bidd' ick, *verstandighe Philothea* , om dat ghy door uwe schoonigheyt niet en komt te verydelen , maer in deughdelijcke wercken u wilt blijven oeffenen. Op dat op u passe 't ghene den *H. Chrysostomus* seght : *Dat een wijse ende verstandighe dochter die de schoonheydt voeght met de godt-vruchtigheyt, van soo groote weerde is dat sy*

in een balance teghen de gheheel wereldt magh op-gheweghen worden; ende ſou miſſchien haere teghen-ſchale noch konnen op-halen.

Ick en ſal hier niet verre buyten ſchreef loopen, is't dat ick in het voor-by gaen met een woordt aen-rake de *Mode*, de eenighe palleerſter vande ghefailleerde *Schoonheydt*. Men ſeght dat de wetenſchap ende letteren gheboren zijn in Italien; de wapenen in Spaignien; de bekers, croeſen ende meſſen in Duytſch-landt; de proceſſen ende *Mode* in Vranckrijck. Met goede reden wordt den Franſman dan gheſchildert met eenen lap lakens onder d'ermen, ende met eene ſchere inde handt; want altijdt wat nieuws, ende ſelden wat goedts. 'T is onghelooffelijck hoe dat deſe *Mode* op korten tijdt gheheel *Europa* is door-ghevloghen. De *Polackers* ſelver die tot noch toe gheſteken hebben tot den ooren toe in het bondt, en in beiren vellen die gaen nu inde lichſte ſtoffen, al offer gheenen winter of ſneeuw in *Polen* meer en ſou vallen. Doch ick en hoef hier geen buyten-heymſche *Mode* door te halen, wy hebbenſe t'huys niet dan al te veel, ende in onſen eyghen hof valt vry ghenoegh te ſuyveren. 'T is nu ſoo verre ghekomen dat-men ſich ſotteliјck in-beeldt al of het kleedt den man koſt maecken, ſoo dat *Geeldorpius*, Recteur vande ſcholen tot Delft, gaende voor-by de ſijde-winckels ſijnen hoedt af dede, om de ſtoffen te eeren al eerder de mans in-ſtaken. Daer en is nu gheen onderſcheydt meer; Hacxken pacxken pronckt als de beſt; ſoo meynen Moſſchelen dat-ſe viſch zijn als ſy uyt haer ſchelpen gheraken. Maer wat dunckt u van eene Me-vrouwe, die laetſtmael noch 50. patakons ghegheven heeft om eenen craegh te doen waſſchen, ſtijven ende ſetten? My dunckt dat ſy eñ veel met haer, voor dat geldt veel nutter doeck ſouden ghekocht hebben, om hare onbeſchaemde naecktheydt daer mede te bedecken. Deſe *Mode* ſtreckt teenemael tot na-deel vande gheſontheydt, gelijck uyt de Medicijnen betuyght *P. Balingem*, ende is weynigh profijtigh tot hare meyninge; want men trouwter hedens-daeghs *niet om het velleken, maer om het gelleken*. Ick weet wel dat-men ghemeynlijck ſeght: *Schoon voordoen is half verkocht*. Maer ghelooft my, de deghelijckſte ſtoffen zijn inde

De l'Ancre de l'inconſtãce bum.

P. Teylinghen in Paradiſo. fol. 393.

P. Drex. tom. I. Triſme. l. 3. c. 5. §. 4.

Triomphe de la Chaſteté.

inde besloten winckels. Ende dit *Open-hertigh* volcksken meent dat alle dinghen wel zijn, als sy een gouden cruycifix op de borsten draghen, dat is, als sy *Christum* tusschen de twee moordenaeren hanghen, ende soo komt-men oock inde Kercken, soo hoort-men het woordt Godts; soo knielt-men aen de tafel des Heeren, soo verdient-men d'Aflaten. Maer wat seggh' ick, verdienen? Godt gheve dat dierghelijcke somtijdts niet eerder twee zielen in de helle en brenghen, als dat syer eene uyt het Vaghevyer souden verlossen. Ick weet, een Passie-beeldt is goedt als't wel ghebruyckt wordt, ghelijck dede een Iffrouwe die achter haren spieghel hadde doen schilderen *Christum* met de doorne croon, ende soo veel spellen als sy spettede in haer te pailleren, soo veel stackser in't hooft *Christi*; ende haer ten lesten meer inde beweeghelijcke ende bloedighe schilderije spiegelende als in het glas van Venetien, is door de doorens in het herte gheraeckt, ende heeft haer ydel hooft, met hare tuyten, ende vlechten op een sed'bare maniere voortaen beghinnen te setten. Dese dochter, die haer soo ghespieghelt hadde, die soud'ick al d'ydele Iffrouwen vvel voor eenen spieghel moghen voor-stellen, namentlijck aende groote Ydel-tuyt *Clotildis*, die soo versot was op het hayr van hare twee neefkens, dat-se liever sagh het sweert door haeren hals loopen, als de schere over hunne locken. Maer wilt ghy noch meerder sottigheydt hooren? Men heefter ghevonden die niet een hayr op haer hooft en hadden, ende nochtans de Poëten een geldt-vereeringhe ghedaen hebben, om dat sy hare schoone vlechten, ende locken met versen ende dichten hadden ghepresen. Seght dan vry:

Gregorius Turonẽsis.

Op't hooft gheheel verrimpelt oudt
Draeght-s'een paruyck soo gheel als goudt;
En seght, het is haer eyghen hayr:
Het is ghekocht, is't dan niet waer?

Wat

Wat ſal-men doen? het is de *Mode*, ende een - ieghelijck wil, en moet de *Mode* draeghen, al ſtaeter gheſchreven (behoudens alle eerbiedinghe aen Godts heyligh woordt) *Non poteſtis portare modo.*

Wat dient hier noch voorder by ghevoeght, *Lieffſte Philothea*, als dat ick lichtelijck ſou ghelooven dat het met veel vrouwen gaet, ghelijck met de mans-perſoonen: vande welcke *Ariſtoteles* ſeght dat onder hen de beſte deelinghe ende ſcheydinghe diër gheſchiet, is de uyt-deelinghe der verſtanden, want een ieder laet hem voorſtaen dat het beſte lot op hem is ghevallen. Paſt dit toe de Vrouwen nopende haere ſchoonheyt, ende ick gheloof dat ghy vat 't ghene dat ick wil ſegghen. Ende ſonder iemandt te noemen, ick weet een ſeker (niemandt ghenoemt, niemandt gheblameert) die den windt van ydel hehaghen dapper inden hul is gheſlaghen.

DIe ieder Fier Magritjen *hiet,*
En was nochtans de ſchoonſte niet;
Doch ſy friſeert, en krolt, en draeyt,
Soo datſe ſelden ſpint oft naeyt.
Een vuyl-bruydt die wil uyt proncken gaen,
Heeft altijdt veel pareerens aen.
Haer Vader is wel maghtigh rijck,
En heefter weynigh ſijns ghelijck;
Maer daer der veel zijn aen den dis,
VVeet dat daer dunne ſpoelingh is.
Daer ſitſe nu ons trotſe Dant,
En is van nu af vanden tant.
Met oorlof Ioffers vande ſtadt,
Ick wenſch dat ghy de ſaeck eens vat;
En let eens op u pauwen-voet,
En minder moedt, of meerder goedt.

Ghy pronckt ghelijck een pauwen-steert,
En't stof is dickwijls weynigh weert;
En gaet met anders hayr; en roemt,
Misschien van een die is verdoemt:
Ghy draeght chappijnen aen de voet,
En een pluymagie op den hoet;
En ghy, en't pluymken datter is,
Ick twijffel wie het lichsten is.
Ick bidd' u, eer u naeckt verdriet,
En steunt doch op de wereldt niet,
En veel min op u purper-roodt;
VVant dat is voor de bleecke doodt.
Hoe aerdigh dat een dochter singht,
Hoe gheestigh dat een jonghman springht,
De wereldt die speelt banqueroet,
En licht ons al-te-mael de voet.

Den Gierighen ſpaert, daer een ander vvel af vaert.

Hoe vrecker,
Hoe gecker.

ALs Tantalus *heel dorstigh sat*
Ten ooren toe in't vluchtigh nat,
En dat hem terghden aen den mondt
De appels die hy voor hem vondt;
Doen is hy tot een Sinne-belt
Van eenen Vreckaert *voor-ghestelt;*
En sooje vat den echten sin,
Daer steeckt de louter waerheydt in.
Maer even-wel wordt sijnen aert
Door desen Esel *best verklaert,*
Die draeght wat dat hy draghen kan,
En heefter niet met allen van,
Als dat-men hem met stocken slaet;
Soo dat den rugh vol wonden staet:
En sijnen dranck moet water zijn,
Als d'ander drincken koelen wijn:
En dystels eet het magher Dier,
Als d'ander maken goede chier.
En gaet den Vreck *sijn leven langh*
By naer niet al den selfsten gangh?
Den ouden Focker heeft sijn gelt
Op alle bancken uyt-ghestelt,
En heeft Facteurs aen alle kant,
En wisßels oock in alle Landt,
En schepen die zijn in de Straet,
En een dat op Guinea gaet;
Behalven dat hy by sich houdt
Noch heele koffers vol van goudt.

En is soo ryck naer ieders gis ,
Ghelijck het diepste water is ;
En even wel den ouden Geck ,
Blijft even vroedt , en even vreck.
De kleeders van sijn eyghen lijf
Die staen van dobbel lappen styf.
Te merckt te gaen is verr' van daer ,
Dat doet hy qualyck op een jaer ;
En dan is't noch een penserij ,
Dat houdt den gast voor leckernij ;
Syn ammelaken is een tyck ,
Is desen Focker niet wel ryck ?
Eylaes ! die soo maer geldt vergaert ,
En altijdt pot , en altijdt spaert ,
En maer het sien daer af en heeft ,
Dat is den armsten dier leeft :
Het sien en maeckt den ryckdom niet ,
VVant anders had' den blinden niet ;
Maer het ghebruyck op sijnen tijt :
Soo heeft-men ryckdom met profyt.
Daerom soo deert my desen bloet ;
VVant schoon hy windt noch goet op goet ,
En kist , en kast noch alle daegh ,
'T is naedeel van sijn eyghen maegh :
VVant als hy af-ghereden is ,
En mcey' , en mat van leden is ,
En nutten sou wat spys , en dranck ,
Dan vast hy heele daghen lanck.

Of eet hy wat 't is slecht, en schaers,
Veel ergher als de Bedelaers:
Daerom is hy, dat sieje wel,
Een Esel *in een menschen vel.*

AEN-SPRAECK.

HEt sal u misschien, *verstandighe Philothea*, als oock dẽ rijcksinnigen Leser, vremdt voor-komen dat ick u hier eenen plompen Esel te berde brenghe, ende dat ick niet en schijn t'overpeysen dat ick met seer beleefde persoonen handele. Dan tot mijne ontschuldinghe kan dienen een rechtsinnigh en eenvoudigh andtwoordt: dat *ghelijck die eenen Boer wil plaeghen, eenen Boer moet mede-brenghen,* soo kan-men dickwils den eenen Esel niet beter als door den anderen Esel bejeghenen. *Demosthenes* self, wiens vernuftheydt ende scherp-sinnigheydt verre zijn buyten scheut van onse oordeelen, soo hy inde vergaederinghe van die van *Athenen* ghewichtighe saken voorhiel, waer op de toe-hoorders weynigh acht namen, heeft hen door eenen twist die om eenen Esel op-rees tot aendachtigheydt soecken aen te drijven. Daer was, sey hy, eenen die van sijnen ghebuer-man eenen Esel ghehuert hadde, om den selven tot de reyse te ghebruycken. Onderweghen zijnde in een vlack veldt ontrent den middagh, wanneer de stralen der Sonne het vinnighste plachten te steken, is, die den Esel ghehuert hadde, onder den Esel gaen ligghen, om onder hem door sijne schaduwe vanden brandt der Sonne bevrijdt te wesen. Den anderen dede hem schuyven, segghende dat hy wel den Esel, maer niet sijne schaduwe verhuert hadde: waer over hy seyde datter was een groot verschil op-gheresen. Soo *Demosthenes* dit vertellende sagh dat die van *Athenen* gelijck als vinckentoe-luysterden, greep hy hen by den neuse, segghende: Alsmen maer alleen en spreckt vande schaduwe van eenen Esel, ô Borghers van *Athenen*, dan let-men op mijn woorden; ende als ick handel van het welvaren van het gheheel landt, ende

van onse Republicke dan en hebben wy gheen ooren, dan en trecken wy de saken niet ter herten: hy wierp den eenen Esel voor om d'andere Esels te raken. Het welck soo't hem wel ghe luckte tot sijn voornemen, soo wil ick hier sijne voet-stappen volghen, om dat ick hier teghenwoordigh besigh ben om eenen botten Esel, dat is den *Vrecken Gieregaert* voort te stouwen, die gheladen gaet met geldt, en goedt, en heeft den muylbandt aen, ende en kan, noch en wil sijnen arbeydt ghenieten. Zijn dat niet wel Esels, jae ergher als Esels treken? aenghesien de beesten selfs ghebruycken de velden diese mesten, ende eten van het hoy datse hebben ghetrocken: maer neen, hy en weet niet eens van op sijn stoppelen te gaen weyden, of van sijnen arbeydt te ghenieten; 't is hem ghenoegh dat hy magh potten, ende sijn geldt soo diep graeven daer het van Son of Maen niet en sal verraden worden. Eylaes! *VVat sal*
Eccles. 14. *doch* seght den Wijseman, *aen sulcken begheerlijcken ende houvastighen Gieregaert alle sijn goedt baten?* die anders niet en droomt als van vergaderen, en op-sluyten. Dat iemandt met de voeten in het nat sit, ende daer-en-tusschen stickt van dorst, wat sal hem de overvloedigheydt der wateren baeten, is't dat hyse niet en wil nutten? en wat deught heeft den Gierigaert dat sijn schatten ghewonnen zijn, is't datse blijven begraven? eñ nochtans daer is dit erm-hertigh volck op uyt om schraeffelen, en winnen, ende vergaderen, en bewaren, en op-sluyten, en begraven, en verberghen: soo dat eenen ghevraeght zijnde waerom dat het goudt soo bleeck sagh, voor bequame andtwoorde gaf, dat het was om datter veel op hem uyt waren, en dat het vreesde op-ghesloten te worden, ende dan nimmermeer, of naer seer langhen tijdt eerst sou verlost worden. Iuyst op den selven sin diende een kindt eenen ouden Vreckaert, den welcken gaende over straet daer veel kinders waren, een van diën onghedüldelijck krijtende soo hy van den Gierigaert berispt wierde met dreyghementen, dat, soo hy niet en quam op te houden van dat vuyl leelijck schreeuwen, dat hy hem mede sou draghen; een ander kindt vattende hem het woordt uyt de mondt, sey: Beste-vaer, als ghy my

oock

oock eens wegh ſult nemen,dat ghy my dan in u koffferen niet en wilt ſluyten; want ick hoor dat al watter eens ingheraeckt, dat het daer niet weder uyt en kan komen. Soo af-grijſelijck ſtinckt de gierigheydt, dat het de kinders op de ſtraet ſelver konnen riecken. Alleen beklaegh' ick dat de middelen die Godt aen den *Gierigaert* verleent heeft om te ghenieten, ende om een leer daer af te maken naer den Hemel, dat hy die ghebruyckt tot ſijn achter-deel in dit leven,ende hier naer tot eenen trap om inden af-grondt neder te dalen. Want om kortelijck en bondelijck te ſpreken: *Het geldt brenght den menſch inde hel, en't blijfter ſelver buyten.* In teghendeel hebben de bermhertighe daer van hier het ghebruyck, ende hier naer den Hemel. Ende ghelijck die van Iſraël uyt de rivieren van *AEgypten* ſchepten koele wateren,die van *Pharao* louter bloedt, ſoo gaet het met den *Gierighen*, ende den *Milden*; met den *Rijcken Vreck*, ende met *Abraham*:den eenen haelter laeveniſſe, den anderen verdoemeniſſe.

Ick weet wel, *Goedtjonſtighe Philothea*, dat ſoodanighe inghekrompen herten u gheenſins en bevallen, ende dat ghy liever miltheydt ſonder rijckdommen, als rijckdommen ſonder miltheydt ſoudt beſitten: want den *Gierigaert* en heeft gheen geldt; maer het geldt heeft den *Gierigaert*: ende als hy ſchatten ghenoegh vergadert heeft om ſich te laten dienen, dan beghint hy eerſt voor goedt een ſlave te worden van ſijne rijckdommen.

'T ghene ick tot noch toe by-ghebrocht hebbe, ſou dat niet dienen konnen om eenen *Vreck*, ſoo hy luyſteren wou, een weynighsken wacker te maken? Maer ghelijckerwijs dat hy moet gheweldigh tieren die den duyvel wil vervaert maken, ſoo moet hy oock al luy en lanck roepen, eer het een hert ſal hooren dat midden in eenen koren-tas, of geldt-kiſt light begraven. Den *H. Antoninus* kan het ons in ſijnen Gierigaert ghetuygen, hoe herdt datſe hooren. Niet dat ick wil ſegghen datſe altemael even doof blijven. Men heefter immers eenen ghevonden die ſijnen ſchat haſardeerde, ende dien begraven hebbende ſchreef hy op de muer: *Grippelimini,grippelimini.*

Boven

Boven de deur van het Salet: *Qui potest capere, capiat. Die't kan vatten, dat hy het vat*; ende op de plaets daer't geldt was, stont: *Quærite, & invenietis. Soeckt en ghy sult vinden.* Doch met sulck bespreeck dat den vinder gehouden sou wesen hem met blijdschap te begraven. Men heeft ghesocht, ende den hondt is ghevonden: edoch! sijn eyghen knechts hadden hem te vooren eens lustigh met sijn ooren ghetrocken: dit isser immers eenẽ; doch van duysenden oock maer eenẽ, want hunnen hongher is te groot, ende de gierigheydt en is niet versaedt, voor dat sy den mondt vol aerde heeft; dat is, tot dat den Gierigaert begraven is; want soo veel als het geldt aen-wast, soo veel neemt de begheerlijckheydt oock toe. Nieuwe winst, nieuwe olie in de vlam, ende ghelijck de schapen teghen den avondt veel gretigher knabbelen, alsoo siet-men d'oude lieden veel hittigher schraeffelen, ende soo het ghemeenlijck met den ouderdom plagh te gheschieden, de senuen crimpen, ende de vingers worden soo crom datter niet en is uyt te crijghen; d'oude voghels willen altijdt qualijck uyt hare vederen, ende, eylaes! sy sorghen voor een broodt ende souden met een stuck ghenoegh hebben; want om eenen kleynen wegh te doen en moet-men gheen groot teir-geldt hebben. Maer het is de pijne weerdt te verstaen van waer dese sorghvuldighe begheerlijckheydt haren oorspronck heeft ghenomen. Sy segghen dan dat den Hemel, d'Aerde ende de Sorghe, siende dat de wereldt in't beghinsel onbewoont was, hebben ghesloten, den mensch te maken, die heerschappije daer van soud' hebben. Den Hemel gaf de ziele, d'Aerde het lichaem, ende de Sorghe maeckte den bant tusschen ziel ende lichaem, ende soo van twee eenen mensch. Dit aerdigh schepsel beviel soo wel, dat een-ieghelijck daer op verlieft wierde, ende het stuck voor sy-selven wilde in-trecken sonder iemandts recht te herkennen. Het verschil wierde *Iupiter* aengheclaeght, die de sake diep onder-tast hebbende, ende rijpelijck overwoghen, vonnis in deser voeghen heeft uyt-ghesproken: Den Hemel sou de ziele hebben, ende d'Aerde het lichaem naer het af-sterven; maer om dies-wille dat de

Sorghe dees twee by een ghevoeght hadde, soo quam het maecksel de Sorghe toe soo langh als sy by malckanderen bleven. Van dien tijdt af, *Alder-liefste Philothea*, hebben de menschen beghinnen te sorghen: doen is de Gierigheydt in-ghebroken: doen is de begheerlijckheyt soo ontsteken, dat-se niet en is te blusschen. *Den Gierighen is ghelyck de hel; want al is't dat sy daghelijcks soo veel verdoemde insleckt, ende den gierighen soo veel schatten, niemandt en weeter van versaedtheydt te spreken.* Ende, dat het slimste van al is, als sy soo rijck zijn als't water diep is, dan sitten sy daer tot d'ooren toe in, ghelijck eenen *Tantalus*, sonder die te ghenieten. Gierighen *Geeraert* en sijn wijf, telden die malckanderen niet de beten uyt den mondt, ende dwonghen malckanderen den sack toe te binden eer hy half vol was? *Den Gierigaert en wordt niet vervult met sijn geldt, ende die de rijckdommen bemindt, sal daer gheen vrucht van ghenieten, ende dat is immers ydelheydt?* Dat is esels werck, die droegh op sijnen rugghe kostelijcke spijsen, ende at selver distelen. Soo weet ick noch een stadt binnen ons Neder-landt, alwaer een rijckman woonachtigh was, die overvloedigheydt had van alles behalven van mildtheyt, ende van een Christelijcke wijsheyt: hy had niet alleen sacken vol geldts op den solder, kisten vol in sijn saletten, maer had noch boven dien sijn bed-stede onder strijck-vol van louter schellinghen, en des al niet te min, soo hy sieck te bedde lagh op de vastel-avondt daghen, dede hy voor sy-selven koken abberdaen met appelen, ende dat hiel hy noch voor eenen maeltijdt bykans overdaedigh. Ick laet u eens peysen, is't dat het daer soo toe-gingh op die blij-daghen, hoe dat het schouwken het heel jaer door gheroockt moet hebben. Ick gheloof, costen sy hun kele toe-binden, ende de gretighe maghe wijs maken dat den man ghehanghen waer, sy souden't doen. Leeft den duyvel met dit volck niet gelijck de Sinosen met de voghels, die sy op de visscherije wennen? Sy binden haer de kele toe dat-se connen asem trecken, maer gheenen visch deur-halen, soo dat den vanck een ander te passe comt, ende moeten selver spaer-becken. Ick hebbe ghekent, seght den Eerweerdighen *P. Tollenaere*, door sijne

August. Epist. 3.

Eccle-siast. 5.

Maff. l. 6. Hist. Indic.

Speculũ vanitat. c. 2. sec. 6

gheleer-

gheleerde schriften vermaerdt, een die over de hondert duysent gulden aen sijnen sone soud' achterlaten, ende was nochtans soo vreck dat hy wel inde herberghe een pintje biers derfde doen tappen, en trock een corstjen broodts, ende wat kaes uyt sijnen sack; ende als hem den weerdt seyde dat hy ten minsten eenen heelen pot soude doen comen, ende dat hy soo nouw niet en moeste sien, aenghesien datter wel af moght; dies te meer om dat sijnen Soon acht daghen van te voren met de carosse daer voor-by ghereden was, ende thien goudt-guldens op eenen noen verteirt hadde. Maer hy en vatte dit niet; het was voor een doove-mans deure gheclopt, hy bleef in sijne vreckheydt leven. Ghelijck den mol onder d'aerde de twee voorste pooten vol aerde houdt, uyt vreese oft hem die quam t'ontbreken, daer hy nochtans het gheheel element tot sijn ghebruyck heeft; soo vroet den Gierigaert in't aerdsche goedt, ende vreest ghebreck in't midden van sijn' overvloedigheyt. Ick laet u eens peysen hoe noode dat die sterven; want hoe eenen tandt dieper in't vleesch staet, hoe hy met meerder pijne wordt ghetrocken.

Het tijdelijck goedt,
Dat menigh-mael doet
Het hert bekoren;
VVordt met moeyten vergaert,
Met sorghen bewaert,
Met droefheydt verloren.

Ende Godt geef dat dit verlies van goederen dickwils niet en zy verghesellschapt met verlies van ziele. Dese twee en zijn soo verre niet van malckanderen ghelegen, of sy konnen somtijdts wel by een komen. Hoe qualijck was beraeden in sulcke gheleghentheydt eenen sekeren ghierighen Woeckenaer die op sijn doodt-bedd' self van gheen restitutie en wilde hooren, ter tijdt toe dat sijnen Bicht-vader door eenen aerdighen, ende nochtans ghewichtighẽ vondt hem sijn dwaesheyt heeft voor-ghehouden. Het leven was hem ontseydt, oversulcks

gaet

gaet den Bicht-vader aen den Doctoor wijs-maken, dat waer 't datter vanden *Patient* noch eenighe vraghen voorvielen nopende de hope van op te komen, dat hy hem sou segghen datter noch een remedie tot ghesontheydt resteerde ende overwas; te weten, kost hy hem smeiren met het vet van sijn naeste bloedt,ende kinderen. Den Woeckenaer verquickt door desen troost, roept sijn kinderen te samen , houdt hen voor ooghen sijn weldaden ende groot goedt; vraeght oversulcks tot vergheldinghe een druppel vets of twee om sich daer mede,naer de ordonantie vanden Doctoor,te smeiren,sy ontstaken tot dien eynde een keersse,hielen hunne vinghers in de vlam tot dat daer een druppel smouts of twee mocht af-druypen;maer niemandt en had' de couragie vande vlam soo langh uyt te staen , ende te verdraghen. Waer op den Bicht-vader bouwende (want het was ghemaeckt werck) onder-richte wel scherpelijck den siecken, segghende: Is't moghelijck,dat ghy om u kinders rijck te maken in der eeuwigheydt wilt in het helsch vyer branden , ende niet een van u kinders om u ghesondt te maken wil een *Pater noster*, ende *Ave Maria* langh sijnen vingher in het vlammeken vande keersse houwen?overpeyst eens het kort eyndeken van u leven, ende de langhdurigheydt vande eeuwighe pijnen : leght eens het teghenwoordigh met het toe-komende in een op-rechte weegh-schale,ende ghy sult bevinden dat goedt verloren is weynigh verloren; maer ziel verloren,is al verloren. Door dese on-weder-legghelijcke reden heeft hy den siecken ghewonnen, ende ghebrocht tot af-standt van sijne onrechtveerdighe goederen. Wel seght dan den H. *Bernardus*, *dat de rijckdommen zijn quaedt in het verkrijghen , ergher in het besitten , alder-booste in het verliesen. Verliesen* segh ick , soo voor den ghenen diese achter-laet , als dier erf-ghenaem af wordt ; want sulck goedt is sonder seghen, ende en can niet bedijen behalven dat het ghemeynlijck plagh te gheschieden dat 't ghene met lepels is ghehaelt , dat dat met eemers wordt uyt-ghegoten ; ende dat met stuyvertjens is ghewonnen, wordt met guldens verteert. Sien wy dat niet daghelijcks in soo veel huys-ghesinnen, dat altijdt naer een

Spaerderken komt een *Verquisterken*? Voorwaer ghelijckmen het spel maeckt vande pensen vande doode beesten, soo wordt de meeste vreught ende slemperije ghehouden op de goederen vande overleden; als die het hooft neer-gheleyt hebben, dan komen hun Neefkens, en doen 't lustigh gaen op alle snaeren. En al den lof eñ 't ghebruyck dat den Vreckaert krijght voor al sijn moeytẽ, is een oudt slaep-laken, eñ somtijdts een schimp-dicht in de plaetse van een graf-dicht, ghelijck als desen:

Hier onder light begraven Ian vander Schaeren,
Die stierf voor den noen om den kost te spaeren.

En is dat niet wel een groote dwaesheyt? Den *VVijseman* seght,
Eccles.1 *dat het ghetal der Sotten is ontelbaer.* Op welcke woorden ick dit naer-volghende versjen uyt de penne laet vloeyen, soo nochtans dat ick meen dat den Vreckaert meer de bellen verdient, als die in hun hersen zijn gheslaghen: want, *Hoe Vrecker, hoe Gecker; en hoe Gecker, hoe Vrecker.* Ick segh dan, onsen *Euclio* macht wel hooren, want 't is om hem ghedaen:

ALs ick de werelt wel besie,
Al schijntse vol van wijse lie,
Vol overvliegers van verstant,
En kloecke Rabbis voor de handt,
Die weten Thomam *op den draet,*
En watter al in Baldo *staet,*
En die een Bibliotheck gheheel,
Besluyten in hun beckeneel.
Al schijnen sy noch eens soo wijs,
En haelen verr' den eersten prijs,
Noch segh' ick dat ick onder haer
Oock slaeghen somtijts word ghewaer,
Noch ick en oordeel haer te straf.

VVaer

VVaer isser koren sonder kaf?
En wyse lie met brillen op
Die hebben grillen inden kop:
En in de tabbaerts van sattijn
Bevindt-men datter kuren zijn.
Al waer het noch soo enghen mouw,
De Quinten sitten in een vouw
En hoejet knoopt, of hoejet sluyt,
Het Geckjen wilder somtijts uyt:
VVant ieder een heeft sijn ghebreck,
En daer in is een ieder geck.
Veel vande menschen zijn versot
Op kinders die noch zijn besnot:
Veel vande menschen zijn versot
Op een ontuchtich hoeren-kot:
Veel vande menschen zijn versot
Op hunnen buyck, der slempers Godt:
Veel vande menschen zijn versot
Op goudt, en silver datmen pot.
En dese sotheyt, soo ghy siet,
Is nu ter tijt de minste niet;
VVant dit gheschiet doch alle daegh,
(En 't is des Vreckaerts eyghen plaegh)
Dat wat sy delven inden grondt,
En spaeren uyt hun eyghen mondt,
En trecken uyt hun eyghen tandt,
Dat kryght een Deurslagh *inde handt.*
Hoe dickwils riep ick: Lieve Godt!

VVie ſatter nutter in een kot,
Als Euclio *den ouden geck,*
Die rijckdom had, en leed' ghebreck,
En potten al wat dat hy wondt,
En hiel ſoo veel van ſijnen hondt,
Dat hy ſich eens verhanghen wouw,
Op dat hy niet meer eten ſou.
Ter wijl den Tayart ſommen paſt,
En rondſom ſijn ducaten kaſt,
En beſich met gout ghewicht,
Den Taerpot wordt de voett' ghelicht.
Daer light hy die noot penninck ſchonck,
En niet als ſlechten kuyt en dronck,
En altijt arm' leven wou,
Op dat hy eens rijck ſterven ſou.
Sijn Neefken is een wonder Haen,
Die ſlaet Granperens voſkens aen,
En trouwt terſtondt een lichte Tuyt,
En ſmytet huys te venſter uyt.
Hy geckt met Beſſjens ſueren ſweet,
En heuet ouer al ſoo breet;
VVant een ducaetjen, ſes oft, of acht
Is ſpeelmans ghelt op eenen nacht:
T'moet doch op alle ſnaeren gaen,
Soo bont ſet hy't by nachten aen.
En komter iemant naer den noen,
Ghelijck-men plagh, viſiten doen,
Die wordt terſtont gheregaleert,

En met een schoon bancket vereert:
Men schenckter dry-derhanden wijn,
Kost dat het kost het moeter zijn;
En soo is hy in korten tijt
Twee van sijn beste hoeven quijt.
En brockt daer in gheheel het jaer,
Het een huys voor, en d'ander naer.
Laetst kreegh hy met den terlinck-steen
Oock hondert kroonen aen sijn been,
En t'jaeren 't had' hy inde Craen
Sijn koetse met vier peerden staen:
T'gheselschap vondt hy daer soo goet,
Hy quam te peerdt, en gonck te voet.
Dan heeft hy thuys een Venus-dier,
Dat oock niet veel en houdt van bier;
Maer als hy buyten sit en teert,
Dan sitse lustigh thuys en smeert,
En is ghedurigh inden wijn.
Siet eens wat komt van Vreck te zijn.
Daerom lief Beste-vaertjen *hoort,*
En segghet vry aen d'ander voort:
Dat die sijn goet aen ander gheeft,
En seluer in ellenden leeft;
Dat die is sulck Cousyntje *weert*
Die t' al op korten tijt verteert.
Daerom gheniet dat Godt u gheeft,
Ten minsten vande blaedingh leeft;
En schaft daer naer eens wijsen raet

Aen

Aen wie dat ghy u schatten laet:
VVant soose krijght een dolle kop
Die helptse saemen schandigh op.
Maer soo ghy dat aen Neefken gheeft
Die inde vrees des Heeren leeft,
Die sal u suer-ghewonnen goet
Noch aen doen wassen voor de voet.
Dit is mijns oordeels wijs beleydt
Voor een die schatten heeft bereydt:
Maer wie naer 't goet blijft even Vreck
Die houd' ick voor den meesten Geck.

Laet ons dit altemael sluyten, en bevestigen met de woorden vanden *VVijseman* die sy selven in dierghelijcken staet vindende, toonde een misnoegen over sijn voor-gaende slaevernije: *Ick heb*, sey hy, *versoeyt alle mijne neerstigheyt, ende allen mijnen aerbeyt, niet wetende wat Erfghenaem ick sal krijghen die op mijn sweet goede daghen sal spelen.* 'Tis warachtigh een groote verblindtheyt, ende straffe vande giericheyt, datse soo uytgestort is in sorghvuldigheyt, en soo benepen en inghekrompen van karicheyt. Sy en doē geen goet aen haer eygen lichaem ter wijl sy leven, eñ Godt weet of de Erfghenamen veel goedts sullen doē aen haer Siele als sy zijn overleden. Het meesten-deel van haer wordt al te Blijen-bergh begraven, eñ laten al haer goedt aen ondanckbare erfghenamen die wel wonder dingen beloven, maer hebbēde overleden ouders haest begraven. Eenen Vader had dry Sonē, liggende dan op sijn sterven riep den oudtsten, hem vragende wat hy sal doen voor de ziele van sijnen Vaeder, die hem soo schoonen goedt achter-laet? hy andtwoorde: Monpere, ick sal een Capelleken doen stichten, ende daer alle Vrijdagh een ziel-misse laten singhen, hy vraeght aen sijnen tweeden Soon, wat godtvruchtighe wercken hy tot troost van sijnen over-ledenen Vader sou op sich nemen? hy gaf voor andtwoordt: dat hy twee Capellekens wou doen timmeren, eñ alle Vrijdagh

twee

twee Missen in't musieck doen singhẽ. Ten lesten riep den Vader sijn jonckste Soontjen, sijnen lieven *Benjamin*: Hoort ghy wel de danckbaerheyt, ende sorchvuldicheyt uwer broeders? sey hy, ghy en moet uwen Vader dan oock niet vergheten. Och Mon Pere, sprack desen, verre zy dat van my, jae dat meer is, ick sal alleen soo veel voor u doen, als sy alle beyde te saemen. Wel lief kindt, sey den Vader, dat is goetjonstelijck ghesproken; seker ghy toont dat ghy uwen Vader met groote danckbaerheyt zijt beminende. Ick en twijfel oock niet of ghy sult uwe beloofte met groote stantvastigheyt uytvoeren: even wel soo ben ick keurigh om te weten, hoe ghy dese dry Kapellekens ende dry Missen, te weghe sult brenghen; aenghesien ghy, ghelijck ghy den jonckften zijt oock minder erfdeel als ieder een van uwe broeders sult ontfanghen. Waer op hy met korte woorden antwoorde, dat sijn twee broeders veel beloofden, ende niet met allen souden doen, ende oversulcks dat hy dan lichtelijck soo veel als sy, kost gheloven: en soo ghebeurde't. Men seght, *Lieve Philothea*, dat Sotten en kinders de waerheyt segghen: ick gheloove altijdt dat desen niet verre over den doel en sal hebben gheschoten. Want het gaet soo, en de erfghenamen en sullen van het hun niet veel uyt-gheven, aenghesien sy noch wel derven (Godt beter't) de Legaten vande Weesen, ende van Gast-huysen achter-houden. Peyst hoe dat die moeten krijten als sy achter sulck een lijck-kiste naer de Kerck volghen, wiens koffers sy te vooren al naer huys hebben doen sleypen. De vigghen schreeuwden dat de Sogh' was ghestorven; maer als sy hoorden datter in het testament stondt, dat sy eeckelen souden eten, doen lietẽ sy het vercken ligghen, ende zijn met blijdschap naer den back gheloopen. Iae de broeders selfs van *Ioseph*, als sy hem in den sterf-put hadden ghesoncken, ghinghen sy doen niet sitten om te eten? Ick segh dan om te sluyten, dat den Vreck my al te geck is, om dieswil dat hy sy-selven geen goedt en doet, dat nochtans loffelijck is; ende dat hy 't sijn verspaert voor eenen slampamper; 't ghene onwijselijck ghedaen is.

Ontſtantvaſtigheydt van onſuyvere Liefde.

Dient my Monſieur,
Een goedt van geur.

Myn-

Mijn Heer ter wyl de keucken Meyt
Voor ons de spyse vast bereyt,
En dat hier eyers zyn gheset,
Ick bid' dat ghy een weynich let,
Hoe dat het met die eyers gaet
VVanneer die ymant open slaet.
Den netsten kost van heel den dis,
Ghy weet hoe't een vers eyken is.
VVant d'ander spijsen allegaer
Die krijghen licht wat hier, en daer,
De een die heeft te sterckien vier,
En d'ander braeden niet een sier,
Een derde is heel aenghebrandt,
Dees is besmockelt met de handt,
Daer stuyven d'aßchen op't ghebraet,
Men weet wel hoe het koken gaet.
En inde boter steecket hayer,
En soo van d'ander allegaer.
Maer een vers eyken uyt de schael,
Is't suyversten van al-te-mael.
Al isser een vuyl Schommel-maecht,
Die d'asschen door de keucken iaecht,
En die soo moddich koockt, en smoockt,
Soo dat de beste spijs beroockt;
Nochtans een ey blijft euen net,
En weet van roock, van asch, of smet;
En daerom is't dat meenigh vriendt
Is gherne van een ey ghedient,

Maer

Maer soo het ey oock eens vervuylt,
En dat daer rotheyt binnen schuylt,
Dan spreyet sulcken swaeren stanck,
Die dickwils duert heel daghen lanck.
En principaelijck blijuet rouw,
Dan stincket dat-men bersten sou.
Ick weet Monsieur, *dat gheenen gast*
Aen tafel sulcke reden past;
En evenwel het dient ghesejt,
Niet tot berispingh' vande Meyt,
Maer tot een leeringh' van die malt,
Eer dat hy noch in schande valt.
VVant Liefde *is ghelijck een ey,*
Soo't eene gaet, zijnse alle bey.
Als ghy gheniet een suyver Min,
Ghy vindter trouw en voordeel in,
Sy stercket hert, en voedt u eer,
Noch sy en walght u immer-meer:
Maer is't dat eenen lichten quant
Door vuylen lust in't herte brandt,
En u onteert met uwen danck,
Ghewis die scheyt met vuylen stanck:
Daerom soo hid' ick voor het lest,
Laet niemant schenden uwen nest,
Of ghy krijght eyers vuyl, en rot,
Tot uwen spijt, tot anders spot.

AEN-

AEN-SPRAECK.

AL is het ſaecke, *Lieve Philothea*, dat-men ſeght dat de Liefde bloeyt winter ende ſomer, en dat *Cupido* vleughels draeght, *Venus* op een ſchildt-padde ghedraeghen wordt, om te beduyden dat de Liefde ſnel komt, traegh vertreckt, ſoo is't nochtans ſeker dat onſuyvere Liefde gheenſins en is te betrouwen, maer van een eerbare Maghet met allen heusheydt verſonden moet worden. 'T is beter dat wy dees Venus-janckers laten met eer, als dat ſy ons verlaet met ſchande; want daer op ſal het uyt-komen, datſe van een vuyl bruydt, ghelijck als van een vuyl ey ſullen walghen. T'welck eer ick bethoon, moet ick voor uyt ſetten de couragie van een eerlijcke, ende ſeer ſchoone maghet binnen Napels: Deſe wierde van eenen Franſchen Edel-man verſocht, maer niet tot haerder eer, had' hem daerom altijdt af-gheſlaghen. Op eenen ſekeren tijdt ſoo ſy met haere Ouders buyten in het veldt gingh ſpelen, ende dat dit ter ooren ghecomen was van deſen Serviteur, heeft hyſe buyten gaen wachten. Vader, en Moeder die wandelden voetjen voor voetjen in het groen; maer ſy, om dat de jonckheydt ſpeelachtigh, ende wat minder gheſet is, liep voor uyt, ende quam in het by-gheleghen boſchken; ſy was ghecleedt *à la Bergereſſe*, ende door het exercitie had' ſy een bloosken ghekreghen op haer wanghen: in ſulcke gheſtelteniſſe dan valt ſy alleen in ſijn handen. Hy haer ontmoetende in een weeghsken dat ter ſijden af-liep, ſey dat hy langhen tijdt ghewenſcht hadde om ſulck een embuſcade te treffen. Deſe eerlijcke Iuffrou teenemael verſtelt, ſprack terſtondt met kloecke, ende haeſt bedachte woorden: *Monſieur*, is't dat ghy my liefhebt ghehadt ſoo ghy u gheveynſt, dierghelijcke gheleghentheydt hadden wy eerder konnen vinden, of maken; ick verclaer u dat het aen my niet en heeft ghehanghen: het is de ſchuldt van mijn moeyelijcke Ouders, die mijn groen jaeren willen paſſen, ende af-meten naer hunnen ouderdom, en ſchijnen vergheten te hebben wat-men hen in hunne jonck-

heydt heeft toe-ghelaten. Dan soo ghy my uwen dienst wilt jonnen, van daegh maeck'ick een eynde van hunne onverdraghelijcke viesicheydt, ende een vast beghinsel van onse ghetrouwigheydt; leent my voor een weynigh dit blanck sweert, dat ghy draeght op u sijde, ende ghy sult sien dat een vrouwen handt can mannelijcke daden uyt-werckẽ, principalijck alsser hope is vañ sijn alder-liefsten hert te ghenieten. Hy door dese onverwachte beloften teenemael op-ghewackert, geeft haer sijn rappier, met het welck sy ontsteken van gramschap recht toe recht aen naer haere Ouders is ghecloopen. Den Edelman om allen onheyl af te weiren, voeght sich aen haere sijde. Staende nu tusschen hem ende de Ouders, gheeft den eerloosen Serviteur een snee, of twee deur de kaken, segghende: *Leert op een ander tijdt noch aen de eerbaerheydt van Iuffrouwen listen, en laghen legghen.* Hier mede spronck sy in de naeste rivier om sijn handen t' ontgaen, de cleederen hielen haer boven, ende is aenden anderen cant ghedreven. Soo dit ruchtbaer wierdt inde stadt, is sy triumphantelijck in ghehaelt, als die haeren vijandt had verslaghen. Magh ick dit cloeck feyt niet stellen by de *Amazones*, die haer rechte borsten af-sneden om de pees van haeren boogh teghen de vijanden beter uyt te trecken? voorwaer een vroom stuck tot luyster vande suyverheydt, tot schande van allen de Susannæ-boeven. Desen eenen is gheteekent gheweest, maer dat-se al-te mael een schrabbe, ende lijck-teecken droeghen die't selfste of ghedaen hebben, of in sin ghehadt hebben, hoe veel en souden der niet hedensdaeghs ghepickeerde backhuysen draghen? Het is dan meer als tijdt, *Philothea*, dat ick u, ende de Ionckheydt waerschouwe het perijckel datter gheleghen is in een bedeckte clippe, waer op soo menigh onnoosel Maghet schip-braeck van haeren besten schat heeft gheleden: dese clippe is de onstandtvastighe, ende oneerlijcke Liefde vande meyn-eedighe Serviteurs; die in hunne vrijagien ende brant-brieven anders niet voor en doen als den schijn van een oprechte gunste, ende gheveynsen, jae bevestighen dickwils met eedt ende bloedt een standtvastigh hert; welcke verseckeringhe, ende beloften
niet

niet langher en dueren als tot dat ſy een eerlijck kindt tot val, ende onder de voeten ghebrocht hebben, tot ſchimp, ende een rugh-ſpraeck vande gandtſche wereldt.

Om in dit ſtuck een weynigh vaſt te gaen, ende om eenen grondt-ſteen te legghen, ſoo ſtel' ick voor uyt, 't ghene de hooghe Scholen ons leeren; te weten, dat de *Liefde* in tweeder-hande ghedeelt wordt, d'een is de *Liefde* van *Benevolentie*, ofte goedtjonſtigheydt, ſoo ſy die noemen, waer door wy aen onſe vrienden, en vriendinnen wenſchen, ende beſorghen eenigh goedt, om dat het hen-lieden goedt is, profijtigh, of ghenughelijck: de andere Liefde is ghenoemt *Concupiſcentie*; deſe is eyghen-baetſoeckigh, waer door wy ſchijnen een ander goedt te wenſchen. of met woorden oock wel ſegghen, en beveſtighen dat wy hen lief hebben, maer alſ-menſe wel ondersoeckt, ende door-grondt, ſoo bevindt-men altijdt met de waerheydt dat wy uyt deſe liefde ons eyghen profijt, luſt, of dierghelijcke intereſten ſoecken te trecken; ſoo dat deſe de perſoonen niet en beminnen om de perſoonen, maer ſy beminnen de perſoonen om hen eyghen ſelven. Dat eenen Weyman ſijnen valck bemindt, eenen Iagher ſijnen wint, eenen wildt-ſchut ſijnen water-hondt, dat is om dat ſy de patrijſen, haeſen, en endt-voghels voor haer meeſters, niet voor haer eyghen voetſel moeten vanghen. Maer dat een vlijtighe, ende ſorghvuldighe Moeder haer vuyl beſnot kindt, dat heel daghen en nachten niet en doet als crijten, dat ſy dat wieght, ſuyvert, de borſte gheeft, dat is een oprechte liefde van goedtjonſtigheydt, door de welcke ſy aenghedreven wordt om hare lieve vrucht allen moghelijcken dienſt, ende hulp te bewijſen, ſchoon ſy't ſonder groote moeyten, ende aerbeydt niet en kan te weeghe brenghen. Soo beminden *Iſrael* ſijnen Soon *Eſau*, *Geneſis* om dat hy van ſijn jacht placht te eten, ende *Rebecca* beminde 25. *Iacob*, om dat ſy hem beminde, dat is, om dat ſy hem alle goedt wenſchte. Dit ſoo weſende laet ons nu eens de *Liefde* vande valſche Serviteurs gaen anatomiſeren, ende ontlitten, overmidts ſy haer ſelven inden uyt-wendighen ſchijn al anders verthoont, ende verbeelt als ſy wel metter daet van binnen,

of op het eyndeken wordt ondervonden : ick wensch alleen een cloecke Meesters handt diese tot in het merch vande beenderen, tot onder in het putteken van het hert cost doorgronden, hy sou bevinden datdese *Liefde* anders niet en is als eenen vleeschelijcken, ende onsuyveren duyvel van louter bedrogh, ende vuylen lust onder een gheronnen. Ende dese is't op wie dat-men daghelijcks noch druckt den naem van sincere, ende oprechte affectie, dié anders niet en soeckt als het goedt, ende voordeel vande ghene diese comt te beminnen, 't welck vande onbedachte jeught voor soo ghewis wordt aenghenomen, of sy het vijfde Evangelie hoorden lesen, ende laten sich voorstaen dat het al oprechte *Liefde* is, dat met den naem van *Liefde* ghedoopt is; daer wy nochtans door een ghewisse daghelijcksche ondervindinghe in alle landen ende steden connen bevestighen, dat soo ghy dese Liefde comt te ontdecken, ende haeren bovensten deck-mantel af neemt, die eenen soo eerlijcken uyt-wendighen schijn heeft, ghy sult bevinden dat het onderste hemd' anders niet en is als vuylen lust, en *Concupiscentie*, sonder datter eenen draet van *Benevolentie* aen worde ghevonden. Ick segh noch eens, sy beminnen den persoon, niet om den persoon, maer sy beminnen den persoon om hun plaisier; soo dat als sy zijn in het ghebruyck van hunē boosen wil, sy misschien niet een hayr en hebben dat den persoon groot acht, ende niet en isser dat sy eerder versmaden als een hoer' in haer herte; doende ghelijck eenen Esellinnen-drijver, die als hy haer wel ghebruyckt heeft tot sijn ghemack, jaeght haer met stocken wegh, en crijght noch een deel duyvels naer haer ooren. Is't soo niet ghebeurt met *Thamar*, die van haeren cant ontschuldigh was? beminde haer *Amnon*? 'T heeft wel ghebleken als hy sijnen lust gheblust hadde; want hy haer datelijck ten huysen heeft uyt-ghedreven, ende en cost de selve niet meer luchten. O arme Slooren! dat ghy dit eens bevroeden, ghy en soudt hunne lif-lafferijen soo niet ghelooven, als sy meest sweiren en u als Goddinnen schijnen te aenbidden, denckt dat sy dan u aldermeest haeten, ende niet naer u, of uwen lof, maer naer u misbruyck en rae-

sen

ſen. En dit is het wit daer ſy naer ſchieten, dat zijn de verckens die ſy ſtouwen. Om dit noch oogh-ſchijnelijcker te bewijſen, ſoo ſeggh'ick datter tot ſulcke vervlceckte oncuyſcheydt zijn ghevallen, dat als ſy een eerlijck perſoon tot hunnen wil niet en coſten crijghen, datſe een verbondt met den duyvel hebben aenghegaen, op dat hy inde ghedaente vanden weygherachtighen perſoon wou verſchijnen, ten eynde hy ten minſte op ſulcke manier ſijn ghenuchten moght volbrenghen. Dierghelijcke goddelooſe menſchen wat ſouwen die beminnen? dien duyvel! dien helſchen *Aſmodæus*? dat en can ick niet ghelooven. Ergò dan alleen hun plaiſier, ende hunne ghenuchten; ende dat is den aerdt ende het eyghen weſen van de *Liefde* van *Concupiſcentie*, daer teghenwoordigh de heele wereldt op alle kanten, en aen alle oorten met is ontſteken, ende dies niet-teghen-ſtaende niemandt en gheloooft dat deſe vlam in ſijn ſchuer can vatten, tot dat hy die ſiet ligghen in d'aſſchen. *Ex fide dignis.*

Ten is dan gheen wonder dat de Onſuyvere *Liefde* van eenen Serviteur afkeerigh wordt bevonden, aengheſien ſy metter daet overtuyght wordt nimmer-meer eyghentlijck op den perſoon gheſpeelt te hebben. Behalven datter noch een ander wortel van ongheſtadigheydt ende ontſtantvaſtigheyt wordt ontgraeven, te weten de kortheyt, ſlechticheyt, ende verworpentheyt vande wellusten, ſy worden ons aenghepreſen als gout en ſilver, en zijn qualijck tenn' en loot, en om datter is een ongheloofelijck verſchil tuſſchen het aenprijſen vande onſuyvere *Liefde*, ende tuſſchen het beproeven, ende dat het ghebruyck gheenſins en antwoordt op haere voorige inbeeldinge, ſich dan meer als over de helft bedroghen vindende, ſpelen ſy beel vanden koop, en laeten den perſoon, die ſy ſwoeren te beminnen, voor altijt ſitten, ſonder haer te trouwen, of haere eer, daer-ſe toe verbonden zijn, te verghelden. Siet eens wat eenen bedrieghelijcken ſteen dit is, waer over den Maeghdom komt te ſtronckelen, ende te vallen.

Dan op dat ick niet en ſchijne deſe ontſtantvaſtigheyt alleen op mijn ſegghen te bouwen, ſoo moet ghy weten hoe dat de

Wijsen van Ægypten, de *Liefde* vergheleken hebben by een brandende lampe, die lichtelijck can uytgheblasen worden: de schencken ende giften zijn de vettigheydt daer-se mede ghevoedt wordt, ende een woordt aef-rechts op-ghenomen is ghenoegh om de vlam vande *Liefde* uyt te blasen, ende eenen grooten stanck te veroorsaken. Daer en is hedensdaeghs niet ghemeender als dat de minne-brieven onderteeckent worden: *Mijn Goddin, mijn hert, mijn ziel, u slaef, soo langh als ick leef, totter doodt toe, tot in het graf.* Met sulcke sotternijen vullen wy onse papieren, ende en peysen niet eens dat brieven van Lieven met boter beseghelt zijn: soo dat my dunckt, dat sy't niet qualijck voor-ghehadt en hebben, die de *Liefde* met vleughels gheschildert hebben; want in der waerheydt het dertel *Boefken* en can niet stil sitten, en vlieght dan van ons, als wy meenden dat wy hem vast hadden. Reden hier van is, om dat de wellusten zijn van dienaert, dat-se groote begheerte in ons verwecken eer wy die besitten, maer als wy die ghenoten hebben, dan verwecken sy in ons een mis-noeghen, ende walginghe (*Als de muys sat is, dan is het meel bitter.*) ende volght op den staenden voet dickmaels een afghekeertheyt, ende haet vanden persoon die-men eerst soo uytsinnigh bemint hadde. Wacht u, *Philothea*, van te grooten liefde; want sy sal met eenen stanck scheyden.

P. Hesius l. 3. embl. 34

Siet ghy dit niet in u eyghen keucken! als den pot te sterck ghestockt wordt, eñ dat hy over-siedt, het water schuymt uyt, het vyer wort ghebluft, d'asschen die stuyven, de spijs vervuylt, en niemandt en can daer naer een eerlijck gherichte daer af maken. Siet, soo ontsteckt, soo brandt, soo vergaet, soo leet de vleesschelijcke liefde haest in d'asschen. Reden dan waerom datter vele zijn, die hen hier verbranden, is, om dat sy niet en volghen den raedt vanden Philosoph' *Aristoteles*, die begheerde *dat-men de liefde ende wellusten niet en moest besien als sy met ghenucht aen-comen, maer als sy met onghenucht scheyden. Een goet ende soet beghin heeft wel een goedt behaghen, maer het eyndeken moet den last draghen.* Onse rivieren binnens landts zijn in't beghinsel soet, maer schieten hare wateren snel af, tot dat-se in een bracke ende filtighe

Laërtius.

tighe zee voor altijdt worden ontfanghen. En *Salomon*, die eerst de korte soetigheydt, ende naderhandt de langhe bitterheydt ghesmaeckt hadde, soo dat hy met eyghen ghevoelen daer af ghetuygheniſſe koste gheven, bekendt die niet *dat het lacchen met pijnen vermenght sal worden, ende dat het eynde vande blijschap in droefheydt wordt verandert?* Met een woort gheseyt, de liefelijcke roosen verslensen, en druypen af, maer de scherpe doorenen blijven staen, en wonden.

Tot breedere verklaringhe van dit, heb ick een klippel versje ghedicht ghehadt op het sinnen-beelt daer de werelt omghedraeyt ende op haer kruys ghelijck als eenen top ghedreven wordt ende gheslaghen hier vanden *Haet* met een gheessel van serpenten, daer vande *Liefde* die haeren boogh ende on spannen pees ghebruyckte tot vinnighe slaghen, met dese devise:

Soo vergaet
Min in haet.

Het Dichtjen dan passende op desen sin had'ick ghestelt met dese naer-volghende woorden:

VVEl hoe Cupido tornigh kindt!
Wel! sult ghy slaen die ghy bemindt?
De wereldt, die ghy hebt ghevìert,
Is met u slaghen niet verciert.
VVaer heeft u booghsken dat gheleert?
Hoe is het in een sweep verkeert?
En ghy die teghen over staet,
My dunckt ghy zijt al even quaet.
VVelfelle Hex, *wat peyst ghy dan*
Dat dit de wereldt herden can?
De wereldt loopt ghenoegh verdraeyt,
Al wordt-se met gheen sweep bewaeyt.

Vraeght ghy my Leser, wat bediet
Het speeltjen dat ghy voor u siet?
'Tis anders niet, in't cort gheseydt,
Als hoe de vuyle liefde scheydt,
En hoe-se duert een weynigh tijdt,
En dan verkeert in Haet *en* Nijdt.
'Ten is niet langher als een jaer,
Dat dit noch iemandt wierd' ghewaer.
Het deirt my van het gheestigh kindt,
Dat haer den Lichtmis *heeft bemindt.*
Hy schreef haer menigh Minnen-brief,
En swoer, hy hadd' haer dapper lief:
En op het smeecken vanden Quant
Soo waeght de duyf haer besten pandt.
Terstondt het minnen was ghedaen,
En stracks soo gingh het haeten aen.
Eylaes! ick kende 't Boefken wel;
'Ten soeckt doch niet als katten-spel.
Siet, dat-men eerst in weerden hiel,
Daer voor men op sijn knien viel,
En gaen sou in een wreede doot,
Die liet-men sitten inden noot.
Doen sey den Quant: Adieu Mon cœur.
En toonde haer met een de deur:
En sey, 't waer teghen vrienden danck:
Soo scheyden sy met eenen stanck.
Doen was den boogh gheen booghsken meer,
Maer sloegh daer mé al even seer,

En dreef haer ſtracks ten huyſen uyt.
VVat dunckt u vanden valſchen Guyt?
Ick ſeggh' dan, jongheydt, jongheydt leert,
Hoe haeſt dat hier de liefde keert:
En als den boogh ontſpannen is,
Ghy weet wel dat't een gheeſſel is,

Waerachtigh jae,'t is een ghewiſſe gheeſſel, en een torment, als-men dan ſoo ſchandelijck wordt verſtooten vande menſchen. Een gheſchiedeniſſe onder duyſent andere ſou ick by-brenghen, ten waer ick vreeſde dat dit mijn verhael te ruym ende te breedt ſou loopen. In't kort dan: Een Overſten van een vrouwen Clooſter langhen tijdt door een wereldts perſoon ghevrijdt, ghevleydt, verleydt en verkeert, is door ſijn ſtreelen ſoo vercouwt gheworden in den dienſt Godts, in de oncuyſcheydt ſoo ontſteken, dat ſy een opſet maeckte van haer officie, haer eer, haer ſaligheydt te waghen; hanghende tot dien eynde de ſleutels aen een beldt van onſe L. Vrouwe, dat in haer *Oratorium* of bidt-plaetſe ſtondt, die ſelve bevelende het *Convent*, met alle de Religieuſen, heeft de wiel op den tuyn ghehanghen, ende om hare welluſten te voldoen, heeft ſy haer lichaem ghegheven aen haeren Serviteur, ende haer ziel aenden duyvel. Maer ſiet, naer corten tijdt is ſijn Liefde verflouwt, kreegh een teghenheyt in het vleeſch, heeft haer ten huyſen uyt-ghedreven: wat ſoudſe doen, verlaten van Godt en vande menſchen? Sy vol rouw en leet-weſen, peyſt dat die nimmermeer en viel, nimmermeer en hoefde op te ſtaen, ende dat Godt een ſonderſſe niet en heeft verſtooten: overſulcks gaet weemoedigh bidden in haer eyghen Clooſter, ſiet de deur van het ockſael open, ſluypt daer in, gaet recht toe naer haer celleken, vindt hare kleeders noch op haer bedde ghelijck ſy die uyt-ghedaen hadde, ende de ſleutels aen het beldt van onſe L. V. ſpeurende met der daet (want-men haer nimmermeer ghemiſt en hadde) dat de Heylighe Maghet in haere plaetſe ſoo langhen tijdt gheregeert hadde. Waer

uyt dat ick ſluyt dat ongheoorlofde Liefde in het eerſt het licht des verſtandts, ende de ooghen vande rechte reden verduyſtert, ſoo dat het dan ſonder veel blinde ſlaghen niet en kan af-loopen. Ten tweeden, dat het met geeſtelijcke perſoonen of die den roep ghehadt hebben, noyt en ſal ghelucken, ghelijck-men in Hollandt ende op andere plaetſen ſiet dat gheeſtelijck goedt te beſitten, niet en bedijdt of van Godt gheſeghent wordt. Ten derden, dat vuyle Liefde niet langh en duert, en datſe worden vetlaten. Waerſchouwt ons dan
Prover. 31. niet wel dē Wijſeman? *Dry dinghen vallen my ſwaer om te verſtaen, maer het vierde en kan ick niet begrijpen: den wegh van eenen Arent door de locht: den wegh van een Schip door de Zee: den wegh van een ſerpent over den ſteen: ende* (ghelijck den Hebreeuwſchen text ſeyt) *den wegh van eenen Ionghman tot een Ionghe-dochter:* want al is't dat-men in't beghinſel ſiet waerſe hebben ghevloghen, ghevaren, ghecropen, ghecourtiſeert, ſy vertrecken en men weet van hen niet meer te ſpreken.

Ende Godt gave dat deſe ontſtandtvaſtighe *Liefde* bleef tuſſchen de palen van af-ghekeertheydt, ende van haet, ende niet ſomwijlen door wreedtheydt voorts-ghedreven wierde; ſoo
Plutarchus. dat al ſijn reden ſchijnt te hebben dat-men in den tempel van *Venus* ſlaep-lakens plagh te verkoopen, om de dooden daer mede te begraven; niet alleen om dat d'oncuyſcheydt het menſchen leven dapper verkort, eñ merckelijck af-ſlijt, maer oock om dies-wille dat, als de *Liefde* in eenen grooten haet verandert is, datter dan ſommighe wel al ſtillekens van kant gheholpen worden. Dunckt u dat ſoo vremdt, dat de ſoete *Venus* iemandt eene vijghe ſou derven koken? Seker van dien tijdt af dat de *Doodt* ende de *Liefde* eens zijn gaen vernachten inde ſelfſte herberghe, ſoo iſſer dickwijls groot ongheluck ende wreedtheyt uyt de Min gheresen. De gheſchiedeniſſe, ſegghen de Griecken, is deſe: Soo ſy 's avondts by malckanderen ſlapen ginghen, leyden ſy hare pijlen by een op de tafel; 's morghens al vroegh was het Boeſken inde weyr (ſoo dat het van heden of van giſteren niet en is, dat de ghene die minnen, weynigh ſlapen) ende niet nauw-keurigh zijnde op de pijlen,
heeft

heeft den pijl vande *Doodt* ghenomen inde plaetse van den sijnen. Buyten komende heeft een jongh hert ghetroffen, ende ghesschoten. Sy meende dat sy haest de bruyloft sou houden, maer eylaes! 't is op een uyt-vaert aen-ghekomen. Dien vleesch-duyvel *Asmodæus*, die de seven mans van *Sara* den neck heeft ghebroken, om dat sy tot haer door puer louter oncuysheydt ende lust ghedreven wierden; desen seggh' ick speelt noch hedens-daeghs sijn personagie, ende dat hy doen op de mans verhaelt heeft, dat doet hy lustigh de vrouwen oock wel bekoopen. Soo ginckt met die schoone dochter *Irena* binnen de stadt van Constantinopelen: want naer dat *Mehomet* eenighen tijdt op haer versot was gheweest, soo heeft den Edeldom hem de ooghen open-ghedaen, ende hy heeft haer naderhandt met sijnen eyghen sabel het hooft af ghesmeten. Een droeve gheschiedenisse, *Lieve Philothea*, die ick tot waerschouwinghe vande sotte ende domme jeught hier in dicht gae verhaelen.

ALs Mehomet *den Vorst sich hadd' te veldt begheven,*
En dé des vyants landt door sijne wapens beven,
En met een maghtigh heyr trock naer den Oosten aen,
Om voor een hooftstadt self sijn legher neer te slaen;
Niet een soo sterck en slot, 't zy op een rots gheleghen,
Oft in een wack moras, men broght de sleutels teghen;
De vrees die wasser in, men vluchted' over al,
En niemandt weet ghewis waer dat het gelden sal:
Tot dat hy met ghewelt quam voor Bisansen rucken,
En stack sijn legher af, en planten hondert stucken,
En binnen corten tydt, in't diepste vanden nacht
Quam hy dicht aen de wal logeren inde gracht.
Hy velt de mueren neer, de stadt die wordt beclommen,
Naer datter menigh heldt hadd' in sijn bloedt gheswommen;

Sy

Sy vlieghen op den wal, en stormen vinnigh aen,
En planten hier en daer het vendel met de Maen.
Men sagh op staende voet het noodt-vyer op den toren,
De poorten zyn al in, de stadt die gaet verloren;
Dus snijdt een coude vrees de borghers door't ghemoedt,
En schijnen al vermoordt eer sy noch storten bloedt.
O wat een droeven tijdt! als man en vrouw' moet scheyden!
En als een moeder siet haer dochters van haer leyden!
O wat een diepe wond' kryght vader in't ghemoedt,
Als hy sijn kinders siet ghewentelt in hun bloedt!
Maer't droefste noch van al, dat is het iammer suchten
Van menigh eerbaer Maeght, die niet en kan gaen vluchten;
Niet een van al-te-mael oft sy waer liever doot,
Als met verlies van eer te worden noch soo groot.
D'een haelt een droeven bast om't leven met te corten,
Een ander wilt haer ziel gaen inde baren storten,
En seydt met eenen sucht, en met een bleecken mondt:
De eer die is bewaert die sincken sal te grondt.
Daer was een frische maeght van edel bloedt gheboren,
Maer had een ruymen tijdt haer ouders bey verloren:
Den Vader was een Helt, en stelde't lijf te pandt
Ten dienste vanden Prins, en van het Vaderlandt;
En had sich menighmael in't stryden wel ghequeten,
En wist aen sijn rappier een man oft twee te speten,
En gingh met desen lof tot in het duyster graf,
En lieter naer sijn doodt noch brief en seghel af.
Sy was een aerdigh kindt met wel ghemaeckte leden,
En had een schoonen glans, en aensicht wel besneden,

Soo dat een ieder-een wel in haer wesen las,
Dat daer een schoonder ziel noch in besloten was.
En daerom vreest sy meer: eylaes waer sal-se blijven!
VVie sal haer bleecke vrees, wie can haer droefheyt schrijven?
VVie sal haer bangh ghemoet eens brenghen aen den dagh,
En haer verstorven oogh die vol van tranen lagh?
Soo ras sy wierd' ghevat om tot den Vorst te leyden,
Soo scheen haer droeve ziel van haer te willen scheyden;
VVant als een schoone Maeght gaet by een weerdigh Heer,
Die waeght (naer mijn verstant) haer leven oft haer eer.
Sy wordt hem dan ghebrocht met tranen overgoten;
Dit is den eersten pijl daer hy met wierd' gheschoten:
Hy siet haer schoon ghelaet, en leeter op en speelt,
Ter wijl sy door de vrees staet als een sneeuw-wit beelt,
Hy seyd': En vreest niet kindt, u wordt ghejont het leven;
V wordt noch boven dat den trouw-ringh oock ghegheven:
De Croon die is voor u, ick maeck' u Keyserin;
Daer op gheef ick de handt, en sweir' u vaste min.
Hier quam het eerbaer root op haer beschaemde kaken,
En seyd' in haer ghemoet: O Heer, wat sal ick maken!
VVat sal ick hier in doen? wat uyt-vlucht, oft wat raet
Voor een die inde doot, oft inde schande gaet?
Ick trouwen een Tyran? den schender van ons landen?
Veel nutter waer ick doodt, veel liever wou ick branden,
Oft datter een Trouwant nu sabelt mijn jongh hert:
Een Maeght sterft out ghenoegh die noyt gheschonden wert.
Hier mede viel sy neer, de cracht gingh haer begheven,
En sprack voor die't verstont, s'en wou niet langher leven;

Iae wenschte d'aerde selfs dry voeten op haer lijf.
Veel beter een droef lijck, als soo een weeldigh wijf.
Hy siet haer sincken neer, hy siet haer bleecke wanghen;
Hy doet een gouden vat met crachtigh water langhen:
Maer watmen sproeyt, oft niet, men vinter weynigh baet;
VVant buyten is den troost, en binnen is het quaet.
Hy troost haer wat hy can, hy weet haer soet te praten;
Hy doet een wijt verhael van Rijcken en van Staten,
Hy vraeght naer haer ghestacht, en naer haer edel bloet,
En seyd' dat hy den stam noch meer verheffen moet.
Hy seyd' : Mijn Koningh-rijck paelt verder als Afriken,
Ick heb een maghtigh landt, ick heerschap binnen Griecken,
Soo menigh cloecke vloot seynd' ick ter wereldt uyt,
En keert tot boven boort gheladen met den buyt.
Hebt ghy niet eenen neef, oft broeder meer in't leven?
Die wil ick maecken Bas, oft noch iet hooghers gheven;
Iae over heel mijn heyr stell' ick hem Generael,
Oft is't een man ter zee, ick maeck' hem Admirael.
V vrienden zijn de mijn, mijn landen zijn u landen,
Den Schepter en de Croon die stell' ick in u handen,
Ick schenck't u al-te-mael noch heden op den dagh,
Ick ben al rijck ghenoegh als ick u hebben magh.
Hy ruckt sijn keten' af om die aen haer te hanghen;
My dunckt het is gheseydt : Nu zijt ghy mijn ghevanghen.
Die weet een dochters hert te locken met het goudt,
Die sou een houw'lijck doen, en worden noyt ghetrouwt.
Och onbedachte jeught ! doet eens u ooghen open:
Tis sorghelijcke waer' den maeghdom te vercoopen.

En neemt den prijs niet aen, maer blyft in u gheheel;
VVant als hy is verkocht, dan ſpeelt den Coopman heel.
En of ghy deſen Prins een dieren eedt hoort ſweeren,
De ſaeck en gaet niet vaſt, de Liefde die heeft veeren:
Het Boefken is te vlugh, al ſit het ſomtydts neer,
Den Quick-ſteert nemt de vlucht, en ſelden keert hy weer.
Leert dit uyt onſen Vorſt; hy ſtelt den krygh ter ſyden;
Die peys met Venus *maeckt, ſou teghen* Mars *die ſtryden?*
Hy neemt een ſnooden luſt, en booſen handel aen,
En laet ſyn maghtigh ryck en landt verloren gaen:
Syn haven die ſtaen leegh, ſyn oorlooghs ſchepen ruſten,
Daer zeylt geen coopvardy, noch vloot naer vremde kuſten;
Men neemter geen belegh, noch velt ſlagh meer ter handt,
Het ſchynt 't is vollen peys te water en te landt.
Ghelyck Alcides *heeft met vrouwen ſitten ſpinnen,*
Die Hyders, Stier, en Leeuw, en Reuſen coſt verwinnen,
En die 't fortuynen radt nu trede met de voet,
Die ſloegh de handt aen 't wiel ghelyck een ſpinſter doet.
Soo wordt den Prins verwyft, hy latet t' ſamen varen,
En ſmoort ſijn domme jeught, en ſcheyndt ſyn groene jaren,
Of hy vergheven waer door eenen minnen dranck,
Soo doolt, en dolt ſyn hert met heele daghen lanck.
En die eerſt hadd' ghenucht in 't kricke vande daghen
Een ſwyn, oft fellen Leeuw de berghen af te jaghen,
Die met een ſpitſe lans' ſchoot toe een wilden beer,
Draeght nu Cupido's *boogh', en dierghelyck ghe weer.*
Die eertydts was ghewoon ſich in ſyn ſweet te baden,
En door een heete Son reedt in 't curas ghebraden,

Die stickte in het stof, en swert was vanden brandt,
Die door een harnas sloegh, verwint een vrouwen handt;
En die hadd' syn vermaeck in't steken van trompetten,
En gingh een ys'ren bergh slagh-wijs in orden setten,
Die losten het Canon, en branden een Cartouw,
Die loopt nu naer de luyt, en't singhen van een vrouw;
Noch hem en weder-houdt 't perijckel vanden lande,
Noch ondergangh van't ryck, noch oock syn eyghen schande,
Maer blijft al even seer tot geylen lust gheneyght,
Oock als den vyandt roert, en eenen inval dreyght.
En al is heel het Hof met al de hooghste Raden
Hierom in groot ghevaer, en om het stuck beladen;
Niet een en is soo stout die eens den grooten Heer
Derft treden op den teen, en tasten op syn seer;
Als eenen die met hem van jonghs was op-ghetoghen,
En die oock met hem hadt wel eer de borst ghesoghen;
Die wil den Vorst aen boort, en treedter recht op aen,
En segghen eens rondt uyt, waer op de saecken staen.
Daer was aen het Palleys een lust-hof vol ghenuchten,
Die rondsom was beset met uyt-ghelesen vruchten,
Daer Constantin *de Groot wel eer vermaeck in nam,*
Als hy van groote sorgh', oft Raedt van Staeten quam.
Het was een schoon vertreck daer duysent voghels songhen,
Daer in een gulden back de silv're waters sprongen,
Daer menigh schoon prieel rondsom was inghebouwt,
Van altijdt even groen, en even jeughdigh hout:
Daer cruydt van soeten geur, daer lieffelijcke bloemen,
Daer hondert planten staen die niet en zijn te noemen,

Daer

Daer een Laurieren bosch groeyt aen een stille stroom,
Daer soeten balsem sweet van boven vanden boom.
Daer haren milden schoot Natuer' heeft als ontsloten,
En heel den lust-hof deur haer schatten heeft ghegoten,
Daer't soo is t'alle cant, soo lustigh over al,
Oft waer een Paradijs, en niet een aerdsche dal.

Hier was den Grooten Vorst, en gingh een locht jen rapen,
Naer dat hy was verseeuwt van wellust, en van slapen:
Den Prins die treedt hem toe, en toont sich onberoert,
En heeft hem desen lof met klachten in-ghevoert:
Ghy zijt, ô maghtigh Heldt, den blixem van ons tijden,
Den tweeden Hannibal, *oft* Cæsar *in het strijden;*
Ghy sult den Tiber *noch eens verven in sijn bloedt,*
En met de dooden self gaen stutten sijnen vloet;
Ghy sult voor Rhodus *gaen met duysent cloecke masten,*
Om met u heele vlot' het eylandt aen te tasten,

En

En swermen door de haef, en sluyten haer de zee,
En brenghen u gheschut, spijt hen, tot op de ree.
En hoe sal Brittenlant, hoe sal noch Vranckrijck schroomen,
Als uwen oorloghs-man sal cruyßen op haer stroomen?
VVat Koningh, oft wat rijck is't dat u deiren can,
Als sy u landen sien met hondert duysent man?
Ghy sult den Donauw *op met uwen heyr-tocht rucken,*
En daer den Arent *gaen sijn beste veiren plucken;*
Ick sie het Roomsche Rijck door u noch eens verrast.
O wat een Lauwer-crans staet daer voor u en wast!
Maer dit cost sweet en bloet: een Keyserdom te winnen;
En is gheen kinder-werck, oft voor de ghen' die minnen
'Tis een manhaftigh stuck, voor die sijn leven waeght,
En die in eenen strijdt naer doodt noch duyvel vraeght.
VVat sit ghy hier dan noch in't midden vande wijven,
Terwijl' u bere e vloot moest naer Ægypten drijven?
Terwijl ghy met de pijck moest dringhen op een schans,
Springht ghy hier op de maet, en leydt den heelen dans.
Hoe langh sult ghy in vreught den tijdt en leven slijten,
Terwijl' een vroom soldaet het spits moet afgaen bijten?
En vringhen hier u lijf ter wijl de snaren slaen,
Als ghy moest in het veldt stijf in u harnas staen?
Het gincker anders eens als wy de stadt bespronghen,
En als u bloedigh heyr de poort quam in-ghedronghen.
Let op ons sluyers eens, siet onse wapens aen,
Ghy vindter rondtsom op wel duysent scheuten staen.
Dit is dat heel het Hof, dit voelen al de Standen;
Sy roepen, dat het streckt tot nae-deel van u landen;

Sy hebben vast bericht hoe dat den vyandt loert,
En heel Europa *deur de trommel wordt gheroert.*
VVaer is de groote ziel die u is in-gheboren?
VVaer is dat moedigh hert dat ghy hadt van te voren?
VVaer is dat edel bloedt van Ottomans *gheslacht,*
Dat altijdt maer naer eer en nieuwe Rijcken tracht?
Ontwaeckt eens Grooten Vorst, en laet een weynigh rusten
V rancken die ghy leydt, u onghebonde lusten;
Het is, ghelooVet my, den alderstercksten man,
Die midden inden lust den lust verwinn en can.
Den Vorst die siet hem aen, en hoort sijn vinnigh kallen,
En twijffelt of hy hem wilt stracks aen boort gaen vallen,
En sabelen den kop, en toonen metter daet
Dat sulck-een trots verwijt hem gheensins toe en staet.
Maer hy gheveynst sich koel, en gheeft hem goede woorden,
En cropt sijn gramschap in, of hy sich niet en stoorden,
En doet voor 'sander-daeghs de Staten al-te-mael
Op den ghesetten tijdt verschijnen inde sael.
Soo scheyden sy van een. VVat sal den Vorst beghinnen?
Hem steeckt diep inde ziel de wortel van het minnen,
Als hy maer eens en peyst dat hy haer laten moet,
Dan leet hem aen sijn hert het swaer gheronnen bloet.
Sijn tranen bersten uyt, en dwinghen hem te weenen;
Hy voelt sijn innigh mergh verstijven in sijn beenen,
Daer sinckt soo swaer ghepeys in't diepste van sijn ziel,
Dat uyt sijn bleecke mondt deës droeve clachte viel:
Sal ick naer een schavot Irena *connen leyden?*
En met een wreede slagh de lieve ziel doen scheyden?

Sal

Sal ick met dese handt den kop haer snyden af,
Daer ick haer met in't eerst mijn echte trouwe gaf?
Sou ick den witten hals met bloedt sien over-goten?
Ah! soo hebb' ick een hert wel uyt een rots ghesproten;
Soo is mijn wreede ziel ghesmeedt uyt enckel stael,
En heel mijn inghewant ghegoten van metael.
'Ken can, 'ken sals niet doen: Irena *ghy sult leven;*
Noch ick en sal mijn gunst aen iemandt anders gheven.
Sou dit meyneedigh hert gaen breken voor het graf
Den ringh dien ick u eens met dieren eede gaf?
Eer moet den donder-slagh my duysent-mael verpletten,
Eer moet het blixems-vyer my heel in polver setten;
Dat eer de aerde scheur' tot aen de droeve hel,
En slick met huyt en hayr een trouwe-loos ghesel.
Soo spreckt hy voor de trouw'. Maer gaet hy overlegghen,
En wat dat heel het Hof, en al de Staten segghen,
En dat des vyandts heyr van daghe tot daghe groeyt,
En tot een groot belegh, oft vroeghen veld-tocht spoeyt,
En t'samen overweeght den corten lust der vrouwen,
Dan voelt hy aen sijn hert de liefde heel verflouwen,
Dan wou hy dat hy noyt de Maghet hadd' besint,
Dan wou hy dat hy noyt Irena *hadd' bemint;*
Dan wenscht hy om haer doot, en seyt dat sy moet sterven,
Dat hy wilt in haer bloedt den blancken sabel verven:
Sijn ongheſtadigh hert is nu vol soete min,
Dan hevet droeven haet, en enckel bloedt-sucht in.
Ghelijck in een tempeest daer schepen t'samen varen,
De vlot' wordt Oost, en VVest ghesslingert vande baren;

Dan naer een harde klip, dan weder naer het strandt:
Soo wordt het Vorsten hert ghesmeten t'alle cant,

Onseker waer hy sal ten langhen lesten landen,
Soo leet hem inden crop't verwijten vande Standen,
Dat maeckt hem heel beroert, dat stelt hem ongherust;
En even wel den Vorst keert tot sijn ouden lust.

Iae op den ganschen tijdt van dry gheheele jaren,
Is hy noyt sonder toom soo schandigh voort ghevaren:
Hy springht als uyt den bandt den lesten dagh en nacht,
Terwijl' het heele Hof daer van den uyt-gangh wacht.

Hy doet haer 's ander-daeghs haer beste cleeden langhen,
En rondsom stijf van goudt, en vol juweelen hanghen;
De vlechten van haer hooft zijn aerdigh om-ghekrult,
En tusschen bey met lint van schoon couleur ghevult:

Sy draeght een hals-cieraet dat soo veel sou beloopen,
Dat iemandt voor den prijs heel steden wel sou coopen;
Behalven dat op't hert een groote bagghe honck,
Die met een helle schijn ghelijck de Sonne blonck:

Haer cleedt vol ghebourduert met hondert moeye dinghen,
Dat wordt haer naer gheleydt van twee schoon jonghelinghen:
De uytghelesen stof, en al het fraey ghewaet
Toont datter niet een vrouw, maer een Goddinne gaet.

Terwijl' dat dit gheschiedt de sterren gaen verdwijnen,
Den dagheraedt compt aen, de Son begint te schijnen,
Den Edeldom treckt op, en comt met groot ghetal,
Onseker wat den Vorst hier doen oft laten sal.

Het heele Hof verwacht met al de hooghste Leden,
Tot dat hy met haer is ten laetsten inghetreden:

Sy comen handt aen handt, en toonen bly ghelaet,
Ghelijck een echte paer dat naer de Bruyloft gaet.
VVie dat Irena *sagh die krijght in haer behaghen;*
VVie dat Irena *sagh die is ghelijck verslaghen:*

Den eenen prijst de snee, een ander het cieraet,
Den derden haeren glans die't al te boven gaet.
Sy wenschten hem gheluck wou hy met haer gaen paren,
En seyden dat hy moest haer voor sijn Bruydt verclaren,

Sy selve, als sy haer vondt in dit rijck cieraet,
Gheloofde dat den Vorst haer stellen wou in staet;
En dat hy niet alleen haer eens en wou gaen thoonen,
Maer dat hy haer voor al wou Keyserinn' gaen croonen.

Dies quam sy, soo het scheen, heel vlijtigh naer de sael,
En thoonde meer als oyt haer soet en lief ghetael.
O wispel-duerigh radt! wie sal op u betrouwen!
O onghestadigh Hof! op u is niet te bouwen!

Die ghy het saechtste streelt, die ghy het meest verheft,
Die is't die ghy daer naer op d' onverwachtste treft.
Den Vorst dan die beghint met voor-bedachte reden,
Die haer diep inde ziel, en door het herte sneden:

Hy seyt dat hem misnoeght dat trots en spits verwyt,
En dat hy't daerom houdt voor enckel wronck, en spyt:
Hy seyd' dat eenen Prins, en grooten Heer magh leven,
En niemandt daer en heeft af rekeningh' te gheven.

Voorts

Voorts dat hy heden noch wil toonen op den dagh,
Hoe weynigh vrouwen lust op syne ziel vermagh.
Stracks greep hy haer by't hooft, en doet den sabel blincken:
Irena *die verschiet, haer swacke leden sincken;*
Den heelen Edeldom die worter door verschrickt,
En niemandt is soo stout dat hy een woordt eens kickt.
Soo hy den sabel hief om haer den slagh te gheven.
Soo stierf haer rooden mondt, en scheen als sonder leven,
Doch met een traenend' oogh die sy noch op hem sloegh,
Daer sy wel eer een pyl met door syn herte joegh,
Ah! seyd'-se, Grooten Vorst, waer toe ben ick ghecomen?
VVat onlust, oft wat haet heeft u doch in-ghenomen?
Y! spaert myn jeughdigh hert, ah! wat ick bidden magh;
Hebt ghy my oyt bemindt, vergheeft my desen slagh.
Dit seyds', en sy viel neer met tranen overgoten,
En tusschen bey soo quam een woordt noch uyt-gheschoten,
Daer gonck een droeven sucht rondsom de heele sael',
'Tis iammer om te sien, het weenter al-te-mael.
Maer dies al niet te min heeft hy het sweert gheheven,
En daer met alle cracht den wreeden slagh ghegheven.
Het hooft ter wyl' het viel sprack met ghebroken sin:
O kort, ô droeve vreught! ô trouwe-loose Min!

Dit is den droevighen uyt-gangh van *Irena* ende de groote liefde die haer *Mehomet* in het eerst hadde ghedraghen. Soo verandert dẽ soetsten wijn in den scherpsten ende vinnighsten azijn. Doch wat seggh' ick veranderen? Oneerlijcke *Liefde* is noyt *Liefde* gheweest, maer enckelen haet, ende vijandtschap, oock van het beghinsel. De *Liefde* is d'edelste gheneghentheyt,

ende de ſoetſte crachte der zielen, door de welcke wy ghedreven worden om een ander goedt te wenſchen, ende te beſorghen. Deſe goedt-jonſtigheydt en can met eens anders nadeel, ende met de vuyligheydt gheene ghemeenſchap hebben. Ick vraegh' u eens, *voorſichtighe Philothea*, die met oneerlijcke liefde ontſteken zijn, wat ſoecken die? waer op zijn-ſe uyt? wat is hun voornemen? wat peyſen ſy by daghen? wat droomen ſy by nachten? Dat dierghelijcke ſich eens oprecht wilden biechten, ſy ſouden moeten belijden, dat ſy anders niet en ſoecken als hunnen eyghen luſt, ende ghenuchten van hun eyghen vijf ſinnen: en of ſy duyſent-mael ſweiren dat ſy ſwert worden, ende met dieren eedt beveſtighen dat ſy u beminnen, en gheloooft het niet; want hunne liefde is eyghen baetſoekinghe. De huys-vrouwe van *Putiphar*, die laghder ſieck af te bedde. Maer op wie ſpeelde hare liefde? Op den ſchoonen *Ioſeph*, die ſy daghelijcks bekoorde? Verre van daer. Sy roept, *Moort*, ſy beſchuldight hem, ſy doet hem ſmijten inden kercker, ſy ſteldt hem in perijckel van een ſchandighe doodt, ende dat alleen om dat ſy hare vleeſſchelijcke luſten niet en coſt boeten. Wie ſoud' oyt connen ghelooven, dat de ſotte liefde, die ſoo ſoet-hettigh ſchijnt van aerdt, die opghevoedt wort in gunſte, ſoo ſterck venijn in heeft, het welck ingheſwolghen, ghenoeghſaem is om (als eene oude toovereſſe *Circe*) een goedertieren hert te veranderen in een wilde ende wreede beeſte; ende nochtans Godt ghetuyghet, de redene leeret ons, d'exempelen bethoonen't ons claerlijck, datter niet en is, het welck een goedertieren menſch meer berooft van ſijne ingeborene goedertierenheyt, het welck 't herte meer vervult met ſchroomelijcke ende onghehoorde wreedtheydt, als d'onghetemde liefde. Ende is't dat ghy dit niet wel en kont ghelooven, let op de woorden vande vleeſſchelijcke menſchen door d'eeuwighe Wijsheydt gheſtelt in het boeck der Wijsheydt: *Laet ons croonen het hooft met rooſen*, &c. maer terſtondt daer naer: *Laet ons overvallen, en laet ons niet ſparen, laet ons bedrieghen, laet ons ter doodt verwijſen.* Op het welck lettende den

H. Au-

H. *Augustinus* seght: *Soet schenen te zijn de woorden van de wulpsche ende oncuysche menschen; Laet ons stellen op het hooft de roosen eer sy vergaen. VVat isser lieflijcker? wat aenghenamer? soudt ghy van dese goedthertigheydt vreesen eenigh cruys? eenighe sweerden? En verwondert u niet: de wortelen vande doornen zijn sacht, is't dat ghy die aenraeckt sy en sullen u niet hinderen, maer sy brenghen voort daer ghy in het handelen mede ghewondt wordt.* Wat beter ghetuygheniſſe connen wy hier van hebben als van *Henricus* den VIII. Coningh van Enghelandt? Het is aende heele werelt bekent, wat eene cracht over hem hadde de vleeſſchelijcke ghenuchte; aenghesien dat hy om die te volbrenghen, afghevallen is van sijn gheloof. Desen, ghelijck *Sanderus* bemerckt, van ses huysvrouwen die hy ghetrouwt hadde, heefter twee met sijne eyghen handen ghedoodt, de derde heeft hy het lichaem doen open-snijden, om aen hare vrucht het leven te behouden, niet paſſende op de doot vande moeder, die door de pijne gheſtorven is; van twee andere is hy ghescheyden; de selde is wel haer eyghen doot gheſtorven, maer hadde nu al in sijn ghemoedt de sententie des doodts over haer gheſtreken. Maer wat kander uytſtekender wesen in dit verhael? of wat kan meer ghewichts gheven aen dit ende mijn voorigh segghen, als tghene dat wy lesen ghe schiedt te wesen binnen Venetien in het jaer 1567. Daer was in het Clooſter vande Capucinen een Religieus niet alleen eerlijck van manieren, maer oock teenemael schoon van aensicht: desen soo hy ginck van deur tot deur om sijn broodt te bedelen, is ghekomen aen een huys daer twee lichte Courtesaenen by een woonden: dese gheveynsende al of sy hem een goede aelmoeſſe wouden vereeren, roepen hem binnen, ende trecken het nacht slot af, ende beginnen hem te vleyen en te ſtreelen, segghende opentlijck dat sy met liefde tot hem ontſteken waeren. Den Enghelschen jonghelingh vermaende haer tot de eerbaerheydt, hiel haer voor ooghen de leelijckheydt der sonden, de eeuwigheydt vande helsche pijnen; maer door het weygheren wierden sy meer tot de oncuyscheydt aenghedre-

ven. Hebben hem overſulcks vaſt ghegrepen, ende twee meſſen op ſijn borſt gheplant met dreyghementen van op ſtaende voet door-ſteken te worden. Hy die wel wiſt datmen meer moeſt vreeſen die niet alleen het lichaem, maer oock de ziel kan dooden, koos liever het leven, als de ſuyverheydt te verlieſen. Waer op ontfanghende ettelijcke doodt-ſteken daer ſy hem met herten, heeft met ſijn bloedt den toe-komenden brandt van oncuyſcheydt verhoedt, ende uyt ſijn onbeſmet lichaem een ſuyvere ziel op-gheoffert aen Godt almachtigh. Sy hebben hem onder den trap in haer eyghen huys begraeven: noch men heeft immermeer ghe-weten waer deſen Ionghelinck ghebleven was, als dat een van deſe twee door leedt-weſen van dit moordadigh ſtuck ghekomen is in den Bicht-ſtoel-van eenen vande Societeyt, met naeme *P. Ignatius*, ende heeft daer met bloedighe tranen haere ſonden ſitten beweenen. Magh ick dan niet wel ſegghen dat de onſuyvere *Liefde* haere wreedtheydt bedeckt ghelijck vyer onder d'aſſchen, fenijn in een gulden vat, eenen ſtrick onder rooſen, ende eenen ſweer onder den balſem. Dit, dunckt my, ſal ghenoegh weſen aengaende deſe materie; onder tuſſchen bidd' ick u, *ô Lieve Philothea*, dat ghy naer dierghelijcken ſanck der Mereminnen nimmermeer en wilt luyſteren, ende dat ghy die bedrieghelijcke beloften niet en wilt ghelooven, want ſy ſoecken u op een ſandt-plaet, oft op een klip te locken, om u eer ſchip-braeck te doen lijden. Overleght dit van te voren: want, *Raedt naer daet, komt te laet*: en den put te ſtoppen als't calf verdroncken is, of ſuycker te ſtroyen op de vlaey als ſy verbrandt is, dat is domme liedens werck, die dan d'ooghen open gaen, ende om ſien naer den ſteen als ſy ghe-ſtronckelt hebben; ſoo dat my dunckt dat-ſe verſtandelijck ghedaen hebben die de *Liefde* ſtelden tuſſchen den *Tijdt*, ende tuſſchen de *Vren*, de welcke over handt trocken de draeyen uyt den doeck, daer de *Liefde* mede verblindt ſtondt, tot dat ſy't heel ontbloodt hadden, ende ſy coſte ſien in wat ſtaet

ſy

ſy door haer verblindtheydt was ghekomen.

DE Liefde is een dertel kindt,
Dat met een doecxken ſtaet verblindt:
Den Tijdt die aen ſijn ſijde ſtaet,
Die pluyſt den doeck van draet tot draet,
En als ſijn ooghen open gaen,
Dan ſeyt hy: VVat heb ick ghedaen?

Perijckel tusschen onghelijcke Persoonen.

Van kant,
'T is brandt.

Siet

SIet eens hoe dit onnooſel lam
Blijft ſitten ſlaepen inde vlam!
Op,op lief Kindt,'tis al in brandt,
De vlam ontſteckt van alle kant,
En lighdy hier noch ſoo en ronckt,
Daer'tvyer tot aen u rocxken vonckt?
Den brandt die waſt al even-ſeer,
'Ten is gheen tijdt van ſlapen meer.
Op,op,oft blijft ghy langher hier,
V zieltjen raeckt noch heel in't vier.
Gheloof het my hy wordt verraſt,
Die op de voncken niet en paſt.
Siet eens wat dat een' botte Maert,
Als ſy de keers niet wel bewaert,
VVat dat ſe niet alſpels en maeckt,
Hoe licht een huys in brandt gheraeckt,
VVanneer ontrent den ſtroyen-tas
Alleen een vonck ghereſen was.
Maer waer is dan ſoo ſlechten hooft?
En van ſijn' ſinnen ſoo berooft?
Die niet en vlucht met alle macht
Eer dat hy in het vyer verſmacht?
Eylaes! lief Kindt,het gaet alſoo;
Maer 'thert vonckt eer noch als het ſtroo.
VVat is het meer als eenen ſpronck?
VVat is het meer als eenen dronck?
VVat is het meer als eenen lonck?
VVat is het meer als eene vonck?

Iae eene vonck en anders niet,
Daer ghy het hert van branden siet.
Seght eens hoe haest dat Ioffer-vlas
Van Ioncker-vlam *ontsteken was?*
Een dertel oogh, een lossen praet,
Een soeten lach, een vriendt ghelaet,
Een dit, een dat, 'ken weet niet wat,
De jongheydt die is haest ghevat.
"Ten is dan gheenssins dat u diendt
By 't vyer te spelen, liefste kindt;
Maer wie by 't vyer noch slaepen gaet
Die roept om hulp als 't is te laet.
Die niet en waeckt ter wyl hy malt,
Ghewis dat die in 't vyer eens valt.

AEN-SPRAECK.

ICK weet wel dat dese teghenwoordighe waerschouwinge voor u onnoodigh sal wesen, *Eerbare Philothea*, overmidts ghy de eenigheydt bemindt, ende een lief-hebster zijt van u camer, die-men met recht een maeghde-schans magh noemen. Ende als ghy in het gheselschap wordt ghevonden, dan en isser aen u anders niet te mercken als een rijpigheyt aen u wesen, heusheyt in u woorden, eerbaerheydt in alle uwe manieren: ende daerom sal ick met uwen goeden oorlof dese *Aenspraeck* toe-passen aen de ghene die niet en overweghen de perijckelen van eene sorgheloose ghemeynschap, ende al te vrijen kennis houden met onghelijcke persoonen. In het ghemeen ghesproken, *Vriendschap* en moet niet teenemael af-ghesneden, oft uyt-gheroeyt worden: want wy bevinden dat vele groote ende treffelijcke heylighe personagien sich daer

daer toe hebben laten aendrijven. Den H. *Athanasius* heeft inde vervolghinghe van d'*Arrianen* sy-selven versteken ten huyse van eene gheestelijcke dochter. Den H. *Chrysostomus* hadde groote kennisse met eene *Me-vrouwe Olimpias*, ende droegh groote sorghe voor haer ende hare ghesondtheydt. Ende wie heeft oyt ghelesen de brieven vanden H. *Hieronymus*, die niet en siet de vriendschap die hy droegh aen d'edele ende godtvruchtighe *Paula*? Ick en wil hier niet verhalen hoe den heylighen *Petrus* ghehandelt heeft met *Petronella*, niet sijne vleeschelijcke, maer, naer het ghetuyghen van *Baronius*, sijne gheestelijcke dochter. Ende den heylighen *Paulus* hoe dickwils en was hy niet by *Tecla*, om haer raedt ende daet te gheven? Iae *Christus* selve *beminde Martha, ende hare suster Maria.* Op dat ick verswijghe den H. *Ioannes* die aen eene devote Iouffrouwe met name *Electa*, schrijft eenen brief, haer biddende, dat sy hem sou gunste draghen, dat hy hopte haer haest te besoecken, ende mondelijck te spreken. Onghetwijffelt, dierghelijcke vriendschappen zijn eerlijck, ende en connen niet berispt worden. Maer uyt de bloemen daer de biën honigh suyghen, daer trecken de spinnen fenijn. Den wijn is lieflijck, ende goedt voor de ghesonde, maer eene peste voor de ghene die met eene brandende cortse ontsteken zijn. Wat een schoone lelien waren, d'een inden weduwelijcken, d'ander inden houwelijcken staet, *Iuditha*, ende *Susanna*? Nochtans *Holofernes* ende d'*Ouderlinghen* hebben daer met hunne ooghen opghegeten als spinnen.

P. Souffrenc. 7. a. 2 sec. 3.

Ioan. 11

Nu is't by aldien dat het geselschap schadelijck is daer d'eene noch goedt is, hoe en sal het niet sorghelijck wesen daer-se alle bey quaedt zijn? *Kan iemandt vyer in sijnen schoot berghen sonder dat syne cleederen sullen branden?* Het is een versiert fabeltjen, maer nochtans dienstigh om onse perijckelen t'ontdecken, als *Stroyken* ende *kooltje vyers* t'samen ghinghen wandelen, dat d'een ghebrandt is in twee stucken, ende d'ander wierd' uytghebluft in het water, waer over *Boontjen* begost te lacchen.

Prov. 6.

Ende om in dese sake, die van groot ghevolgh is, wat dieper in te treden, soo dient ghemerckt, dat ons de nature selver hier in schijnt te waerschouwen; want tweelinghen daer

d'een een knechtjen af is, en d'ander een dochterken, worden van hunne ontfangheniſſe met een beſonder velleken ghe-
Farnel. lib 7. Phiſio-log.c 12 ſcheyden, dat de tweelinghen vande ſelfſte nature niet en hebben. Iae den Propheet *Iob* vreeſde de verſaminghe oock onder de lidtmaten van ſijne doode kinderen. *Daer ſat den waerachtighen ende ſtercken diamant-ſteen den ſalighen* Iob, *ende onder-*
Chryſoſ. hom. 2. in Iob. *ſcheydde de lidtmaten van ſijne verplette kinderen, verhoedende, dat hy ſijner dochteren leden aen de lichamen ſijner ſonen niet en ſou vervoeghen.* Is de nature dan beſorght voor d'onnooſele, ende ongheboren kinderen, *Iob* voor d'overleden ſonen ende dochters, tuſſchen welcke gheene beweeghinghe en kan weſen, wat ſtaeter te vreeſen, *Eerbare Philothea*, alſſer is tuſſchen twee perſoonen eene loſſe ende vrije ghemeynſaemheydt, aenſprake, vleydinghe, ſtreelinghe, ſmeekinghe? 't waer wonder datter gheene voncken en reſen. Hoe dickwils en bevindt-men niet dat daer uyt een vlam komt te ontſtaen, ſonder dat het langhen tijdt te voren moet roocken, of dat het ſterck wordt
P. Zehentner in Promontorio l. 2. §. 3. aen-gheblaſen? Voorwaer ſommighe branden als ſy het vyer maer en riecken. Een Franſch Edelman die inde oorlogh eer ghekavelt hadde, ende in Neder-landt tot Antwerpen een vrouw' ghetrouwt hadde, keerde wederom naer ſijn Vaderlandt, al-waer hy van eenen van ſijn beſte vrienden begroet zijnde, ende willekom gheheeten, is het ſelve oock aen ſijn huys-vrouwe gheſchiedt. Deſe, ghelijckſe ſchoon was en vol perfectie; is deſen vremden Edelman door haere liefde terſtont de eerſte reyſe in ſijn hert gheraeckt gheweeſt: in de tweede viſite liet hy ſijn vyer blijcken, inde derde verklaert ſy haer weder-liefde, ende wandelende door den hof manghelen ſy met malkanderen de trouw-ringhen. Ondertuſſchen vertreckt den echtighen man wederom met ſijn huys-vrouwe naer Antwerpen, al waer ſy naer korten tijdt ghevallen is in doodelijcke ſieckte, daerſe oock af is gheſtorven. Deſe droeve tijdinghe heeft den anderen Edelman ſoo verſlaghen, ende tot ſulcke deſperate miſmoedigheydt ghebrocht, dat hy meer als eens de reſolutie ghenomen hadde, ende op een leer gheſtaen om ſich te verhanghen. 'T welck gheſchiedt ſoude heb-

hebben, hadden ſijn knechten niet altijdt tuſſchen bey ghekomen. Doch al bleef hy leven, nochtans ſcheen hy ghedurigh te ſterven, ſoo dat hy gheen ghenuchte meer en nam, noch in de jacht, noch inde wapens, noch in de Academien, noch in het gheſelſchap der menſchen. Heel Vranckrijck was hem te kleyn, hy en koſt niet ruſten voor dat hy gheſtolens-wijs vertrocken is naer Antwerpen, ende daer veel daghen op het graf ſitten weenen, ende den kouden ſerck ghewaſſchen had' met ſijn lauwe traenen. Ende ſiet door deſe overvloedigheydt en is de vlam noch niet ghebluſt gheworden. Hy doet ſoo veel dat hy aldaer bekomt een contre-feitſel van haer, ſooſe was naer haere doodt uyt-ghetrocken; te vooren had' hy een ander bekomen daer-ſe af-ghemaelt ſtondt naer het-leven. Hier mede keert hy weder in Vranckrijck, van daer naer Italien, ende ſoo over de middelandtſche zee naer Ægypten, om in een eremijtagie ſijn leven voort te beſteden. Maer ghelijck wel *Seneca* ſeght: *Ghy moet veranderen van ghemoedt, ende niet van locht; Wat baetet u dat ghy vlucht, is't dat ghy u ſelven over al zijt mede-draghende?* Soo hy nu in Ægypten was, heeft hy een celleken ghemaeckt ende dat van alle kanten toe-gheſloten, al-hoe-wel die onſuyvere Liefde daer noch ſpleten ghenoegh vondt om in te kruypen. Iae is de blinde ſottigheydt van deſen onſen ſchijn-heylighen Eremijt goddelooſer gheworden op het eynde als ſy was in't beghinſel: want ſoo hy op-gherichthadde een *Oratorium* of bid'-plaetſe, om daer ſijn ghebeden, ſijn ſuchten en ſijn traenen te ſtorten, ende tot dien eynde daer op gheſtelt hadde een *Crucifix* met de Heylighe Maghet, en S. Ian; (O vermaledijde oncuyſcheydt hoe verre en derfde ghy u handen niet uyt-ſteken en misbruycken!) hy ſmijt de beelden vande H. Moeder, ende vanden lieven Diſcipel af, werpt die in den hoeck, ende hanght in haere plaetſe de twee contre-feitſels; ende in ſulcke devotie is hy belijder van Venus, en martelaer vanden duyvel gheſtorven. Dit ſoo weſende, *Liefſte Philothea*, ſoo en ben ick niet verwondert dat Godt almachtigh de oncuyſcheyt van Sodoma en Gomorrha *Geneſis* gheſtraft heeft met peck en ſolpher, en dierghelijcke kleef- *c.* 19.

achtighe materien, om te bethoonen dat dièr eens aen vast wordt, qualijck sy-selven daer van op-recht, ghelijck het betaemt, sal ontbinden. Maer tot onsen propost, op hoe korten tijdt, door hoe weynigh woorden is desen Edelman ghevanghen? hadden die jaeren langh by malckanderen verkeert, dan en waer het niet te verwonderen. Waer uyt dat ick sluyt, wordt iemandt met den eersten assaut overwonnen, hoe perijckeleus is't te moeten onderstaen een langhe ende gheduerighe belegheringhe? Hoort wat dat is gheweest hier van het
Bern. ser. 64. ghevoelen vanden heylighen *Bernardus: Altijdt met eene vrouwe te zijn, ende dat u dat niet en souae beschadighen, dat is meer als eenen dooden te verwecken: ghy sit sijde aen sijde met haer aen tafel, u bedde staet aen haer bedde in de kamer, uwe ooghen ende hare ooghen spelen ende sterren op malckanderen in uwe t'samen-sprake, ghy streelt haer handen, en wilt ghy my wijs maecken dat u dat niet en sal hinderen?* Een godtvruchtigh persoon wesende by een van sijne biechtkinderen, nam uyt vrijigheydt ende sinnelijckheydt die somtijdts met de handen, segghende dat hy goedt was, ende sy oock, ende oversulcks datter gheen onghemack af en kost komen; maer sijnen Oversten strafte hem met harde woorden, ende seyde: D'aerde is goedt, ende het water is goedt, maer aerde ende water onder-een dat is slijck ende modder. En of ghy hier door noch aen ziel, noch aen lichaem besmeurt en wierdet, (het welck even-wel seer qualijck kan gheschieden als dat het vyer den solpher-steck sal raken en niet ontsteken) uwen naem ende faem sou ten minsten een cladde vatten: want al waert ghy soo kout, ende onberoerlijck als eenen steen, nochtans ghelijck alsmen een brandende keersse plackt teghen eenē muer, men naer jaer en dagh weet te segghen dat daer een keersse heeft ghestaen, om de swarte placke die-se daer heeft ghelaten; soo sal oock iemandt, al waer hy onnoosel, door den onbehoorlijcken, sinnelijcken ende lichtveerdighen handel een cladde blijven aen-hanghen. Dan niemant en bedrieghe sy-selven; wy en zijn niet sonder ghevoelen ghelijck de steenen: ons herte is ghemaeckt van polver, *ende d'ooghen ende onse sinnen zijn het loopende vyerken* daer de mijne met
Salvianus.
wordt

wordt ontſteken. Van waer is *David* ſoo hoogh ghevallen? Hy klom op ſijn *Belveder*, ende liet ſijne ooghen weyen, ende op *Berſabee* ſpelen. Hy beſmeurde ſijne ziel; ſy wieſch haer lichhaem, ſy ſat in't water, hy ontſtack in vlammen; het ſien verweckte de begheerte, de begheerte het conſent, het conſent d'overſpel, het overſpel den doodt-ſlagh. Een kleyn vonck, een groot vyer. Wie ſoude dit van eenen man naer het herte Godts hebben derven vermoeyen? *Laet ons ſoo verre gaen vande ſlibberachtighe plaetſen als het moghelijck is: want oock daer't met ſandt ende met aſſchen gheſtroydt is, ſullen wy qualijck konnen ſtaen ſonder te vallen.* Noch iemandt en moet ſich verſekert houden als hanterende met de ghene die leelijck zijn, ende *Remedia amoris* ghenoemt worden. Gheen ſoo ſlimmen hout of den duyvel weet daer eenen pijl uyt te draeyen: ſoo dat eenen aerdighen vondt van eenen Abt hier toe dienende, te werck gheſtelt is: 'T was doen de manier dat de huys-dienſten, als waſſchen, plaſſchen, ſmoken en koken door vrouwen ghedaen wierden. Den Prelaet wetende dat dit gheſelſchap niet meer goedt en koſt doen by de Religieuſen als ripſen by de koolen, heeft-ſe af-ghedanckt en door-gheſonden: ſy in teghen-deel ſeyden, dat het van vrouwen wou ghedaen worden, en ſoo hy perijckel ſagh by de voorgaende, dat hy liever onghesien ende leelijcke oude vrouwen ſou hueren. Maer om te betoonen, dat deſen hunnen voor-ſlagh oock ghevaer koſt gheven, doet hy 's avonts een portie van teenemael gheſouten vleeſch gheven, ende ghebiedt alle de kelders, bier, wijn en water op te ſluyten. Sy gaen aen tafel, daer naer ſlapen, ſtaen 's nachts op, ſinghen de Metten, klaghen malckanderen hunnen dorſt, gaen naer den kelder-weerdt; maer noch bier, noch wijn, noch pomp vindende, hebben ſy ghenoodtſaeckt gheweeſt vuyl water te drincken. Waer over ſoo ſy 's anderdaeghs hunne klachten deden, antwoordde den Abt: Als den dorſt groot is ſietmen niet aen of water ſchoon is, en ſoo kan't gaen met leelijcke vrouwen oock onder goede ende godtvruchtighe Religieuſen; den dorſt en de occaſien Godt gheve wie wy zijn ſouden ons doen vallen. Ende is ſoo by ſijne voorighe reſolutie

Sen. Ep. 117.

tie gheble ven. VVat meynen wy dat te segghen is , dat dien kloecken *Hercules* gaende deur de kercke van *Venus*, ende stootende sijnen voet aen eenen oneffen steen, leelijck is ghestronckelt, ende noch leelijcker is ghevallen ? 'T is een waerschouwinghe voor ons, dat niemandt op sijne crachten magh betrouwen, oft wel daer hy hem het minste voor-hoedt, daer sal hy sy-selven vinden ligghen. Het was een sluytende, ende bondighe reden van *David*, als hy *Goliath* sou gaen bespringen: *Ick hebbe de Leeuwen verscheurt, ende de Beiren versmacht; oversulcks sal ick desen onbesnedenen op de selve maniere onthalen.* Staet te bemercken dat *David* was een lieflijck jonghelingh, blondt van hayr, schoon van snee, bloosende van couleur; soo dat-men eenen *Cupido* niet anders en sou konnen af malen. Maer ghelijck *Cupido* heeft eene ghedaente van *Dauid*, soo magh hy sich oock wel roemen als *David*, ende segghen: Leeuwen ende Beiren, dat is, standtvastighe, ende vrome Heylighen hebb' ick verwonnen, ende meende ghy, die swack en teer zijt, gheneghen tot den val van u eyghen-selven, dat ghy sult konnen weder-staen aen mijne crachten? Ghy zijt noch verre vande sterckte van *Samson*, vande heyligheydt van *David*, vande wijsheydt van *Salomon*; ende siet dese groote Reusen zijn voor desen cleynen Campioen verslaghen. Ende wie isser oyt meer ghewapent gheweest als den H. *Iacobus* Eremijt, behalven 't voordeel vande plaetse dat hy in eene woestijne hadde verkosen verre buyten alle aenspraeck ende ghesel schap der vrouwen? hy droegh een hayren cleedt, hy temde sijn vleesch met vasten, hy sliep op harde steenen, hy nuttede weynighe wilde cruyden, hy dronck kout water, hy was overgoten met tranen, en noch en heeft hy den brant van oncuyscheydt niet connen blusschẽ. Hy hadde uyteene dochter den duyvel verdreven, ende wierde selver met eenen booseren duyvel beseten. De vrienden vande dochter, vreesende, of misschien sy niet teenemael verlost en hadde gheweest, hebben hem ghebeden dat hy haer voor eenighen tijdt in sijne hutte soude willen ontfanghen, ende laten vernachten, om by aldien het quaedt weder-keerde, dat de hulpe oock terstont by de werck

sou

ſou weſen; ſoo is het ſchaep aen den wolf bevolen. Wie ſoude ſulcks vermoedt hebben? want wat gheſchieter?'t ghene dat een-ieder in verkeeringhe met onghelijcke perſoonen een achter-dencken magh gheven; want den Eremijt een man ſoo gheconfijt in de vreeſe Godts die ſpeelt in dit gheſelſchap met ſijne ooghen, die ſpeelt met ſijne ghedachten; ſijn herte beghint te voncken, ſijne ſinnen beghinnen te vlammen, ende dat hy eertijdts niet en ſou hebben derven peyſen, dat gaet hy vol-brenghen met de wercken. Waer op een ghedenckweerdighe waerſchouwinghe ons den gheleerden *Olkot* heeft achter-ghelaeten, ſchrijvende op de paſſagie van *Geneſis*, daer gheſeydt wordt dat Godt heeft een ribbe ghenomen uyt *Adams* ſijde, ende daer een vrouwe af-ghemaeckt, ende in de plaets van het been teer vleeſch heeft doen waſſen; ſoo zijnder ſommighe, ſeyt hy, die vrouwen onder-wijſen, leeren, verſtercken, tot de ſtandtvaſtigheydt aen-leyden, en ſelver door haer converſatie komen ſy te verſwacken, ende van gheeſtelijcke veranderen in vleeſſchelijcke menſchen. Soo gheſchiedet met *Iacobus*. Doch dit niet ghenoegh weſende, ghelijck *David* van het overſpel met *Berſabee* ghevallen is tot den doodt-ſlagh van *Vrias*, ſoo gaet deſen Eremijt de dochter eerſt haere eere rooven, ende daer naer het leven oock benemen, willende de ſaecke ſoo verborghen houden: maer eylaes! ſijn' eyghen conſcientie en dede anders niet als vraeck roepen. Hy wierde dan overvallen met vreeſe, anghſt, benauwtheden, hy wanhop't van ſijne ſaligheydt, hy wilt ſijne Eremijts-kap op den thuyn hanghen, ende den vollen toom gheven aen alle wellusten: diës maeckt hy een opſet van weder naer de wereldt te keeren. Doch onder-weghen ontmoetende eene ſpeloncke vol doodts-beenderen, ende gheraeckt weſende van Godt, heeft ſich daer in begheven om ſijne ſonden daer te beweenen. Ick ſal den goedt-gunſtighen Leſer ſijne droevighe klachten hier in dicht verhaelen:

In Sap. lect. 165.

Ellaes! waerom ben ick, oyt tot een mensch gheboren?
'T is beter noyt gheweest, als zyn, en gaen verloren!
Ick vrees' het eeuwigh vyer, 't is mijn verdiende boet;
My dunckt ick draegh' een hel van nu af in 't ghemoet.
VVaer zyt ghy blixems dan? waer blijft ghy donder-slaghen?
Ghy hebt al langh ghenoegh deës boose ziel verdraghen:
Scheurt aerde, scheurt eens op, en opent uwen schoot,
Ick weet mijn vonnis wel, al ben ick noch niet doot.
Doch soo ghy niet en scheurt, en my komt neder-smacken,
Ick kan door mijn ghewicht, in eenen afgront sacken.
Daer is gheen hooghe rots, gheen klip van grove steen,
Of wel mijn' groote sond' weeght swaerder noch alleen.
En schoon ick hier noch bleef, en my kost weder-houwen,
'K en ben niet weerdigh meer den hemel aen te schouwen,
'K en hebbet niet verdient, dat ick mijn ooghen slae
VVaer dat een ander mensch gaet bidden om ghenae.
O droef! ô bitter vreught! die my soet quaemt bekoren:
Den hemel ben ick quijt, en u hebb' ick verloren,
En voor een kleynen lust, die t' samen komt, en scheydt,
Erf' ick een groote pyn tot inder eeuwigheydt.
Maer 't meeste dat my spijt, en dat ick moet beklaghen,
Is 't dat ick word' ghewondt in 't eynde van mijn daghen.
Ick keerde alle reys verwinner uyt den strijt,
En heel het duyvels-heyr weeck voor een Eremijt.
Ick hadd' tot mijne rust een steen om op te slapen,
In mijnen honghers-noot gingh ick wat cruyden rapen,
De gheesels die noch zyn door-droncken van mijn bloet,
Die konnen heden noch ghetuyghen mijn ghemoet.

Daer quam een siltigh nat langhs mijne wanghen leken,
Ick storten dagh en nacht met heele tranen-beken:
Een rouw scherp hayren kleedt droegh' ick staegh over my,
En noch en was de borst van desen pijl niet vry.
VVat baetet dat ick hadd' verlaten wulpsche steden,
En dat ick eensaem hier quam in een bosch ghetreden?
VVat baet doch mijn vertreck soo verr' van alle-gaer?
My volghde in een vrouw de heele wereldt naer.
Ick wil van heden af soo verr' en diep gaen dwalen,
Daer my noyt Sonne meer sal volghen met haer stralen,
En gaen daer ick noch plaets, noch mensch, noch dier en ken.
Het pijnt my dat ick hier noch by my-selven ben.
Doch waer sal ick al gaen? hoe sal ick konnen schuylen?
VVaer is soo diepen hol? soo grondeloose kuylen?
Blijft liever verr' van hier ghy Son, ghy bleecke Maen,
Soo sal ick onbekent een beest met beesten gaen.
VVat seggh' ick, onbekent? de tacken en de bladen
Die sullen my by nacht, en over al verraden,
Dit grof en leelijck stuck, dat ick hier hebb' volbracht,
Dat schijnt als licht-hout doet in't midden vanden nacht.
Daer is gheen berghen aen voor een die leeft in sonden,
VVaer dat hy steeckt of niet, hy worter al ghevonden;
Al loopt hy wat hy magh, den worm die't herte knaeght,
Die komt hem, waer hy vlucht, te poste naer ghejaeght.
Ick moet my selven dan, mijn boose ziel gaen laten;
VVant sonder dit en kan gheen snelle vlucht my baten.
'T is dan ghenoegh ghejaeght, staet droeven sondaer staet,
En daer ghy zijt ghewondt, soeckt daer oock weder baet.

 Hier

Hier by is een ſpelonck, daer ruſten dorre beenen;
VVaer can een dooden beſt als by de dooden weenen?
Gaet in dit duyſter graf, ſtelt u beneffens haer,
En ſoeckt wel inde doodt, ghy vindt u leven daer.
Hy gaeter in met vrees', en ſou ſchier haeſt beſwijcken,
Soo dunckt hem dat rondtſom de hoofden op hem kijcken;
En of het ydel been gheen ooghen meer en heeft,
Nochtans het hol gheſicht maeckt dat ſijn herte beeft.
Hy ſiet daer over hoop de beenen vande lijcken,
En onder-een ghemenght de armen en de rijcken;
Hy ſiet daer menigh Heldt, en menigh Ridder aen,
En denckt, ghelijck als dees ſoo moetet al vergaen.
Hy ſiet een heel gheraemt met al ſijn magher beenen,
Oock tot de minſte toe, aen handen en aen teenen,
Met ribben, en met heup, met dorre ſchenckels aen,
Hy ſiet daer op de muer dit Graf-dicht onder ſtaen:

ICk was in mijnen tijdt de ſchoonſte vande ſteden
Door mijnen ſchoonen glans, en wel-ghemaeckte leden,
Ick hadd' de ſoetſte ſtem, ick hadd' het fraeyſte hayr,
En mijn ſneeuw-wit couleur gingh boven alle-gaer.
Nu ben ick die ghy ſiet, de ſchoonheydt is verſleten,
Mijn teer en jeughdigh vleeſch is vande wormen gheten,
Mijn ſpraeck en ſoete ſtem die namen eerſt de vlucht,
En datter overblijft, is ſchrick en onghenucht.
Waer zijn-ſe al-te-mael die my ſoo vyerigh minden?
Niet een van alle-gaer is aen mijn graf te vinden:
Daer ſtaet een droeve baer, daer ſtaet een ydel bert,
Ah! wie uyt d'ooghen is, is oock haeſt uyt het hert.
Ghy die noch hebt u jeught, wilt ghy die eeuwigh houwen,
Gaet met een Coninghs Soon, met *Ieſu Chriſto* trouwen,
Ghelooft een dooden mondt, de waerheydt ſteeckter in,
Daer iemandt lieft het vleeſch, daer is gheen vaſte min.

Iacobus *leest het dicht, en gaet het over-legghen,*
En siet eens op een nieuw, wat dat al is te segghen:
Hem dunckt, hy wort gheraeckt, het schynt op hem gheseydt,
Soo dat hy droevigh sucht, en bitter tranen schreydt.
VVel aen dan, goeden Godt, hier wil ick, seyd' hy, blijven,
Tot dat mijn sondigh vleesch sal tot een romp verstijven;
Hier wil ick voort in druck mijn leven slijten af,
De doot is naer, de ziel betaemt een duyster graf.
O! kost ick alle daegh my in mijn traenen wasschen!
Terwijl' ick ligh' ghestreckt op beenen en op asschen!
Voor een vervuylde ziel en is gheen beter loogh,
Als die een rouwigh hert perst uyt een bitter oogh.
Een traentjen datter rolt langhs mijne droeve kaken,
Dat kan my weder wit, en weder suyver maken.
O goedertieren Godt! als ghy ons droefheydt siet,
Dan weeght ghy ons misdaet, en uwe gramschap niet.
Soo kermt hy alle daegh', soo sucht hy heele nachten,
Men hoort van buyten 't graf ghedurigh droeve clachten:
Hy heeft soo langh gheweent, en langher weenen sal.
Siet wat een swaren druck komt van een lichten val.

Wie ghy zijt, die ghelijck als wasch te naer ghekomen zijt aen dat vyer, by het welck ghy die helsche vlam ghevat hebt, stelt u voor dit exempel, ende lost die sluysen van uwe oogen, om met eenen overvloedt van bittere wateren dien brandt te blusschen, ende met dien bekeerden *Eremijt* uyt te wasschen die grove vleck, in de welcke ghy misschien oock door het gheselschap van onghelijcke persoonen zijt ghevallen. Het waer beter dit remedie niet van doen te hebben, maer aenghesien de wonde daer is, soo dient de medicijne waer-ghenomen ende de plecken met sterck-water uyt-ghebeten. Is

dat niet u ſorghe *ô parmantighe Philothea*! dat ghy u ſoo ſoeckt te ſuyveren dat ghy het ſneew-wit kleedt van onnooſelheydt wederom hop't te vercrijghen?

Maer hoe ſou ick u hier konnen voor-by gaen, *ô Theodora*! u leet-weſen, en u penitentie, die langh-durighe verſtervinghe hebben Alexandrien meerder ſtichtinghe ghegheven, als uwen val verargheniſſe. Ghy waert roem van allen de Iouffrouwen, en had' dien lof konnen mede tot u graf draghen, ten waer een koppelerſſe u dien met u eerbaerheydt had gaen berooven. Eenen nacht hebt ghy gheſondight, ende ghy hebt gheweendt u gheheel leven: ghy hebt verandert van vrouwen kleederen, op dat ghy onder die mannelijcke daden uyt ſoudt wercken, ende hebt in heyligheydt ſoo uyt-gheſchenen, dat de Crocodillen ſelfs haeren dienſt u aen-gheboden hebben om over den *Nilus* te voeren. Maer wie ſou doch uwe ſtandtvaſtigheyt, ende onverwinnelijcke langh-moedigheyt konnen ſchrijven? als ghy een vrouwe zijnde valſchelijck beſchuldight wierdt een ander vrouwe bevrucht te hebben; ende daerom ſeven jaeren langh met het kleyn kindt voor de poorte van het Kloopter over eens anders ſonde penitentie doende, in groot onghemack ende ſtrenghigheyt hebt blijven ſitten, ter tijdt toe dat ſich den vader ſelver veropenbaert heeft: het welck recht voor u doodt gheſchiedde, wanneermen u, en u onnooſelheydt heeft gaen ontdecken: Ick ſluyt, en ick ſegh tot uwen trooſt, ende tot blijdſchap van alle de ghene die met u zijn ghevallen, ende met u zijn opgheſtaen; dat het leet-weſen is een ſoorte van onnooſelheydt, en dat-men naer den val ſulcken herten rouw kan hebben, die Godt ſoo wel bevalt, al of wy nimmermeer door aenvechtinghe ons en hadden laeten overwinnen. Ende dit bekraghtigh ick met *Clemens Alexandrinus* dat licht vande H. Kercke: *Even ſeer behaeght Godt de deught vande rechtveerdighe, ende de oprechte penitentie vande ghene die ſondighen.* Ende wat is dit anders als't ghene ons figuerlijck verbeeldt wordt door de Coninghinne *Saba*, vande welcke ſtaet gheſchreven dat ſy ſoo veel giften en gaven aen *Salomon* vereert heeft,

Metaphr. in vita.

heeft, datrer niemandt in ſchenckagien haer oyt en heeft konnen over-treffen. Staet te bemercken, dat deſe *Saba* was een moorinneken, om te beduyden dat een ziele door de ſonde leelijck ende ſwert gheworden, ſoo ſy haer tot leedtweſen, ende bekeeringhe wil begheven, Godt traenen, en ſuchten, en kermen, dat is, de alder koſtelijckſte ſchatten noch kan op-offeren.

Ick en weet niet hoe het gheſchiedt, *Lieve Philothea*, dat deſe materie, ende het ſtof ſoo onder de handt aen-waſt, dat ick verder met mijne penne uyt-loope als daer ick gheſtelt had de leſte paelen. Tot ſlot dan vande perijckelen dier zijn in den ſorgheloosſen handel en wandel met onghelijcke perſoonen, ſoo druckt in u in dat den wijſen *Salomon* boven op die groote colommen gheſtelt heeft lelien, ende daer by ghevoeght netten, om dat wy daer uyt een onderrightinghe ſouden vatten, dat gheen eerbaerheydt of ſuyverheyt ſoo hooghe verheven is, noch ſoo verre buyten perijckel, of daer en konnen noch netten ontrent komen, ende en is nimmermeer teenemael buyten ghevaer van gheſchonden te worden. Gaet het dan ſoo met de ghene die ſich af ſonderen, ende in een heyligh vertreck willen verſekeren, hoe ſlecht moet het dan afloopen met de ghene die midden in het perijckel op gheen perijckel en peyſen, en ſorgheloos by het vyer ſitten en ſlaepen. Voor waer de katten die het meeſt aenden heert ligghen, die bevindtmen dat oock het meeſtendeel haere pelſen verbranden. Den beſten raet dan is, te vluchten, ende ghelijck de *Parthen* al loopende te vechten. Kan dit aerdigher beveſtight worden als door het vernuftigh ſinnen-beelt van mijnen lofweerdighen ende ghleerden Meeſter *P. Hidronius de Hoſſche*? Als hy ſchildert *Apollo* vervolghende de ſuyvere Maghet *Daphne*, die in haere vlucht verandert in eenen Laurier, ſijn deuiſe is.

Fuga laurigeros parit illa triumphos.

'Twelck ick in ons nederlandts ſoo heb ſoeckẽ naer te boetſen:

Die ſtaet, en waeght,
Blyft ſelden maeght.

Als

ALs Phœbus *inden koelen Mey*
Gaet jaghen aende groene hey,
Daer Thymus en het jeughdigh kruyt
Ontrent de ſoete Lenten ſpruyt,
En heeft de pijlen bloedigh roodt
Van Python, *die hy heeft ghedoodt:*
Maer eer hy weer ſijn huys ghenaeckt,
Soo wierdt den jagher ſelfs gheraeckt;
VVant ſoo hy dwaelde hier en daer,
Soo wordt hy een Goddin ghewaer;
Sijn herte wordt gheheel ontſtelt
VVanneer hy Daphne *ſiet in't velt.*
Hy ſeynt voor uyt een ſoeten lach,
En biedt de Maghet goeden dagh,
En offert haer te doen gheley,
Of door het boſch, of langhs de hey,
En heeft puer honigh in de mont,
En ſeyt, ſijn herte was ghewont.
Terwijl hy leyt, en vleyt, en ſucht,
De ſuyver Maghet neemt de vlucht:
En ſy loopt voor, en hy loopt naer,
En daer loopt dat oneenigh paer;
Het ſcheen hy was ſoo dapper vlugh,
Al had' hy vleughels op den rugh'.
Doch ſoo hy haer nu hebben ſouw,
En dat hy haer nu vatten wouw,
Soo is terſtondt het aerdigh Dier
Verandert in een groen Laurier.

En Phoebus *ſtonter op en keeck,*
En ſagh van ſpijt, en ſchande bleeck;
VVant ſy en wierde noyt die Bruyt.
En hier met is de fabel uyt.
Een Maeght die niet vallen wil
En magh niet veel zijn op den dril.
En dan iſt beter eens ghevlucht,
Als veel en langhen tijt gheſucht:
VVant ſiet op een verbrande vlaey
Daer ſtrooyt-men ſuycker al te ſpaey;
Den Maeghdom,en verloren eer
En komen met gheen krijten weer;
Daerom ſoo ſchouwt dit vlieghend' vier,
En ſtracks ick kroon u met Laurier.

Met de blaederen van deſen boom, *Lieve Philothea* wil ick u niet alleen inden Mey,maer het heel jaer door *groenen*,om in u ghedurigh te ververſchen de ghedachteniſſe van de maeghden plicht, welcke door het vlughten victorie krijght, ende door wederſtandt komt ten meeſtendeel door aenvechtinghe te beſwijckē,of ſoo ſy niet en wort overwonnen,magh het met de Heylighe *Iudith* haeren Engel bewaerder toeſchrijven als een werck datter gaet boven menſchelijcke kraghten, ende ſterckheydt der vrouwen.

VVelluſten zijn vol leedt-vveſen.

Soetigheydt,
Sottigheydt.

Mon-

MOnsieur en seydt ghy niet een sier?
En was den soeten inval hier?
Ghy vielter aen k'en weet niet hoe,
En greept met bey uw' handen toe,
En Ioffrouw' die beneven staet
Die wouw' oock aen den honigh-raet.
T'was lecker dinghen sonder broot.
VVel hebje vol den heelen schoot?
Lief vrindt ghy hebt te diep ghetast,
De biekens hebben u verrast.
Och Lieven maet! ick peysdent wel:
Sy zijn van nu af aen u vel.
Iae soo is dit den honingh-raet?
Siet eens hoe dat, dat backhuys staet.
Ay kijck eens hoe't den slechten Bloet,
Hoe dat hy't al bekoopen moet,
Hoe dat dees biekens even dicht
Me Ioffer vlieghen in't ghesicht.
En dit en is noch niet met al,
Maer peyst eens hoe dat swillen sal.
VVat seghje Leser vanden Maet,
Dat hy daer soo benepen staet?
En wordt ghesteken heel het lijf?
En staet schier vande angels stijf?
Voorseker dit gaet veel te slecht:
En lachte ghy niet met den knecht?
'Tis lachens weerdigh datje siet;
Maer niet het ghene dat bediet.

VVant soo ghy vat het Sinnen-beelt,
Het leert hoe dat de jongheydt speelt,
Hoe dat de jongheydt leidt en ralt,
Hoe dat de jongheydt leidt en malt,
En gaet op roof, en soeten buyt,
En't comt al op een krijten uyt:
En daer sy sochten honigh-raet,
En vinden niet als enckel quaet.
Ghenucht en duert doch gheenen tijt,
Als sy beghint ghy zijt-se quijt,
En sy en laet u anders niet,
Als cleynen moedt, en groot verdriet.
Een leeringh' dan hier tot besluyt,
En treckt daer nutter honigh uyt.
VVilt ghy zijn vande stralen vrij?
Soo wacht u vande snoeperij.
VVant wie had oyt in't eerst ghenucht,
Die niet en heeft in't laetst ghesucht?
De biën-korven, en de Min
Die hebben altijdt anghels in.

AEN-SPRAECK.

HIer staet voor u ooghen, *Eerbare Philothea*, den soeten inval soo het schijnt, ende een deel bie-korven vol van honigh die ghelesen is, uyt blauw bloemkens. Ghy die noch vande soetigheyt noch vande sottigheydt, en weet te spreken, maer u suyverheydt ende maeghdom trots alle bevechtinghe, ende beloften tot deser uren toe bewaert onghesch onden; ghy seg' ick sult ghelieven de patientie te nemen ter wijl' ick dese aenghewesene *Liefde* uyt den rouwen als met een kole

op

op eenen doeck af teeckene, ende u ſtel voor ooghen. Ende ten waer dat ick u vreeſde te vermoeden, ende dat ick ghebonden waer aen dit Sinnen-beelt, ende dat ick niet vaſt en waer aen ſijne uyt-legghinghe, ick ſou hier van ſottigheden tamelijck goedt ſtof tot voeyer-laken uyt verſcheyde winckels op-ſoecken. Want ick ſou hier konnen uyt den hoeck halen eenen die ſijn keel ſmeerde met het ſpeeckſel van ſijn Maiſtreſſe. Eenen anderen die een glas wijn op haer gheſontheydt uyt dronck, ende den roomer noch knoude, of hy van ſuycker candijs had gheblaeſen gheweeſt. Eenen derden willende ſchrijven aen ſijn *Lief* die maer van eerlijcke ouders was, ſoo hy ſagh dat dit op-ſchrift, *Aen de eerbare, ende verſtandighe*, *&c.* te ſlecht was, ende *Aen mijn doorluchtighe* eenen thoon te hoogh, ſoo ſchreef hy: *Aen mijn bykans doorluchtighe Maiſtreſſe*, *&c.* Eenen vierden ſtack in ſijnen minnen-brief een lidt van ſijnen vingher. Ick weter die op haer doodt-bedde begeerden dat-men haere minne-brieven neffens haer inde kiſt ſoude legghen, en daer mede begraeven. Daer zijnder ghevonden die het hayer vande overledene deden af-ſnijden om daer hūne rouw-kleederen mede te boorden. Somma dat ick monſter dede paſſeren alle die ſotte-bollen die van deſe weſpe gheſteken zijn, daer ſoudender al veel zijn die een kamer in het ſinnenloos-huys wel moghten voor eenen tijdt lanck hueren; maer dat waer uwe beleeftheyt misbruycken eñ van mijnen aenghenomen wegh af-wijcken. Ick vinde hier voor my gaen die *Honigh-dieven*, die wil ick eens op de pijn-banck ſien ſmijten, om uyt hunnen mondt, ende hun eyghen belijdeniſſe te ſluyten, hoe dat het af-gheloopen is met hunne ſnoeperijen. Immers my dunckt dat ſy't ſoo qualijck niet voor-ghehadt en hebben die *Venus* ſchilderen met een deel riſten ayuyn op den rugghe, om een verder bedenckinghe te gheven, dat alſ-men de ſchellen, en rocxkens af-doet ſy traenen verwecken, ende onſe ooghen doen loopen. Soo dat ick deſe luſt-willighe gheſellen wel magh de ſelfſte vermaeninghe gheven, die den Enghel *Raphael* gaf aenden jonghen *Tobias* als hy den viſch ghevanghen hadde; te weten, dat hy de gal daer uyt ſou nemen, *Tobia 6.*

ende die voor ſich wegh legghen. Van ghelijcken moghen onſe wulpſche Quanten doen, als ſy meenen eenen grooten viſch ghevanghen te hebben. Wat ſullen ſy daer af mede draeghen. als de galle, en bitterheydt, en een droevigh naer-dencken? Ende onſe lichte Ioffertjens die ghelijck eenen kerper op eeuen ſolder domineren, die ſich in den Malvaſy en Spaenſchen wijn laten vanghen, en verkoopen, niet peyſende dat *Noë* ſoo langhen tijdt op den al-ghemeynen over-vloedt ſonder perijckel ghevlot hadde, en in eenen roomer ſchip-braeck heeft gheleden. Wat ſullen deſe Ioffertjens, ſegh' ick, voor een bedroefde vrucht uyt ſulck gheſelſchap t'huys brenghen? Een
Prov. 23 wichtigh woordt geeft ons dan *Salomon: Siet den wijn* (der welluſten) *niet aen terwijl' hy ſchijnt in het glas, en aenghenaem van koleur is: hy loopt ſoetjens binnen, maer op het eynde ſal hy bijten als een ſerpent, en ghelijck eenen Baſiliſcus ſal hy ſijn fenijn uyt-ſpreyen.* Daer zijnder ſommighe, *ô Philothea*, teenemael met den wijn beſchoncken, en al gheeft dit eenigh onghemack, ſy weten't uyt te ſlaepen, of daer van het ſelfſte hayr op te legghen: andere zijn broodt-droncken. Als dit kinders zijn ſoo moet-men die met rijs-pap nuchteren maecken. Maer die vande *Soete-ſotte-liefde* ghetoeft zijn, verdrincken niet alleen de reden met het verſtandt, maer ſamen oock de memorie, en het ghevoelen, en worden noch qualijck nuchteren, als ſy met felle nepen aen-getroffen worden. VVaer't dat wy ſulcke dinghen by treffelijcke Schrijvers niet en laſen, wie ſou ghelooven 't ghene ſy ons in hunne boecken hebben naer-ghelaten? Komt, laet ons met ons verſtant eñ ghedachten reyſen naer het Eylandt *Rhodus* toe, en wy ſullen daer eenen bevinden die het gheheel
Drexel. de vitiis linguæ. Eylandt overlevert in handen vanden Turck, en dat ten opſicht van een ſotte Liefde tot des Sultaens dochter; jae ſweert noch ſijn eyghen gheloof af, en op dat hy de ontfanghen heylighe Sacramenten ſich, ſoo hy meende, ſou benemen, laet hem levendigh villen, om dat hy in den Doop met water beſproeyt was, en af-ghewaſſchen: als wanneer den Barbariſchen Tyran hem op een taefel in het ſout doet wentelen, ende met dat vinnigh koren het gheheel lichaem ſoo door-bijten

ten, datter niet een litmaet en was fonder onghehoorde tormenten. Sou den Wijseman daer wel op ghesien hebben? als hy vermaendt: *En gheeft aen gheenen vremdelinck u eer, noch u jaren aen dē bloet-gierighen, op dat de uyt-landtsche niet versterckt en worden door ucrachten, eñ dat uwen arbeydt niet en zy in eens anders huys, op dat ghy niet en sucht op het eynde als gy u vleesch vernielt sult hebbē, aen u lichaem.* En op dat het spel volmaeckt sou zijn, magh ick by desen grooten Monsieur niet vervoeghen een treffelijcke Dame, de welcke ghelijck sy den vollen toom gaf aen haere blinde driften, op het spoedichsten oock door een iammerlijcke doot haer leven heeft gaen verkorten? Het is *Sigismunda*, dochter van *Tancredus Prince* van *Salernen*: Dese al iockende en spelende had een minne-briefken gheschreven, en dat opgherolt, ende ghesteken in eenen rieten pijl, ende die vereert aen eenen sekeren *Guiscardus* Hovelingh, al hoe wel van slechte af-komste. Den pijl die hy met de handt ontfongh, quetstede hem in het hert, ende ghelijck de schichten met haecxkens voor aen, lichtelijck in, en niet lichteljck uyt-en-gaen, is desen in sijn ghemoet blijven steken ende heeft daer binnen sulcke vlam verweckt dat sy malkanderen beghinnen liefde ende wederliefde te ontdecken: daer toe wascht een vrijigheyt; sy vergheet haer gheslacht en edel bloet, waeght haer eer sonder eens te peysen, hoe dit by den Vader sal ghenomen worden. *Tancredus* doet terstondt *Guiscardus* by de kop grijpen, het hooft voor de voeten legghen, het hert uyt het lijf rucken, ende dat in een goude lampet aen sijn dochter vereeren, segghende; dat hy haer een gifte schonck, die hy wist dat by haer in weerde ginck boven alle kostelijcke ghesteenten. Sy ontfongh het met een gheveynsde ende ghemaeckte blijschap, segghende: Mijnen Heer Vader heeft verstandt dat hy een gouden hert, in en goude schotel weet te doen legghen. Soo brack sy haere woorden af, om dat de droefheydt ende oprijsende traenen haer niet toe en lieten langher reden voort te brenghen. Openende dan de sluysen van haere ooghen besproeyt niet alleen het hert, maer den gheheelen vloer met traenen. Doch soo de droefheydt door het bitter weenen gheensins uytghestort en kost worden,

Prov. 5.

A Burgund. lapis lijd.

werpt

werpt sy haer op het ledikant, ende in d'een handt hebbende regael, in d'ander het hert, naer dat sy daer duysent kussen opgheleet hadde, seyt met een bevende stem: *Van dit lief hert komt al mijn smert.* Daer op inswilgende het fenijn badt voor het lest haeren Vader, die, van het ongheluck ghewaerschouwt, ten aenganck quam, dat hy haer sou vergunnen, dat die samen op een bedde levendigh niet en hadden moghen slaepen, datmen die saemen in een graf sou willen laeten rusten. Ende is soo van het fenijn gheborsten. Dit is den droeven uytganck van onse blinde ende al te seer verliefde *Sigismunda*, aen welcke al isser weynigh ghelijck, die sich daerom het leven benemen, soo isser al evenwel veel die met haer daer in over een komen, datser om sieck af te bedde ligghen. Ick neme tot ghetuygh veel van die dit sullen lesen.

Dan dit zijn al te schroomelijcke gheschiedenissen, principaelijck in een materie die vol soeticheydt is, en daer wy vanden honigh hadden aenghevanghen te spreken. Ick beken' ick sou gherne wat by brenghen om dit voorgaende wat te temperen, maer siet ick val op staende voet inde passagie van den *H. Gregorius*, die seght: *En siet ghy niet die Lief-hebbers ende Vryers? wat en moeten sy niet verdraghen om tot haere lusten te komen?* Sy heeten het selver eenen dool-hof, een slavernije, eenen brandt, ander noement eene verblintheydt, een dulligheydt, ick segh, dat't is honigh en straelen. Somma isser iemandt die de wellusten een weynigh gheproeft heeft, ende haeren bitteren naer-smaeck noch indachtigh is, van die gheloof ick magh-men segghen, dat vande galle staet: *Et cùm gustasset, noluit bibere: Ende als hy't gheproeft hadde, heeft hy't niet willen drincken.* Den vuylen lust dat is de ghedroomde statue of beeldt van *Nabuchodonosor*: het hooft ende de borst schijnen kostelijck ende goedt, maer de voeten ende het eynde is vol broosheydt en ongheluck, soo sy haer begheven, soo siet-men terstondt oock den glans van het eerste, dat wat scheen te wesen, teenemael verdwijnen. Ick seggh dan, en soo ick meen', met goede ende bondighe reden, dat volkomen playsier en contentement te willen haelen uyt de wellusten, effen soo veel

veel is, als midden inde hel by maniere van ſpreken eenen hemel te willen maecken.

Maer als ick deſe hier ſoo beſigh ſie ontrent deſe bie-korven, en dat ick bemerck dat deſe ſnoepers ſoo vinnigh vande Biekens onthaelt worden, dan dunckt my dat ick de weergaey ſie van onſen *Verloren Soon.* Een korte ende valſche ſoetigheydt heeft-ſe alle drye ghebrocht in groote ende langhdurighe ellenden. Weet ghy wel, *ô Philothea*, hoe datter onſen *Verloren Soon* gheraeckte ?De blinde *Liefde* leydde de blinde *Ionckheydt*,ende als den eenen blinden den anderen leydt, dan komen ſy beyde inde gracht te vallen: hy oordeelde naer den taſt dat hy by eerlijck gheſelſchap was,en als het verſtant met de ooghen open-gonck, doen vondt hy hem by de vuyl verckens ligghen, daer hy te vooren by hadde gheſeten. Hy keerde in het eerſt vanden hooghen boom tot den leeghen boom, maer ſoo ras de beurs ydel was, was het vleyen uyt, en die gelde-loos was, wierdt vriendeloos; min of meer ghelijck-men de oraignien appels in weerden houdt ſoo langh als daer ſap in is,maer als dat uyt-gheperſt; ſy dan op de ſtraeten worden ghevvorpen. Van ghelijcken ſoo langh alſſer by den *Verloren Soon* wat te halen was, was hy willekom;maer ſoo het geldt begoſt te ontbreken, is hy ten huyſe uyt-ghedreven, eñ heeft ſich uyt honghers noodt voor eenen verckens-drijver moeten verhueren, daer hy niet drafs ghenoegh en hadde om ſijn holle maegh te verſaeden. Onder-tuſſchen ſou ick dan hier ſoo qualijck ſegghen,waer't dat ick waerſchoude dat-men ſich moet wachten van te gaen, daer men

Den verloren Maendagh viert,
Daer een vaentjen hanght en ſwiert,
Daer-men met heelpotten drinckt,
Daer-men in't prieeltjen klinckt,
Daer-men met den bierbas vrijt,
Daer-men ſchrijft met dobbel krijt,
Daer de venſters ſtaen vol groen,

T *Daer*

Daer den weert heeft veel te doen,
Daer de maert loopt op een neer,
Daer de vrouwe tapt even seer,
Daer een dochter sit en vleyt,
Daer men maer by nachten scheyt,
Of soo iemant daer gaet naer,
Sal daer laeten van sijn hayr?

Maer valt hier een kleyne vraghe, Hoe hy op soo korten tijdt soo grooten erf-deel heeft connen verquackelen? oft wel, hoe hy niet eens ghewaer en is gheworden, dat sy hem soo pluymden, ende sijne beste veiren uyt-trocken? Op dese vraghe soo sal ick andtwoorden met een andere vraghe. Als *Samson* lagh op den schoot van *Dalila*, ende sy door eenen Barbier hem dede scheren, hoe en isser *Samson* niet wacker af gheworden? want oft sy raseerden hem met werm water, oft niet; soo jae, hoe en is hy door de heete vochtigheydt niet uyt sijnen slaep gheschoten? soo neen, de pijn die hy leedt, overmidts het hayr herdt was, sou ghenoegh gheweest hebben om hem te doen ontwaecken. Ick andtwoorde hier op, ende t'samen op het voorgaende, als iemandt sijn hooft leyt in den schoot van een oneerlijcke vrouwe, die wordt gheschoren dat hy't niet en sal ghevoelen; soo dat onsen *Verloren Soon* is ghetreden inde voet-stappen van *Samson*, ende op den selfsten cam gheschoren: ende ghelijck als *Dalila*, naer dat-se *Samson* gheschoren hadde, hem heeft van haer beghinnen te stooten, soo is oock den *Verloren Soon*, naer dat hy kael was, ten huysen uytghesloten, ende is ghevallen in eene uyt-wendighe behoeftigheydt, ende inwendighe droefheydt; soo dat ick hier wel magh toe-passen het Spaens Spreeck-woordt, dat het lichtveerdigh ende on-eerlijck gheselschap is *een paradijs voor d'ooghen, een vaghevyer voor de beurse, ende een hel voor de ziele.* Dit lest is't ghene het Sinne-beeldt aen-raeckt, te weten:

Iudic. c. 16.

Hoe

Hoe dat den aerdt van alle Min
VVel schijnt in't eerst een soet begin,
Maer prickelt op den staenden voet
Het dom, en blindt, en dol ghemoet;
En daer en blijft van al- te-mael
Niet anders als een bitter strael.

Soo dat midden inde vreught onghenught wordt ghevonden. *Paulus*
Waer op de Heydenen oock ghesien hebben, als sy inden tem- *Manut.*
pel van *Volupia*, dat is, van de Goddinne der wellusten, het beelt van *Angenora*, dat is, vande Goddinne des droefheyts, ghestelt hebben; soo dat nu niet alleen waer en is, dat daer de blijdschap in huys is, daer de droefheydt voor de deur staet; maer sy zijn t'samen by een, en ghemenghelt onder malckander, soo datmen d'een sonder d'ander niet en can ghenieten. Eenen Prins
in Duytschlandt had eenen tammen Beir: ghelijck die beest *Paulus*
seer snoepachtigh is, gaf hy-se honigh in een schotel die sie- *Zesentner Ver-*
dende heet was. Als den Beir daer quam op ghevallen, ende *mis cō-*
begost te slabben, moest hy nootsaeckelijck sijn tonghe ver- *scientia.*
schroeyen. Het en can niet anders gheschieden, *Philothea*, of aen de soetigheyt van wellusten sullen wy ons leelijck verbranden.
Het vergaet op eenen ooghen-blick dat ons verheught, ende het duert *Bern. de*
sonder eynde 'tghene dat ons pijnight. En hadd' *Ionathas* niet wel *opusc. charit.*
goede reden om te claghen dat hy moest sterven om een wey- *c. 15.*
nigh honighs die hy ghesmaeckt hadde? *Al proevende heb ick ghe-* *1. Reg.*
proeft een weynigh honighs op het eynde vā mijn roede, ēn siet ick sterve. *16.*
De sententie des doodts was vanden vader over hem uyt-ghesproken, ende soud' onghetwijffelt volbrocht gheweest hebben, hadden de soldaten niet tusschen bey ghecomen. Bemerckt hoe dat den honigh by de roede is, dat is, de straffe by de ghenuchten.
VVat sal ick segghen vande lichaemelijcke ghenuchten? als dat den drift, *Boet. l.*
daer wy die mede vervolghen, is vol anghst ende benauwtheydt; het be- *3. de cō-solat.*
sitten ende ghenieten vol rouw' ende droefheyt. Dat een ieghelijck eens *Philoso.*
wel ondertaste sijne wellusten, ende hy sal bekennen datse al te-mael

eenen droeven uyt-ganck hebben. Overloopt de Historien van allen eeuwen, ende ghy fult bevinden dat den eenen met sijn goet, den anderen met sijn bloedt, al-te-mael met leet-wesen hunne wellusten hebben moeten bekoopen; sy vergaderden met blijdschap die met droefheydt scheyden. Ick moet hier by voeghen, *Philothea*, 'tghene dat eens aen eenen Eremijt ghebeurde. Hy gingh door de woestijne, ende doorstigh wesende, ontmoette hy een clare beke; hy schepte het water met het hol sijnder handen, ende proefde dat het soo soet was, al of het door een bosch van caneel, oft uyt een rots van suycker-candijs hadd' ghesproten; hy nieuws-gierigh wesende, is teghen den stroom op-ghegaen, om te sien den spronck daer dese lieffelijcke wateren uyt quamen vloeyen. Hy vondt op het eynde een vuyl stinckende carognie, uyt wiens back-huys dese beke quam gheschoten, ende dit siende, heeft de voorgaende soetigheydt door dese teghenwoordighe vuyligheydt beghinnen te walghen. Dit was het eynde van dien aenghenamen teugh, die hy hadde ghedroncken. Ick weet wel dat
Prover. c. 21. de lichtveerdighe vrouwe by den Wijseman seyd', *dat ghestolen waters soeter zijn, ende dat een ghestolen beetjen leckerder smaeckt.* Al-even-eens, of in de val een moey brocsken waer, om de muys daerop te nooden, die den droeven beet niet en kan bekomen, 'ten zy sy selver gaet verloren. Ick seggh' dan met den Prophete *David: Sonen der menschen, hoe langh sult ghy swaer van ghemoedt, beminnen d'ydelheydt, en waerom soeckt ghy loghentael?* Wat kander meerder leughen wesen als dat-men ons wijsmaeckt dat droefheydt blijdschap is? het bitter soet, swert wit, benauwtheydt des ghemoedts gherustheydt des herten? Is't dat het gheoorloft is kinder-saecken by gheestelijcke te verghelijcken, ick seggh' dat het daer mede gaet ghelijck als de kinders hasenoten kraken: sy breken hunne tanden, krijghen den mondt vol vuyligheydt, ende en vinden daer anders niet in als eenen worm. Waerachtigh jae; den knaghenden worm blijft sitten in de conscientie, als nu de ghenuchten zijn voorby-ghevloghen; soo dat ons Sinnen-beeldt niet dan al te waer is, dat dē genen die honigh meent te snoepen, dapper onthaelt
wordt

wordt, ende in plaetſe van ſoetigheydt, maer bitterheydt en can bekomen. Dit al verſtaende vande ongheoorlofde wellu-ſten, ende ghenuchten ; al-hoe-wel het voor de ghene die in echten ſtaet zijn, oock niet altijdt boterken tot den boom en is, maer lijden, naer het ſegghen vanden Apoſtel *Paulus*, tri-bulatien des vleeſchs. Ick bekenn' het is een H. Sacrament *Cor. 1. 7*
van Godt in-gheſtelt, doch het heeft oock al ſijn ſwarigheydt, ende waer't by aldien het ſijne proef-jaren hadd', gheloove datſe al-te-mael niet in hunnen roep en ſouden vol-herden. Immers het oude deuntje wilt ſoo wat ſegghen:

Mochten de ghehoude malckander vercoopen
Ghelijck-men de peerden en koeyen doet,
Men ſagher met menichte naer de merckt gaen loopen,
Daer-men nu 'tminſte niet op en verhoet.

En ſeeker 't heeft al ſijn reden dat de Heydenen plachten te verbranden de aſch vande kerre, op de welcke de nieuwghe-houde was ghevoert tot het huys van haeren man, en dat om dat ſy vreeſden of ſy wel wederom naer huys wilde keeren. Ende *Hymen*, dat is den Godt der bruyloft, kroonden ſy met eenen ghevloghten krans van bloemen, ende bladeren van myrrhe, beteeckenende de bitterheyt ende onghenughten die tuſſchen bey loopen. Ende den H. *Augustinus* ſeght hierom dat hy dry dinghen vanden H. *Hieronymus* gheleert hadde: Ten eerſten, dat hy noyt veel uyt en ſou gaen op gaſterijen. Ten tweeden, dat hy noyt iemandt tot de oorlogh en ſou raeden: Ten derden, dat hy niemant het houwelijck en ſou aenpreken, of ſy miſchien daer naer niet wel eendraghtigh en waeren, of dat de liefde minderde, ghelijck het dickwils pleegh te ghe-ſchieden. Want alſmen een ſaeck beſit, dan en blijftmen die ſoo veel niet achten.

Dan laet ons hier eens by voeghen hoe dattet met ons Claesjen is af-gheloopen, die door een ſotte kalver liefde aen-gedreven al op kortẽ tijdt vryer en bruygom was, en ſtracks

naer het trouwen volghde het *rouwen*;soo dat naer het segghen van dien Philosoph' het Houwelijck is ghelijck een fuyck; want de visschen die daer in zijn, soudender gheirne uyt zijn, ende dier uyt zijn,soudender gheirne in zijn. Past dit selve het Houwelijck toe, ende hoort hoe dit onsen nieuwghehouden is overcomen.

GHeen ghenuchten sonder suchten,
Noch gheen liefde sonder pyn:
Kost-men laten honigh-raten,
Niemandt sou ghesteken zyn.
Venus *Boefken speelt eerst troefken,*
Soo gheraeckt-men aen den dans:
Maer het wyntje wordt azyntje,
Soo verkeert de slechte kans.
Onsen joncker,onsen proncker
Claesje diën vremden haen,
Die wou trouwen, en gaen houwen,
'tVentje wouwer goet-ront aen.
'Twas een Vryster als een lyster
En gingh met den nieuwen snuf;
Sy kost singhen,sy kost springhen,
Daer in had ons Claesje puf.
'Twordt besloten, en begoten;
VVant het Iae-woordt *wasser uyt:*
Hy doet koken,hy doet smoken,
Daer sit Claesje met de Bruyt.
Maer van trouwen *comt het* rouwen.
Schoon de Bruyloft is ghedaen,
Sy wil schranssen, sy wil danssen,

En

En gheduerigh ſpelen gaen :
Sy wil ſlapen , ſy wil gapen,
Sy wil altijdt buyten huys.
Och als doecken draghen broecken,
Dat is voor de mans een Cruys!
Met friſeren , en palleren,
Met den ſpieghel aen de ſy,
En met gommen , en met crommen
Gaet de heele weeck voor-by:
Siet-ſe draghen Franſche kraghen,
Rieckt-ſe maer een nieuw faitſoen,
Siet daer blijven Claesjens ſchijven ,
Dit is alle daegh te doen.
VVou-ſe winnen , en wat ſpinnen,
En maer naeyen eene mouw,
Claes ſou ſchrijven , en gaen vrijven,
Dat hy noch gheraken ſou.
Sy laet ſorghen die haer borghen,
Sy en roert niet eens een handt,
Claes moet ſobben , Claes moet tobben;
Is dit niet een luye Dant ?
Griet die kindert , 'tgoedt dat mindert,
Claes gaet achter alle jaer ;
Claes doet hoopen , en vercoopen
D'een hoev' veur , d'ander naer.
Seght eens Claesje , nobel Baesje,
Staet u deſen handel aen ?
VVaer het Meyßen noch te eyſſen,

Claes

Claes en ſou het noyt beſtaen.
Domme ſinnen, als die minnen,
'Tſchijnt in't eerſt al honigh-ſoet,
En ſy waghen blinde ſlaghen,
Die-men langh beſueren moet.
Siet met huycken, en met fuycken,
Is't ſeer naer den ſelfſten vanck,
VVant dat trouwen, *dat is* houwen,
Eens is voor u leven lanck.

Soo is het af-gheloopen met ons Claesje, ende ſoo gaet het hedenſ-daeghs noch met veel andere die indẽ aenvanck van den houwelijcken Staet ſich niet voor ooghen en ſtellen het oprecht wit van de deught om daer hunne pijlen van liefde naer te ſchieten. 'Tſchijnt dat-ſe *blinde moye* loopen, *ô Philothea*, ende met den taſt ſich daer toe begheven, ende den eenen trouwt om d'ooghen, den anderen om d'ooren, den derden om de handen, dat is, om 'tgoedt, om de ſchoonheydt, om het fraey klappen; al vyerkens van ſtroey, die eens voor eenen corten tijdt op-vlickeren, maer ghemeynlijck niet langh en branden. De *Liefde* die is blindt, ſy gaet daer't niet en dient, ende is ghelijck aen den douw, die alſoo wel valt op den dreck, als op de rooſen. Dat dierghelijcke domme jonghe-lieden na-derhandt klaghen, en is niet te verwonderen.

Iaeghen, viſſchen, vryen,
Is altijdt vol lyen: want
Vryen, jaeghen, viſchen,
Dat moet dickmael miſſen: daerom
Viſſchen, vryen, jaeghen,
Selden ſonder claeghen.

Nu ist by aldien datter klachten vallen ter wijl sy noch los ende onghebonden zijn ende diesvolghens by haere gheruste vrijicheyt konnen blijven, hoe moet het dierghelijcke bevallen als den knoop is ghebonden? sou by alsulcke het trouspel niet wel hebben het beghin van een schouspel, en het eynde van een rouspel? principaelijck als sy malkanderen louter blauw bloemkens op de mouw speten, en ondertusschen zijn 't twee naeckte die malkanderen niet en konnen decken; soo dat het spreeckwoort niet dan al te waraghtigh wordt bevonden: *Alle ghevanghene zijn erm, ende alle vryers zijn rijck.* Tot welcker voordere beduydinghe ick segghe:

Schoon voor doen is wel half verkocht,
Maer 't heefter veel in druck ghebrocht:
Dus wie maer siet op 't aerdigh kleet
Ghewis die trouwt syn eyghen leet.
Veel draeghen syd', fluweel, sattyn,
Trots al de gheen die edel zyn,
En komen daer soo aenghestapt
Schoon dat den Vader schoenen lapt.
Daer gaense proncken steegh en styf,
En hebben qualyck hemd' aen t' lyf;
Al watter is moet op den erm,
Al bleefer thuys niet voor den derm.
En strijckt ghy vonnis naer den tooy,
Ghewis het schijnt een vette prooy;
Maer taelt eens wat naer munt en kruys,
Lief vrindt dan isser niemant t' huys.
En sulcke vindtmer met dosijn,
Die hier op afgheslepen zyn,
En gaen gheveynsen maghtigh goedt,
En knappen soo een slechten Bloedt.

Maer dit ghebeurt dan menigh-mael,
Dat desen Bloedt *is even kael.*

Ick hebber somtijts ghevonden die my beleden, dat de saecke met hen soo ghepasseert was. Naementlijck ben ick indaghtigh van een weduwe die my vertelde dat sy ten houwelijck brocht eenen stuyver, ende haeren man seven oort, en soo sy ghetrouwt waeren ghinghen sy voor twee blancken ghebranden wijn drincken, dat was de bruyloft die sy hielden. Dierghelijcke vrijagien, ende versaminghen heetmen in Brabandt Leuvensche houwelijcken, Godt wilse al-te-mael ghebenedijen, ghelijck oock dese twee die ick hier by voeghe, want sy het wel van doen hebben.

TRuyt ons Bruynnetje,
VVist eens een vetje,
En sagh een kansje
Aen weeldigh Hansje,
'T scheen goedt van aertje,
En rijck van vaertje,
VVant het droegh kleertjens
Als moye Heertjens,
En witte broosjens
Met dobbel roosjens,
En schoon faveurtjens
Van fraey couleurtjens.
Truyt dan ons Diertjen
Dat stoockt een viertjen,
Dat leent een rockjen,
Dat voeght syn lockjen,
Dat styft syn kantjens,

Dat

Dat huert pendantjens,
Dat weet sijn pronckjens,
Dat werpt sijn lonckjens,
Dat schiet sijn suchtjens,
Dat heeft sijn kluchtjens;
Soo gaet het doeckje
En vrijdt het broeckje.
Terstont ons Quantje
Die siet het Dantje,
Met haer fatsoentjens
En proper schoentjens;
Hy seyt: Dit Truytje
Dat wordt mijn Bruytje,
VVant sulcke wijfjens
Die hebben schijfjens,
Dan drinck ick wijntje
Van 'tkoele Rhijntje.
Somma ons Hansje
Sagh self een kansje.
Soo dan dees Gastjens
Die knoopent vastjens,
En gheven t'hantje
Tot d'echte pantje,
Nu heeft ons Truytje
Een kael Reyn uytje,
En nu heeft Hansje
Een magher gansje,
Twee sonder landtje,

Twee sonder sandtje,
Twee sonder huysje,
En munt en kruysje;
VVant siet ons Ventje
Heeft geldt noch rentje,
En ons klappeytje
Heeft bosch noch weytje.
Nu geckt ons buertje
Met dit partuertje,
En dees twee hertjens
Zijn vol van smertjens,
En hebbent geckje
Met het ghebreckje.

Dit meen' ick, *lieve Philothea*, sal ghenoch wesen aengaende de soete-sotticheyt, al hoe wel dese ongheluckighe parturen soo overvloedigh zijn datmen sich soude verwonderen, noch ick en weet van dit verwerren goet gheen ander reden te gheven als datter veel met een verkeerde eñ verdraeydde meeninge desen staet aenvanghen. Het oprecht ende gheorloft ooghmerck vanden houwelijcken Staet is : *het verwecken der kinderen, den troost, en hulpe van malkanderen , de remedie teghen d oneerbaerheyt, ende de gracie van het H. Sacrament.* Wie van dese weghen afwijckt die doolt| in het verkiesen van sulck eene ghewighthighe saecke. En daer-en-tusschen Godt betert, hoe menigh Ionghmans oogh speelt alleen op de schoonheydt, en diesvolghens op den lust ? hoe meenigh ouders taelen naer de beurse? wie verkiester hedens-daeghs een *Rebecca* om dat sy vlijtigh is, ende me-weerdigh om den pelgrim te laven ? waer isser nu eenen jonghen *Tobias* die de dry eerste bruyloft-nachten met *Sara* overbroght in het ghebet sonder malkanderen te ghe-

naecken

naecken ; ende dat om den noodighen goddelijcken ſeghen over hen te trecken. My dunckt dat het meeſtendeel ſich hier in draeghen ghelijck het gheſchiedde binnen Vranckrijck in eenē Schutters-hof, daer de Gilde-broeders ſich met den boogh pleghen te oeffenen. Op den doel ſtonden gheſchildert verſcheyde prijſen, als tenne-ſchotels, wijnpotten, heſpen eñ in't wit eenen gouden duyvel met een deel Franſche kroonen om den hals; ende waeren de wetten vanden boogh ſulcks dat ieder een voor prijs hadde, daer hy ſijnen pijl wiſt in te ſchieten : den eenen vloogh over, den anderen ter ſijden, ſommighe dreven den hunnen inden wijn-pot, ander in de heſpe, het meeſtendeel even wel ſchoot naer den gouden duyvel. Van ghelijcken in het verkieſen ende aenveerden vanden houwelijcken ſtaet, hoe veel en zijnder niet die naer het vleeſch gaen loeren? wie iſſer die ſijn liefdens-pijlen niet en ſchiet naer eenen gouden duyvel, ende naer een partuer rijck van middelen ? wie iſſer die een oogh aen alle deſe dinghen toe-ſluyt, ende op de deught mickt, ende om ſijn ſaligheyt met ſijn partuer te wercken? Den Bruydegom voorwaer ſtierde ſijn gheſicht op wat anders als hy ſey : *Hoe ſchoon ſijn uwe treden, ô princelijcke dochter, in uwe ſchoenen* ! Waer op *Clemens Alexandrinus* ſeght dat eertijts de dochters ende maeghden pleghen onder haere chappijmen te draeghen gulde naeghels, waer in ghegraveert waeren vrindelijcke woorden, die ſy gaende door het ſandt, daer op druckten, en wierden vande Serviteurs naderhandt gheleſen. O blinde ende domme Ionckheydt ! ghy ſout eerder moeten ſien op de voeten van u maiſtreſſen als op haere aenſichten, en letten niet hoe ſy ghefriſeert ende gheblancket zijn, maer waer dat haere voeten haer draeghen, wat kercken dat ſy beſoecken, wat godtſdienſt dat ſy hooren, wat gaſthuyſen ende ſiecken datſe gaen trooſten, wat heymelijcke godtvrughtigheydt dat ſy oeffenen: heymelijcke ſegh' ick, want ick lagh met ſommighe die veel inde kercke worden ghevonden, ten tijde dat de vrijagien dueren : 't en is om Chriſtus niet, het is om Lazarus datſe komen. Ick wenſch hier op het leſt dat alle Ouders in het opſoecken van een houwelijck voor hunne Kinders dit naervolghende

Cant. 7.

ghende sochten te naesten by te komen, en ick voorseker hen datse soo veel klachten van hunne bestede kinderen dagheliјcks niet en souwen moeten hooren. Daer moest binnen Constantinopelen een bruydt ende huysvrouwe voor den jonghen Keyser van Constantinopelen *Theophilus* verkosen worden. Sijn vrouw Moeder, wel wetende dat niet alleen sijn tijdelijck Rijck, maer oock sijn eeuwighe saligheydt by eenen goeden keus moght vervoordert worden, heeft in dit gheval eenen seldtsaemen, edoch verstandighen, ende loflijcken raet voor-gheslaeghen; door den welcken sy des jonghen Keysers drift ende lust een weenigh socht in te binden. Sy dede vergaederen de alderschoonste dochters van het gheheel Rijck, ende gaf aen hem eenen gouden appel om die te vereeren aende ghene die hy tot sijne alderliefste Bruyt, eñ Keyserinne soude verkiesen. Eer nochtans dit gheschiedde, soo waren de saecken in het palleys soo aengheleet, dat sy dry saletten hadde doen opschicken om allen desen handel ende keus van soo groot ghevolgh, met wijsen raedt ende met een rijp beleydt te voltrecken. Sy had dan het eerste salet behanghen met de schilderijen ende contre-feitsels van alle de schoonste Damen die oyt inden heydendom gheleeft hadden; als waeren, *Helena, Dido, Lucretia, Cleopatra, Semiramis*; en dese honghen in swerte raemen om-ringhelt met vlammen. In het tweede salet waren te sien uyt-nemende schoone stucken van die het warachtigh gheloof beleeft hadden, als *Rachel, Rebecca, Esther, Abigail, Iudith, Susanna, Catharina, Cæcilia, Agnes*, ende haere lijsten waren vergudlt, ende sy stonden en bloncken inde sterren, die rondtsom haer hooft ghesaeyt waeren. In het derde salet was de vergaederinghe van alle de schoonste Ioffrouwen die-men het gheheele landt door met alle neerstigheydt had' konnen op-soecken, en by een brenghen. De Moeder dan noodt, en verwilligt den jonghen Keyser om een alder-gratieuste Keyserinne te verkiesen: leydt hem tot dien eynde in het eerste salet, en gheeft hem volle beduydenisse van alle de schilderijen; gaen van daer in het tvveede, daer sy van ghelijcken hem onder-vvijst van de ghene die soo rijckelijck af-gemaelt

P. Causin.

waeren; en daer mede trede sy in de derde salet, daer den appel ende de kroon moest ghegheven worden; al-waer met soete ende nochtans rijpe woorden de Moeder voor uyt sprack: Lieven Soon, hier siet ghy voor u ooghen den roem van alle de besonderste, ende meeste begaefde crearuren; het is in u macht de schoonste bloem van al te plucken: dan op een saeck, bid' ick dat gh'uw' gheweerdight acht te nemen, of ghy liever een soeckt te verkiesen daer ghy inder eeuwigheyt mede sult moeten branden, ghelijck teghenwoordigh doen die in het eerste salette hanghen; of wel dat ghy liever uwe gunst ende affectie op een wilt laeten vallen, daer ghy u inder eeuwigheyt mede sult verblijden. VVelcke korte, maer crachtighe woorden, den Soon soo diep in sijn ghemoedt zijn inghedronghen, dat hy de deught in acht nemende, sijnen appel aen de schoone ende Godt-vreesende *Theodora* heeft gheschoncken, die hy door dese gifte tot sijn herten-liefste Bruydt ende Keyserinne heeft verkosen.

Hier was ick teenemael van sin, *Liefste Philothea*, mijn zeyltjen te strijcken, ende in dese *Aenspraeck*, daer ick u door de lanckheydt waer-schijnelijck al wat moeyelijck sal ghevallen hebben, niet verder voort te vaeren; dan ick word' ghewaer datter noch een koeltjen op-rijst, dat my tot de Fransche kusten sal drijven, daer ick vernemen moet, en in het licht brenghen een ghedenckweerdighe, edoch bloedighe, ghelijckse ghemeenlijck plachten te wesen, gheschiedenisse. 'T sal dienen tot bevestinghe, ende slot van 't ghene wy hier betoont hebben. Eer ick nochtans dit ontghinne, soo vind' ick teenemael waerachtigh datter gheen schadelijcker fenijn en is als dat met honigh ghenomen wordt, en reden is: want als dese twee in de maegh zijn, die door het vergif terstondt aen-ghegrepen, ende bevochten wordt, schoon sy daerom haer van het selve soeckt te verlossen, ende te suyveren, om dieswil' nochtans dat het met den honigh ende soetigheydt vermenght is, 't welck de maegh wel bevalt ende deught doet, en daer niet en soeckt af te scheyden, soo gheschiedet dat sy-se beyde soo sy-se ontfanghen heeft, oock beyde blijft behouden; waer
door

door tijdt en plaets ghegheven wordt aen het fenijn om sich uyt de maegh sy-selven te verspreyen, ende datelijck het hert te ontsteken. Soo gaet het in lichamelijche quetsinghe, en of het seer verschilt in lusten vande gheestelijcke, dat stell' ick u, ô *Philothea*, ten oordeel ende vande daghelijcksche ervaerentheydt. Altijdt ick weet dat *Salomon*, die oock al een brocsken binnen had', ghetuyght dat de *lippen van een oneerlijcke vrouwe zijn soet ghelijck een af-druppenden honigh-raet*, den welcken in-gheswolghen nader-handt het heel inghewandt doet verkeeren. Hier wil ick als eenen seghel aen-hanghen het voor-ghenomen droevigh minne-spel, dat ons ghelijck in een tapijt de soete bitterheydt en blijde droefheydt sal vertoonen: Niet verre buyten de Stadt *Montauban* woonde op een Kasteel *Reynesius* Edelman van gheslachte, ende was ghetrouwt met *Panatia*, een vrouw waer aen het minste deel van volmaecktheydt, noch gratien en quam te ontbreken, had' sy maer alleen die soo eerlijck weten te ghebruycken, ghelijck sy die gheluckelijck hadde ontfanghen. Want eenen sekeren *Viconte* met naeme *Paulinus* is met sijn vleyen, (een tael die de vrouwen wel bevalt) ende met rijcke giften, (de sorghelijcke waepens waer voor sich de eerbaerheydt moet wachten) soo verre op haere liefde gheavanceert, ende tot haer hert ghenaedert, dat *Reynesius* alleen den naem van man behiel, maer *Paulinus* mocht de daet, ende het ghebruyck ghenieten naer sijn wel-bevallen. En om hier toe dickwils sonder achter-dencken te gheraecken, soo wist hy onbekent het Kasteel te winnen, nu in ghedaente van eenen hovenier, dan sich uyt-ghevende voor eenen schilder, altijdt gheveynsende een ander personagie, om soo allen suspicie van *Reynesius* af te weiren. Maer ghelijck de jaeloesie ooghen heeft van vooren en van achter, en niet alleen en betrapt 't ghene datter gheschiedt, maer dickwils oock meynt te sien, dat noyt en quam in iemandts ghepeysen, soo heeft *Reynesius* oock lichtelijck konnen speuren dat haere liefde t'hem-waerts soo verflaude, om datse soo veel te stercker tusschen *Paulinus* en *Panatia* wierdt ontsteken. De

Prov, c. 5.

Gramõdus.

Liefde

liefde dan bindt een doecxken, en deckt hunder beyder oogen, waer door ſy ſoo onbedacht voort-gaen, datſe aende dienſt-boden van *Reyneſius* ſelver, betrouwen *Reyneſius* ſchande en ongheluck, en ontdecken voor ſijn lackeyen die *Paulinus* vremdt waeren, het welck ſelden ſonder groot leetweſen meer als vier ooghen moghen weten. *Reyneſius* houdt hem ſtil midden in deſe ſijn injurie, 't zy dat hy voor ſijnẽ perſoon vreeſde, 't zy dat hy de ſaeck eerſt rijp wou laeten worden, om ſoo veel te ſekerder vraeck van alle beyde te hebben, ende om op een ghewiſſe ure ſijnen ſlagh waer te nemen. Daer was onder andere knechten van *Reyneſius* eenen die ſich van *Paulinus* met gelt had laeten omkoopen: deſen of overdenckende den grooten ſpijt van ſijnen Meeſter, wiens broot hy ſoo langh had ghegheten, of willende een pert ſpelen aen ſijn vrouwe, die hem t'ſijnder onrecht eens leelijck uytghemaeckt hadde, gaet by *Reyneſius*, en valt voor hem op ſijn knien, bidt om vergiffenis als eenen die kondtſchap had van het overſpel, begeert dat hy op ſijn eer ſou letten, dat het tijdt was van vraeck te nemen, dat hy ſijnen dienſt preſenteerde, dat hy verſekert was dat hy ſe beyde in het net ſoude krijghen, of wel dat hy ſijn hooft gherne ſoude verlieſen. *Reyneſius*, die langhen tijt ghepractiſeert hadde om deſen eerlooſen ſchelm in ſijn ghewelt te krijghen, volght den raet, die hem wordt aenghe-boden, en gheveynſt ſich al of hy een reyſe hadde voorhanden. In ſijn vertreck neemt hy ſijn af-ſcheyt van ſijn huyſvrouwe, de welcke ſtort Crocodils traenen, om den vuylen brandt ſoo te bedecken, (een ghemaeckte droefheyt die niet dan al te dickwils gebruyckt en wordt tot eenen deckmantel van ſnoode rancken.) 'S anderdaeghs komt *Paulinus* met haeren broeder op het Kaſteel om ſonder achterdencken ofte eenighe vreeſe den vollen toom te gheven aen ſijn ongheluckighe welluſten: den dagh ende den avondt worden in een banckct en danſen overghebroght: den nacht wordt gheſtelt voor hunne vervloeckte ghenuchten. *Reyneſius*, die wel overleet hadde dat aen deſen aenſlach niet alleen ſijn fortuyn, maer oock ſijn lev en was gheleghen, die had voor ſijn vertreck de grendels

X vande

vande deuren af-ghebroken, wetende dat aende spoedigheydt van het in-comen meer als de helft van een goedt eynde gheleghen was. Die van binnen dan hadden haer begheven tot rust, sonder eenigh achter-dencken, als wanneer *Reynesius* in persoon met ghewapende mannen selver oock ghewapent komt ghedronghen in het salet daer *Paulinus* was gaen slaepen. Ghelijck de boosheydt noyt volle rust en heeft, van het gherucht is hy uyt den slaep ghe schoten, ende siende de blancke rapieren ende karabijnen op hem aen-comen, grijpt een pistool van het hooft-eynde, plant die op de borst van *Reynesius*, en brandtse los: maer soo hy een corselet aen had' dat scheut vry was, is het loot met eenen schamp-scheut crachteloos ter sijden af-ghescholen, hy met verscheyde wonden door-loopen is in sijn eyghen bloedt voor haer voeten doodt neer-ghevallen. Den broeder meende sy-selven lancks een leer te salveren, doch onder aen de voet stonden sy hem en wachten, waer hy met een partisaen is gheherdt ghewor-den. Daer resteerde nu maer de vuyl-bruydt daer't al om dansten, dese had' haer in het beghinsel van het gherucht, en soo sy den alarm ghewaer wierdt: in een schuyl-plaetse versteken, al-waer sy van eenen knecht is verraeden. Sy lagh daer met haer hemde bedeckt, en met de schaemte, en gaf eenen droeven sucht, die verghesel schapt wierdt met over-vloedighe, maer nu waerachtigher traenen als daeghs te vooren: sy om-helsde haeren man met duysent protestatien en beloften van ghetrouwigheyt: haer kindt niet wetende watter eyghentlijck schuylde, badt sijnen Vader voor sijn Moeder, en nu stondt *Reynesius* om het haer te vergheven, maer een vande knechts heefter sich teghen-ghestelt, segghende, dat ghelijcke schelm-stucken moesten beloont worden met ghelijcke straffen, en soo heeft sy het sweert in 't hert ontfanghen, aen wie voor desen noyt iemandt 't zy om schoonheydt, 't zy om manieren en volmaecktheyt, 't zy om verstandt was te verghelijcken. De lichamen hebben daer dry daghen gheleghen en begosten van etter en vuyligheydt te rotten. En is bemerckens weerdigh dat-men nader-

nader-handt onder de papieren van *Paulinus* heeft gevonden een trouw-verbondt met dese woorden : *VVy Rapistagamus Vicont van Paulin , ende Castelpersia van Panat , beloven malckanderen , dat wy openbaerlijck sullen trouwen, als haer de saecken daer toe sullen schicken : en op dat onse beloften stercker souden zijn , en vaster gaen , soo hebben wy goedt ghevonden malckanderen van nu af te bekennen.* Den 1. Ianuar. 1616.

CASTELPERSIA.
RAPISTAGAMVS.

De Vriendtſchappen van deſen tijdt zijn eyghen-baetſoeckigh.

Al broodt-vrienden,
Gheen noodt-vrienden.

Het

HEt schijnt dat niemant hier en woont,
Om dat sich niemandt hier verthoont.
Sa, hola Meester , benje daer?
En wordje niemandt hier ghewaer?
Den heelen winckel is vol volck,
Het komter aen ghelijck een wolck.
Voorwaer ghy wint noch maghtigh gelt,
VVant 't huys is eerst maer opgheſtelt,
De vensters qualijck neer ghedaen,
En 'tkomter vol kalanten aen.
Sy sitten ronsom waerje siet,
Dit is een hantgift, doet het niet?
Siet hier u sacken alle dry,
Niet een van al en isser vry.
Op't suyckerbroodt, en marsepeyn,
Daer vallen s'op al waer't ghemeyn;
Al waeret roof, en goeden buyt.
Ba slaet dees jacht met lappen uyt,
En maeckt s'u met den eersten quijt,
Ten is gheen volcksken van profijt:
S'en soecken maer haer eyghen baet,
Ter wijl' het hier vol suycker staet.
VVant soo den winckel ydel wordt,
En datmen gheen sirop' en stort,
Dan sitmen op een ander neer,
Men weet dan van gheen vlieghen meer.
En als ick dit te deegh bekijck,
Aen wie dit selschap is ghelijck,

My dunckt dat 't niemant beter past,
Als eenen kaelen Tafel-gast.
VVant soo daer yemant renten heeft,
Soo dat hy ryck, en weeldigh leeft,
En datter wat te schaffen is,
Die kryght veel gasten aen den dis.
VVie maer en sit een weenigh werm,
Die treckt tot hem den heelen swerm.
Maer als het goet is opgheteirt,
En dat mijn Heer niet meer en smeirt,
Dees quanten zijn flux op de been,
Daer sit mijn Heer, en kijckt alleen.
VVie vrijdt u taefel, en u broot,
Die laet u sitten inden noot.

AENSPRAECK.

ALs ghy vermoeydt sult wesen van uwe lichaemelijcke oeffeninghe, *Neerstighe Philothea*, ende als ghy wegh sult stellen u flossijde daer ghy een gheestighe bloem af weet te maecken, of als ghy de raem ter syde sult legghen daer ghy met een konstighe naelde het fruyt of een vogeltjen naer het leven weet af te maelen; ick bid soo ghy dan hebt een lesend-vlaegje, dat u dan ghelieve eens met aendaghtigheydt dit te overloopen, ende soo ghy naer dese mijne onderwijsinghe de vrintschappen vvilt gaen overweghen, ghy sult bevinden datter aen't meestendeel al veel aesen sullen ontbreken. Ick sal dan hier met uwen goeden oorlof, *ô Philothea*, de vrintschappen deses tijts eens ghelijck als door een hekel trecken om te betoonen hoe veel quaet wercks van eyghen baetsoeckende liefde datter is onder-schuylende. Ick segh dat den *Poët* den naghel op het hooft heeft ghetroffen als hy gheseyt heeft,

Dat den ghemeynen man hedens-daeghs voor ſoo veel vriendtſchap onder-houdt, als die ſelve is ſtreckende tot ſijn profijt. Veel ieveren ſeer, verbinden ſich ſterck, 't ſchijnt dat-ſe voor hunnen vriendt een blauw oogh ſouden waeghen, ende als het op een nijpen komt, dan laeten ſy hunnen vriendt inde ſwarigheyt ſteken. Zijn deſe niet gelijck de Guietten of Capiteyn-ſtockskens die wel goedt zijn om op de merckt te wandelen, ende te proncken, of de ſoldaten in orden te ſtellen als de parade moet gheſchieden, maer om daer in eenen ſlijck-achtighen wegh, of in een modderigh gat op te ſteunen, dan ſullen ſy beſwijcken. Met een woordt gheſeyt, de wereldt heeft veel *Broodt-vrienden*, maer weynigh *Noodt-vrienden*: ſoo dat ons het Franſch ſpreeckwoordt een ghewiſſe waerſchouwinghe gheeft inde ghelijckeniſſe van een *Meloen.*

Les Amis de l'heure preſente
Sont du naturel du Melon,
Il faut eu eſſayer cinquante
Avant que d'en trouver un bon.

Dat is te ſegghen :

Ghelijck een goe Meloen ſeer qualijck is te vinden ,
Soo gaet het hedens-daeghs in't kieſen vande vrinden :
Van vijftigh qualijck een daer manghelt dit, of dat,
En ſelden trouwen vriendt, of daer ſchort altijdt wat.

Sy zijnder heel dun gheſaeyt die op louter klinck-claere liefde ende goedt-jonſtigheyt hunne vriendtſchap bouwen, het meeſte deel leght den grondt-ſteen al op eyghen baet, ende intereſt, 't is wel *Honigh in den mondt, maer oock het ſcheer-mes aen den riem.* Soo langh alſſer wat te drincken, wat te klincken is, ſoo ſullen ſy ghetrouwelijck rond'ſom u ghelijck als een deel vlieghen komen ſwermen, en weten u ſoetjens naer den mondt te fluyten:

'T is

'T is al Ioannis, Ioannis,
Soo langh alsser wijn in de kan is,
Maer als den wijn uyt is,
Dan segghen sy dat Ian een guyt is.

Dat de kat den kandelaer leckt't en is niet om dat sy die geerne soude doen blincken, maer om dat sy het smeir soeckt datter op is ghedropen. En datter veel zijn die sich tot u welvaert teenemael gheneghen toonen, en die u met een ghedienstigheydt soo komen den *Bon-jour* maken, s'en zijn soo slecht niet, sy weten wel van waer hen den heylighen dagh komt, en die komense t'uwen huyse vieren. Maer ick bid' u, want de kanse eens keert, laet ons dan dese ghetrouwe vrienden eens aenspreken als ghy met een verwert proces tot den ooren toe in dẽ sack steeckt, spreeckt hem dan eens van daer aen te heffen; als ghy staet om te falieren, ende om een bancxken te legghen, versoeckt dan eens een duysent pondt acht oft thien van hem verschoten. Ick vrees soo ghy om dierghelijcke oorsaecke aen sijn deur comt cloppen, datter niemandt t'huys en sal wesen: en dit was nochtans dien man, dien ghetrouwen vriendt daer ghy soo vast op ginckt, dat ghy daer een Kerck op meende te bouwen. By wie sal ick dese doch verghelijcken? Ghy sult somtijdts wel hebben hooren segghen, *Verstandighe Philothea*, van den boom daer *Nabuchodosor* af ghedroomt hadde: hy was vol bladeren ende vol vruchten, onder sijne
Daniel. schaduwe rusteden de beesten, ende op de tacken hadden de
c. 4. voghels haer aes ende voedtsel: maer soo ras als den boom eenen slagh creegh, ende dat hy daer lagh, doen is al dit ghesellschap verschoven, ende den ghecapten boom bleef alleen ligghen. Past desen val eens toe aen quade fortuyn midtsgaders het vluchten der beesten ende der voghelen met het af-wijcken van eenen eyghen-baetsoeckighen vriendt, en siet of het niet seer naer op een uyt en sal komen. *Iob* vervalt van sijnen throon tot op den mest-hoop. Wat sal daer op volghen als dat sijn eyghen vrienden hem niet en sullen kennen?

Daer

Daer is, seght den Wijseman, *eenen vriendt, mede-ghesel aende tafel, maer in teghenspoedt en sal hy niet volherdigh blijven.* Dese saeck saghen de Heydenen oock wel, die uyt-druckelijck gheleert hebben tot versekeringhe van een borgherlijck leven, datmen gheen swaelmen onder sijn dack en moest laten nestelen, want dese blijven ons by in den somer, ende als het schoon weder is, brenghen haeren tijdt over met singhen; maer als den winter aen-komt dan gaen sy altemael verhuysen, ende en laeten niet anders als haere vuyligheyt by ons ligghen. Een waerachtigh Sinnen-beeldt van onse gheveynsde vrienden, die ons gheselschap houden soo langh als't goedt weder is, ende ghelijck als in eenen somer van voorspoedt; maer alsser eenen harden tijdt ghenaeckt ende datter swerte buyen van verlies ende ongheluck op-rijsen, dan siet-men dese huysvrienden haest verschuyven, en weten anders niet als een deel vuyligheyt van lasteringhe achter te laten, soo dat dese ghenoegh te kennen gheven, door het scheyden, dat-se niet onse vrienden, maer vrienden van onse fortuyn en waeren, 't welck wy in voorspoedt niet en costen bemercken. Het welck oock den H. *Gregorius* waerschout, als hy seyt: *Als iemandt in voorspoedt bemindt wordt, dan is't twyffelachtigh of den persoon om sijnen voorspoedt bemindt wordt, of om sijn eyghen-selven?* By ghelijckenisse ghesproken *Philothea*, daer gaen op de merckt twee Edelmans wandelen, ende achter hen eenen dienaer, ick vraegh u; Wiens van dese twee knecht is die hen volght? ghy sult my andtwoorden dat ghy de Edelmans, noch den knecht niet en kent. wat middel dan om dit te weten? Ick moet wachten tot dat dese twee sullen scheyden, en als ick sal sien wie dat hy volght naer het scheyden, diëns dienaer gheloof ick hem te wesen: Soo oock van ghelijcken, ghy zijt met u officie, een ander is met sijn goede fortuyn en rijckdom, neemt *Philothea* is begaeft met haere schoonheydt, daer komt dan eenen die seght, en sweirt: *Monsieur, Iuffrouw* ick ben uwen dienaer tot de doodt toe, uwē ghetrouwen vriendt wil ick leven en sterven. Ick bid' en laet u door dese woorden niet verleyden, *In't scheyden van de merckt dan kent-men de koop-lieden*

Eccles. 6.

Plinius l. 10. c. 24.

den. Sy soecken het uwe eñ niet u: als ghy sult sittẽ sonder officie, sonder rijckdommẽ, sonder schoonheyt dan sult ghy oock sitten sonder vrienden, en dat was 't gene dat eertijts eens den Keyser *Galba* luysterde in d' ooren van eenen van sijn Favoriten. *VVy,* sey hy, *beminnen malckanderen oprecht, maer het meeste-deel van d' andere beminnen meer mijn fortuyn, als mijnen persoon: ende worden meer aen-ghedreven door liefde van begheerlijckheydt, als door goedtjonstigheydt.* Ick moet hier aen dit propooſt noch aen-knoopen 't ghene dat eenen Schouteth is over-komen, 't is eene ghe-schiedenisse daer wy een nutte lesse uyt connen trecken, ende die ons den aert vande eyghen-baetsoeckende vrienden sal ontdecken. Den Schouteth dan om tot de saecke te komen die ginck over-wegh, al waer hy een riviere moest passeren, ende midts de schuyt den stroom was af-ghesackt, is hy ghedwonghen gheweest daer soo langh te wachten. Middeler tijdt vindt hem daer eenen huys-man, den welcken verstaende sijn haestighe reyse, heeft hem sijnen dienst aen-gheboden, ende bereedt ghethoont om door de riviere te draghen. Hy dan nemende hem op sijne schouders, ende gaende door het water dat tamelijck breedt was, Mijn Heer, sey hy: d'een courtosie is d'ander weert, ick bid' u als ghy eens waghens moet presten, of datter sommighe van het Dorp ghepreſt worden om te krauweyen, dat u lieden dan ghelieve oock met my eens door de vingers te sien. Waer op hy antwoorde: Mijnen vriendt, ick wildet u gheerne daer mede verghelden, maer u sal believen te weten, dat het officie van Schouteth aen een ander is ghegheven. Zijt ghy gheenen Schouteth meer? seyde den Boer, soo heb u langh ghenoegh ghedraghen, en smeet hem van boven in het water. Siet eens *Beminde Philothea,* hoe dat alle onse diensten riecken naer vergeldinghe: men vrijdt hedens-daeghs al aen den kant daer de beurse hanght: *Hebje wat te gheven, soo hebje veel vrienden en Neven.*

Cor. Tacit. lib. Histor.

Den oprechten toetsteen dan vande waraghtighe, ende goet jonstighe vrinden is teghenspoet, die dan voet by steck houdt die moght ghy vrijlijck voor eenen vrindt teeckenen,

maer

maer die dan te rugghe treedt houdt die voor eenen vrindt vanden tijt, en van ſijn eyghen baete. Deſen toetſteen gaf eens eenen *Philoſooph* eenen anderen inde handt, die ſich wijt beroemde over het groot ghetal van ſijne vrinden, doch mits hy doen ter tijt wermkens was gheſeten, ende dickwils gaſterijen hiel, ſoo had den *Philoſooph* met reden groot achterdencken. Hy ſloegh hem dan deſen raet eens voor: Ick bid u gaet eens, ſey hy, achter in uwen ſtal, ende ſteeckt eens eén kalf de keel af, ſmijdt het dan in eenen ſack die het met ſijn bloet verwe; neemt hem op u ſchouwer by naght, ende kloppende aen de deur van een van u vrinden, gheveynſt u of ghy een neerlaegh ghedaen hadt, of iemant vermoort ende dat ghy het lichaem t'uwen huyſen niet en derft begraeven, of het miſchien door huys-ſoeckinghe achterhaelt wierde: bidt hem overſulcks dat hy't in een van ſijn kelders onder d'aerde ghelieve te ſteken, ende in deſe gheleghentheydt ſult ghy ontdecken wie dat zijn uw' ghetrouwe ende noodt vrinden. Soo gheſeyt ſoo ghedaen. Ondertuſſchen *Lieffſte Philotea* leert hier uyt hoe waraghtigh dat gheſeyt is: *Vrinden zijn vrinden, maer wee dieſe van doen hebben.* Soo dan in't midden vanden nacht roept hy op een van ſijn beſte vrinden, gheeft hem te kennen ſijn groot ongheluck, bidt om byſtandt. Deſen treckt ſijn ſchouderen, ende viel hem teenemael weygherigh, ſeght rondt uyt dat gheenſins gheraeden en was om eenen dootſlagh twee in perijckel te ſtellen. En heeft hem daer mede deur gheſonden, komende tot den tweedẽ, kreegh voor antwoordt dat hy ſelver den eet ghedaen had tot uyt werckinghe der juſtitie, ende over ſulx dat het hem niet toe en ſtondt miſdaedighen te verſteken maer wel in het licht te brenghen. Ende daer mede heeft hem den tweeden afgheweſen. Den derden betoonde wel een groot medelijden, beklaeghende ten hooghſten het ongheluck dat hem was overkomen; voorders dat hy ſich die ſaecke niet en moghte bemoeyẽ uyt vreeſe dat de Magiſtraet hem plichtigh vindende ten minſten al wat hy ligghende en roerende had, met recht ſoude aenſpreken: ende dit was den trooſt die hy vanden derden had

bekomen. Hier op is hy weder naer huys ende naer den Philosooph ghekeert, bedanckende hem van de goede onderrighringhe, ende den toetsteen door de welcke hy ghetrouwe van onghetrouwe vrinden had leeren onderscheyden. *Vrienden in noodt vier-en-twintigh in een loot*, jae hondert, en twijfel offe d'ander schaele noch sullen ophaelen. Met reght dan vereyscht den Wijse man een meerdere ghetrouvvigheyt. In voorspoet en in teghenspoet, *Op alle tÿden bemindt hy die vriendt is, ende eenen*
Prov.17 *broeder wordt ghekent in benautheden*. Soo dat de oprechte vrienden zijn ghelijck het *Eert-veel* of *Klim* dat sy-selven vlecht eñ slinghert om de boomen niet alleen terwijl dat sy vruchten draeghen, maer oock inden winter, ende als de selve komen te verdorren ende te sterven. Aen iemandt verbonden te zijn terwijl wy gunste van hem ghenieten, dat en is gheen versekeringhe van oprechte vriendtschap; maer aen de selve even vast ghehecht te blijven, als van hem niet en is te verwachten, ende als die haghel-buyen ende wintersche vlaghen ons, ende hen over het hooft ruyssen; dan de selve by te staen, voor hunne welvaert te strijden, allen onheyl te verhinderen, de selve met even vasten bandt van ghetrouwigheydt te om-helsen, ende dat noch met sijn eyghen onghemack; die dat doet, die magh sich roemen dat hy d'oprechte vriendtschap ten naesten by heeft ghevonden. Sulcks gheloof ick gheweest te zijn *Harmodius*, die voor sijnen vriendt *Aristogiton* op de pijnbanck heeft gaen ligghen: ghelijck oock *Dindamis* die sijn eyghen ooghen liet uyt-steken om sijnen vriendt te rantsoeneren. *David* eñ *Ionathas* waeren in het vervolghen van *Saul* malkanderen soo ghetrouw dat hy eerder de natuer van eenen soon als van eenen vriendt sou hebben willen verliesen. Maer wat kander treffelijcker wesen als't ghene dat *Eudoxia* dede uyt liefde van *Irene* twee uyt-nemende Cameraden ende Susters? *Andronicus* den Keyser was op *Eudoxia* verlieft, ende was van sin haer te trouwen: het welck *Irene* ghevoelende, soo hy haer dit liet ontvallen, heeft *Eudoxia* haer aensicht, en den schoonen glans mismaeckt ende gheschendt, op dat voortaen des Keysers liefde op haere suster sou komen te vallen. Ick

sluyt

ſluyt dit teghenwoordigh verhael met de vriendtſchap die *Ramaſes* bethoont heeft aen *Roſtelane*, die hem ten houwelijcke belooft was, en dies niet teghen-ſtaende eenen anderen wiert ghegheven. Soo deſe om de verraderije van haeren Vader de Leeuwen met eeē was voor-geworpen, heeft ſy dien alleen tot warachtighen vriendt bevonden, die ſy met haeren Vader tot ghewiſſe vyandtſchap verweckt hadde. Ick ſal u *Alder-liefſte Philothea*, de gheſchiedeniſſe in dicht ſtellen,

VVEl hoe! mijn ſwacke pen gaet ghy u daer begheven,
Daer van twee Leeuwē zijn gebroght vier om het leven?
Daer Ridders met haer ſweert ghevelt zijn in het perck?
Gaet ghy daer ſonder vrees? acht ghy dat kinder-werck?
Comt Muſa *ſtiert mijn handt, en ſtyft mijn ſwacke ſinnen,*
Ick brenghe hier aen den dagh een ſtuck van bloedighe minnen,
Ick wil mijn Philoté *gaen toonen eenen vriendt,*
Die voor ſijn eyghen doodt, en anders leven diendt.
In't maghtighe Persenlandt, *daer op den dagh van heden*
De Son *en anders gheen voor Godt en wordt aenbeden,*
Daer lagh een Konincks-ſtadt heel maghtigh, en heel groot,
Lancks wiëns ſtercke Borght ſijn ſtroom Hydaſpis *ſchoot.*
Tis Suſa *wyt beroemt door al ſijn trotſe bouwen,*
En buyten ſoo verryckt met vett', en groen landouwen,
Daer meenigh luſthof is, en menigh ſchoon prieel,
En rond'ſom waerje gaet een edelyck kaſteel.
VVant wie zijn inde ſtadt van Raets of oorloghſaken,
Die komen hunnen gheeſt hier buyten tyt vermaken,
De koude keucken volght, daer is een roomer wyn,
Den boogh, in't kort gheſeyt, wil eens ontſpannen zyn.

Hier had een soet vertreck Sparondas *wel gheboren,*
En had een Belvedeer gheleydt om sijnen toren.
Daer was een schoon fonteyn die uyt de rotsen spronck,
En had den Echo *noch die vande berghen klonck.*
Den vijver spoelt rondsom daer witte swaenen vaeren,
Daer enden onder een, daer vette gansen paeren,
Daer inde galerij zijn pauwen wonder fraey,
En in het groot salet den groenen papegaey,
Doch neffens aen sijn goet daer komt een ander paelen,
Dat buyten luyster heeft, en binnen ruyme saelen,
Dat nerghens in en weeck 't zy in tapißery,
'T zy in een gheestigh beelt, of puyck van schildery.
Dat had een jeudigh bosch, dat had sijn ader-spronghen,
Daer lagh een bloemhof aen met voghels die daer songhen,
En rondsom inde haegh gheschoren menigh dier,
Hier van een felle leeuw, daer van een wilde stier.
Dat had noch tot vermaeck een Iachtjen om te vaeren,
VVanneer de jonghe jeught wil spelen op de baeren,
En t' vlagje datter honck was incarnaet sattijn,
Dan voerdent noch een zeyl van sneeuw-wit armosijn.
VVat dat het oogh vermaeckt, wat dat het hert kan peysen,
VVat datmen hier of daer sou vinden in palleysen,
Dat is hier vande konst, dat is hier door natuer,
Soo dat hier eenen dagh schijnt minder als een uer.
Dit hoorde Marsas *toe, dit had hy laeten richten,*
En op sijn eyghen beurs van uyt den grondt doen stichten,
Dit huys was al sijn vreught, hier nam hy sijn plesier,
En of de Stadt hem waght, noch kan hy niet van hier.

Hy laetet Hof het Hof, hy laet de eersught vaeren,
Hy wil gheen grijsen kop doen komen voor syn jaeren,
Hy lacht met al den den pracht, hy seyt en voor ghewis:
Dat die is vry, en bly, dat dat een Coninck is.
Hy weet van gheen ghevley, of Raetsheer te believen,
Hy laet de Procureurs, en Rechters haeyren klieven,
En menigh loosen treck, en onbekende fuyck,
En een proces door-naeyt als een ghelapte buyck.
Hy laet een fronselhooft met neusen vol van brillen
Verwerren onder een, en twisten in verschillen,
De rust gaet voor de eer, de sorgh' wijckt aen't ghemack
Hy acht meer gelt in huys, als maeningh' inden sack.
Hierom blijft Marsas *uyt, en laetet Hof betijden,*
Daer niemant wie sich wacht van pas en weet te mijden.
Hy neemt een waeren vriendt Sparondas *byder handt,*
Dat is syn lust, en rust hier buyten op het landt.
Sy waerent soo wel eens dats' altijt saemen aten,
Twee lijven maer een ziel, en saemen doen en laeten,
Noch Marsas *had oyt gast* Sparondas *wasser by.*
En wat Sparondas *ded' had* Marsas *aen de sy.*
Dees vrientschap had gheduert nu ettelijcke jaeren:
Men sprack van onder haer een houwelijck te paeren,
Sparondas *had een kindt dat was een eenigh soon,*
En Marsas *oock een spruyt, een dochter wonder schoon.*
Den soon hiet Ramases, *een kindt heel rijp van sinnen,*
En Rostelane *was heel weerdigh om te minnen,*
VVant boven haeren glans, en s'vaders maghtigh goet,
Soo was sy heel begaeft, en eerbaer van ghemoet.

Maer

Maer mits sy alle bey noch minder-jaerigh waeren,
Soo ghinghen sy alleen nu op beloften paeren,
Tot dat hun swacke jeucht sou hebben vollen standt
Daer op gaf Ramases *aen haer een diamant.*
Soo zijn dees teghen een alleynskens opghewassen,
En Ramases *die leert op haere diensten passen,*
En weet sijn liefste hert *te eeren waer hy kan,*
En schoon het is een kindt, hy yvert als een man.
Hy weet haer een faveur van aerdigh lint te schencken,
Op dat sy door den strick den bandt oock sou ghedencken.
En op den koelen Mey tot teecken van sijn vier
Soo plant hy voor haer deur een mandtje met laurier.
VVat dat hy iewers vindt, wat dat hy kan ghenaecken,
Daer soeckt hy med' by haer een soeten mondt te maecken,
Krijght hy wat uyt de stadt, dat is tot haer gherief,
Heeft hy wat binnens huys, dat is oock voor sijn lief.
En altijt heeft hy wat hy schickt haer sijn presenten,
En gheeft haer als het vriest de bloemen vande lenten;
Hy schenckt haer door het jaer de vruchten vanden tijt,
De peeren alsmen pluckt, de druyven alsmen snijdt:
Hy schryft een minnen brief met flossy toeghebonden,
Daer letters binnen staen die sy alleen verstonden,
En midts een goede liefd' de weder-liefde voet,
Soo schreef hy synen naem oock somtijts met sijn bloet.
Doch sy in teghendeel en wil aen hem niet wijcken,
Sy doet met rooden inct oock haere liefde blijcken,
En snijdt noch uyt een vleght een klisse van haer haeyr,
En seyt ghy zijt het hooft van dit ghewenste paer.

'Tis

V is mijn echte trouw tot aen het graf ghegheven:
Ick sterf voor u de doot, magh ick met u niet leven,
Mijn herte is het u, u herte is het mijn,
Ghy sult en een alleen mijn uytverkoren zijn.
Soo zijn dees inde min, en jaeren op ghetoghen;
Maer alsmen trouwen sou, dan is den knecht bedroghen.
Den vader die seyt dit, de Moeder die seyt dat,
En Ramases *die wordt een gecks-maer door de stadt.*
Men schimpt dat hy met reght sich vroegh heeft laeten knoopen,
Om als het nijpen sou een blauwe scheen te loopen.
En wiën dat hy klaeght, waer henen dat hy gaet,
Men wijst hem achter ruggh' met vinghers op de straet.
Als dit Sparondas *hoort, en is hy niet te spreken,*
Hy sweert een dieren eedt dat hy het stuck sal vreken,
Dat Marsas, *en de Bruyt sal sterven van sijn handt,*
En steken noch sijn huys, en sijn kasteel in brandt.
Hy wil den rooden haen daer eens in laeten kraeyen,
En toonen met het vyer wat dat is vyer versmaeyen:
VVat dat is breken trouw, en scheynden echt verbondt,
Dat wil hy desen keer uyt wetten tot den grondt.
Doch wat hy dreyght of niet, hy moeter op staen kijcken,
Een nieuwen Ioncker gaet met Rostelane *strijcken,*
De bruyloft wordt ghedaen, men noodt de jonghe jeught,
Sparondas *is vol spijt, en* Marsas *is vol vreught.*
Dit duerde korten tijt; want naer een weynigh mallen
Is onsen Bruydegom met kortsen over-vallen;
Hy lagh als in een vyer, den brandt sloegh aen het hert:
Hoe voormaels meerder vreught, hoe naer-maels meerder smert.

Men hiel een groot Consult, men rieper veel Doctooren,
Men vinter al gheen hulp, den man die is verlooren.
Die heel het huysghesin tot blijschap had verweckt,
Die heeft de bleecke doodt haest op het strooy ghereckt.
Hier med' is't niet ghenoegh, wat swaerders doet haer schroomen;
Men seght, noyt ongheluck en placht alleen te komen,
Het is een donder vlaegh, op wie die storten sal,
Al stondt hy noch soo vast, hem naeckt een groote val.
Den Koninck heeft bewijs, en kan hem klaer betijen,
Dat Marsas *plichtigh is van Rijcks-verraderijen.*
VVat dienter meer ghesejt; men heeft sijn eyghen handt,
Dat hy voor seker gelt verkoopen wil het landt.
Men maeckt hem kort proces, daer is niet veel te dinghen,
Al waer hy noch soo groot, den voghel die moet springhen:
Men grijpt hem by den kop, sijn goet dat slaetmen aen,
Den Aduocaet Fiscael die dringht noch stercker aen.
'T proces dat is ghestelt, men hoort des Konincks Raeden,
Den eenen seyt dat hy moet inde olie braeden,
Een ander, dat hy sou gheraeybraeckt moeten zijn;
Een derden weeght het stuck en spreckt van meerder pijn;
En datmen Marsas *sou tot riemen moeten snijden,*
En daer dan sout en eeck en pekel in doen lijden;
Iae d'een wil datmen hem met peerden treck van een,
En breken sijn ghevricht oock tot het minste been.
Maer t'meeste vanden Raedt dat heeft voor goet ghevonden,
Dat hy van Leeuwen sou zijn levendigh verslonden,
En dat dees selfste straf oock op sijn eyghen vrouw,
En op sijn eenigh kindt met een vervallen sou.

Dit

Dit vindt den Koninck goet, men doet aen Marsas *lesen*
VVat doot dat heel den Raedt heeft op het feyt ghewesen.
Den dagh die wordt ghestelt, de weet die wordt ghedaen,
Daer komt tot dit ghericht een cleyne wereldt aen.
Soo ras Sparondas *heeft dees blijde maer vernomen,*
Is hy met Ramases *in aller heyl ghekomen.*
Het doet Sparondas *deught, dat hy sijn wreedt ghemoedt*
Veel meer als eenen Leeuw' versaeden sal met bloedt.
Daer was een ruyme plaets met balcken afgheschoten,
VVaer in een eyken kot de Leeuwen zijn ghesloten,
Dat noch van buyten is met plaeten overwerckt,
En teghen all' ghewelt, en ongheluck versterckt.
Hier brenghtmen Marsas *in, hy komt heel droef ghetreden,*
Sijn vrouw versterft van schrick, en vlecht haer om sijn leden,
De dochter heeft terstont haer doode verf ghestelt,
Eer dat sy in het perck haer derden voet-stap telt.
S'en spreken met gheen tongh' hun woorden dat zijn suchten,
Die hun benoude ziel laet tusschen bey gaen vlughten.
De vrouw siet haeren man, den vader siet sijn kindt :
O wat een swaere doot voor diese beyde mindt!
VVie sal den grooten druck, wie kan hun traenen schrijven?
En dan hun bangh ghemoet dat onbekent sal blijven;
Hy slaet sijn ooghen op, hy siet den Koninck aen,
En bidt dat hy't alleen magh met de doot ontstaen.
Maer daer is gheen ghenaey met bidden te verwerven,
O doot, ô bitter doot daer een moet drymael sterven!
En daer een anders wond', en daer een ieders smert
Een derden even diep komt snijden door het hert.

Terwijl sy staen verschrickt, den handt-boom wordt ghetoghen,
De Leeuwen alle bey die komen aenghe-vloghen,
En brisschen met gheluyt, en vallen haer aen't lijf,
Den eenen op den man, den tweeden op het wijf.
Den eersten ooghen-blick verscheurt hy haer in stucken,
Soo diep komt hy in't vleesch sijn felle klauwen drucken:
Hier loopt het inghewant, daer schiet het edel bloet.
Dit siet Sparondas *aen, oock met een blij ghemoet.*
Doch meest sit hy en vlamt, en ster'rooght den Verrader,
En swilt op van fenijn, en gif ghelijck een ader:
Het kermen vanden mensch, het huylen vande beest,
De pijn, het bloet, de doot, die troosten hem het meest.
Hy wenscht dat hy sich kost met Marsas *bloet gaen laven,*
En dat hy met sijn handt het hert hem uyt moght graven:
Hem dunckt, had hy een stuck, hy frestet op uyt spijt,
Soo groot is sijnen haet, soo bitter is den nijdt.
Het smert hem dat het spel soo weynigh tijts sal dueren,
Hy wouw dat hy dees pijn moest jaeren langh besueren.
Dan siet hy naer de Bruyt, en heught sich in haer doodt,
En seyt: Dit is ons feest, hier toe zijn wy ghenoodt.
Ter wijl hy op haer siet, den vader is verslaeghen,
Den Leeuw met eenen scheut komt op de dochter jaeghen,
Hy schudt sijn maenen op, sijn klauwen spreydt hy uyt,
Hy tiert, hy huylt, hy briest, hy brult met groot gheluyt:
Hy treft haer inden neck, hy klauwt haer schouwer-bladers;
Daer spuyt het purper bloet uyt al de open aders.
En siet (ô wonder saeck!) Sparondas *sit verhert,*
En sijnen liefsten soon beweeght dees groote smert;

Die

Die vlieght van boven neer, en komt tot haer ghesprongben,
Hy komt van achter aen hem op den hals ghedronghen,
En met een sterckenerm, en door een hellen schreeuw
Kryght hy de klauwen uyt, en lost den fellen Leeuw:
Hy schiet hem selver in, hy doet hem wacker ruymen;
Men siet het grousaem dier uyt heel het back-huys schuymen.

Hy boort hem inden buyck, het sweert gaet deur en deur:
Den noodt, en niet den lust toetst eenen Serviteur.
Had Ramases *alsdan sich uyt de doot beghevên,*
En hy, en die hy lieft, die hadden blijven leven;
Maer neen, den eersten strijdt, daer toe dat jeudigh bloet
Die gheven hem het spoor soo dat hy vechten moet.
Hy valt den tweeden aen, en komt vast op hem dringhen,
Men siet door 't vinnigh stael, 't vyer uyt sijn tanden springhen;
Maer soo hy eenen steeck niet diep ghenoegh en gaf,
Vlieght hy hem in' t ghesicht, en ruckt een stuck vleesch af.

Doch eer hy nedervíel, en eer hy was ghewweken,
Heeft hy met alle kraght hem door den buyck ghesteken,
Soo dat sy alle bey ghevallen zijn op een,
En bleef den lof, en prijs haer beyde in't ghemeen.
Den Koninck die dit siet, en soo veel duysent menschen,
En hoort men anders niet als om sijn leven wenschen,
En segghen altemael dat Ramases *betoont,*
Dat voormaels in sijn hert heeft trouwe Min ghewoont.
Den Koninck wil het stuck in silver laeten dryven,
Op dat den Campioen ontsterffelyck sou blyven,
Behalven dat hy noch tot sijnder eere schenckt,
Dat Rostelane *niet in't minsten zy ghekrenckt.*
Men wenscht haer veel gheluck van s'Konincks goe ghenaden,
Men gheeft haer weder moedt, men is voor haer beladen;
Maer sy is buyten troost, en sit ghelijck een doot,
Haer smert en felle pijn is boven maeten groot.
Al waerse uyt een klip, of noch van herder steenen,
Al waerse enckel stael, noch souse konnen weenen,
Haer spraekeloose mondt sit naer de loght en hijght,
De kleyne droefheyt klaeght, maer groote droefheyt swijght.
Het is een herden slagh 't verlies van eenen Vader,
Maer noch ist meerder smert dat hy is een verrader,
En dat een Moeder scheyt, t'is voor de dochters pijn,
Maer noch ist dieper wond' als die verscheurt moet zijn.
Doch bey haer ouders doot die souse konnen draghen,
Maer niet dat Ramases *daer leet voor haer verslaghen;*
Het leven datse heeft, 'tis soo, dat komt van haer;
Doch als sy is ghebaert wie liet sijn leven daer?

Maer

Maer dat sy is bewaert, en dat sy weer magh leven,
Dat is haer niet door lust, maer door de doot ghegheven.
VVat traenen sy dan stort voor ieder van hen al,
Men siet dat Ramases *wel krijght het meest ghetal.*
Sy leet hem op den schoot, sy neemt hem in haer ermen,
En gheeft den vollen toom aen een rouw-hertigh kermen;
Sy siet waer hy den beet voor haer ontfanghen heeft,
En sijn verstorven mondt om wien datse leeft.
Nu leertse wat dat is den naem met bloet te schrijven,
En dat dat is ghesëyt voor iemant doot te blijven,
Maer 't swaerste dat haer perst, het meeste dat haer rouwt,
Is, dat sy niet met hem is naer bespreeck ghetrouwt.
S'en wil dan sonder hem, s'en kan niet langher leven:
Gaf hy sijn leven haer, sy wilt 't haer weder gheven:
Sy sagh noch eens de wond' daer op verscheen haer ziel,
Soo dat sy neffens hem voor doot daer henen viel.
Men heeftse alle bey naer 't selfste graf ghedraeghen,
Twee liefden volghen 't lijck blij-gheestigh sonder klaeghen.
Een ieder draeght de pees van sijnen boogh in d'handt,
En hebben alle bey de Leeuwen aen den bandt,
Men strooyt hen op het graf maer lelien en roosen,
De schoon granaeten bloem, de vierighste in t bloosen,
Met Thymis, Rosmarijn, en ander jeudigh kruyt,
Ter eeren vanden Helt, tot ciersel vande Bruyt.
De Herders alle jaer die komen rondsom danssen,
En vlechten op hun graf twee groene Lauwer-kranssen,
En singhen meenigh liedt ter eeren van dit paer,
En segghen: Blijft gherust tot teghen d'ander jaer.

VVat

Wat dunckt u van dit feyt, *ô Philothea?* Voor my, ick hou dit ontsterffelijck werck weerdigh te wesen om aen alle aencomende eeuwen tot eenen spieghel van ghetrouwe vrintschap opghehanghen te worden. Hoe? een affront, en injurie onderstaen te hebben, de grootste die eenen edelen Ionghman, (heeft hy eer in sijn lijf) oyt kan overcomen, ende dese niet teghen-staende sijn eyghen leven stellen te pande van sulcke ondanckbaere vrinden, ick seggh', die dat doen dat die met recht onder *David* en *Ionathas*; onder *Pylades* en *Orestes*; onder *Pythias* en *Damocles* gherekent worden.

Vrindt te willen zijn of schijnen alsser geen swarigheyt en is, dat kan al de werelt. Soo langh als den vvaeghen effen gaet, so vvil ieder een daer op sitten, maer als die beghint te hellen, en in perijckel is van te vallen, dan wilder ieder-een af-springhen. Ten is dan gheensins te ghelooven dat dierghelijcke oprechte vrinden zijn, vvant sy en soecken ons niet, maer hen eyghen selven; daerom houd' ick voor een aerdigh steeckje dat *Alphonsus* Koninck van Sicilien gaf aen sijn Hovelinghen. Hy was met sijn Edelmans t' scheep, ende wachtede naer den windt om af te steken. Onder-tusschen soo sy te water hunne maeltijden hielen, ende somtijdts iet vande brockelinghen rolden in de baeren, de Meeuwen die daer op af-gheveerdight waeren, vloghen, en vochten onder een om dit aes op te halen, ende bemerckte den Koningh altijdt, dat de ghene die iet bekomen hadd', te Zee-waert in vloogh, en liet de vloot de vloot, ende den Koningh den Koningh wesen: maer d'ander voghels bleven ghedurigh swieren rondsom de schepen, ter tijdt toe dat sy oock een proyeken bequaemen, en vloghen terstondt dan oock uyt hun ooghen. *Alphonsus* had' 't selve verscheyden reysen ghemerckt, ende dit toe-passende aen sijn pluym-strijckers, sey hy: My dunckt dat 't ghene ick hier eens sie op de schepen, dattet daghelijcks in mijn hof gebeurt. Daer zijnder al veel van die door-trapte voghels die my soo langh by-woonen als sy wat verwachten, maer als sy tot hunne begeerte ghekomen zijn, dan laten sy *Alphonsum* vaeren. Soo bejeghende desen sijne naer-loopers, en in-kruypers. En op den

Panorm. l. 1. de rebus Alphon.

selfsten

ſelfſten kam ſou-men moghen ſcheiren die tafel-vrienden,die ſoo ſchoon voor den mondt praten, en Godt weet wat ſy al achter rugh gaen ſmallen. VVy zijn hier inde ghelijckeniſſe vande voghels; laeter ons noch een by-ſetten, 't ſal dienen tot vermaeck van ſommighe, ende tot waerſchouwinghe van veel. *Hannon* had veel voghels doen op-vanghen, ende die in ſijnen hof den wilden ſanck af gheleert, ende dede haer daghelijcks voorſegghen deſe woorden : Ἄννον θεός ἐςι. dat is, *Hannon is Godt*. Soo hem docht dat ſy't vaſt hadden, liet hyſe wederom 't landt door vlieghen, ſich in-beeldende dat dees voghels anders niet als deſe woorden ſouden roepen, ende de Godtheydt van *Hannon* verkondighen. Maer ſiet,ſoo ras als de voghels wegh waeren, hebben ſy haere les vergheten, ende begonſten als voor, haeren natuerlijcken ende wilden ſanck te ſinghen. *Lieffſte Philothea* alſſer veel de voeten onder de tafel hebben, dan is Mijn Heer een fraey man, die heeft verſtandt, die is rechtveerdigh, heeft een tongh ghelijck eenen Enghel, is over al in t'huys,is eenen ſinceren dienaer van den Koningh, en die ſtaet voor de gherechtigheydt. Iuffrouw van ghelijcken die is ſchoon (want dit hooren de vroukens doch ſoo gheerne) ſy is beleeft, diſcreet, ſy heeft kinders als albaſte-beelden, ſy weet te leven, ſy is wonder gratieus. Soo fluyten dees voghels, en dat is haer tael terwijl ſy den vollen back hebben; maer als ſy weer in 't wildt vlieghen,en vertrocken zijn, dan is't : Iae ick heb' daer gheweeſt, en gh'en weet,'t is ſchande dat-men't ſegghen ſou, en Mijn Heer die ſiet ſoo ſuer, en is ſoo ſtaetigh, men kander reden of woorden af krijghen, al even eens of-men hem niet en kende; ſijn vader was eenen penne-lecker. En ſy ſet haer zeyl vry oock al wat te wijt, men weet wel wie ſy is, en van waer datſe komt; ſiet daer, al de wereldt die klaechter over, ſy is ſoo nauw, en ſoo ſcherp, niemandt en kander geldt af-krijghen, 't ſchijnt datſe een ribbe uyt haer lijf haelt,als ſy geldt uyt de beurſe treckt, de dienſt-boden loopen jaer en dagh naer, 't is hen ghenoegh dat ſy't hebben. en dierghelijcke ſchandighe, ende ſmadelijcke rugh-ſpraecken gaenſe door de ſtadt ſaeyen, ende een op-

recht ende deughdelijck huys-ghesin over de tongh haelen, 'twelck sy te vooren schenen te willen canoniseren. Soo gaet het, ô *Philothea*, met de vriendtschappen van dese wereldt, ende soo sal't blijven; ende als't soo niet meer en sal gaen, dan sal de wereldt de wereldt niet meer zijn.

Dit altemael soo wesende wie kanse onghelijck gheven; jae wie salse weygheren te prijsen de ghene die Godt kiesen voor hunnen ghetrouwen vrindt, die in voorspoet, en teghenspoet niemant en verlaet, niemant sijn hulp, ende gratie en sal weygheren? Is het niet voorsichtigher ghedaen, sijnen ancker te laten bijten in eenen onbeweeghelijcken grondt, als dien uyt te werpen op vlottende korck, om altijt onghestadelijck te drijven, sonder op eenighe vastigheyt te konnen steunen. *Laet dan den Heer uwen Godt zijn u hope, ende en steunt niet op jemant anders als op desen: maer dat den Heere zy al u betrouwen. Veel hopen van Godt rijckdommen, veel hopen verganckelijcke eer, andere iet anders dat Godt niet en is; maer ghy, soeckt Godt voor al: verlaet t'sijnder opsicht alle andere liefde: want hy, die hemel en aerde gheschaepen heeft, is schoonder. Saligh is hy wiens hope is den naem des Heeren, ende die niet om en siet naer de ydelheydt, ende bedrieghelijcke sotticheden.* Seker ick moet om dese, ende dierghelijcke reden bekennen, dat my boven maeten wel bevallen is de lofweerdighe ende stichtelijcke antwoorde van eenen Edelman op sijn dootbedde aen de omstaenders ghegheven. In het Hof van Inspruck was een vande Hovelinghen ter doot toe kranck, die in dese sijne sieckte besocht wierdt van sijne beste vrienden: den eenen troostede hem, een ander gaf hem moet, eenen derden socht hem te dienen, rondsom het ledikant stonden die waeren van sijn beste kennisse, ende van sijn ghetrouste kameraden: hy begheerde dat-men hem eens te drincken sou gheven om sijnen dorst weynigh te laven: het wordt hem ghediendt, en segghen hem; *Godt seghent*, wenschende dat hy sijn ghesontheydt daer aen sou drincken; doch voor allen dat hy 't eerst eens aen sijnen alder-besten vrindt sou brenghen, van de ghene die daer teghen-woordigh waeren. Hy keert sy selven een weynigh, slaet sijn ooghen op de ghene die daer rondsom ston-

August. in Ps 39

P. Drex. Prodro. Æetern.

ſtonden, hy ſagh jonghe Cavalliers, ſchoone Ioffrouwen,met de welcke hy dickwils vrolijck was gheweeſt. Welcke altemael ſterlinghs beſien hebbende ſey hy : *Moet ickt dan brenghen aen den ghenen die ick voor mijnen beſten vrindt houde, ende die het oock is? ſoo brengh' ick het u, ô Chriſte Ieſu.* ende keerde ſich daer mede naer het *Crucifix* toe, en heeft den roomer uytghedroncken. Ick ſegh dan met den H. *Biſchop* van *Hippon*: *O mijne ziel bemindt dien, vanden welcken ghy ſoo bemindt zijt: kieſt dien vrindt boven alle andere vrinden, den welcken als alle d'andere u ſullen verlaten, u altyt ghetrouw ſal zijn, en volherdigh blijven.* Dit is een ſoete ende lieffelijcke bedenckinghe, ô *Philothea*; hier mede wil ick onſe *Aenſpraeck* oock ſluyten, ſonder dat ſoo had ick noch een luſtjen om de politijcke vrinden, die met een dobbel aenſight wandelen, een weynigh te beſchrijven. Deſe hebben het hert op de tonghe, ende den moort priem inde handt, en komen ons met een *Ioabſche* groeteniſſe goeden dagh wenſchen; min of meer ghelijck de korenmaeyers op het velt met de een handt hebben den haeck, en trecken't al naer hen, en ſchijnent te omhelſen, en in d'anderhandt ſwiert de ſichel daer den ſlach met wordt ghegheven. Deſe ghelijckeniſſe is van haer eyghen ſelven claerder, als dat mijn toepaſſinghe daer op vereyſcht kan worden. *Daer en zijn gheen ſchadelijcker liſten, noch laeghen*, vermaendt den *Roomſchen Orateur*, *als die beſtaen in een gheveynſde ghedienſtigheyt.* Onder de doode aſchen ſchuylen de levendighſte kolen. Hebben wy dit niet dickwils gheſien, en met de alder jammerlijckſte gheſchiedeniſſe hooren beveſtighen? *Antwerpen* de bloem, ende den roem van gheheel *Europa*, heeft den gheveynſden peys, en verſoeninghe gheſien, die miſchien in veel hiſtorien niet en is te leſen. Twee Coopmans van het ſelfſte trafick, alle beyde Italianen, ende vande ſelfſte Republijck *Luca*, met naemen *Simon Turck*, en *Ian Baptiſt Deodatus*, hebben onder malkanderen woorden ghekreghen, ende ſoo het bloet verhcette, heeft jeder een ſijn recht met den blooten deghen willen uytvoeren. Terwijl ſy dan malkanderen met eenen ſielen-taſter den hert-ſteeck meynen te leveren, 'tghebeurt dat *Simon* eenen ſchamp krijght in het

Auguſt. in Manual. c. 24.

2. Reg. 20.

Cardan. l. 11. c. 53.

aensicht: daer op wierdt het ghevecht ghestist, den peys wordt ghemaeckt, ende men gaet het hrackeel met eenen roomer wijns af-spoelen. *Simon Turck*, die het lickteecken droegh, al hadden sy malckanderen de handt ghegheven, en kost het affront niet op-krijghen, bleef daer op fantaseren hoe hy sijn hayr sou weder-halen. Ghelijcker-wijs als iemandt eens een been heeft ghebroken, hoe het selfste ghemeestert, ende ghenesen wordt of niet, noyt en sal't door eenighe Chirurgijns handen soo volkomelijck sijnen voor-gaenden standt wederom krijghen, of daer sal altijdt noch eenen Almanach in blijven. Soo is't effen af-gheloopen met *Simon Turck*, de vraeckgierigheydt is hem ghecropen in sijn ghevrichten, ter tijdt toe, dat hy sijn meyn-eedigh op-set sou uyt-voeren, ende door gheveynsde vriendtschap gheleghentheydt vinden om sijn eerste handt-schoen, noch eens in het bloedt van sijnen vyandt te verwen. *Simon* dan thoont al of sy de beste vrienden waeren, gaet hem besoecken, wordt van hem besocht, betoonen van weder-sijden teeckenen van ghetrouwe goedtjonstigheyt, soo heeft hy hem inde klip ghekreghen. Want op eenen achternoen soo sy beyde ghinghen een lochtjen raepen, in het speel-hof van *Signior Turck*, dat buyten de stadt was gheleghen, soo daer eenen roomer al bereedt om te ververschen, *Simon* noodt *Ian Baptist* tot eenen teugh, en dat hy een weynigh sou sitten, presenteert hem den eersten stoel, die tot dien eynde met schroeven ende span-ysers soo toe-ghevrocht was, dat soo ras daer iemandt op quam te sitten, alle de verborghen veiren los-spronghen, en den onbedachten sitter ghevanghen naemen. *Ian Baptist* wetende van Godt gheen quaedt, sit neder op den stoel, en soo hy qualijck was gheseten, de ysers springhen los, de leenen sluyten toe, hy siet sich vanghen, en pranghen, sonder dat hy sy-selven kan verlossen. *Simon* treckt sijn rappier uyt, beghint te grenniken, thoont sijn hooghste vreught gheleghen te zijn in desen benepen staet van sijnen vyandt, ende eerst hem ghevende een barlaf of twee lancks het aensicht, om soo sijn eerste wonde te vreken, gaet hem daer naer met verscheyde doodelijcke

wonden

wonden het leven benemen. *Ian Baptist* stortede die bitterste traenen die uyt menschen ooghen konnen vloeyen, badt om vergiffenisse met een beweeghelijcke stemme, riep Godt om hulp', ende alle sijn lieve Heylighen; en al te vergheefs. Doch al en weirde sijn stemme niet verhoort, sijn bloedt heeft tot den Hemel toe vraeck gheroepen, en is verhoort gheworden. De saeck al-hoe-wel in het heymelijck volbracht, is uyt-ghekomen. De justitie heeft *Simon* by den kop ghegrepen, sijn vonnis is ghestreken, is in den selfsten stoel, met even veel wonden, door de handen vanden beul om-ghebrocht gheworden. Dit is het eynde ende den uyt-gangh van bedrieghelijcke versoeningen die tot de lippen, maer niet tot het hert toe neder-dalen. 'T is dan seker, en het sal altijdt blijven een door-luchtighe waerschouwinghe van *Seneca*, die sulcke donckere geesten al dickwils onder d'ooghen ghesien hadde: *Ghy bedrieght u*, seyt hy, *is't dat ghy betrouwt op de mine ende het aensicht vande ghene die u ontmoeten: sy hebben de ghedaente ende de tronjen van menschen, ende het in-ghewant van vreede ghedierten.* Dit sal immers eens ghenoegh wesen, *Philothea*, om ons teghen dierghelijcke vyanden te wapenen. Vande rest laet ons goede vrienden zijn onder ons twee, ende met Godt, en niemandt en sal ons konnen deiren.

Vervvaende Hoveerdigheydt.

'Tis maer ſchijn,
Hier groot te zijn.

VVel

VV El cleynen Nobis, ſlimmen Guyt,
Hoe ſteckje dus u buycksken uyt?
Ghy zijt een Naentje metter daet,
En't ſchijnt dat daer wat wonders ſtaet:
Ghy zijt een Buts, 'tis al te claer,
En Duymken was u beſte-vaer,
En Heyltjen Dvvergh dat was u Peet;
VVat meenje of ick't met en weet?
Maer ſiet, door deſen valſchen ſchijn
Soo ſchijnt het cleyn wat groots te zijn.
Al thoont ghy dan een groot gheſel,
Ick ſegh gh' noch eens, men kent u wel.
VVat ſiet-men Quidams op de ſtraet,
Met wie het noch al ſlechter gaet?
S'en zijn het niet, en willen't zijn;
Sy gaen ghecleedt in Armoſijn,
Het huys dat hanght vol goude leer;
Den vader is Monſieur mon peer;
En voor Monſieurens moeders deur'
Daer light den vuylen meſt-hoop veur.
En of hy heel in't muskes gaet,
Dit ſtinckt noch al de heele ſtraet.
En wie en loecher laetſtmael niet
Met onſe los verwaende Griet?
Sy had de peerlen aen den hals,
Doch hier gheſeydt, ſy waren vals,
En Cypers poeyer in het hayr,
Al of het een Princerſſe waer,

En droegh een Cruys van diamant,
En had den waeyer in de handt,
En dan noch mouchen op haer vel:
VVat dunckt u eens, gingh dat niet wel?
En daer-en-tusschen hoe-se gaet,
Sy roept noch al: 'Tis mijnen staet,
Al-even-eens of desen pracht
Kost grooter maken haer gheslacht.
VVat meenje dan wie datje bent?
Men heeft u over langh ghekent,
Als ghy met een roey lijf ken ginckt:
Foey! dese hoovardij die stinckt.
Al gaetje nu wat hofs, en net,
Al zijtje soo wat op-gheset,
Al gaetje proncken als een kauw,
Al zijtje moeyer als een Pauw,
Ghy zijt, en blijft ons ouwe Griet:
Dat maer is schijn en is-men niet.

AENSPRAECK.

MEn seght ghemeenlijck, *Philothea*: *De ghebreken zijn inde menschen, waerense inde vercken men souse daer uyt snijden.* 'Tis waer, want het is sorghelijck met het vlieme jemant op't bloot lichaem wat te streelen. Dat merck' ick wel uyt 't ghene binnen Constantinopelen ghebeurde. Daer was eenen Iode, en had ghelt gheleent aen eenen Christen, met bespreeck, dat soo hy op den bestemden tijt de ontfanghen penninghen niet weder en kost op brenghen, dat hy sy selven dan verbondt om toe te laten, dat hem twee vncien vleesch uyt het lijf ghesneden souden worden. En seker daer en wierdt niet met ghe-

geckt; want ſoo den Chriſten in fout was van betalinghe, woude hem den Iode goedt-rondt aen't lijf. Deſen ſich oock weygherigh houdende, ende teenemael teghen-ſtellende, wordt beklaeght voor de Iuſtitie. In't kort, de ſententie is, dat den Iode macht had' van twee oncen vleeſch hem uyt het lijf te ſnijden ſonder meer of min, anderſins dat-men hem oock ſou gaen aen ſijn veiren. Den Iode, ſiende dat dit ghewicht, ſoo gheluckelijck niet en was te treffen, heeft den moet, ende den koop op-ghegeven: ſoo dat ick wel ſie dat een ander aen het vel te gaen qualijck van pas can ghedaen worden, ende ſoude iemandt lichtelijck teghen de ſchenen ſpringhen. Even-wel als ick ſie de verwaende hovardije van ſommighe trotſe puyſten, ick moet een ſneeken legghen, kome datter af wil. Ick ſegh dan datter dat *Hondeken* van *Laet-dunckken* vry al veel heeft ghebeter, die meynen dat ſy den hemel draghen, ende een peyſen niet eens dat-ſe met hun voeten gaen op de aerde. Och wy ſtaen ſoo wel in onſe eyghen gratie, ſoo dat wy terſtondt ghelooven dat wy't zijn. Waſſchen wy dry duymen in weerdigheydt, wy ſchieten dry ellen op in hoveerdigheydt; ſoo dat het verre van daer is dat wy andere ſouden kennen, wy en kennen dickwils niet ons eyghen-ſelven. 'T is onghelooffelijck hoe kittelachtigh dat wy zijn, en hoe haeſt dat wy door eyghen liefde van onſen grondt gheraecken; wy zijn opgheblaſen, en 't is eenen magheren windt die ons doet ſwillen, een weynigh lof en prijs vande ghene die ons in ons aenſicht prijſen, en die van vooren lecken, en van achter krabben: ſoo dat het voor een aerdighe greep aen-gheteeckent magh worden 't ghene *P. Garzia* ſeyt op de woorden: *Erat quidam Regulus, Daer was een Koninghsken.* Waſt eenen *Quidam*, hoe waſt een Koninghsken? en waſt een Koninghsken, hoe waſt eenen, *Quidam*? Met een woordt, die by hem waeren en hem ſtreelden, ſeyden dat hy een *Koninghsken* was: maer achter ruggh' daer hy't niet en hoorde waſt eenen *Quidam*; juyſt op de ſelfſte manier als eens *Mercurius* bejeghent wierde, en door een onverwacht beſcheet ſijnen hoogh-moet een weynigh liet ſincken. Deſen daelende vanden hemel liet ſich, voor-

ſtaen, dat hy de kroon ſpande, ende den ſchepter moeſt voeren over-midts ſijn groote wijsheydt. Tredende dan in eenen Beeldt-ſnijders winckel, ende daer ſiende het beeldt vanden Af-godt *Iupiter*, vraeght hoe veel dat het moet koſten? Hy andtwoordt: Hondert goudt-guldens. En deſen Oorloghsman *Mars* dan? hy ſeyt dat hy dien voor tachentigh ſal laeten, ende die Courteſane *Venus* voor minderen prijs, voor 40. ende deſen Zee-godt *Neptunus* naer advenant. Wel, ſchiet hy weder voor, en hoe veel dan is den prijs van deſen nobilen *Mercurius*? *Mercurius* deſen licht-voet, ſeght den Beeldt-ſnijder? daer en is noch gheenen prijs op-gheſtelt. Wel, ſeyt *Mercurius*, waerom is hy dan ghemaeckt? Hy andtwoordt: Om hem op den koop toe te gheven. *Mercurius* dit hoorende, is te vollen betaelt gheweeſt, ende heeft ſich ſtillekens vertrocken, laetende voortaen ſijn op-gheblaeſentheydt een weynigh afwaeyen. Sulcke Beeldt-ſnijders, *ô Philothea*, ontbreken ons, die ſouwen een man van ons maecken, maer wy houden te veel van die ons wat op-ſetten, ghelijck Parijſch-werck, en ons ongheſouten herſebecken door een verwaende inbeeldinghe gaen vertreyffelen. In Godts naeme, wat willen wy ons doch wijs maecken, en wat iſſer dat ons ſoo doet op-ſwillen? Is het miſſchien de eer? en wat is doch van onſe eer? en wie weter van onſe eer doch te ſpreken? hoe veel hondert duyſent menſchen zijnder in de wereldt die niet en weten datter eenen Keyſer is in Duytſch-landt? ende datter eenen Koningh is in Spaignien? Ende willen wy onſen roock by hunne vlammen, ende by hun vyer verghelijcken? Ick en gheloove niet datter thien zijn in de ſtadt die *Vencatapadino Ragiu* hebben hooren noemen, ende hy liet ſich voorſtaen datter niemandt en was, oock in d'uyterſte hoecken des wereldts, die niet met vollen monde van hem en wiſt te ſpreken. Hoort eens hoe den verwaenden Quant op-ſnijdt, als hy ſijn tijtels gaet regiſtreren. *Den Bruydegom vande goede fortuyn, den Koningh vande groote Provincien, den Koningh vande alder-grootſte Koninghen, den Godt vande Koninghen, den Heere van alle de ruyterye, Meeſter vande ghene die niet en konnen ſpreken, Keyſer vande dry Keyſers, Verwinner*

Iaricus in Theſauro Indico.

ner van al dat leeft, Bewaerder van al dat hy won, den schrick vande acht deelen ende hoecken des wereldts, Verdrucker vande Mahometaensche leghers, Heer ende Meester vanden Oosten, Zuyden, VVesten ende Noorden, Iaegher vande Olifanten. Wat seght ghy van dese tijtels, *ô Philothea?* hy meent dat hy soo bekent is als de Sonn' selver, ende niemandt van ons en heefter oyt af-ghesproken, oft af hooren spreken. Ende ghelijck desen niet vermaert en is in *Europa*, soo en is *Keyser Carel* met sijnen *Plus-oultre* oock niet bekent in *Asia* ende vremde landen. Ende gaet het soo met sulcke vermaerde Keysers, wat sal van ons zijn? met hoe enghe paelen sal een handt vol eer, die wy hebben, oft meynen te hebben, besneden wesen? *Hoe weynigh menschen zijnder die u kennen, ende hoe weynigh vande ghene die u kennen, die u sullen prijsen ende eeren?* Marc. Aurel. l. 3.

Dit niet teghen-staende, groot en kleyn wy worden om het seerste door den staet, en eer aengedreven; jae de Philosophen selfs die boecken ghesch reven hebben vande glorie te verachten, hebben nochtans tot meerder glorie hunne naemen ghedruckt voor op hunne boecken. 'T schijnt *Philothea*, dat van dien tijt af dat aen onse voor-ouders eens ghe seyt is: *Dominamini*, dat het de naekomelinghen in gheboren is, ende de grootheydt, ende heerschappije als tot een erfdeel is ghegheven; soo dat de sotten self, die eenen dobbelen slagh wegh hebben, in hunne opghesloten bewaerenisse sich sterck inbelden den eenen dat hy is sijn *Keyserlijcke Maiesteyt*, den anderen *Koningh* van *Spaegnien*, dien *Henry le Grand*, desen den *Grooten Turck*, ende sy gheven ghedurigh audientie, seynden Ambassaden, stellen in slachorden hunne velt-leghers, ende dit altemael soo't schijnt hebben sy behouden van *Adam* en *Eua*. Siet eens hoe vaets dat die bedorven kinders smaecken. Maer waer toe wil ick hier veel het hooft met dees sotten breken? wijse lieden, of jmmers die wijs willen zijn, hebben oock al ontrent desen meulen ghewoont; want ick vinder een goet deel die vrij oock al wat dapper bestoven zijn. Wie isser die sy selven niet bequaem en keurt tot de verhevenste ampten inde Republijck? hoe veel en zijnder niet die met die eergierghe

 Apo-

Apoſtelen raepen: *Poßumus?* ende en peyſen niet eens *dat-men welſtaeten kan gheven, maer gheen wijsheydt.* Ick ſegh dan 'tis in't gheſlacht, och jae, wy houwen ſoo veel van diën *Sit-op*, maer van diën *Sit-af* en konnen wy niet hooren ſpreken: doch als dit noch al door behoorlijcke manieren, ende met eenen wettelijcken keus geſchiet dat magh paſſeren, maer kromme ſpronghen ghebruycken, en verdraeydde weghen in gaen, dat ſal naderhandt ſelden lucken. Wy hebben eenen aerdighen quinckſlagh die op dierghelijcken, effen paſt. Daer was jewers oock eenen gouden Eſel naer het Hof gheroepen, en ghinck beneffens d'ander in alle Raeden, en Staeten. Een ſpitſvinnigh fronſel hooft wel vvetende dat hy ſoo ſtercke herſſenen had, offe van vvitmoes ghevveeſt waeren, vraeghde: Hoe iſſer deſen toe ghekomen? hoe gaet dat ſoo? *Per quam regulam?* Men antwoorde hem: *Per regulam: hic dat or.* Dat waeren ſijn brieven van recommandatien.

Seker alſſer dierghelijcke veel ſouden worden ghevonden, dan ſoumen *Broer Cornelis* gheen groot onghelijck konnen gheven, die onder andere recommandatien naer ſijn ſermoon plagh te ſegghen: *Eenen* Pater noſter, *ende eenen* Ave Maria *voor rijcke lieden, datſe wijſe kinders moghen hebben, want wy moetender af gheregeert worden.* Al anders voorwaer als eertijts dien Keyſer, den welcken op ſijn ſterven ligghende, recommandeerde tot de kroon, en verſcheyden Prinſdommen ſijne kinderen aen de ſtenden die rontſom het ledikant vvaeren; doch altijt met deſen Stock-reghel, ende met deſe ſluyt-reden: *Iſt dat ſy't verdienen, Iſt dat ſy't verdienen.* Ende dat om dieſwil, ſoo my dunckt, ghelijck oock eertijts den Keyſer *Alexander Severus* ſeyde, als hy een deel botte vrinden, en onghepolijſterde Miniſters verwierp: *Om dat hy een goede Republijck meer beminde als ſijn eyghen vrinden.*

Dit ſalt hem ſoo wel doen, *ô Philothea*, aengaende deſe verwaeyde ſtaet-ſuchtighe. Laet ons nu eens een vveynigh de ander handt in ſlaen, en eenen ſekeren wegh baenen, om tot een ghewiſſe eer, en lof te gheraecken. D'eer, *Philothea*, is ghelijck eene ſchaduvve; volght ghy die, ſy vlught; vlught ghy die,

die, ſy volght. Eenen duyſteren nacht doet de ſterren veel ſchoonder glinſteren, ende een doncker ſtof doet eenen coſtelijcken ſteen veel helder ſchijnen. Het cleyn ghevoelen, dat wy van ons hebben, is oorſaeck van het groot ghevoelen dat d'andere van ons crijghen. *Moyſes* ſagh den doorenboſch branden, ende ſeyde: *Ick ſal gaen en ſien dat groot viſioen, hoe dat den braem-boſch is vol vyer ende vlam, ende dat hy niet en verbrandt*; ende dat hy noch behoudt ſijne voorighe groenigheydt, ende aenghename jeughdigheydt. Ick ſegh' het is een groote viſioen dat ſelden gheſien wordt, dat iemandt gheraeckt in eer, ſtaet, verheventheyt, in grooten aenſien is, ende doorlughtigh, ende dat hy nochtans is even oodmoedigh als van te voren, even lief-ghetal, even me-weerdigh: ſulck-een en verdient niet alleen, dat men voor hem den hoedt af doe, maer oock ghelijck *Moyſes* dede, dat-men de ſchoenen voor hem ſou uyt-ſchieten: het welck een manier van groeten is onder de Chinoyſen. Hoe loffelijck en heeft al de wereldt niet gheſproken van *Benedictus* den XI. Paus van Roomen, die meer ghedaghtigh was hoe cleyn dat hy was gheweeſt, als wel hoe groot hy was gheworden; ſoo dat hy oock weygherde kenniſſe te doen aen ſijn eyghen moeder, 'ten ware dat-ſe quame in hare ſchamele cleederen; ende hy liet ſich voorſtaen dat het hem meer eere was, ghelijck het oock was, dat hy ſijne moeder eerde in een root lijfken, als dat hem eerden de Cardinalen in hunne purpure cleederen. Den Coningh *Agathocles* was een pot-backers ſoon, ende daerom en ghebruyckte hy over tafel gheen ſilveren ſervies, maer alleen aerde ſchotelen: hy koſt rijckelijcker eten, maer niet loffelijcker. Ende het Keurvorſtendom van *Ments* hoe is het gheraeckt aen het radt in ſijn wapen? *VVilligiſus* was van eenen Raey-maker gheboren, het radt vande Fortuyn had hem om hoogh ghevoert; maer om dieſwille dat hy vvel wiſt dat dit alleen dickwils buyten ſpoor loopt, hy heefter het ſijn willen by ſpannen. Die op het radt vande Fortuyn alleen ſit, die rijdt op eenen ſorghelijcken wagen. Iae ſelver dien vvijſen Koningh *Salomon* en heeft hy niet op de muren vandẽ tempel doen graveren

veren, en ſnijden verſcheyde ſlinghers, om ſich de memorie vanden ſlechten ſtaet ſijns Heer vaders te ververſchen? Ende ſoo verre is van daer, dat deſe hier door by de menſchen iet van hunnen lof hebben verloren, dat ſyer grooter eer door hebben vercreghen. *Oodtmoedigheydt inde eer, is de eer vande eer, ende de weerdigheydt vande weerdigheydt.* Doch wy bevinden datter dierghelijcke dunne gheſaeyt zijn. Men ſiet ghemeynlijck dat *de eeren bederven de Heeren*, *en als Niet komt tot iet, dan en kent iet ſy-ſelven niet.* Soo langh als het peerdt van *Alexander deGroot* in de ſtal ſtont met eenen ſlechten halfter aen, eñ eenen geelen lap op hadde, dan liet het ſich berijden vande Palfrenieren; maer als het gongh op eenen koſtelijcken toom, met ghevlochte manen, ende droegh eenen ghebourduerden ſadel met twee goude ſteghel-reepen, dan en kende't niemandt als *Alexander*. VVy hebben oock ſoo een dierghelijcke kinderlijcke ende ſotte verwaentheydt in een Pagieken vanden *Prins van Parma*, by ſijnen tijdt Gouverneur van deſe Neder-landen. Het was een boeren kindt van af-komſte; maer ſoo ras als hy ſy-ſelvē bevondt inde ſchoon Livrije, eñ dat het ſilveren paſſement in ſijn ooghen blonck, ſoo wierde hy ſoo blindt dat hy ſijn eyghen vader niet meer en wou kennen, ter tijdt toe dat dit ter ooren quam van ſijne *Hoogheyt*, die hem dede uyt-ſchieten, ende luſtigh af-ſmeiren, eñ nader-handt ſijne lijne broeck, en't boeren wambays wederom gheven, ende leerde hem ſoo weer ſijnen vader kennen. Och hoe veel zijnder! Godt betert, die ſich hun ſlechte vrienden ſchaemen, en hun ouders wel derven loochenen; op de ſelfſte manier als den muylеſel dede. Den Vos vraeghde hem, wat hy voor eenen was? Hy andtwoorde dat hy was een ſchepſel Godts. Dat weet ick wel ſonder vraeghen, ſchoot den Vos daer weder op; want wy zijn al te-mael Godts creaturen; maer van wat gheſlacht, en partijen zijt ghy? Hy ſchaemde ſich te ſegghen dat ſijnen vader eenen Eſel was, maer indachtigh dat ſijn moeder in het Hof gheveulent en gheworpen was, ſey hy: Ick ben Couſijn van het ſadel-peerdt van ſijne Majeſteyt. Soo bedeckt een ieghelijck de verworpentheydt van ſijn gheſlacht en van ſijn af-kom-

af-komste. En wat gheschieter dan? een ieghelijck wordt dan meer den mondt gheopent, men gaet onder-soecken van waer hy komt, van wie dat hy is gheboren, wat dat sijne ouders deden, min of meer ghelijck-men doet met de vlieghers, oft de papieren voghels: Het vlieght boven inde locht, het schijnt wat wonders te wesen, het swiert daer met sijnen langhen steert; maer als-men den draet, oft het koordeken eens opwindt, dan siet-men dat het maer papier en is, oft lijnwaet dat daer boven den meester soo scheen te maken. Van ghelijcken domineerter hedensdaeghs menigh mensch, eñ ginghmen de linie van sijne af-komste onder-soecken, wou-men den draet van sijn gheslachte eens in halen, 't sou op papier, oft lijnwaet uyt-komen, dat is, op ouders die in den winckel ghesetten hebben. Het waere te wenschen dat dierghelijcke, die soo op-komen, hunne voorighe nederigheydt somtijdts indachtigh vvaeren, ende deden ghelijck de Hovenieren, als sy Roosmarijnen op den Autaer setten: Sy vinden teenemael gheraden, jae noodtsakelijck, dat de vvortel blijve in d'aerde daer sy in zijn op-gheschoten, om soo aenghenaemer groenigheydt te behouden. Oodtmoedigheydt is eenen vetten grondt daer d'eer oock vvel in sal vvassen ende groeyen. Dit is het ghene, *oodtmoedighe Philothea*, dat my op het Sinnebeeldt te voren is ghekomen, om ons in te drucken een lief-ghetale me-vveerdigheyt tot onse oude vrienden, ende goede kennisse, als vvy verheven zijn. Het en is niet al goudt datter blinckt, vvant

Noyt Heer, noch Eer
VVas sonder seer.

Dese vvil ick hier in tvvee of dry parceeltjens van dichten noch eens aen raecken, ende sommighe van hunne eyghendommen als in het voor-by-gaen aen-vvijsen. Ick segh' dan:

IS de werelt niet wel kindts,
Dat-se voor een hant vol windts,
En voor eer van korten tijdt

Me-

Menigh peerdt den hals af-rijdt?
Dat-se voor wat ebb' en vloet
Gaet versetten errif-goet?
VVereldts eer, en wereldts pracht
Zijn maer ijs van eenen nacht;
Die ghe veynsen vasten schijn,
Daer gheen balcken onder zijn.
Als-men aen de beeckskens drinckt,
Daer-men tot den enckel sinckt,
Al en vat-men gheenen tack,
Daer en valt gheen onghemack;
Maer wanneer een maghtigh Vorst
VVil gaen blussen sijnen dorst
Ievers op een steyle rêe
Aen den oever vande zee,
Slibbert hem maer eenen voet,
Hy gaet storten inden vloet;
Daer en is gheen bidden aen,
Dese moet te gronde gaen,
Hoe-men spertelt, hoemen slaet,
In den val dan is't te laet.

Wasser iemant meer in credit als *Aman*? men hanght hem op, en men knoopt hem aen een galghe 40. cubitus hoogh, om van verder ghesien te worden, en had het selfste hout ghestelt om daer eenen aen te binden die hy onder sijn slaeven niet en sou hebben willen rekenen. Eenen *Absalon*, naer dat hy het Hof in alarm ghestelt hadde, ende het Rijck in scheuringhe, wordt inde netten van sijn eyghen hayr ghevanghen, en met dry lancien door-reden. *Pompeius* die goude berghen in sijnen triomph

triomph had doen voeren, kreegh qualijck vijf voeten slechte aerde tot sijne begraeffenisse. *Cæsar* wordt in den Raedt met dry-en-twintigh wonden ontfanghen. Eenen Favoriet van den Koningh *Ptolomæus* was soo hoogh ghereſen, dat hy maer in twee punten misnoeghen ghevoelde. Het eerste, dat hy niet grooter en kost worden, soo was hy verheven. Ten tweeden, dat des Konincks Financien niet groot ghenoegh en schenen, om hem eens naer sijnen vollen wensch rijck te maecken. En siet weynigh daghen daer naer soo hem den Koningh vondt sprekende met een sijnder Concubine, doet-men hem, en haer op staende voet fenijn drincken en bersten. Eenen anderen Edelman wel ghesien by *Constantius* den *Keyser*, naer groote diensten aen sijne Majesteyt bewesen, gheeft hem een pen om iet te onder-teeckenen; en soo de pen niet wel ghesneden en was, valt hy in colere, en ghebiedt hem op staende voet te dooden. Wat een treur spelen zijn dit al-te-mael, *Lieve Philothea*? wat een sorghelijcke op-komste? wat al exempels, en spieghels voor de ghene die staen naer de hooghste plaetsen? Men seght, dat *Cambyses* Koningh van *Persien* eenen van sijne Presidenten dede den Rechter-stoel, daer hy eerst kortelingh toe was verkoren, met het vel van sijnen vader *Sisamnes* bekleedẽ, die overtuyght was veel onrechtveerdighe vonnissen uyt-ghesproken te hebben. Wat kost desen Soon in sulcke gheleghentheydt anders peysen? als dat het vel, daer hy op sat hem diende voor duysent waerschouwinghen, ende verklaeringhen dat-men dierghelijcke wel een kussen mocht geven, om datse op een herde plaetse ghesetent zijn. Bemerekt oock eens in Enghelandt eenen *Buckingam*, in Duytsch-landt eenen *VValsteyn*, in Vranckrijck de *L'Ancre* en *Biron*. VVie wasser sachter verheven? wie isser harder ghevallen? Gheenen bergh sonder dal, en soo het hen gonck soo staet het met alle eersuchtighe, de welcke sitten op d'officien, ende op den ondergangh, ende lijcken van hunne voorsaeten, noch en hebben oock gheen gheluckigher eynde te verwachten. En dit is de kleyachtighe, ende slibberachtighe nature vande Eer, daer sich niemandt teghen den val en kan versekeren.

Guevar. Courtis. 264.

Herod. l. 5.

Voorts soo gaeter maghtigh goedt
Tot een trots en hoogh ghemoedt;
Niemandt weet in sulcken staet
VVatter niet al op en gaet.
Daer zijn Ioffers dry oft vier,
Ieder met een Camenier:
Daer zijn peerden voor de pracht,
Daer zijn voghels voor de jacht,
Daer zijn winden in het kot,
Daer zijn Iaghers op het slot,
Daer zijn knechts en Palfreniers,
En het huys vol Officiers.
Die sijn hof vol koolen plant,
Krijght veel rispen in sijn landt.
Oftje Graef *zijt, oft* Marquies,
Schoon ghy draeght het gulde Vlies,
Over-leght wel uwen staet,
Eer dat ghy te gronde gaet.
Icarus *nam't eens te hoogh,*
Als hy boven masten vloogh:
Maer sijn veiren dropen af,
Soo dat hem de vleugh begaf.
Siet wanneer-der iemandt gaet
Hoogher als sijn eyghen staet,
Die wort oock op korten tydt
Al sijn beste pluymen quijt.
Als men aen een grooten mast
Grooter zeyl wilt maken vast;

En

En dat op een cleyne schuyt,
Dat gaet recht toe naer Reyn-uyt.

Ick bid'u, *Lieve Philothea*, vergeeft my de vrijigheydt ende ghemeynsaemheydt, ick moet uyt u naey-kussen een ghelijckenisse haelen, om dit boven verhaeldt, mede te binden. Ghy hebt daer een klouken van gouden draet, of van sijde; ick beken' dat blinckt schoon in d'ooghen, ende het is sacht inde handen, maer als het klouken af-gheloopen is, wat isser binnen als een beschreven papierken van *Items*, *schulden*, en swarigheyt? Dat is verloren gheseyt, koken moet kosten, en vette keuckens maecken magher erven, Soo dan den grooten Staet dat is eenen kancker in het goedt:

Noch heeft dit des Wereltds eer:
Selden is sy sonder seer,
Selden is sy sonder druck,
Oock in't midden van't gheluck.
Is't dat uwen staet bedijdt,
Ghy wordt over al benijdt:
Hoe dat iemandt hoogher raeckt,
Hoe hy meer scheel ooghen maeckt.

Ick wenschte uyt alle mijn hert dat dit selden gheschiedde, en dat ick lanck sou moeten soecken om iemandt t'achterhalen die het selfste sou zijn overkomen. Maer wie isser die groot gheworden is, die niet een schaduwe heeft gheworpen? Een gheschiedenisse sal ons hier borghe blijven voor veel andere. In het Hof van Denemarcken was een uyt-heymsch Edelman, verciert met natuerlijcke gaven, die de gratie van haere Majesteyten door een soete kraght ende aenghenaeme bevallijckheyt had ghewonnen. Desen was de rest vande Hovelinghen teenemael inden wegh; want gelijck-men seyt: *Het is den eenen hondt leet, dat den anderen inde keucken geet.* Ergo wat doense? sy gaen een-stemmelijck uyt stroyen, dat hy van gheen edelijck bloet en was, en diesvolghens dat hy sy selven met

bedrogh voor ſulcks hadde aenghegheven, beveſtighende hun uytgheven met een ſeker herkenteniſſe vande Leeuwen, de welcke het edel bloet altijt wiſten t'onderſcheyden: daerom wouw hy blijck doen van ſijn gheſlachte, dat hy behoorde ſy-ſelven bloot en onghewaepent by den Leeuw te voeghen, die alſdan het vonnis over ſijnen Adel ſoude ſtrijckē. En voorwaer deſe quanten dronghen ſoo ſterck aen, als eertijts gheſchiedde teghen *Daniel* ſelver: den Koninck ghebiedet dan, en hy moet gaen in het kot vanden Leeuw, om hem een ſtuck vleeſch voor te werpen. Hy gaeter in, ſiet den Leeuw aen, dient hem het vleeſch, ende keert onbeſchaedight weder te rugh tot ſpijt van ſijn vyanden, ende tot verwonderinghe vande gantſche werelt. Maer deſen Edelman en viel doen oock niet ſlincks: hy begheerde van *Syne Koninckl ycke Maieſteyt*, dat ghelijcker-wijs hy ſijnen Edeldom betoont hadde, met het vleeſch daer in te draghen, dat d'ander oock alſoo den hunnen ſouwen beveſtighen met het vleeſch daer uyt te halen; maer die achter-bleven dat waeren ſy; niemandt en kickte noch en mickte meer, als ſy ſaeghen dat ſy door de redelijcke billigheyt vervielen inde ſelfſte ſtraffe dieſe hem beſteken hadden. Tot ons propoſt, de eere die hy ontfanghen hadde, heeft eenen haet, ende afgunſt verweckt ghehadt inde ghemoederen van deſe Hovelinghen, ende heeft daer in ghelijck gheweeſt aen alle d'andere, dat hy met ſcheel ooghen is menighmael begroet ghe worden.

Maer het ſlimſte noch van al,
D'eer die vlieght ghelyck den bal.
Kryght ghy eenen ſlincksen ſlagh,
Daer het heele ſpel aen lagh,
Ghy vat alle dinghen quaedt,
En daer leet den heelen ſtaet.
Soo dan, met een woordt gheſeydt,
VVacht u als de wereldt vleydt;
VVacht u als ſy ſtreelt, en throont,

En het soetste wesen thoont:
Hoe-se iemandt hoogher heft,
Hoe-se iemandt herder treft.
Leser slaet hier op een oogh:
Al wie klimmen wilt om hoogh,
Die legh' af en eer en goedt,
En stae daer op met den voet.

Overloopt eens met u ghepeysen de Princen hoven, ghy sult bevinden hoe menigen Favoriet de ballen heeft moeten betalẽ. Den blixem eñ den Nijdt die gaen de cleyne huyskens voor-by, eñ slaen alleen de hooghe torens. Daerom is't wel gheseydt:

Ick hadd' mijn zeyl te hoogh ghestelt,
En cleynen wint heeft my ghevelt;
Nu zeyl' ick met een cleynen spriet,
En grooten wint en deirt my niet.

Om hier gheen ydel plaets te laeten, *Philothea*, ende datmen ghemeenlijck seght, ghelijck het oock is, dat de eer die inde groetenisse bewesen wordt, niet en is inden ghenen die begroet wordt, maer inden ghenendie de groetenisse doet; soo vraegh'ick u eens of ghy wel sout raden wat dat is't ghene ick u hier in dit naer-volghende voorhouw?

'Tis inde vrouw, 't en is inde man niet,
'Tis in Peeter, 't en is in Ian niet,
'Tis in Claar, 't en is in Ann' niet
'Tis inden Voor-naem, 't en is inde Van niet,
'Tis in't bier, 't en is inde kan niet,
'Tis in't koren, 't en is inde wan niet,
'Tis inde struyf, 't en is inde pan niet.

Dit is een raetseltjen als een toe-maetjen, dat smyt ick inde gribbel grabbel, soo ghy dat kondt raeden, *Philothea*, soo sal ick bevesticht wordẽ dat u verstandt alle dagh noch is toenemende.

Ydel-

Ydelheydt des VVereldts.

Het gheluyt
VVÿſet uyt.

SOo ghy wilt weten metter daet
Hoe dat het inde wereldt gaet,
En wat daer al te vinden is,
Soo let op dees beduydenis.
Cupido *klopt hier aen den bol,*
Den bol die klinckt al waer hy hol,
En schijnt te segghen door't gh'luyt;
VVat klopt ghy hier? 't is hier al uyt:
Daer ghy naer vraeght, en woonter niet;
Daer ghy naer jaeght, en loopter niet;
Daer ghy naer schiet, en vlieghter niet;
Dat ghy hier soeckt, en ißer niet:
Ghy siet doch wel het is bedrogh,
En klopt ghy op de wereldt noch?
De wereldt is een ydel tuyt,
Dat hoort ghy stracks aen het gheluyt:
VVant datter 'tminsten binnen waer,
Ghy wierd't aen den klanck ghewaer,
Den Cuyper weet naer eenen klop,
Dat vat dat heeft noch soo veel op;
Iae recht soo veel, noch meer, noch min;
Dat 't meeste bomt, heeft 't minste in.
Nu Boefken staet een weynigh stil,
En hoort eens wat ick segghen wil:
Ghelijck het met de tonnen gaet,
Als ghy die met den vingher slaet,
En speuren kont wat haer ontbreckt,
En datter niet veel in en steckt;

Soo

Soo kont ghy oock door vast besluyt
De wereldt kennen aen't gheluyt:
De wereldt die soo klinckt, en vleydt,
En heeft niet in als ydelheydt;
Iae ydelheydt, en anders niet;
Oft isser wat, het is verdriet:
Van buyten is't wel schoonen schijn,
Maer binnen niet als druck en pijn;
Van buyten is het honigh-raet,
Van binnen niet als gal en quaet:
Van buyten blijschap en ghenucht,
Van binnen isser sucht op sucht:
Van buyten heeft-se bloemen aen,
Van binnen vindt-men doorens staen.
Ick seggh', van buyten soet gheral,
Van binnen quaet, oft niet-met-al.
Ghy Philothea *liefste kindt,*
Ick bidd' u dat ghy noyt en mindt
Dees wereldt, die soo claer bedrieght,
En die soo platte leughens lieght,
En stoft alleen op wat gheluyt;
Daerom, ick bidd' u, blijfter uyt.

AENSPRAECK.

ALs dien grooten Godt, *wel gheboren Philothea*, ons ghesonden heeft tot het kleyn Mierken, doen heeft hy ons bethoont, dat de wijse menschen van onredelijcke schepselen, en vande ghedierten een lesse konnen haelen. Dies wil ick oock in dese teghenwoordighe *Aenspraeck* een onderwijsinghe van dierghelijck creatuerken gaen leenen. Sy segghen datter eenen

eenen visscher was die een vischken met de anghel-roede opghehaelt hadde, ende dat het selve seer beweeghelijck badt om wederom in het water ghesmeten te worden, ghevende voor reden, dat het noch te kleyn was, en maer voor kattevisch moest gherekent worden; maer dat het beloofde, (waerdt in vryheydt ghestelt) dat het sijnen verlosser dat weldaet thien-mael sou doen in-komen: want maeckte hem sterck op sekeren tijdt, en stondt groote visschen op die selfste plaetse aen te voeren: dede hy't niet dat hy vrijelijck sijn stertjen sou af-kappen; om nader-handt ghevanghen, ende aen het af-ghekapt steertjen bekent, dobbel boet te betalen. Soo gheseydt, soo ghedaen: den man laet sich bekouten, het steertjen wordt af-ghekapt, en hy laet het vischken wederom swemmen. Den bestemden tijdt was ghekomen, hy maeckt sijn tuygh ghereedt, het vischken komt aen met eenen heelen hoop groote gasten van Snoeken, Kerpers, Braesseme͂, &c. en nemen haren scheut recht toe recht aen naer de͂ Visscher. Daer wesende, soo sey het vischken tot den heelen swerm, ick hebber gheweest, 'k en komer niet, siet ghy-liede͂ diën man daer wel staen? die niet en wil qualijck varen, die make sich van kant, desen is't die my mijn steertjen heeft af-gekapt; en op eenen oogenblick is al dat ghesnor verschoven, noch en zijn immermeer daer ontrent komen swemmen. Die hem aen eenen anderen spieghelt, die spieghelt hem sacht. Tot onsen propost, nu *Philothea*, den Romeynschen *Orateur* seght: *Ghelijck de visschen met den haeck ghevanghen worden, soo worden de menschen ghevanghen door wellusten.* Allebey meynen een naeckt pierken, een wormken, een lustjen en visevaserijien wonder dinghen te wesen, ende bevinden sich naderhandt bedroghen. Dan dat is te beclaghen dat wy van soo veel dinghen ghewaerschout, even-wel voor ons niet en sien, en niet en wachten; al of de visschen neerstigher waeren omacht te nemen op haere perijckelen, als de redelijcke menschen. Hoe veel zijnder onder de dienaers vande wereldt steert af gheweest, en hebben ons met luyder kelen, met onghelluckighe uyt-ganghen, met schriften en boecken onder-wesen, vermaendt, ghewaerschouwt datter bedrogh is in gheleghen.

Hevet ons *Salomon* niet soo wijt en breedt, soo duydelijck bekent, dat-men't sou konnen tasten? *Ick hebb' gheseydt in mijn*
Eccles. c. 12. *herte* (ende hy hevet oock te keur ghedaen;) *Ick sal gaen ende overvloedelijck hanteren de wellusten, ende nemen mijn plaisier. Ick heb mijn wercken groot ghemaeckt. Ick heb voor my huysen ghetimmert, ende wijngaerden gheplant. Ick heb hoeven, ende boom-gaerden ghemaeckt, ende die beplant met boomen van alderley nature, ende water-groeven heb ick voor my ghemaeckt, dat ick ververschen sou de boschagie der wassender boomen. Ick heb beseten knechten, ende dienst-vrouwen, ende ick heb een groot huys-ghesin ghehadt, runderen oock ende groote kudden van schapen, boven al die voor my hebben gheweest in Ierusalem. Ick heb voor my met hoopen vergadert silver ende goudt, ende rijckdommen, van Koninghen, ende van Landtschappen. Ick heb voor my ghemaeckt sanghers, ende sangherssen, ende wellustigheden vande kinderen der menschen, nappen ende schenck-potten in den dienst, om wijnen te schencken, ende ick heb in rijckommen te boven ghegaen al die voor my gheweest hebben in Ierusalem, en al dat mijn ooghen begeerden, dat heb ick hen niet gheweyghert, noch ick en heb mijn herte niet verboden te ghebruycken alle wellustigheydt.* Seght my nu eens, *Salomon*, wat vaste vreught, wat bestandighe blijdschap, wat volle versaedtheydt ghy daer in hebt ghevonden? Weet ghy wel wat hy andtwoordt. *ô Philothea! Ydelheydt der Ydelheden, ende al-te-mael Yaelheydt.* Kander grooter, stercker, waerschijnelijcker ghetuyghenisse ghegheven worden, als dese? Gaen de saecken dan soo, wat is't van noode gheweest dat eenen die naer hooghesaecken trachtede, schilderde een kindt, in d'een handt met een croō, in d'ander een papier vol cijfer-okens, met een divise: *Aut Cæsar, aut nihil.* dat is: *Of Koningh, of niet met allen.* Te vergheefs segh' ick; want als-men't wel besiet, Koningh te wesen, en Prins te zijn, dat is een lutjen meer als niet met allen.

Nu siet ghy wel waerom datter veel vande wereldt soo slecht hebben ghesproken, als sy hem by den roock, by den windt, by een bobbel, by eenen droom, by eenen niet verghelijcken. *VVy moghen dat vry weten, want het is soo; de wereldtsche saecken hebben van buyten wel den uyt-wendighen schijn, maer*
Senec a de tran-

van

maer van binnen isser niet als ydelheydt in te vinden. Daerom dunckt *quillit.*
my dat-se wat ghemeens hebben met sommighe aptekerijen *animi.*
daer veel doosen zijn met verguldе tijtels, daer bittere dro- *c.10.*
ghen, ende anders niet en is te vinden. Over-loopt eens alle
conditien der menschen. Van soo veel duysent Coop-lieden,
Soldaten, Studenten, Hovelinghen en komter qualijck eenen
tot sijne volkomen hope, ende voornemen. *Gaet ende onder-* *Sribanus in*
vraeght eens den houwelijcken staet, den welcken soo veel duysenden *Medit.*
menschen in-treden met versekeringhe, soo het schijnt, van een voor-
spoedigh vreedsamigh leven, ende ghy sult nochtans van hondert, die
hen daer toe begheven, qualijck eenen vinden, die sijn hope vervult
wordt. Inde plaetse van ghenuchte gheeft de *VVereldt* misnoe-
ghen, in de plaetse van eer gheeft-se versmaetheydt, ende inde
plaetse van gherustigheydt des herten gheeft-se quellinghen
ende pijnen. Als den Keyser *Matthias* met de Keyserinne, en-
de het Hof tot *Reghensborgh* was, soo wasser eenen Bouffon,
ende hadd' een Loterije op-ghestelt; maer in den pot daer
de briefkens moesten ligghen, daer hadd' hy eenen Eghel, oft
yseren-vercken met sijn pinnen in verborghen, soo dat-se hen
al-te-mael quetsten, die quamen om een briefken te trecken.
Ende op dat-se niet alleen souden begeckt worden, soo en
ontdeckten sy het bedrogh niet. *Mijn beminde Philothea*, dat
ick sey dat dese Loterije de *VVereldt* waer, dunckt u dat ick
qualijck sou segghen? Hoe veel en komter niet om eer, om
goedt, om wellust te haelen, en sy draeghen anders niet
t'huys als onlustigheydt, steeckten, knaghinghe der conscien-
tie. Wat versaedtheydt, wat troost hadd' *Aman* in sijn gemoedt
als hy over tafel met volle monde verhaelde sijne overvloedige
schatten, sijne schoone kinderen, sijne vrienden, sijn ver-
heven eer, sijne groot-dadigheydt, ende het groot aensien
by den Coningh *Assuerus*? Het klonck wel, maer even-
wel vondt hy niet als ydelheydt; want hy bekent selver:
En schoon of ick dit al-te-mael heb, soo langh als ick Mardo-
cheum *sie sitten, soo dunckt my dat ick niet met allen en hebbe.*
VVat een wonder sake sou het niet zijn, dat een druppel wa-
ers een groot vyer sou uyt-blussen, oft wel, dat een cleyn

koltjen vyers een heel zee terstondt sou doen verdrooghen? Dese dinghen en konnen niet gheschieden, maer dat eenen *Mardocheus* sijnen hoet niet af en doet, ende *Aman* onghegroet laet voor-by-gaen, dat vermagh soo veel by den op-gheblasen Favoriet, dat hy allen sijn gheluck niet en acht, ende sich houdt voor den ellendighsten vande wereldt. Soumen van dierghelijcke ongheruste ende woelende hersen-becken niet moghen vermoeden, 't ghene *Keyser Karel* aen eenen heeft bevonden? Desen gaende over 't kerck-hof, soo daer een dootshooft lagh, heeft daer met een stocksken aen ghestooten, ende terstondt zijn daer een deel muysen uyt-gheloopen. Men verhaelt datden Keyser als doen ghelacchen sou hebben, en gheseyt: *Desen man moet immers wel muysen-nesten in sijn hooft ghehadt hebben, als hy leefde; hy heefter noch als hy ghestorven is.* Hoe weynigh verschilt
Isa. 30. dit van dien ongherusten gheest van *Aman*, die ghedurigh gaet maelen het onghelijck, soo hem dunckt, van dien slechten *Mardocheus* gheleden, *Daerom heb ick gheroepen; Stelt u te vreden, ten is maer hooverdigheydt.* Voor-waer een teecken dat alle dese saken buyten maer eenen schijn en hebben, ende van binnen ten minsten met ydelheydt, is't niet met droefheydt, vervult worden. Dit wouden ons te kennen gheven de Gheleerde, als sy versiert hebben, dat *Iupiter* het menschelijck gheslacht vereert hadde met een schoone edel Ioffrouw, rijckelijck ghecleedt, die ghenoemt was *Ioffrouw het Gheluck.* Hy meende door dese ghifte, ende goedt-jonstigheydt de herten der menschen te winnen, maer ieder-een isser soo op versot gheworden, dat-se *Iupiter* met sijnen hemel daer hebben ghelaten, ende gheen offeranden meer en hebben ghebroght aen *Iupiters* autaren. Dese sake is de Goden soo qualijck bevallen, dat het meestendeel derselver ghesloten heeft, dat *Iupiter* het menschelijck gheslacht om de groote ondanckbaerheyt moest vernielen. *Vulcanus* was bereet dagh en nacht blixem te smeden om de *VVereldt* in kolen te setten; *Neptunus* gaf ten besten alle sijn golven, ende baren vanden grooten Oceaen; *Pluto* wou d'aerde doen scheuren om de menschen te doen versincken: andere waren van ghevoelen dat-men *Ioffrouw het Gheluck*
de

de menſchen alleen ſou ontnemen, dat-men moeſt wat door de vingheren ſien om de groote kranckheydt, ende dat-men voor d'eerſte reys der menſchen ghebreken ſoo herdt niet en moeſt uyt-wetten. Deſen raedt goedt ghevonden zijnde, is tot dien eynde *Mercurius* af-gheveerdight: maer neder-ghedaelt zijnde, bevondt hy, dat alle de menſchen rondſom haer danſten; ende ſoo hy die midden uyt den dans wou halen, ſoo vatten haer den eenen by de handen, den anderen by de mouwen, den derden by de cleederen; ſoo dat *Mercurius* door begheerte van *Iupiter* eenen looſen vondt heeft moeten ghebruycken, ende heeft op eenen ooghenblick ſonder dat het de danſſers ghewaer zijn gheworden, het *Gheluck* ghetrocken uyt deſe Iuffrouwen cleederen, en in haer plaetſe gheſtelt het *Ongheluck*. Ondertuſſchen ſy danſten, eñ bleven danſſen; en daer ſpringhter noch veel op den dagh van heden, de welcke meynen dat ſy het meeſte gheluck vande wereldt voor handen hebben, ende zijn door den uyt-wendighen valſchen ſchijn teenemael bedroghen. Niemant en weet als die het proeft, onder de damaſten tabbaerts, onder de ſattijne vlieghers, onder de gheborduerde karoſſen, onder de coſtelijcke pavillioenen, ende ledikanten hoe veel niet alleen ydelheden, maer oock ſwarigheden daer ghevonden worden. Hoe dickwils herſuchtede *Vrbanus* den *VII.* alſmen hem onder andere Pauſelijcke cleederen, aenſchoot het Rockelijn? hy ſey ghemeynlijck: Wie ſou ghelooven dat onder ſoo fijnen doeck ſulcke grove, ende ſwaere laſten van onghenuchten ſouden ſteken! en niemandt vande menſchen en is hier in tol-vry, gheenen ſtaet en is hier af ontſlaghen.

Soo veel Heeren, ſoo veel ſeeren,
Soo veel honigh, ſoo veel gal;
Soo veel deughden, ſoo veel vreughden;
Soo is't hier en over al.

Ick bid u, *ô Philothea*, hoort eens den heylighen *Chrysostomum* spreken van d'Ydelheydt des Wereldts, ende laet de woorden wat diep in u hert sincken. Wat is de *VVereldt* doch, daer wy ons af laten verleyden? *'Tis eenen droom, die in het aen-komen vanden dagh verdwijnt; 't zijn bloemen die met de Lenten verslensen; het zijn schaduwen daer niet aen en is te vatten; 't is roock die verstroeyt wordt; 'tis een bobbel die te niet gaet; 'tis een spinneweb die broos is. Over sulcks laet ons dickwijls verhalen ende segghen:* Ydelheydt der ydelheden, ende al-te-mael ydelheydt. *Laet ons dit schrijven op de mueren, op de cleederen, op de merckt, op de ghevels, op de vensters, op de weghen; maer principalijck in ons ghemoedt: op dat wy dickmaels over-peysen dat het al-te-mael bedrieghelijck is, ende ghelijck aen de maskeraden. Dit behoorden wy malckanderen gheduerigh voor te houden, ende moesten over tafel, ten tijde van bancquetten, als wy in ghe-selschap zijn, anders niet segghen als:* Ydelheydt der ydelheden, ende al-te-mael ydelheydt. My dunckt *Philothea* dat ghy tusschen bey niet noode een geschiedenisse en placht te lesen: ick sal dan met uwen goeden oorlof eenen dronckaert hier voortbrenghen, die oock die nuchteren zijn, sal een lesse konnen gheven, *Philippus Bonus* ghinck over straeten, en vondt daer eenen in sijn dronckenschap, en in het slijck versmoort ligghen; hy doet hem op-nemen, en in het Hof draeghen, en in een treffelijck salet slaepen: 's anderdaeghs wordt hy ghekleet ghegroet, ghetracteert &c. of hy selver den Prins gheweest hadde, jae het beviel hem soo wel, en hem docht dat het hem soo wel paste, dat hy sich al half liet voor-staen, dat hy wel eenen grooten Monsieur moest wesen. Dit duerde desen dagh, 's anderdaeghs beschencken sy hem wel, en toeven hem soo, dat hy't dapper inden hul had, en teenemael buyten sijn verstandt scheen te wesen: doen is hy weder ghesteken in sijn ghelapte klederen, ende naer het slijck ghedraghen, daer-se hem uyt-ghenomen hadden. Hy ontwaeckende wist niet of hy ghedroomt hadde, of wel dat hy eenen Prince was gheworden. Somma 't zy dat het eenen droom was, of niet, hy bevondt dat hyer weynigh af behiel, daer in ongheliјck aen die't metter daet zijn, en blijven, dat sy wat langher droomen, en

Hom. in Eutrop.

Majolus l 2. col. 7

dat naer al even-veel hebben. *Dat dan vrygaet den maghtighen, en dat hy op-swille door sijn fortuyn en staet, dat hy sy-selven verheffe boven d'andere, den tijdt saleens komen, dat hy sal wacker worden, en dan sal hy bevinden hoe ydel dat het was, dat hy in sijnen droom had beseten.* Soo sprack den H. *Gregorius.* Magh ick dan niet wel segghen?

VVEreldt *ghy zijt schoon van buyten,*
Maer dat ick u kost ontsluyten.,
En dat ghy eens open ghinckt,
Niemandt sou u meer beminnen;
Maer nu steelt ghy noch ons sinnen,
Om dat ghy van buyten blinckt.
Let eens op des VVereldts *saken,*
Hoe-se maer den boha maken,
Daer-men noyt af wort versaeyt:
Veel ghelooven, weynigh gheven,
Doet den sot in vreughden leven:
Gecken die zijn haest ghepaeyt.
Hoort de wereldt, *hoort se rallen,*
Siet haer dienaers hoe se mallen,
Over al is't vreught en spel.
Daeghs soo houwen sy bancquetten,
'S nachts soo danssen sy baletten,
Rondsom klinckt de luyt en vel'.
Vande sweepen en kletsooren
VVordt-men doof in bey sijn ooren,
D'Ydelheydt die maeckt gheluyt.
Veel die rijden, en die rotsen,
En sy proncken in karotsen,
Tot sy rijden achter uyt.

Siet

Siet eens loopen soo veel Graven,
En de knechts die achter draven,
En staffieren om de koets,
Ander' gaen heel jaren toeren
Op het sweet van d'arme Boeren.
VVant daer was te luttel goets.
Al de weelde vande landen
Komen van de stroye-banden;
Dat is nu een Heeren Mijn.
VVilje rijden, spelen, danssen,
Soo als doen de groote Hansen,
Ghy moet erghens Heer af zijn.
Doch men vindt oock kael ghesellen,
Die nochtans de pijpen stellen,
Die verslempen al hun goet;
En s'en weten van gheen scheyen
Voor s'en hooren' thaentje kreyen,
En den tap steeckt op den hoet.
Iae gaet buyten op de Dorpen,
Gheen soo slecht, oft soo verworpen,
'Tisser Kermis, oft een Bruyt.
Claes *die moeselt,* Aerdt *wilt springhen,*
Hannen *danst, en* Lijs *moet singhen,*
VVant den besem steckter uyt.
Maer is't dat de satte Boeren
Hooren eens de trommel roeren,
Daer is't eynde vanden dans;
Saeght ghy dan eens Lijs *en* Hannen

Packen

Packen ketels, pot, en pannen,
En doen in een boeren-schans.
Siet hoe haest dat hier gaen vluchten
Al de spelen en ghenuchten,
En s'en keeren nimmer weer.
VVat is blijschap vande steden?
Ydelheydt der ydelheden;
En oock niet een briesel meer.
Laet dan vry de werelt raesen,
Dat soo tiert zijn sotte-blaesen,
Daer en is niet in als windt.
Gheen ghenuchten of verghinghen,
Als alleen daer d'Enghels singhen,
Daerom Godt altijt bemindt.

Veel gheschreeuws dan, *Lieve Philothea*, en weynigh wol, dat is, een uyt-wendigh gheluydt, en een in-wendige ydelheyt. Ende dit aengaende den al-ghemeynen staet des wereldts. Maer hoe dat sich ieder-een hier in't besonder heeft vonden bedroghen, dat en waer met een pen alleen niet te beschrijven. Ick en sal oversulcks de bancketten, dans-scholen, kermissen, tournoyen, vrientschappen, hooghe staten, groote fortuynen, Princen-hoven met hunnen uyt-wendighen ende bedrieghelijcken schijn hier niet verhalen; in het punt van schoon beloften, en valsch gheluyt, daer een jonghe Iuffrouw mede bedroghen is, heb ick hier, soo my dunckt, een over-aerdighe ghelijckenisse bewaert, om hier in te schieten. Den eer-loosen *Schuyffel-bout* gaf de schoonste woorden die hy geleert hadde: schreef daer beneffens, en gaf haer een hant-schrift, daer sy soo wel med' bewaerdt was, of sy met eenen natten sack om haer ooren hadde gheslaghen gheweeft. Even-wel dit vleyen klonck haer soo wel in haer ooren, dat sy't waeghde; en eylaes! sy verlor't want hy trock nader-handt buytens landts,

en die noyt wederom en quam, dat was hy. Ick sal't al-te-mael in een ghelijckenisse van *Gijs* voor-stellen, die op de merckt eenen Endt-voghel ghekocht hadde. Ick segghe dan als volght:

ALs Gijs *eens hadd' een Gans ghekocht,*
Eer hy die in sijn keucken broght,
Soo badt hy de poelliersters-vrouw'
Dat sy in't kort eens schrijven wouw'
De saus die daer wordt op-ghedaen;
H'en wist daer niet med' om te gaen.
Gijs *steeckt het briefken inde sack,*
En gaet naer huys op sijn ghemack.

Terwijl' dat hy wat lanterfant,
En draeght den voghel in sijn handt,
Daer komt een bracksken achter naer,
Die wordt den voghel haest ghewaer,
En volght hem op den soeten geur,
En maeckt den Vrjer wel te keur,
En springhter toe, en springhter van,
En eer het Gijs *wel mercken kan*

Grijpt

Grijpt hy het gansie met ghewelt
Daer Gijs *sich weynich teghen stelt:*
VVant Gijs *sagh om, en keecker op,*
En knickte soo wat met den kop,
En sey hem: Rekel gaet vry, gaet,
Gh'en weet niet wat op't briefken staet,
Loopt met den voghel slechten bloet,
K'en segh niet hoemen koken moet.
VVat dunckt u doch van desen kal
Seght eens wat 't briefken baeten sal?
Och lieve Gijs*! u ongheluck*
Brenght menigh dochter oock in druck.
Daer komt den Linckaert *diese vrijt,*
En wilse nemen spijt die 't spijt,
Hy seydt, dat hy van liefde brant
Soo streelt, en vleyt den loosen Quant,
Dat sy in sijn ghedachten leeft,
Dat sy sijn hert ghestolen heeft,
En waer hy rotst, en waer hy reyst,
Dat hy ghedurich op haer peyst;
Dies schenckt hy haer sijn lijf, en goet,
Of anders dat hy sterven moet.
Hy wachtse schier van straet tot straet,
Oock als sy naer de kercken gaet,
En of de Mis schoon is ghedaen,
Noch weet hy niet van wech te gaen,
En blijft soo langh als sy daer sit,
Ick laet u peysen wat hy bidt.

Op't lest als sy wil gaen naer huys,
Dan maeckt mijn Ioncker oock een kruys,
En stuypt, en neyght soo seer voor haer,
Al of het een Santinne waer,
En leydt me-Iouffer uyt de kerck:
Dit is des Ionckers morghen werck.
Hy komter weder naer den noen,
Dan weet den gast soo veel te doen,
En sit en draeyt, en leet en kalt,
Tot dat hy op sijn pooten valt,
En sweirt haer duysent-mael sijn trouw,
En wil haer nemen voor sijn vrouw,
En suyckert soo sijn soet ghevley
Met menigh quinck-slagh tusschen bey.
,, VVanneer den VVeyman soetjens fluyt,
,, Dan raeckt het vinckskeninder muyt.
Hy sucht, hy smeeckt, hy streelt, hy vleyt,
En doet meer als hier dient ghesseyt.
Sy krijght een briefken van sijn handt,
Daer met treckt hy in verre landt.
VVat volchter naer? Den lichten Ghuyt
En peyst niet eens meer op sijn bruyt.
Och dochters, dochters zijt doch wijs!
VVant andersins ghy vaert als Ghijs.
Of nu dees Iouffer 't briefken heeft;
En altijdt noch op hope leeft;
Die op een handt-schrift is ghevrijt,
My dunckt die is den Voghel *quijt.*

Siet

Siet eens *Philothea*, hoe dit slecht kindt is ghevaeren, dat soet ghefluyt, ende gheluyt heeft haer bedroghen; sy gheloofde dat het Monsieur soo in het hert ghevoelde, als hy't sprack met de tonghe. Och! dese twee zijn soo verre van malckanderen gheleghen! dat is 't ghene de dienaers vande wereldt leeren, soo worden sy onder-wesen, dat zijn nu tijdt-passeringhen. Noch in't besonder dan, noch in't ghemeen en isser op het gheluyt vande ydele, ende bedrieghelijcke wereldt meer te betrouwen. O! dat wy dit eens saghen by sulck een licht, en by soo claeren dagh als eertijdts *Iacoponus*! siet hier een weynigh van sijn ghepeysen:

VVIe dat de VVereldt dient,, en stoeft op edelheydt,
Die is met haer verblindt,, en vol van ydelheydt:
VVant allen haer ghenucht, en voorspoedt, eer en pracht,
Die breken onder u als ys van eenen nacht;
Eer suldy met een pen sien in een snellen vloet
Gheschreven blijven staen den sin van u ghemoet:
Maer hier en staet niet stil,, 't gheluck heeft sijnen keer;
Fortuyn doet wat-se wil,, en past op Prins noch Heer.
'Tis min als eenen droom daer ghy u in verheught,
Al wat daer wordt verbeeldt, en is gheen vaste vreught.
Siet eens, als ghy ontwaeckt, en u vindt inden hoeck,
VVat hebt ghy in u handt als eenen lijnen doeck?
De Vorsten van het landt,, de Princen van het hof,
De kloeckste die-men vandt,, en zijn maer asch en stof.
Y,! seght eens, wat is't al? een bloem, wat schuyms, een bel;
Iae eenen grooten Niet, *besiet-men 't eynde wel.*
VVaer is nu u palleys, ô Koningh Salomon?
VVaer is den jonghen Prins den soeten Absalon?
VVaer is het aerdigh beeldt? waer sijn schoon goudt-geel hooft?
Eylaes! de bleecke doodt die hevet al gherooft.

VVaer is den rijcken Vreck, die hier santëen dronck?
VVaer is nu Cæsars *throon, die van ghesteenten blonck?*
En waer is Cicero, *de tongh' van't Roomsche landt?*
VVaer Aristoteles, *dat spits en kloeck verstandt?*
Sy zijn al langh ver-rot, sy zijn al stof en slijck:
Den Koningh en de slaef die ligghen nu ghelijck.
Soo gaet des wereldts loop, 't is een blij-treurigh spel,
Daerom seght ander-werf: Vaert wereldt eeuwigh wel.

Hier mede hope ick dat ick by u, *lieve Philothea*, mede ontstaen sal, in dese *Aenspraeck* vervattende de ydelheyt vande *VVerelt*, schoon sy wonder gheluyt gheeft, en dat haere kinderen sich daer door soo soetjens laeten verleyden. Nu om dieswille dat by dierghelijcke *Vastel-avondt-voghels* den *Teerlinck* veel te berdt comt, ende datter gheduerigh roockt en smoockt vanden *Toeback*, soo sal ick dees *Borsten* eens van ter sijden groeten, ende segghen:

DIe Sondaeghs slaet het quackel-been,
En inde weeck' den teerlinck-steen,
En 's VVinters vischt, en Somers vinckt,
En heeft gheen kuyp daer't vleesch in stinckt.
En sulcke gilden vindt-men veel,
Die zijn ghenaghelt op het speel,
En sitten heele daghen t'huys,
En gaen in Kercken noch in Kluys.
Men kaert, en dobbelt, en men schaeckt
VVanneer-men by sijn Cnuyssen raeckt.
Men smockel-biert daer aen den hert,
Men weeft daer aen het ticktack-bert.
En somtijdts met een losse handt
Verspeelt-men al sijn landt en sandt.
Ghewis wie dat Processen dryft,

En

En heele daghen tuyſcht en ſchrijft,
Die magh de beurs vry open ſtaen,
En hangh' daer noyt gheen mael-ſlot aen.
VVant pillen, en den terlinck-ſteen,
Die hebben t'ſamen dit ghemeen,
Dat ſy purgeren beurs en maegh,
En dit bevindt men alle daegh.
Hoe menigh vrouw waer heden rijck,
En hadde qualijck haers ghelijck?
Maer midts den man een Tuyſſcher was,
En die verſpeelde heel den bras,
En honck alleen aen eenen worp
De ſchoonſte hoeven van het dorp;
Soo gaet ſijn vrouw nu ſonder keurs,
En hy ſit met een platte beurs.
VVie dickmaels naer het ticktack loopt,
VVeet dat die ſelden renten coopt.
Het ſpel magh wel oft qualijck gaen,
Het Gaſt-huys hanght de Tuyſſchers aen.

Franciſcus Borgias, vice-Roy van Cathalonien, na-der-handt Religieus vande Societeyt IESV, plagh te ſegghen; datmen met den terlinck vier dinghen verloos; den tijdt, het geldt, de Godtvruchtigheyt, ende de conſcientie. Den gheluckighſten worp dan van al, is, alſ-men die ſoo verre wegh ſmijt, datmen daer niet meer mede en wilt ſpelen. Laet ons hier oock een gheſchiedeniſſe te berdt brenghen; want het ſchijndt dat de Hiſtorien ſoeter invloeden, en langher by blijven. Ick ſal deſe trecken uyt het huyſgheſin van eenen rijcken Coopman in onſe Nederlanden. Deſen, ſoo hy eenen ſoon had die ſich niet wel en ſchickte, heeft hy hem by eenen anderen Coopman gheſtelt, peyſende dat hy onder vremde aenſicht en ſich

een weynigh beter ſou weten te wachten. Den vader ſprack voor hem, en gaf hem credit, borghe voor hem blijvende, ſoo dat hy den ſleutel vande kaſſe daer ſou hebben. Maer ſiet! onſen gaſt gaet ſijn oude ganghen, begheeft hem wederom tot het ſchencken en drincken, ende tot het ticktackbert: daer ſtondt van nu af eenen grooten boom van gheborghde ſchulden. Op eenen tijt gaet hy uyt om gelt voor ſijnen meeſter te ontfanghen, 'twelck hem ghetelt wierdt in twee ſackskens: den eenen draeght hy inde herberghe, betaelt daer mede ſijn ſchulden, ende heel miſtrooſtigh t'huys komende, ghebaert ſich datter twee fielen hem het gelt hebben ontnomen: men ghelooft hem, daer gheſchiet huys-ſoeckinghe, de Magiſtraet doet ſijn neerſtigheyt; maer al te vergheefs. Den vader, wel wetende de oude fuycken van ſijnen ſoon, roept hem alleen, vraeght naer de waerheyt, naer den tijt, plaets en ſtont, ende in't beſonder hoe die ghekleet waeren, en of hy ſe noch wel ſou konnen kennen. Waer op ſoo den ſoon antwoorde, dat jae, ſoo heeft den vader twee dobbel ſteenen uyt-ghetrocken, ſegghende: Zijn dit de twee rabauwen niet? Deſen ſoon weenende viel door de mande, en ſey: Och vaerken! ſy zijnſe ſoo ghelijck, of ſy 't ſelver waeren.

Een Tuyſſchers handt,
Een ſlockers tandt,
Een ſuypers mondt,
Die gaen te grondt: maer
Een neerſtighe handt,
En ſparenden tandt.
Die nooden gaſten
Als ander vaſten.

Ende dit aengaende den dobbel-ſteen, maer wat belanght de ghene die dagh voor dagh te herberghe gaen, 't is ſeker dat goede gheſellen zijn altijt quade huys-houwers, ende van vette keuckens komt-men lichtelijck tot magher erven. Ende eerder is een dorp verteirt, als een huys ghewonnen. Ick ſegh'dan voorder: *Als*

ALs is het gaetje vande keel,
Al is het cleyn, noch kost het veel.
Rogier bon-temps *die heeft in't sijn*
Ghegoten menigh voeder wijn:
Soo dat hy sonder mantel gaet,
Die oock al inden Lombaert staet.
Voor-seker die gheen renten heeft,
En die maer van sijn handen leeft;
En die noch daer toe alle dagh
VVil vaghen uyt het heel ghelagh,
En even-wel den weerdt betaelt,
Seght eens waer hy het gheldt al haelt?
Ick kender een in onse straet,
Die al de selve ganghen gaet:
Als d'ooghen qualijck open zijn,
Soo sit hy inden branden-wijn:
En vat hem diën by den kop,
Hy setter een nat seyltjen op.
Dan smoockt hy eens, dan eens ghesnuft,
En spouwt, en niest, en geeuwt, en puft;
Dan dirnckt hy weer eens dat hy hyght;
VVat wonder dat die stuypen krijght?
En of het schoon is midder-nacht,
En dat sijn vrouw hem sit en wacht,
Hy schijnt ghenaghelt op de banck,
En gaet daer roncken op een planck,
Oft op een tafel die hy vindt,
En stinckt een vaeyem teghen-windt.

Daer leet hy als een beest verſmoert,
Soo dat hy lijf en ziel vermoort.
Hoe menigh wierd' een grijſen man,
En déden Toeback en de Kan?
VVant veel die doen, ghelijck-men ſiet,
Sy drincken, en s'en eten niet,
En ſpoelen loos en longher af,
En gaen al vroegher naer het graf.
Maer wiens neus van den Toeback roockt,
En als een backers hoven ſmoockt,
En dan noch poeyert ſijnen ſnuyt,
Die blaeſt ſijn ziel ten neuſen uyt.

Vyt deſe dronckenſchap, ende de herberghen rijſen veel onghemacken: Ten eerſten, dat vrouw en kinders de heele weke winnen, dat verteirt eenen ſlampamper op den ſondagh, of verloren maendagh, en ſijn eyghen huys-gheſin moeter naer vaſten. Seker de rivieren van het Paradijs, die beſproeydden eerſt de binnenſte kruyden van het Paradijs, en daer naer gaeven ſy de vochtigheydt aen de buyte gheleghen planten: ſoo behoorden vrouw en kinderen te gaen voor de vremden. Ten tweeden ſoo onſtaender uyt den dranck veel kijvagien, verwijtinghen, verſchillen, gheveght, doot-ſteken, en moorden. De oude boecken hebben ſomtijts op den kant vande bladers ſtaen een handt, die ſoo veel wilt ſegghen, als *Noteert*, daer is een merckelijcke paſſagie. Soo oock alſſer een handt ſtaet ontrent den maeltijt van *Balthaſar*, die wijſt ons daer aen een aenſtaende ongheluck van drincken, dat lichtelijck ſoude ghebeuren.

Doch ſy en zijn niet altemael dwerſdrijvers en oprocrighe voghels; men vindt ſomtijts dronckaerts, die de nierkens ſoo ſacht ligghen, dat ſy 't al over hen laeten gaen, en nerghens in gheen beenen en vinden. Ende van deſe ſoorte: gheloof ick

dat was, die ſnepdroncken gaende over het kerck-hof, viel op ſijn knien neer, en badt wel ootmoedelijck ende gheruſtelijck voor het beelt van Chriſtus met het kruys ghelaeden deſe woorden: *O mon Dieu tue moy, car ie ſuis à ceſt' heure en bon eſtat.* Deſe zijn daer op af-geveerdight, dat ſy hen droncken-ſchappen met ſulcke bevallijcke ende waer-ſchijnelijcke reden weten te verwen. Sy ſegghen dan dat andere menſchen goddeloos leven; want die moorden, benemen andere het leven; die ſtelen, rooven het goet; die quaet ſpreken, ſnijden iemant ſijnen naem, en faem af; en ſoo voort: maer wy, ſegghen ſy, wy en doen niemant quaet, wy doen ons ſelven goet, wy doen den weerdt deught, wy zijn de beſte diër leven; ſoo dan Godt moet ons ſijnen hemel gheven, want den hemel en is voor de Ganſen niet ghemaeckt. Dit redenen ſommighe, ende ſoo kallen ſy. Doch dit argument, ende deſe ſlot-reden verdraeydde en verkeerde iemant eens in deſer voeghen: 'T is waer, 't en en is voor de Ganſen niet. De ganſen die wagghelen, ſoo doen de dronckaerts oock; de Ganſen die worden levendigh ghepluymt, ſoo doen de dronckaerts oock; de Ganſen gaen barrevoets, ſoo doen de dronckaers oock; de Ganſen hebben roode neuſen, ſoo doen de dronckaerts oock. Den hemel en is voor de Ganſen niet: ergo den hemel en is voor de dronckaerts oock niet. Soo dede hy, ſegh ick, door de opgheſochte reden die ſy in vrolijcke by-een-komſte plachten op te werpen. Een woordt noch *Lieve Philothea*; want ick vrees dat ick anders het gheſelſchap ſou ſtooren: het paſt op onſe materie. Een Enghelſman van goeden gheſlachte, doch wat te ſeer gheneyght tot den dronck, om noyt ſmoor-droncken te worden, had in ſijn ſalet hanghen de ſchilderijen vande Keyſers van Roomen, ende als de groote ſantëen wat langh om-ghegaen waeren, had hy altijt een oogh op ſijn ſchilderijen, daer naer onverwacht op-ſlaende, koſtmen hem tot gheen drincken, of beſcheet doen meer aen porren, ghevende altijdt voor reden. Het gaet nu wel, dit ſalt hem ſoo wel doen, ick heb mijn Keyſers al ſien wandelen. Dan docht hem dat het meer als tijdt was van op te houden. Waer dat ick oock de penne ſal neer legghen, om daer naer een ander materie voor den dach te brenghen.

Ongheruſtheydt van een beſvvaerde Conſcientie.

'T is gheſtilt,
Als ghy wilt.

VVaer

VVAerachtigh ist, dat in't ghemack
Het onghemack oock binnen stack.
Dit ureVVerck hadd'ick ghekocht,
En hier in mijn Comptoir ghebrocht;
VVant halven tijt sat ick en las,
En niemant wist wat ur' dat was.
Dit onghemack is nu ghedaen,
Nu weet ick hoe de uren gaen;
Maer onder dit schuylt dese plaegh;
VVaer over ick met reden klaegh:
D' onrust rammelt nacht en dach,
En gheeft ghedurigh slach, op slach,
En nimmermeer en staet sy stil.
Ghenomen dat ick schrijven wil,
Of dat ick met een rijp verstant
Vat mijn papieren by der handt,
Of als ick nu wat rusten souw;
Dan rolt dit raetel-raey-ghetouw,
En tuckt, en ruckt, en sweeft, en weeft;
Dat't met een ur'ken rust en gheeft.
K'en had mijn leven noyt ghelooft,
Dat dit soo iemant brack sijn hooft.
En daer en is gheen stillen aen,
Voor dat't ghewicht wordt af-ghedaen.
Dit nam ick laest-mael onder af,
Doen sagh ick dat het ruste gaf.
Och leser! dit is uren-vverck,
Maer't mijn dat gaet noch eens soo sterck,

Dat heeft gheduert nu jaeren lanck,
En houdt altijt den selfsten ganck;
'T zy dat ick ben in Compagnie,
Of scherm' in ons Academie,
Of wil mijn Luyt een weynigh slaen,
Dees onrust hoor' ick altijt gaen;
Daer is altijt wat dat my jaeght,
Daer is altijt wat dat my knaeght,
Daer sit wat binnen in't ghemoet,
Dat teirt mijn jeudigh vleesch, en bloet.
VVat raet? want ick en kan niet meer,
Dit smert, en pranght my al te seer.
Lief vriendt soeckt ghy gherusticheyt?
Verlicht u vande swaericheyt.

AEN-SPRAECKE.

HIer moet uwe beleeftheydt, ende goet-jonsticheydt, *Philothea*, my een weynighsken te ghemoet komen, ende 't ghene ick u hier met de rechter handt gheef, dat en moet ghy met de slincker-handt niet ontfanghen; want dat ick her van een quade *Conscientie* sal by brenghen, dat en gheschiedt niet tot uwe berispinghe, maer tot uwe waerschouwinghe. Oock soete ende lief-ghetale ouders sullen hunne kinderkens, op den erm draeghen, om de dieven te sien hanghen, ende hen de vreese van een ongheluckigh leven, en ongheluckigher doot in te beelden. Het spiegelen aen een ander gaet soo sachtjens: tot diën eynde dan beghin ick dit Sinnen-beelt, wel wetende al ist dat ick dese saecke wat hert op-hael, dat ghy u
„ daer niet aen en sult stooten, *Voor die onder het droogh staet, is het*
„ *goet te sien regenen.* Sult even-wel soo veel hier uyt leeren, dat waert dat u iet over-quam (want wy zijn menschen) dat ghy u met

met den eerften van defe pijn-banck foeckt te verloffen. Om den aenvanck dan van defe *Aenfpraeck* te maecken, foo moet ghy weten, dat het is een ghemeyn ghevoelen der Philofophen,'t welck oock door de daghelijckfche ervarentheyt alfoo wordt onder-vonden, dat de elementen wefende buyten haere naturlijcke plaetfe, door haere fwaerte, of lichtigheydt opwaerts, of neder-waerts ghedreven, fonder te ruften; welck beweeghfel niet meer in haer ghemerckt en wordt, naer dat fy haer eygenplaetfen hebbē bekomen. My dunckt dat ghy gherne weten fout, waer op dat ick defe Philofophie wil paffen. Ick heb ditby-ghebrocht, om diefwil dat fommighe gheleerde van gevoelen zijn, dat het met de fonde gaet effen als met defe elementen. Soo fegghen fy dat de fonde inden hemel buyten haere plaetfe was, ende is met *Lucifer* neder-ghefoncken: van ghelijcke inde locht koft fy oock niet ruften, ende is van daer met *Simon Magus* afghevallen, noch op't water, noch op den vaften grondt vanden aerdt-bodem heeftfe haer konnen houden, maer hier met *Petrus*, daer met *Core, Dathan en Abiron* komen neder te facken; ende dat fy alleen in het hert vanden goddeloofen menfch ruft, ende ftil is fonder eenighe voordere fwaericheyt, of beroerte te vertoonen, als wefende in haeren center, of naturlijcke plaetfe. Defe ghelijckeniffe, ô *Philothea*, als een die van kloecke verftanden ghevonden is, dunckt my even-wel meer bevallijckheyts te hebben, als waerheyt; want ick en kan my gheenfins inbeelden, datter eenighe plaetfe ghevonden wort, ende diefvolghens oock niet het hert vanden menfch, dat vanden worm vande confcientie als een vedder ghedurigh gheruert wordt, en ghetrocken daer de fonde niet een groote ongeruftigheyt in en veroorfaeckt door den worm die de *Confcientie* is knaeghende. Wel is waer datter veel zijn in fulcken ftaet gheftelt, dat fy fchijnen wel te pas te zijn, fonder iet dat hen let; jae van buyten nochtans heel bly, en vol vreught vertoonen, en een wefen hebben daer niet dan gheruftigheydt in en is te lefen. Maer hoe dickvvils gheeurt het dat op die groene boomen ftaen heel fchoon blofende appels, die nochtans ghedurigh van eenen vvorm binnen

nen in het hert vvorden gheroert,gheknaeght, ende op-ghe-ten; ſoo dat Godt leeft met den Sondaer ghelijck de Iuſtitie met den miſdadighen, die op de ſelve plaetſe dickvvils de ſtraf, ende de doodt ordoneren, vvaer hy het feyt te vooren had bedreven. Aenghesien dan de ſonde meeſt in het hert is gheſchiedende, wat wonder is't dat een, en de ſelve plaetſe vanden menſch ghebruyckt wordt tot ſonde, ende van Godt tot ſtraffe? Ick heb ſomtijts tot vermaeck gheleſen de verſieringhe der Poëten, die ſy hier op paſſen. Sy legghen *Prometheum* op den bergh *Caucaſus* ghebonden, ende met yſere ketenen gheboeyet; ende dat eenen ſcherp-ghebeckten Gier hem het hert op-haelt, ende in ſtucken ſcheurt, ſoo datter 's nachts wederom ſoo veel aen-waſt als hy daeghs kan vernielen; ende dat ter oorſaecke van ſijn dieverije, als hy ſich vermeten heeft het hemels vyer te brenghen op de aerde. Als ſy dierghelijcke vonden ons verſtandt voor-werpen, wat willen ſy anders ſegghen, of af-beelden, als't ghene datter in't herte van den menſch naer de ſonden pleegh te gheſchieden? 'T is een ghelijckeniſſe dan van een ghemoet, dat ſijn eyghen-ſelven gaet op eten; niet dat ick wil ſegghen datter niet ſomtijdts een blijde ure tuſſchen bey in-gheſlaghen, ende mede vermenghelt en is, maer dat de *Conſcientie* daer weder haere tijden heeft, op de welcke ſy door deſe beſchuldinghe, hert-ſweire, ende knaeghinghe aen-ghegrepen, plaght ghepijnight ende ghewondt te worden. De peerden die den rugh vol ſtinckende, ende etterachtighe wonden draeghen, ende daer in ghebeten en ghesteken worden vande vlieghen ende weſpen, die ſullen wel eens door de groene tacken loopen, en ruyſſchen tuſſchen de bladeren, om deſen ſwerm te verdrijven; maer 't is al maer voor weynigh tijdt: want ſoo ras als ſy uyt het groen komē, en ſich weder bloodt gheven, dan komenſe van alle canten wederom daer op ghevloghen, en ſteken al ſoo kloeck als van te vooren. En meynen wy in een glorietteken, of ſomer-huysken de horſels, by manier van ſpreken, van onſe *Conſcientie* ſoo te verjaghen, dat ſe ons buyten het gheſelſchap niet weer en ſtaen en wachten? ſeker neen. En dit is met my

ſoo een ghemeyn ghevoelen onder de gheleerde, dat ick maer alleen eens en moet open ſlaen de boecken van *Victor Carnotenſis*, en ſal daer terſtondt vinden deſe bondighe reden: *De Conſcientie, by de welcke nimmermeer en ſterft al wat wy doen, die beſchuldight ons in onſe quade wercken; en al iſſet ſaecken dat ſe gheen ghebruyck en heeft van ſpreken, ſoo en heeft ſe nochtans gheen manier van ſwijghen.* Deſe *Conſcientie* clapt dan by-wijlen, en komt iemant te verraeden. Ick bidd' u, ſeght my eens, hoe ſtondt dien Edel-man by den *Keyſer* verſlaghen, als hem ſijn behendighe dieverije ſoo onverwacht wierde over-teghen? Sijne Majeſteyt was een lief-hebber van kleyn horologikens, hadder ordinaris een goedt ghetal voor ſich op de tafel ligghen, om te ſien hoe punctuel dat-ſe met den tijdt over een quamen. Soo den Keyſer den rugh eens ghekeert hadde, ende het naeſte ſalet was in-ghetreden, deſen Hovelingh ſtack ſijn vingheren wat te verre uyt, peyſende dat dit om de menighte niet en ſoude ghemiſt worden. Doch den Keyſer weder-keerende heeft terſtondt ghemerckt dat den wolf gheweeſt was onder ſijn ſchapen, onder-vraeght op ſtaende voet alle ſijn Hovelinghen, welcke, ghelijck ſy onnooſel waeren, hebben door hunne eenvoudighe ontſchuldinghe, des Keyſers vermoeyen met voldoeninghe lichtelijck verſtelt: maer den ghenen die plichtigh was, ſoo hem de ſaecke oock voor-ghehouden wierdt, ende nu heel beſigh was en becommert om de ſuſpitie van hem af te weiren eñ af te ſchermen, in het kloeckſte van ſijn loochenen, is het horologiken los gheſpronghen, de raderkens zijn af-gheloopen, het hamerken begõſt te kloppen, het klocksken begonſt te clappen. Met een woordt *Philothea*; den *Quant* ſtont daer met een paer roode kaken, als overtuyght van ſijn dieverije. Tot onſen propoſt; daer is, ende daer ſteeckt iet in den boeſem vandẽ Sondaer, dat hy wel voor eenen tijdt miſſchien ſal verſtompelen, maer als hy het minſte verwachten ſal, dan ſal het ongheruſt beghinnen te ſpelen, ende ſonder groot gherucht en onghenucht en ſal het niet af-loopen. Laet vry *Cain* de eerſte ſtadt bouwen, hooghe en dicke veſten op-richten, en dat tot gheen ander eyndt als om dat hy uyt ſijn huys den ac-

Lib. de peniten. c. 5.

ker niet en ſou ſien daer die wreede Broeders-moordt in volbracht is; jae dat hy tot verſekeringhe (ſoo hy meyndt) van ſijn boos voornemen, gaet ſoecken in het veldt roode aerde, om dat het bloedt teghen den witten grondt niet en ſou afſteken. wat ſal doch alle deſe ongheluckighe neerſtigheydt? wat ſal deſe blinde voorſichtigheydt baeten? aenghesien de ſonde hem als eene dogghe aende deure ſijnder *Conſcientie* ſal blijven liggen baſſen. Hoe wijſelijck meendē *Beſſus* het ſtuck oock aengheleyt te hebben, als hy ſijnen vader vermoordt hadde? 'T is waer daer en was niemandt ontrent, maer hem docht dat de ſwaluwen, die in ſijn huys woonden, heel daghen

Plutarchus. anders niet en ſcheterden, als; *Beſſus heeft ſijn vader vermoordt, Beſſus heeft ſijn vader vermoordt.* welck hy ſoo claer daer uyt verſtondt, dat hy ſijn eyghen-ſelven van het moordadigh ſtuck by de Magiſtraet is gaen aen-claghen. Eenen Moordenaer nader-handt ieverigh ende heyligh Kluyſenaer, waer hy gonck of ſtondt, hoorde anders niet, als; *VVaerom hebdy my doodt ghesteken? waerom hebdy my doodtghesteken?* welck hem docht te weſen de ſtem van een onnooſel kindt dat hy met een mes de keel had af-gheſneden. En den H. *Medardus* can ghetuyghen, dat den dief, die ſijnen os by nacht hadd' gheſtolen, en-

Surius in vita. de de koey-bel met cattoen bewonden, op dat ſy door het gheluyt dē dief niet en ſoude verradē; naer dat het feyt was bedreven, ſcheen hem dees koey-bel aen ſijn eyghen ooren te hanghen, ſoo dat hy den H. *Medardus* te voet is ghevallen, ende ſijn onrechtveerdigheydt heeft beleden. Ten can niet anders gheſchieden, ſeght den Wijſeman, want *Aenghesien de booſheydt vol vreeſe is, ſoo gheeftſe ſelver ghetuyghenis van haer ongheluckigh vonnis: een conſcientie die weet dat haer ſaecken niet effenē ſtaen, vreeſt altijdt dat het met haer ſcherp ſal af-loopen.*

Ende dit is, ô *Philothea*, dat-men heet de knaghende *Conſcientie*, die den booſen menſch over al is mede-draghende. Want Godt heeft het ſoo gheſchickt, dat waer-men gaet, wat-men doet, dat-men deſe niet en kan uyt-ſluyten, niet en kan ontvluchten. Om de Iuſtitie te ontgaen wat vernufte vonden en wordender by-wijlen niet ghepractiſeert ende gheluckelijck

uyt-

uyt-ghevoert? Op dat ick laet ſtaen het vluchten vanden miſ-dadighen, het om-koopen vanden Gheweldighen, het uyt-ſteken der ooghen vande Rechters (ick en ſeghs niet, al de wereldt roept het: *Dat-men de kleyne diefkens hanght aen den hals de groote aen de beurſe.*) Ick ſprek' alleen vande ghene die ſich met gheen goudt en ſilver, maer erghens met een yſere vijl locht moeten maecken, 't welck dickwils gheſchiet met groo-te behendigheydt, tot verwonderinghe van alle de wereldt: maer tot noch toe en iſſer niemandt ghevonden die ſijn in-wendighe boeyen, ſijnen ghedurighen aen-claegher, ende dien ſcherpen Klerck vanden bloede, dien onverbiddelijcken Rechter, ſijn eyghen *Conſcientie* ſeggh' ick, heeft konnen ont-loopen, beantwoorden, om-koopen Deſe *Conſcientie* dan is't met haeren worm, die door ſijn knaeghen den menſch ſoo dapper aengrijpt; dat ick van haer magh ſegghen, 't ghene *Da-vid* ſey tot lof van het ſweert van *Goliath*: *datter gheen van ſoo goe-den ſnee en wierde ghevonden.*

Ende deſe ongheruſtigheyt, dit ſmerten, deſen hertſweir, dien worm en ſal niet op-houden ter tijdt toe dat de oorſaecke, te weten de ſonden, daer voor allen eerſt wordt verdreven, en uyt-gheworpen. VVat baetede doch aen die benoude Matroo-ſen? dat ſy pompten, en de coopvardij in zee ſtorteden, en de ſwaere balen over boort ſmeten, en de zeylen in-bonden? de zee ghinck hol, en bleef hol gaen; den ſpriet ende de maſten krackten, het ſchip helde om te ſincken, niet teghen-ſtaende al hun verlies, aerbeydt, konſt, ghebeden; het tempeeſt dat duerde, tot datſe *Ionas* uyt het kiel hebben op-ghenomen, en een voet-ſpoelingh hebben ghegheven. Daer en baet danſen noch ſpringhen, kaerten noch dobbelen, ſchermen noch tour-noyen, jaeghen noch vluchten; datter binnen in't hert ſchuylt dat moeter uyt, ſonder een ſtillicheyt ende ruſte, ſouder een ſoet weder ende blijſchap in u ghemoet konnen oprijſen. Dit ſoo weſende, ghelijck het warachtigh is, ſoo en-kan ick my niet ghenoegh verwonderen datter ſommighe ſich laeten voor-ſtaen al of ſy met eenen teugh wijns deſe ſwaricheydt ſouden konnen af-ſpoelen: ick wenſchte dat dierghelijcke eens letten

op 't ghene *Savanarola* ghetuyght binnen *Ferrarien* ghebeurt te
Cap. 6. in Michaam. wesen. Daer was eenen Ionckman, schoon van wesen, rijck van middelen, sterck van complexie; even-wel een korte sieckte heeft hem wegh gheruckt ende naer het graf ghesleypt, sonder dat de Medicijnen, d'oorsaeck van dese sijne haestighe doot kosten achter-halen. Door ghemeynen raedt dan is goet ghevonden desen open te snijden ende t' ontlitten: sy vinden de edelste partijen in het minsten niet beschadight, dan open snijdende het hert, vonden daer eenen worm in-kruypen, ende,
" dat te verwonderen is, sy leyden desen worm in bier, in wijn,
" even wel bleef hy leven; dan gheleet in het sap van ajuyn is hy
" terstondt ghestorven. Dat ick sey dat desen worm, ende diën van een knaeghende *Conscientie* van een wesen waeren, my dunckt dat ick my niet teene-mael en sou misgrijpen; want soo wel den gheestelijcken, als desen lichaemelijcken, en sal door wijn, of bier, dat is, door mael-tijden ende bancketten niet verdreven worden, maer alleen door een bitter vocht, ende rouhertigh nat van traenen en leetwesen. En om dieswil dat ick
P. Cröbec. de perfect. sulcke ghewisse leeringhe op eenen vasten grondt-steen wil bouwen, soo sal ick hier by-voeghen een gheschiedenisse, seer naer van onsen tijt, ten minsten van onse landen, hoe dat eenen Coopman ghespeelt, ghedanst, gherotst, ghereyst heeft om desen worm t' ontloopen. Maer hy en over-docht niet eens 't gene *Isidorus*, in dierghelijcke voor-vallen als eenen gront-reghel
Lib. 2. Sent. c. 26. stelt: *Alle dinghen kan den mensch vluchten, behalven sijn eyghen hert; want niemant en kan sijn eyghen selven ontloopen: waer hy reyst of niet, de conscientie die plichtigh is, en sal hem niet verlaeten.* Het is te vergeefs het peerdt met sporen ghesteken, *want de swaermoedigheyt,*
Horat naer het segghen vanden Poeët, *blijft vast achter den ruyter sitten.* Nu dan aen onse Historie. Binnen de stadt van *Antwerpen* was een rijck en machtigh Man, die door groote bekoringhe in een swaere, ende beschaemde sonde was ghevallen, wiens bekentenisse ende belijdenisse inde Biecht, hy soo hoogh nam, swaer vondt ende op woegh, dat hy een vast op-set maeckte liever verdoemt te worden, als sijn sonde te bichten. Op eenen tijdt stondt hy in 't sermoon, daer doen ghehandelt wierdt vande

Biechte

Biechte, en onder andere punten wierdt daer gheleert, dat niemandt ghehouden en is die sonden te belijden, die hy heeft vergheten. Dit vatte hy op, en nam het aen voor een confortatiefken van sijn benouwt hert, ende heeft sy selven begheven tot alle ghenuchten en wellusten, ten eynde hy alsoo dien bassenden hondt met een stuck vleesch den muyl had moghen stoppen, om soo een verghetinghe te winnen: maer al te vergheefs. Wat raet dan? hy wil gaen reysen het landt uyt, treckt van het een rijck in d'ander. Nu is hy te Londen in Enghelandt, dan te Parijs in Vranckrijck, van daer naer Madrid in Spaegnien, voorts in Italien te Roomen, te Napels te Venetien, te Florencen, te Weenen in Oosten-rijck, tot Praegh in Bohemen, en soo weder in het vader-landt: maer hy quam soo gherust als hy was vertrocken. In Nederlandt wesende gaet hy sich oeffenen in weten-schappen, die de sinnen hun volle werck gheven, om die daer door als buyten sijn eyghen selven te locken. *Mathesis*, ende de konste van *Perspectiven* te stellen in haer verschiet, en verdiepinghe dochten hem bequaem om tot sijn voor nemen te gheraecken. Maer wat hy teeckent, en demonstreert of niet, hy bevindt dat eenen Booswicht is, en en blijft Godts ghevanghen. Ten lesten soo wordt hy indachtigh, dat de *Contritie*, dat is, een suyver leet-wesen alleen om Godt vergramt te hebben, die soo goet is; dat dese, segh ick, de sonden kost ghenesen, en was een volkomen plaester voor dierghelijcke wonden. Heeft dan met kloecken moet sich tot een scherpe lijf-kastijdinghe begheven: hy draeght een hayren kleet, hy stroyt sijn hooft met asschen, hy deelt uyt aen de armen in groote miltheyt, en dit altemael niet teghenstaende hy stack in benoutheyt, de *Conscientie* die knaeghde, de ghepeysen die stormden, en het duyfken met den olijftack, en wouw [?] by hem niet komen rusten. Naer soo veel aensienlijcke remedien te vergheefs ghebruyckt, wat wasser anders te vreesen, als dat hy tot wan-hope sou slaen, en sijn eyghen selven, het leven soecken te benemen, al of dit het eynde, ende niet een beghin en had gheweest, vanden worm die inder eeuwigheyt sal knaghen. Hy maeckt dan een op-set van den toe-comenden nacht

ſy ſelven aen eenen balck te knoopen, ende met een ſchandighe ſtrop de keel toe te wringhen. En om dat hy de weynich uren die voor den nacht noch waeren, ſou verſetten dede hy, de karoſſe in-ſpannen, en ghinck buyten de ſtadt van Antwerpen, tot verkortinghe des tijts wat ſpelen rijden. Het gheviel ſoo dat hy buyten vondt eenen van onſe Societeyt, ende 't zy dat hy ſagh dat hy vermoeyt was van gaen, 't zy dat hy luſt had tot aenſpraeck, ſeght hem dat hy op de karoſſe ſou komen. Den welcken, ſoo hy ſich weygherigh hiel, even-wel door het hertelijck begheeren, ſoo het ſcheen, liet ſich verwillighen. Onder-weghen, ghelijck Matroos ſpreeckt vande winden, en den Ackerman van ſijn ploegh, en den Soldaet vanden oorlogh, den Pater onder andere reden vanght aen het punt vande Biechte. Soo deſen ſagh datmen hem op den teen ſcheen te willen treden, ſiet hem heel noorts en ſpijtigh aen, en met een chagrin woordt of twee bejeghent hy hem heel ſchots, vraegende wat hy ſich met hem hadde te moeyen? den *Pater* volght ſijn onſtelteniſſe een weynigh in, en met beleefde woorden toont ſijn onnooſelheyt, dat het met gheenen voor-bedachten ſin, teghens hem en is uyt-gheſproken; alleen dat het onſe maniere is, tuſſchen bey iet gheeſtelijcks in het diſcours te menghelen, d'welck gheſchiede tot gheen ander opſicht, als om iemant met raet en daet te helpen: voorders waſſer oock iet, dat hem onbekent was, daer hy hem dienſtigh in koſt weſen, ſijn hulpe was hem uyt-gronts ſijns herten gheſchoncken: V hulpe, ſeyt den Heer; en wiens hulpe kan my baeten? principaelijck daer ick liever heb te ſterven als te biechten. Den Pater ſiende watter ſchuylde, gheeft hem moet en couragie; belooft hem daer-en-boven dat hy hem ſonder biechten ſal helpen, en gheruſt maecken. Doen heeft hy eens verſucht, en met een betrouwen bekent dat den naeſten nacht gheſtelt was om ſich te verhanghen, en dat uyt gheen ander oorſaeck als alleen om een ſonde die hem dagh en nacht te water en te lande vervolghde. Den Pater, ſiende dat hy trooſt van doen had, beveelt hem dat hy dien avondt noch ſijn beſte vrienden ſou nooden, dat hy vrolijck ſou weſen, dat hy gheruſt ſou ſlapen; hy ſou dien nacht
voor

voor hem waecken en bidden. 'S anderdaeghs komt hy den Pater spreken, vraeght wat hem belieft dat hy doen sal, hoe dat hy sich heeft aen te stellen? Desen gheeft hem sommighe Christelijcke bedenckinghen, ende bemerckinghen die in hem een betrouwen, hope, ende gheestelijcke blijdtschap moghten voeden. Dit duerde eenen dagh of twee, nader-handt heeft hy hem een ondersoeck vande conscientie laten lesen, met bespreck nochtans dat dit alleen maer en streckte dat hy sijn eyghen sonden daer sou uyt teeckenen, niet om een biechte daer uyt te spreken. Dit soo verre ghebrocht zijnde, soo den Pater docht dat het tijdt was, van het heet yser te smeden, gaet ander-werf met hem buyten de stadt, en wandelende door een bosch daer hem sijnen mede-ghesel van verre volghde, beghint hem te spreken ende te noemen de swaerste sonden die een ramp-saligh mensch, en eenen verlaten sondaer kan bedrijven: en ter-wijl dat hy den eenen groven brock voor verhaelt, en den anderen naer, soo raeckt hy oock de sonde van desen mistroostighen. Den welcken, soo hy den naem van het vermaledijt feyt ghehoort hadde, brack terstondt los, en sey: Dat is't, dat is't, mijnen lievē vader dat my ghetormenteert en ghepijnight heeft in mijn leven, en dat my noch sou hebben gaen verdoemen. Wel, seght den Pater, dat is nu ghebiecht, zijt niet beschaemt, ick hebber al swaerder in mijn boecken. Willen wy de rekeninghe nu teenemael effen setten? Och jae andtwoordt hy, dat bidd' ick u, en viel op sijn knien, dede een oodtmoedigh verhael vande rest van sijn sonden, is ontslaghen gheworden van alles, ende heeft op staende voet bekomen een gheruste conscientie: daer gheen ghenuchten, gheen kostelijckheydt, gheen schatten, gheen Koninghrijcken mede en konnen vergheleken worden.

Gheen Heer, gheen Eer, gheen Excellentie,
Gaet boven deught en goed' Conscientie.

Soo behooren te doen allen de Biecht-vaders met sulcke mistroostighe sondaeren, ende souden moeten peysen dat sy de macht ende den sleutel ontfanghen hebben om de deur' open

te

te doen, ende niet om diën in het ſlot te verwerrē. Wat dunckt u hier van, *ô Philothea*? voor-ſeker dit is een ſeer groot gheluck gheweeſt van deſen Coopman: ten eerſten, dat hem Godt noch niet en had verlaeten, maer door deſen inwendighen wecker ghedurigh vermaende om op te ſtaen; ten tweeden dat hy in eenen behendighen, Biechtvader is ghevallen, die hem met een ſoeticheyt tot een op-rechte ende vol-komen belijdeniſſe heeft weten te leyden.

1. *Timoth.* 4. Maer wat ſal ick ſegghen vande ghene daer den *Apoſtel Paulus* af ſchrijft in deſer voeghen: *In die laetste tijden ſullen ſommighe af-treden vanden gheloove, luyſterende naer de geeſten der dolinghen, eñ leeringhen der duyvelen in gheveynſtheydt, loghenen ſprekende, hebbende hunne conſcientie met een brandt-yſer gheteeckent?* Deſe zijn 't die ſich ghewis onder-drucken en vermoorden. Ick en ſal, hope ick, aen Martinus Lutherus gheen onghelijck doen, als ick hem onder dierghelijcke ſtelle: want hy placht ſelver te ſegghen, dat, ghelijck de Griecken thien jaeren langh, de ſtadt *Troia* beleghert hadden, en ten langhen leſten door een houten peerdt hadden over-wonnen, ſoo had hy oock thien jaeren langh, ſijn weder-ſpannighe *Conſcientie* beorlooght, ende ten langhen leſten door een peerdt, dat was ſijn lichaem, ſoo hy ſey, oock over-wonnen. En wat iſſer van dierghelijcke anders te verwachten als dat ſy naer de uyt-gebluſte reden voortaen leven als beeſten, ſoo dat op die ſou paſſen, al oft naer hun lijf ghemaeckt waer, 't ſegghen van eenen ſcherp-ſinnighen Overſten. Deſen, ſtraffende ſijn volck, die, ſoo hem docht, allenſkens verflauden, en ruymer wierden, en hun quade wercken met ſlimme treken ſochten te verdedighen, deſen ſey dan: Onſe voor-vaders gouverneerden, ſich *Conſcientiâ*, dat is naer het uyt-wijſen van ieders goede Conſcientie: wy komen tot *Scientiâ*: dat is een politijck leven; wat reſteerter als dat wy worden *Entia?* en leven ghelijck als beeſten, die van Godt noch ſijn ghebodt en weten te ſpreken? En deſen dans dunckt my dat leyden de *Atheiſten*, en *Machiavelliſten*, die niet meer en ghelooven als ſy en begrijpen met hnnne vijf ſinnen, en loochenen d' onſterffelijckheydt der zielen, d' eeuwicheydt der

Rebenſtock.

der helſche pijnen, de warachtigheydt van Godt almachtigh. In welck ghevoelen hoe blindt en onberaeden dat ſy voortgaen, ſal ons kennelijc maecken, eenen Graef, die ick ſal heetē *Leontius*, diſcipel van *Machiavellus*; welcke gheſchiedeniſſe men ſeght in het Italiaens beſchreven te zijn, en is ſomtijts op het Tonneel binnen *Enghel-ſtadt* vertoont geworden tot verwonderinghe vande gheheele Vniverſiteyt, die daer toe quam geloopen. De ſaecke dan is ſoo gheleghen, *Philothea*, ghelijck ick u die hier in dicht gae vertellen.

HOort goddelooſe School', hoort eens Machiavelliſten,
Hoort toe hertneckigh ſaet, hoort duyvelſch' Atheïſten,
Hoort wat dat Cicero, hoort wat een Heyden ſchryft,
Terwijl ghy inden nacht, en diepe dolingh blyft:
Gheen ſoo verwoeſt geweſt, noch gheen ſoo wilde landen,
Soo onbeſneden volck, noch gheen ſoo rouw verſtanden,
Of ſy belijden dit als door natuer gheleert,
Dat daer is eenen Godt die 't altemael regeert,
Die ſal ten ionckſten dagh doort 't ſlaen van ſijn trompetten,
Als Rechter bieden op de ſchenders van ſijn wetten,
En weghen in een ſchael wat datter is miſdaen,
En ſalſe met het ſweert van ſijne gramſchap ſlaen.
Ick neem tot mijn ghetuygh den Graef die is verſoncken,
Die eerſt uyt Machiavell' had ſijn fenijn ghedroncken,
Die tot ſijn ongheluck, en tot eens anders baet
Doet blyck in ſijn perſoon van het aenſtaende quaet.
VVel aen dan mijne ziel, hier dient wat aen-ghevanghen
Daer' t altemael op ruſt, daer' t eeuwigh aen ſal hanghen:
Lieve Philotheâ *leert uyt dit ongheval,*
VVat dat een Atheiſt hier-naer beſueren ſal.

Ick wil dan in het kort, ick sal hier gaen vertellen,
VVat over-komen is den Graef met sijn ghesellen,
Hoe dat hy inde vreught, en midden uyt het spel,
Van eenen droeven gast ghevoert is naer de hel.
Den Graef Leontius ginck hier en daer wat gapen,
En scherpen wat de maegh' om appetijt te rapen;
Het was op dien dagh tot sijnent gastery,
Daer onder ander volck was Machiavellus by.
Den Graef was aen de Kerck', daer sagh hy dorre beenen,
Die laeghen over-hoop ghemenghelt onder steenen,
En buyten d'ander lagh een doodts-hooft in het gras,
Daer niet een taeye pees, of hayrken aen en was.
Hy spreeckt het doodts-hooft aen, en gaeter met staen spotten;
En seyt: VVat light ghy hier? 't is meer als tijdt van rotten:
Sa voort weer naer den put, flux packt u naer u graf.
VVaer toe hy met de voet noch herde stooten gaf.
Doch segh' eens eerje gaet, is't waer dat ander leeren?
Dat naer het dooden rif de ziel sal weder-keeren?
Segh' of verrijsen sal dat been dat ick hier raeck?
Of is het maer alleen een praetjen voor de vaeck?
Voor my dit houd' ick staen, en daer wil ick op sterven,
Dat die verscheyden is, noyt aessem meer sal erven.
Y, dat is kinder-clap, daer is doch nader-handt
Gheen ziel die over-blijft naer 't scheuren vanden bandt.
Of isser noch den gheest die in u plagh te leven,
Die wil ick neffens ons een plaets aen tafel gheven:
Komt vry wie datje zijt, ick noode u te gast,
Of soo het u belieft, maeckt dat ghy ons verrast.

Soo

Soo sprack Leontius, dit waeren al sijn reden.
Daer op is hy ghekeert, en weer naer huys ghetreden.
Het was ontrent den noen, de gasten al-te-mael
Die quamen naer bespreeck verschijnen op de sael.
De spijs wordt aenghedient, en sonder Godt te dancken
Kiest ieder sijnen stoel, en vallen aen het bancken;
Ghelijck de verckens doen, die noyt en sien om hoogh,
En ghevén, die haer slaet de eeckels, niet een oogh.
Sy vallen op de spijs, het gaeter aen een schranssen,
De speel-mans zijn ghehuert, de maskeraden danssen,
Het huys staet heel in roer, het isser volle feest;
Men schenckt, en drinckt, en klinckt, men teerter om het meest.
VVat dat-men hoort en siet, zijn aenghename saecken,
Die eenen milden weerdt, en blijde gasten maecken:
Sy gecken met de doodt, en met de helsche pijn,
En dat het maer bedrogh, en enckel fabels zijn.
Als't spel was op sijn best, als de santéen vloghen,
Als nu den stercken wijn was in het hooft ghetoghen,
Soo nu het laetst gherecht heel aerdigh toe-ghevrocht,
VVierdt vande gauwe knechts 't salet al in-ghebrocht.
Als't nu was volle vreught met dese blij-ghesellen,
Soo staeter aen de poort een die beghint te bellen:
Daer wordt stracks op ghepast, den knecht gaet aende deur;
En soo hy open doet: daer staet een monster veur.
Hy wordt gheheel verschrickt, hy stellet op een loopen,
En is vol anxst en vrees, tot by den Graef ghekropen:
En luystert in sijn oor dat daer een grouwsaem dier,
Een wonder seldsaem spoock maeckt aen de poort ghetier.

Den Graef die is verbaest, dat sietmen aen sijn wesen,
Daer is in al sijn doen een bleeke vrees te lesen,
Hy seyndt hem wederom, en dat hy segghen sal:
Hy wacht gheen gasten meer, hy heeft sijn volghetal.
Noch doet hy boven dat rondtsom de deuren sluyten,
En wilder met ghewelt den dooden houwen buyten;

Maer siet, in teghen-deel 't gheraemt houdt stercker aen,
En seyt: Het sal, het moet, het wilter binnen gaen.
Hy quam Leontius ghewisse tydingh' gheven
Van datter naer de doot gheschiet in 't ander leven.
Daer op soo breeckt het deur, en dringht tot inde sael,
En met dat sy het sien, verschrickt hen altemael.
Het is recht toe recht aen tot by den Graef ghetreden,
En op den naesten stoel ghevoeght sijn magher leden;
Ten wil gheen breeckspel zyn, het vat daer op een fluyt,
En brenghtse rond'-end'om, en drincktse suyver uyt.
De gasten die het sien, beghinnen heel te schroomen,
En hebben altemael uyt anxst de vlucht ghenomen,

Iae

Iae Machiavellus self, den spotter vande Doot,
Die lijdt in dit ghevaer, soo't tschijnt, den meesten noot.
Dies siet hy naer een deur', om oock ewegh te sluypen,
Oft wist hy een diep hol hy wouwer in gaen kruypen,
Soo jaeght hem sijnen pols, soo is sijn hert bevreest
Door't aensien van het Spoock, door't hooren vanden Gheest.
En wat den Graef hem bidt met kermen, en met suchten,
Op dat hy niet en sou in sulcken tijt gaen vluchten,
VVat dat hy smeeckt of niet, hy wint een open gat,
Soo dat hy daer alleen nu met 't gheraemte sat.
Doen quam het koude sweet hem op het aensight hanghen,
Doen saghmen eerst sijn vreess', en sijn verstorven wanghen:
Dies koos hy oock de vlucht; maer neen, hy hiel hem vast,
En sey: Hoort wie ick ben, en kent eerst uwen Gast.
Ick heb om uwen twil dees reyse aen-ghenomen,
Ick ben om uwent wil hier uyt de hel ghekomen,
Van onder uyt de vlam, daer't peck en solfer blaeckt,
Daer was ick heden noch als ghy mijn beenen spraeckt.
Ghy meent wanneer den mensch in d'aerde is begraven,
Of dat hy is verbrandt, of gheten vande raven;
Ghy meent dat't met den Gheest dan seffens is ghedaen,
En ghy en Miachavel ghy lieghter beyde aen.
Het gaeter anders met, ick moet 't eylaes! betrueren,
En soo het is begost, soo sal het eeuwigh dueren:
Daer is ghelooveт my, daer is een Richter-stoel,
Daer is, een eeuwigh vyer, daer is den helschen poel.
En dit is mijn vertreck, daer ligghen wy en branden,
En maecken droef ghehuyl, en knersselingh der tanden,

Voorwaer ick ben verdoemt, ick brand' in't eeuwigh vyer,
Al is het vleesch verrot, jae oock al ben ick hier.
Ghy sult beneffens my daer heden noch verschijnen,
En sult diep onder my noch lijden swaerder pijnen;
Ghy sult stracks selver sien en proeven metter daet,
Hoe dat het naer de doodt in d'ander wereldt gaet.
VVeet ghy wel wie ick ben? ghy moghter vry op roemen,
Ghy moet my, want ick ben't, u Besten-vader noemen;
Ghy zijt mijn rechten Neef, ghy zijt mijn naeste bloet,
Daerom hael ick u in, en al op staende voet.
Hier op valt hy hem aen, en grijpt hem in sijn armen.
Leontius roept Moort, en vult de sael' met kermen,
Het onbermhertigh Spoock dat vringht den Graef in een,
En met een harden slagh verplet hem op de steen?
De leden altemael die scheuren door het smijten,
Het bloedt schiet hier en daer, de herssens op tapijten:
Het ongheluckigh lijck wierdt nader-handt ghemist,
Soo datter niemandt noyt een hayrken van en wist.
VVaer steeckt ghy Machiavel? blijft ghy nu inde hoecken?
Verdedight hier u leer, doet standt aen uwe boecken,
Of wilje wijser doen, siet dat ghy u bekeert,
Eer desen meester oock u dolingh' u verleert.

Soo is het af gheloopen *Philothea* met den discipel van *Machiavellus*, eenen droeven uyt-ganck voorwaer, die een Goddeloos mensch de ooghen sou behooren te openen, om in sijn ghevoelen voort te gaen, met rijper ende ghewisser vonnis, nopende de toe-comende werelt, ende 't ander leven. Om sijn misverstandt wat meer noch te ontdecken, soo argumenter'en redenkavel' ick in deser voeghen: Of de siel is ontsterffelijck, of niet.

Is

Is die sterffelijck en ghelooft hy met ons, dat die ontsterffelijck is, daer en sal naeder-handt niet quaets afkomen: Maer is de siel onsterffelijck, en ghelooft hy maer alleen datse sterffelijck is, soo sietmen dat hy in sijn ghevoelen, tot sijn eeuwigh leet en verdoemenisse is bedroghen. De Romeynen voorwaer, al-hoewel Heydenen, saghen dese onsterffelijckheydt, en droeghen op hunne schoenen kleyn maentjens, daer door ghetuyghende dat hunne zielen van Godt quamen, ende weder naer den hemel souden keeren. Iae men vindt eenighe graeven, daer boven op de sercken, deuren ende poorten zijn met beytels inghehouden, tot teecken dat de ziel daer niet in en bleef beslo-ten. Ghy moetet my vergheven, ô *Philothea*, dat ick hier noch een deftigh verhael aen-binde om ons aen-ghevanghen propoost vast te maecken. Ick en sal't uyt gheen Apostolisch, Catholisch, Roomsch Schrijver trecken. Een Heydens persoon, een treffelijcke penne, ende van groot crediet, *Phlegon* sal den man wesen, die de gheschiedenisse, beneffens de gheheele stadt, met sijn eyghen ooghen ghesien heeft, en daer scherpelijck op ghelet, als willende eenen expressen seynden aen den *Keyser Adrianus*, om hem de saecke, ghelijckse ghebeurt was, te verhaelen. Binnen de Stadt *Tralles* dan in Phrygien gheleghen, waer *Phlegon* selver Gouverneur af was, daer woonde een jonghe Iouffrouwe met naeme *Philenion*, dochter van *Democrates* ende *Chariton*: dese was gheneghen tot het gheselschap, tot visiten, tot jocken en spelen, tot een losse ende ongheb-onden converſatie, tot de lusten des wereldts de waerachtighe speel-hoven van *Adonis*; die in't beghinsel beloven schoone bloemen, ende en draeghen geen ander vruchten als doorens. *P.Caussin, la Cour Sainƈte. tom. 3. max. 16*

Godt Almachtigh, die door sijn rechveerdigheydt de wulpsche boosheydt vervolght tot de doodt toe, die seyndt haer over een groote sieckte, die behalven andere onghemacken haer berooft van haere schoonheydt, ende af-teirt het jeughdigh vleesch, dat sy meer een gheraemte van eenen dooden, als een lichaem van eenen levenden scheen te hebben. Sy lagh in een dobbel kortse, een van sieckte, en een van liefde,

de, ende en kost noch den eenen, noch den anderen brandt verkoelen, oft blusschen. Een weynigh asems, dat noch in haeren boesem speelde, vervloogh in een deel ydele wenschen, ende minne-suchten naer eenen Edel-man, die sy soo veel te stercker liefde had ghedraghen, als het vyer vvelck als in een fourneys, had moeten besloten blijven. De doodt dan die sleypt dese schoone Iouffer met alle haere ydele hope, ende verbeeldinghe naer het graf. Vader en Moeder die beweenen het afsterven van sulck een soete dochter met bitter traenen, houden een eerlijcke uyt-vaert, richten op een kostelijcke begraeffenisse. Ende om dieswil dat-se altijdt groot werck ghemaeckt hadde van haer Cabinet, daer duysent moye dinghen in waeren, en dat sy rijckelijck verciert was, soo hebben sy het kostelijckste daer uyt-ghenomen, ende dat in een kleyn kofferken met haer begraeven. Het was nu ses maenden al gheleden dat, sy ghestorven, was als wanneer den jonghen Edelman *Machates* ghereyst is naer de stadt *Trailles*, daer hy ten huyse van dese Ouders is gaen logeren. Den gheest van dese overleden Iouffrouwe (die eenen was vande ghene daer *Plato* af schrijft, en seght dat naer datse af-lijvigh zijn gheworden, evenwel noch behouden de selve gheneghentheden die sy aenghenomen hadden doen sy leefden;) desen gheest, segh ick, heeft sich op eenen avondt verthoont aen *Machates*, ghebruyckende lieffelijcke woorden, soete vleydinghe, omhelsinghe ende dierghelijcke teeckenen, die ghenoegh te kennen ghaven dat desen gheest verdoemt was, en een instrument vanden duyvel; die den eenen brandenden ghebruyckte om den anderen oock te ontsteken. Den Edel-man wierdt in het beghinsel met groote vreese bevanghen; doch dese verschrickinghe verminderde daghelijcks door de ghemeynsaemheyt van sulcke minne-trecken. Het ghebeurt daer-en-tusschen dat een maert vanden huyse wordt ghesonden in het salet by desen Edelman, om te sien of hy iet van doen mocht hebben, de welcke bemerckt dat den Edelman neffens aen de sijde van sijn alderliefste Maistresse de dochter vanden huyse is gheseten, die op de selfste manier, fatsoen, en koleur noch ghekleedt was, ghe-

lijck doen sy leefde. De Maert dan, ghelijck-men wel kan peysen, die loopt alle haer macht tot haer Meesters, en roept dat sy hun dochter ghesien hadde, en datse voorseker weder was in het leven. De ouders en wouwen dese bly-tijdinghe niet aen nemen, maer hebben de Maert over-gaen, ende haer voor een hersseloose ghescholden, als eene die die groote wonden van droefheydt wederom gingh open-graven. Sy in teghendeel hout het vast, en seydt dat syse ghesien heeft met haer eyghen ooghen, dat daer gheen bedrogh onder en koste spelen. Somma sy doet soo veel dat sy den mondt waterachtigh maeckt aen de eyghen Moeder, ende een begheerte in haer verweckt om de waerheyt vande saecke dieper te onder-tasten. Soo dan sy sluyt haer heymelijck in het selfste salet, om te sien of sy die by nacht sou ghewaer worden; dan soo dien nacht in ruste passeerde, en dat sy niet en kost vernemen, soo valt sy 's morghens den Edelman te voet, hem biddende op alle vriendtschap ende voorgaende kennisse: dat hy haer doch den naem sou willen openbaren van die Iuffrouwe, met de welcke dat hy placht te spreken. Den Edelman die sich inbeelde dat de saecke noch verborghen was, socht eerst het futsel-boecksken, en wist haere vraeghen met een soet praetjen af te wijsen. Ten langhen lesten 't zy dat sy hem soo oodtmoedelijck badt, 't zy dat hy sich nu verstoute om sijn liefde, die oock soo langh besloten was, te laeten sien, en schijnen; seght dat hy met *Philenion* haer dochter ghetrouwt is, ende dat dit houwelijck door de goedt-jonstigheydt vande Goden selfs is gheschiedt ende ghezeghent; ende oversulcks bat hy haer datter hen de menschen niet en souden teghen stellen. Voorts trock hy uyt een kleyn doosken daer hy in bewaerde den trouw-rinck, ende een fijn doecksken datse om haeren hals had ghedraghen. De Moeder, kennende dese twee stucken, is door blijdschap van haer selven ghevallen. Daer over komt het gheheel huys-ghesin in, ende en weten niet of sy moeten weenen of dat sy moeten lacchen. De Moeder tot haer selven komende leght duysent kuskens op den trouw-rinck, om helst den Edelman met een teer ghevoelen, wenscht hem veel ghe-

lucks, die sy oock voor haeren liefsten Schoon-soon, en niemandt anders en wou hebben. Maer tot teecken van liefde versocht sy op hem een saecke, de welcke hy aen een bedruckte moeder niet en moght af-slaen: dat was, dat sy noch eens haere liefste-dochter moght aenschouwen, die-se al over ses maenden tot haere groote droefheydt had begraeven. Haere begheerte wordt inghewillight, en hy belooft haer alle voldoeninghe daer op te gheven. Soo *Philenion* naer ghewoonte eens in het heymelijck weder-quam, heeft hy stillekens sijnen Pagie af-ghesonden om aen de Ouders de wete te doen van haere komste. Dese dan alle bey komen op het onversienste in het salet, en verrassen hunne dochter, vallen haer om den hals, ende over-ghieten haer met traenen van blijdschap. Maer de Dochter, thoonende eene donckere mine, ende een droef ghelaet, sey, met eenen swaeren sucht uyt het holste van haeren boesem: *O Vader ende Moeder! hoe dier sult ghy-lieden dese uwe nieuws-ghierigheydt betaelen; want ghy sult tot u-lieder leet my wederom gaen beweenen, of ick eerst waer ghestorven.* Daer over viel de Dochter tusschen hunne handen doodt, en veroorsaeckte sulcken onverdraghelijcken stanck, datse al-te-mael die daer toe quamen gheloopen, schenen te bersten. De Magistraet heeft de saecke selver tot sich ghetrocken, ende gheloofbaere mannen ghesonden om haer graf te openen: het welck ghe-schiedde; maer en hebben daer gheen lichaem of lichaems ghelijck in ghevonden, alleen lagh daer in eenen gulden kop, ende eenen rinck, die sy vanden Edelman had ontfanghen.

Dese gheschiedenisse, ô *Philothea*, moest ick hier in schieten, om datse van Heydenen ghesien, gheschreven, ende betuyght is: ick hebb' de goddeloose met hen eyghen waepenen willen treffen. Maer waer zijnse nu die hen selven bedrieghen, met de Atheisten? ende hun conscientie gaen verdooven, en het licht der reden uyt doen, om vryer te sondighen, ghelijck eenen schalcken dief, de lamp uyt blaest om een huys te beter te konnen berooven; die daerom niet en laeten schelmen te zijn, al ist dat sy niet ghesien en worden?

Siet beminde *Philothea*, hoe verre dat my de Atheisten (die gheen

gheen conſcientie en hebben, en die gheen gheloof en gheven aen het toe-komende) my af-gheleydt hebben van mijn eerſte voor-nemen, daer ick de ongheruſticheydt vande conſcientie, ende haerder beſwaeringhe ontdeckt hadde; de welcke den menſch by blijft ſoo langh als de ſonde, daer als in een ſpeloncke kan ſchuylen. 'T is 't ghene dat ons het ſinnen-beelt uyt-druckt; te weten, dat de onruſt van een ure-werck niet eer en ſal ſtil ſtaen, voor datter het ghewicht onder wordt af-ghenomen; ende het tempeeſt en ſal niet eer op-houden, voor dat ghy uwen verborghen Ionas ghelight en ghebiecht ſult hebben. Eñ dit is den aerdt vande wercken der duyſterheydt, ende de natuere van dit fenijnigh ghebroedtſel, dat niet en weet te leven, of 't en moet ſijn eyghen moeder doen ſterven. En dit al niet teghenſtaende, hoe veel en zijnder niet die ſich verloopen by nachtẽ, ende het licht ſchouwẽ, op dat hunnen booſen handel en wandel niet en ſoude ontdeckt, ende beriſpt worden? Belieft u dat ick tot vermaeck eens eenen regiſter laet trecken, en dat icker eens een half doſijn vã deſe nachtegaels laet hooren? My dunckt dat deſe partije niemant beter en ſal paſſen als *Hanneken-Vyt*, die ſalder ons wel een paſſagie in 't licht en in dicht konnen ſtellen. Laet u dan voor-ſtaen dat ghy den man ſelver hoort ſpreken.

ALs ieder is in huys, en als de Son is ſlapen,
Dan ben ick op de been, dan ben ick inde wapen,
Als 't rondſom is in ruſt, als 't over al is ſtil,
Dan doen ick mijnen tour, dan ben ick op den dril.
Dan roep' ick : Hanneken-Vyt, de klock is een gheſlaghen,
Mijn honden ley ick met, want ſiet, ick moet gaen jaghen,
En met mijn Hellebaert ſtoot ick op ieders deur,
Ick ſie of daer het ſlot is met de grendels veur,
En als ick Hannen-Vyt *den tour doe achter ſtraten:*
Dan doeter veel den tour die 't vry wel mochten laten,

VVat loopter niet by nacht ghesnor, en quaedt ghespuys?
Hier Moorders van u ziel, daer Roovers van u huys.
VVat gasten vind' ick dan? al voghels sonder pluymen,
Die ick naer mynen last de straeten moet doen ruymen.
Sy leven als 't fenyn dat schuylt den heelen dagh,
En als het duyster is dan schietet wat het magh.

F. Bouttats fe

Men seght dat eens een HEX *haer dochterken sou stelen,*
En op dat 't lucken sou, gingh sy se Godt bevelen,
En sey haer alle keer: Godt gheef, u liefste kindt,
Een hel donck'ren nacht, en t'samen stercken windt.
VVant als het duyster is, en als 't beghint te waeyen,
Dan loopet overhoop, dan backen sy de vlaeyen:
Men segghe wat-men wil', ick heb' soo menigh proef,
Van daeghs een eerlyck man, en 's nachts een grooten boef.
'Tis alle nacht te doen dat ick vind' snoy ghesellen
Die dinghen sonder geldt, en meten sonder ellen;
Men bieter, noch men looft, sy halen 't op crediet,
En stellen 't op den kerf, die-m' op Terneyveldt *siet.*

En

En soo dit is ghekocht, soo laten zy't oock snyden:
Daer valt soo menigh stuck, en grooten lap tersijden,
'T is af-val voor de scheir, de rest hangh op den toogh,
En noyt soo stille weer, of't Stof vlieght in haer Oogh.
Ick vondt laetst aen de merckt op't hoecksken sitten duycken
Dat eenen kap-dief was van mantels, en van huycken,
Die hy dan nader-handt voor een treus-neusje gaf;
Of maeckte daer voor hem een broeck en wambays af.
De sterren sien 't doch al wat datter wordt ghesponnen,
Dan blauwt-men hier en daer den wijn met heele tonnen.
Accysenaers siet toe, en houdt vry beter wacht,
Den Brouwer en den VVeerdt die lorsen heel den nacht.
Dan weet ick noch een huys, maer ick en maghs niet wijsen,
VVant daer moght onghenucht, en groot krackeel uyt rijsen;
Ick quammer by gheval, ick keeck door't keldergat,
En sacher daer een paer die saeten voor het vat.
Den Meester was in slaep, de vrouw begost te roncken,
Doen heeft de Maert den Knecht eens ruyterlijck beschoncken:
Terwijl dan heel het huys was in sijn volle rust,
Doen wierdt den Spaenschen wijn eens achter d'oor ghekust.
En daer naer seyde Lijs (hoort eens dat vrolijck Proyeken:)
Sa Hansken voor het lest dit geldt u eens een troyken,
En stack noch in't ghelas een lecker snee bisquiet,
En sey: Daer lieven Hans ons vrouw en siet dat niet.
En alsmen nu het vat soo haest moet onder-legghen,
Dan gaet dat arrigh Vel noch tot haer Ioffer segghen:
Dat d'af-ghesteken wijn vermindert op den tap,
En deckt haer boeverij met sulcken snooden klap.

Lijs *is een ſober Maert, ſ'en magh gheen Spaenſe wijnen,*
By dagh' is't als regael, maer 's nachts goe medicijnen:
VVant ſoo haer Ioffer laetſt eens eenen roomer gaf,
Foey! (ſeyſe) Spaenſe wijn! mijn hert dat walghter af.
Sy ſtelde dat op rent, haer ſchaey weets' in te halen
Schelt zy den roomer quijt, het vaetjen ſal't betalen,
Een teughſken wijns ghebrocht dat winter twee, of dry.
VVat dunckt u valſche Prooy? is dat gheen woeckery?
Noch ſie ick alle nacht de dronckaerts achter ſtraeten,
Ick wou dat ghy dan eens dees borſten hoorde praeten,
Ick vondter laetſt mael een, die ſey, 'k moeſt met hem gaen,
Om dat hy voor't ghelach ſijn ſeyl had laten ſtaen.
En ſoo hy ſagh ſijn wijf, wou hy ſich gaen verſchoonen,
Sijn vrouw verſtondt het wel, en gaf hem kloppers boonen.
Hy ſtracks ten huyſen uyt' eer ſy hem voorder krouwt;
VVant 't roockte daer te ſeer, by 't vyerken van groen hout:
Daer ſat den koelen Ian, en bleef ſoo knipper-tanden,
Daer waſt hem veel te heet, hier blaeſt hy in ſijn handen,
Ick ſprack noch tuſſchen bey, doen was't krackeel ghedaen,
Maer hy moeſt ſonder dranck, en eten ſlaepen gaen.
Dat Ian eens gaet te bier dat ſou noch al paſſeren,
Maer dat is veel te grof dat Claes gaet courtiſeren,
En in eens anders huys blijft ſitten heel den nacht,
En maeckt Tryn 's morghens wijs dat hy komt vande wacht.
Ick ken die quanten wel, hoe heymelijck ſy ſluypen,
Soo valſch en zijnſe niet, ick kanſe wel bekruypen.
Hoort vroukens altemael, en Tryn onthoudet wel,
Als ſy ſoo gaen te wacht, ſtaet ghy dan ſentinel.

Had't Mantjen inde Maen een tongh om uyt te spreken,
VVat feyten siet hy niet? wat sonden en ghebreken?
Al sweer' ick 't noch soo dier, ghy en gheloofdes niet,
VVat dat den Hannen-Vyt *'s nachts vremde gheesten siet,*
Ick kens' in't doncker wel, ick kan dan onder-scheyen,
VVelck is een eerbaer maeght, en wie zijn vuyl pasteyen.
'Tis al te dick te doen, dat ick by nacht bevind't
Dat voor eens anders deur een Dante leet haer kindt,
En op een ander straet en doetmen niet als tieren,
Daer zijn de deghens uyt, daer klincken de rapieren
Daer blijfter eenen doot, wat een broot-droncken spel!
Soo loopt men donckerlincks recht toe reel t naer de hel.
Daer knielter altemet oock op de langhe trappen,
En kom' ick op hen aen soo gaen de quanten stappen,
Al schijnen sy de voot, de schelmen zijn soo vals,
Sy baden Godt van 't kruys, en mantels vanden hals.
Dit volcksken is mijn jacht, ick ken dees arghe fielen,
Ick ben se overal soo schielyck op de hielen.
Het stelen wordt een konst, 't ghboeft wordt soo ghemeen,
Dat voor de helft van die de Steen-poort waer te kleen.
Soo gaet het op de straet als 't zijn die doncker uren,
Maer in een duyster hol, en tusschen blinde muren,
VVaer ick daer Hannen-In,*daer quaemen brocken uyt,*
Soo leelijck, en soo grof! 'tis beter dat ick sluyt.

Wat dunckt u *Philothea*, van dit verhael van *Hanneken-Uyt*? gaet het niet warachtigh soo? dat 't ghene men meendt te wesen verholen, dat dat loopt achter straeten? Dan ghenomen datmen der menschen ooghen kost bedrieghen, Godts aenschijn ster-ooght op onse wercken, ende sijn goddelijck ghesicht en

kan

kan met gheen doeckskens verbonden worden, die sal ons op sijnen dagh beschuldighen en over-tuyghen. Ick segh dan:

Het is warachtigh soo, 't komt uyt al metter Sonnen
VVat midden in den nacht in't duyster wordt ghesponnen.
Hoe eensaem dat ghy zijt, wat venster dat-men sluyt,
Al ißer niemandt by, de krayen brenghen't uyt.
Let op Susanna *eens: twee sonder luy te roepen,*
Die sluypen in den hof, en gaen daer om te snoepen:
Daer was niet eenen mensch, noch wierden sy betrapt,
De boomen van den hof die hebben hen beklapt.
Versteeckt u waer ghy wilt, kruypt in de diepste hoecken,
VVaer dat ghy u verliest, daer weet u Godt te soecken.
Al sat ghy op een slot, met water om en wal,
En trockt de brugh' noch op, Godt siet u over al.
Godt is een Pauwen-steert, hy steeckt rondsom vol ooghen,
Hoe verr' dat ghy vertreckt, hy is u voor ghevloghen,
Elck oogh staet op een pen, en watter wordt ghedaen
Dat stelt hy stracks te boeck, en schrijft het wacker aen.
Of schoon ghy dan het stuck, en handel soo al draeydde.
Dat daer noyt mensch af wist, noyt haen daer naer en kraeydde,
Daer staet noch voor de de deur, daer staet den jonghsten dagh,
Die ons ontdecken sal al dat verborghen lagh.
'Tis hier al winter-dagh, den sneeuw bedeckt de wercken;
VVaer ieders mest-hoop light, en can-men niet wel mercken:
De Son is onder weegh, waer eens den sneeuw vernielt,
Men sagh de vuyligheyt, waer van den mest-hoop krielt.
Ghy zijt het, jonghsten dagh, ghy sult ons al verraden,
Die hier schijn-heyligh zijn, ghelijck de maskeraden.

VVat

VVat bætet dat wy gaen als schapen achter straet,
Is't dat wy in het hert zijn wolven metter daet?
Godt sal ten laetsten dan Ierusalem door-soecken,
En met lanternen gaen eens in die doncker hoecken.
O sondaer! zijt ghy wijs, peyst eens op diën dagh
Die brenghen sal in't licht, al wat in't duyster lagh.

Dit altemael dan moet ons dienen tot eenen toom, om onse quade gheneghentheden in bedwanck te houden; want behalven onse eyghen Conscientie, soo moet ons weder-houden het op-sicht der menschen: maer boven al is krachtigh Godts teghenwoordigheyt, ondersoecker selver van onse herten, ende nieren. *Soo dat wy ghenoodtsaeckt zijn wel te leven, om dat wy alle dinghen doen voor het aenschijn van onsen toe-comendē Rechter.* Een nachtraef, eenen discipel, eenen soldaet, een kindt, een maert konnen wel iet doen achter ruggh', oft inden doncker, dat *Hanneken-Vyt*, hunnen meester, Capiteyn, vader, vrouwe niet en sal weten; maer den sondaer en can niet bedrijven dat voor Godt onbekent sal blijven. Want gheen plaetse soo diep, of hy daelter; gheen plaetse soo hoogh, of hy climter; gheen plaetse soo verre, oft hy comter; gheen plaetse soo doncker, of hy sieter. Hy sagh door de ledekanten van *David*, door de kantooren van *Zaccheus*, door de kelder-muren van *Thaïs*, door de dans-scholen van *Magdalena*, door de somer-huyskens ende gloriettekens vanden *Verloren Soon*. Ick wensch, *ô Philothea*, dat hy in u anders niet en sie als deughden, en dat ghy van hem anders niet en hebt te verwachten als vreughden, en glorie.

De Passie Christi is den besten Spieghel van een Godt-minnende ziele.

Siet hoe hy,
Niet hoe ghy.

VVat

VV *At staet ghy hier den heelen tijt,*
En siet hoe ghy gheschildert zijt?
Smijt uwen spieghel inden hoeck,
En spieghelt u in desen doeck;
Siet hier vry tot het minste haer,
En spieghelt u tot d'ander jaer.
Ick sweir u, soo ghy dit bekijckt,
Ghy vindt hoe weynigh 't u ghelijckt:
VVant ghy steeckt vol van hoovaerdij,
Stelt sijn oodtmoedigheydt daer by:
Hy is met doorens heel bekroont,
Als ghy u ydel hooft verthoont:
Ghy draeght juweelen lancks het lijf,
Sijn lichaem staet van wonden stijf:
Als ghy u aensight verwen doet,
Dan swemt hy in sijn dierbaer bloet:
En daermen u de kuskens gaf,
Daer loopen hem de traenen af.
Dat sult ghy sien, en noch al meer,
Soo ghy wel siet op uwen Heer.
Doch schoon ghy 't siet, en wel besiet,
Het sien alleen en helpter niet,
Ten zy dat ghy u wereltsch hooft,
Van al sijn Moden *eens berooft.*
O ! dat u hayr waer ghepalleert,
En op sijn doorens ghefriseert!
VVaer 't ghy met traenen gheblanket,
En met sijn bloet eens gheroset!

My dunckt ghy gheckte, dan voortaen
Met al die sôo hoovveerdigh gaen:
Ghy leghde af den sijden rock:
Ghy bondt stracks in die ydel lock.
Dit soudt ghy doen (ghelooVet my)
Saeght ghy hoe hy, en niet hoe ghy.

AEN-SPRAECK.

ICk moet bekennen, *Godt-vruchtighe Philothea*, dat die naeckte ende ontuchtighe tafereelen, in de saletten ende galerijen tot groot naedeel vande onnooselheyt worden opghehangen. Het oneerlijck aenschouwen is een moeder van dertel ghevoelen, ende baert in ghedachten, woorden, en wercken overvloedigheyt van rampsalighe vruchten; soo datmen bevonden heeft dat sommighe duyvels daghelijcks voor een Venus-beelt als voor eenen autaer quaemen wieroocken, segghende dat dese meer quaets dede alleen, als sy onder hen altemael t'saemen. Sou het niet beter wesen dan, dat een Christen mensch sijn camer vercierde met stichtighe schilderijen van Historien, soo uyt de Heylighe, als wereltsche boecken? Eñ namentlijck in u cabinetjen, dat ghy, ghelijck een andere Iudith, opghericht hebt verre buyten, ende boven het ghewoel vande werelt, sou ick daer niet in moghen wenschen beweeghelijcke stuckskens vande passie ende het lijden ons Heeren, die u voor eenen spieghel moghten dienen? Ick weet wel dat ghy al wat op u schoonheydt staet, ô *Philothea*, ende daerom sou ick uwe schoonheyt noch gheerne wat volmaecken; tot welck eynde niet bequaemer, noch oock nootsaeckelijcker en kan ghevonden worden als eenen spieghel, die is eenen oprechten ende onbedorven aenwijser van onse smetten ende ghebreken, die de rijcken niet meer en sal vleyen als de arme, ende aen een edel Ioffrouw haere ghebreken alsoo vrijmoedigh sal ontdecken, als aen een slechte boerinne. Soo dat *Socrates* niet nutter

en vondt als ſijn diſcipulen voor den ſpieghel te ſtellen, om van dien ſtommen leeraer over hunne ontſteltenisſe beriſpt te worden. Ende *Pythagoras* ſtrafte de grammoedigheyt van ſijn leerkinders meer door dit glas, als door ſijn tonghe. Iae den Keyſer Otho ſelfs (op dat ghy u niet en laet voorſtaen dat dit alleen kinderwerck is) eer hy te velde trock, ghinck hy ſich, ghewaepent zijnde, ſtaen ſpieghelen, ende ſagh of deſe toeruſtinghe hem op alle plaetſe ſekere beſcherminghe, ende in teghen-deel den vyandt eenen ſchrick koſte aen-brenghen. Door de hulpe vanden ſpieghel dan moeten wy komen tot kennisſe van ons eyghen ſelven, ende al wat ons misſtaet moeten wy diën af vraeghen. De Goddinne Pallas ſat eens op den groenen boort van een fonteyn en ſpeelde op de ſchalmeye; dan ſoo het riet wat hert gonck, ende datſe gewelt moeſt doen om het gheluyt door de ſchalmeye uyt te dringhen, 't ghebeurde dat ſy eens beneden ſagh in den gront van die ſilvere wateren, al waer ſy haeren weerſchijn ontdeckende, ſagh het aenſicht ſoo ontſteken ende de kaecken ſoo onbetaemelijck opgheblaeſen, dat ſy, over haer eyghen ſelven beſchaemt, het inſtrument heeft om verre gheſmeten. Sonder dit ſy had blijven haer aenſicht ontſtellen, ende miſmaecken, en had vande boſch-goden veracht, ende beſchimpt konnen worden. Soo dat ghy wel ſiet ô, *Schoone Philothea*, dat u op het hooghſte eenen ſpieghel van doen is. Alleen ſoude ick gherne weten in wat fatſoen ghy hebt het meeſte behaeghen; want ick van ſin ben eenen aen u te vereeren, die u tot dienſt ende vermaeck moghte weſen. Ick en ſal niet doen, 't ghene dede eenen Predikant buyten *Parijs*; den welcken ſoo hy den vaſten ghepredickt hadde, ende wederom naer de ſtadt keerde, van een Ioffrouw ghebeden is, dat hy haer teghen 't jaer eenen ſpieghel naer de *Mode* van *Parijs* ſoude mede brenghen: 't welck hy haer belooft, ende ghedaen heeft. Want weder-keerende brocht hy mede een dootſhooft van een ſchoon edel gratieuſe Ioffrou, die was overleden. Deſen ſchonck hy haer, om wat in te ſpieghelen, ende naer deſen ſchijn een weynigh het hooft te ſpetē, te vlechten, te krollen, te poeyeren, en te palleren. Sy heeft dien by der handt ghenomen

P. Spoel-bergh.

men, den selven sich voor ghestelt, en haer soo ghepalleert en opgheset, datse een bruyt vanden opppersten Koninck is ghe-worden. O *Philothea*, 'ten is in het vercieren niet, maer het is al in het behaeghen gheleghen. Desen Spieghel heeft haer dan eenen goeden uyt-ganck ghebaent, daer sy haer voet-stappen oock op ghedruckt ende achter ghelaten heeft, door hope of iemant vande naer-comelinghen de kloeckheyt nam van inde selfste met sijn voeten te treden. Ick belijde opentlijck dat ick dat van u verwachte, ende op dat ick u daer toe opwackere, heb ick u oock eenen Spieghel willen in dit teghenwoordigh sinnen-beelt aen-bieden, ende ophanghen: niet dat ick iet schroomelijcks voorstelle, oft met doots-hoofden wil aen-comen; dat zijn dinghen om die bevreesde ende teere wereltsche Ioffertjens in een appel-floute te doen vallen: den mijnen is een Koninckliijcke gifte; 't is *de witticheydt des eeuwighen lichts, den spieghel sonder vlecke van Godts Majesteyt, ende het beelt van sijne goetheyt.* Het is den ghekruysten Iesus, vanden welcken seyt den *H. Drogo*: *O Heer! ghy hebt van u lichaem ghemaeckt eenen Spieghel voor mijne ziele.* Den *H. Bernardus* maeckte den sijnen van alle de instrumenten vande *Passie*, maer ick heb goet ghevonden alleen den doeck vande *H. Veronica* in een swerte ebben lijst te stellen, ende voor u op te hanghen; 't is den selfsten (ghelooft ick) daer de *H. Agnes* menigh-werf haer voor gheblancket, ende ghefriseert hadde, als sy sey:

Vyt sijnen mondt
Heb ick ghesondt
Honigh en melck ontfanghen,
En met sijn Bloet
Heeft hy seer soet
Doen blosen mijne wanghen.

Dit is den Spieghel, in den welcken een Christen ziel hare ydelheyt ende onvolmaecktheyt moet gaen ontdecken: desen ghebruyckte *Rudesindus Bisschop* van *Compostellen*, den welcken in sijn wapen voerde een Cruys, ende op den eenen arm eenen Spie-

Divus Maurus in Hist. S. Iacobi l. 2. c. 12.

Spieghel, op den anderen van't *Cruys* eenen Passer, om daer als mede af te meten het lijden ende sterven *Christi*; ende den Spieghel, om daer dan sijn eyghen wercken in te sien, op dat hy soo sou weten, ende ontdecken, hoe verre hy was vande voet-stappen *Christi*, ende waer in hy sijne wercken hadde te beteren, ende sijn leven te versterven. Die sy-selven voor desen Spieghel stelt, die sal lichtelijck met den heylighen *Bernardus* segghen: *Ick schaems my te worden een delicaet litmaet onder een hooft ghekroont met doorens.* Hierom weygherde den Godtvruchtighen, ende victorieusen *Godefridus Bullonius*, naer dat hy *Ierusalem* hadde in-ghenomen, met Koninghlijck cieraet door de stadt te gaen, segghende, dat het niet en betaemde dat hy met schepter en croon sou gaen langhs de straten, die sijnen Saligh-maker betreden hadde, ghecroont wesende met doorens. *Hy thoonde dat hy liever had te wesen eenen gouden Coningh met een houten croon, als eenen houten met een goude.* Sales.

Ende op dat ghy niet en peyst, ô *Philothea*, dat desen alleen is gheweest voor mans persoonen; soo wil ick hier oock by-voeghen de H. *Elisabeth*, dochter vanden Coningh van *Hongarijen*; de welcke als ick noem, soo bidd'ick u, dat ghy het Exempel van dese triomphante Princersse ten minsten eens aendachtelijck wilt overweghen. Dese dan in haer Koninghlijck cieraet, met eenen grooten sleyp van Staet-Iofferen, ende Hovelinghen komende inde Kercke, heeft haer ooghen gheslaghen op een beweghelijck beeldt, daer *Christus* aen het Cruys was ghehanghen, ende begonst daer door terstondt in tranen te smilten, ende in haer ghemoet teenemael ontstelt te worden: ende als sy eenen tijdt langh op den ghecruysten IESVS ghesien hadde, ghestoort op den pracht, en op het Koninghlijck cieraet: Siet eens, seyde sy, mijnen Godt ende Saligh-maker sterft moeder-naeckt aen een galghe, ende ick blinck in't goudt, ghesteente, ende purpuren cleederen; hy draeght een doorne croon, ende ick een goude; mijne vingheren glinsteren van diamanten, ende sijne handen sijn door-boort met ysere naghels; ick blancket mijne wanghen, ende hy hanght daer met blauw gheslaghen kaecken; ick poeyere mijne loc-

ken,

ken, ende sijn hayr is door sweet en bloedt in een ghebacken; hy wordt van sijnen hemelschen Vader om mijne sonden berooft van allen troost der wereldt, ende ick neme noch mijn vermaeck in tijdelijcken pracht ende ydelheydt des wereldts. O ellendigh mensch als ick ben ! die soo qualijck mijnen Saligh-maker naer-volghde , die soo veel de wereldt hebbe gheacht; ende den ghenen die de wereldt , ende al wat in de wereldt leeft, heeft gheschapen , ende verlost met sulck een schandighe ende pijnelijcke doodt, die hebb' ick verlaten. Dit gheseydt hebbende is, door gheweldt van droefheydt ende leetwesen in onmacht ghevallen ende besweken ter aerden , ende nauwelijcks tot haer selven ghekomen, versaeckende voortaen haer hofs en prachtigh leven , heeft op staende voet ghesloten den oodtmoedighen, naeckten eñ ghecruysten Iesum naer te volghen.'T en can niet anders gheschieden, *Philothea* , of daer soo groote veranderinghe is gheweest van buyten, daer moet een wondere beroerte ghewerckt hebben van binnen. Hier op wil ick een ghevoelen *van Aristhenes*, aenteeckenen. Ick moet uyt desen Heydenschen schrijver een Christelijck bedencken in het voor-by gaen mede nemen; 't sal dienen tot bekrachtinghe vande Historie , die ick ingheset hebbe. Desen schrijver sagh een deel boomen teenemael jeudigh, dight van tacken, groen van blaederen , blij van koleur, behalven de voghels die op den boom saeten, ende met haeren soeten sanck te toehoorders seer vermaeckten. *Aristhenes* siende al dit uyt-wendigh schoon loof, ende aen-ghenaeme ghedaente, spraeck haer aen in deser voeghen: *O boomen ! seght my eens , ghy lieden die hier soo jeudigh staet en groeyt , ende u aenghenaem loof, ende tacken soo mildelijck zijt uyt-spreyende , isser oock eenigh vyer in u lieden hert ? de wortels, waer langhs ghy u vochtigheyt treckt , en suyght, weten die van gheen vlamme van binnen te spreken ? My dunckt wel neen: want waerder heet vyer van binnen, daer en waer gheen koele groenigheyt van buyten.* 'T selve maghmen sluyten vandẽ mensch die oock by de Philosophen eenen boom ghenoemt wordt. Isser over-vloedigheyt van uyt-wendigh cieraet, soo mooghter

van

van binnen wel weynigh vier, vande goddelijcke liefde brande; maer is dierghelijcke vlamme in het hert, ghewis dat groen loof sal *Feulje-mort* worden, ende diën overtolligen pracht moet af-rijsen. Hoe haest veranderde die jonghe wereldtsche Iouffrouwe, daer ons P. *Barry* af schrijft? Sy ghevoelde qualijck weynigh ginsterkens van binnen, en sy is terstont gheclommen boven op haer cabinetjen, en gingh met een bijl al haer hooft-en-hals-cieraet in stucken cappen.

Wat dunckt u, *ô Philothea*, van dit cloeck voor-nemen? van dese veranderinghe? van dese volcomen verfoeyinghe der ydelheydt? het was een teecken dat de gratie Godts, ende eenen heylighen Gheest inde Godtvruchtighe ziele was spelende. Ghelijck-men iemandt, die langh in sijn uytersten heeft gheleghen, soo dat-men twijffelt of daer noch aessem in is, een pluymken op den mondt leet, om te sien of het wegh gheblasen sal worden, welck een seker teecken is, dat daer noch gheest in den siecken is: soo oock als iemandt verdrijft ende verfoeyt de pluymkens der ydelheydt, ende den lichtveerdighen pracht versaeckt, 't is een ghewis teecken dat den Gheest Godts, ende sijne gratie dierghelijcke ziele noch is by-woonende ende bestierende. Dit selfste sien wy aerdighlijck verbeeldt in veel printen vande heylighe *Magdalena*, de welcke voor een *Crucifix* biddende, ende met eenen heylighen haet teghen hare voor-gaende sonden ende aerdsche ghenoeghten ontsteken zijnde, haer eyghen lichaem gaet berooven, af-ruckende allen ydel cieraet haerder leden; als faveuren, stricken, mouchoiren, waeyer, spieghel, friseer-priem, blancketsel, poeyer-doosen, goude ketenen, juweelen, pendanten, braseletten, peerle-snoeren, bagghen, minne-brieven, contrefaitsels; ende met het *Crucifix* in de handt, ende tranen in d'ooghen soo schijn-se hare voorgaende ydelheydt, soo my dunckt, met dierghelijcke clachten te beweenen:

Ziel laet rusten uwe lusten,
En verlaet eens uwen pracht:
Sult ghy minnen, en besinnen
Al wat dese VVereldt acht?
Gaet besnoeyen, en verfoeyen
Al dit ydel hooft-cieraet,
Ciert u leden naer de reden,
Siet hoe uwen Meester gaet.
Hy quam gheven ons sijn leven,
Hy quam sterven onse doot,
En door't lijden ons verblijden,
Ons gheluck brocht hem in noot.
Troost der menschen, die wy wenschen,
Laeghde ghy voor ons op't stroy?
Moest ghy draghen Noordsche vlaghen?
VVasser dan voor u maer hoy?
VVulpsche leden, die betreden
Ledikanten van Damast,
V tapijten die verwijten,
Dat het op gheen krib en past.
Sult ghy voeren perle-snoeren,
En juweelen om den toon?
Sult ghy rocken uwe locken,
Als hy draeght een doorne croon?
Ghy met ringhen, moyë dinghen,
En met stricken van sattijn?
Daer sijn handen vast met banden
Op den ruggh' ghebonden zijn?

V palleerſel, u friſeerſel
VVilt ghy weten hoe het ſtaet?
Siet het ſchynen in ſijn pijnen,
Daer by vol van wonden gaet.
Ons blancketten zijn ſoufletten,
En ons poyer dat is ſweet;
Onſe ſonden dat zijn wonden,
Deſe doen hem 't meeſte leet.
Peyſt dees ſmerten met der herten
Die gaet proncken ſtijf van gout;
Dat u Moden *zijn als* Ioden,
Die Godt cruyſten op een hout.
Och! dat beken quamen leken,
Hadd' ick nu een tranen-vloet!
VVou nu weenen 't hert van ſteenen,
Ick gingh ſtorten oock mijn bloet.

Siet eens, *ô Godt-vruhtighe Philothea*, hoe deſe heylighe Sondareſſe ghebruyckt heeft den Spieghel, ende den Paſſer, om het groot verſchil tuſſchen haer leven, ende het leven *Chriſti* meerder te doen blijcken; ſoo dat ſy oock lichtelijck koſt gronderen de leelijckheydt haerder ſonden uyt de ſwaerheyt ſijnder pijnen. Op welcker maniere oock ſeer vernuftelijck verſtaen can worden de *Maxime* oft ghemeyne *Spreucke* vande oude Rechts-gheleerden: *Non intelligitur nigrum, niſi legatur rubrum. Dat-men het ſwert niet en can verſtaen, of men moet het roodt gheleſen hebben.* Sy wouwen ſegghen, dat-men den ſin van een Capittel, dat met ſwerte letters ghedruckt was, niet wel en koſt vatten; 't en ware ſaken dat-men eerſt den tijtel daer van las, die met roode letters pleegh gheſtelt te worden. Soo ſeggh'ick oock, ô *Philothea*, men verſtaet nimmer beter het ſwert ende de leelijckheydt onſer ſonden, dan, als wy eerſt leſen het root, dat is,

 het

het dierbaer bloedt, ende de pijnen vande *Passie Christi*, ende al het ghene, dat hy voor ons gheleden heeft.

Desen rooden *Tijtel* ende dit swert *Capittel* was de Lesse vande salighe *Angela de Foligini*: de welcke van haer eyghen-selven belijdt, dat sy staende voor het *Crucifix* merckte, dat *Christus* sijn eyghen ooghen sloegh op sijne Wonden: ende dan keerde hy die naer het hooft, sijde, ende handen van *Angela*; of hy had willen segghen: Is het moghelijck dat de menschen noch niet en vatten d'ydelheyt hunder wercken, ende de swaerheyt hunder sonden; daer-se sien dat ick soo gronde-loose pijnen om hebbe moeten lijden! Waer door *Angela* soo ontsteken wierdt, dat-se hare wanghen verbrande, ende ghenootsaeckt was die met kout water te lesschen.

P. Barry c. 2. devot. 9.

Soo dan, *o Philothea*, den naeckten, ende ghecruysten IESVS is een sterck, ende crachtigh beweeghsel, om inwendelijck alle ghenuchten te versaecken, ende uytwendelijck allen ydelheydt te verfoeyen. Waer't nochtans, dat ghy om ghewichtighe reden u niet teenemael van een wereltsch cleedt en kost berooven; maer ghedwonghen wiert van uwen staet, oft iet anders het selve naer de manier, ende loop des tijdts rijckelijck ende costelijck t'aenveerden; dan waer van u te wenschen, dat ghy ten minsten gheenen hooghmoedt, trotsheydt, oft hooverdigh hert daer op soudt willen draghen. De schoone ende oodtmoedighe *coninghinne* Esther, al-hoe-wel sy boven maten costelijck verciert was, ende boven alle d'andere van *Assuerus* bemindt; die haer oock tot dien eynde de Coninghlijcke croon op het hooft had doen stellen; sy niet te min was soo verre, van haer hert door dit uytgelesen cieraet, ende Coninghlijcken pracht te verhooveerdighen, ende te laten op-swillen, dat-se plagh Godt daer af tot getuyghen te nemen, segghende: *Ghy weet, ô Heer, dat ick gheen ghenuchte en neme in dit teecken van hooverdije ende glorie, dat ick op mijn hooft draghe, op die daghen, als ick voor al de Wereldt in groot-dadigheydt moet verschijnen.* Niet veel min, al-hoe-wel in minder fortuyne, ende staet, dede de huys-vrouwe van *Iacoponus*; de welcke noch boven dien onder haer wereltsch cleedt, dat-se droegh alleen om haren man te believen, had een

Esther c. 14.

ander

ander van ſcherp hayr geweven: met het welck ſy haer teer vleeſch temde; op dat het ſich door den uyt-wendighen ſchijn niet en ſoude verydelen. Dierghelijcke weet ick datter noch hedens-daeghs zijn, oock al van qualiteyt, die nochtans onder hare cleederen ſtrenghe penitentie ende lijf-caſtijdinghe verdraghen; jae ick en twijffele niet, *ô Philothea*, of ghy en pleeght dit op ſommighe tijden oock te ghebruycken. Doch ick keer weder tot ons eerſte propooſt, ende ick wil noch eens voor ooghen ſtellen den Spieghel vanden ghecruyſten IESVS, ende bethoonen dat menigh ydel hert daer door wordt beweeghr. De bewijſinghe ſal ick doen in een ſalighe *Dochter*, die vry al wat te trots was op haere ſchoonheydt, ende dies-volghens al te ſeer gheneghen tot het ydel cieraet ende palleren. Sy heeft ſich dan op eenen ſekeren tijdt voor haren ſpieghel gheſtelt: dan, ghelijck-ſe uyt der maten vies was, ende al te nauw-keurigh, ſoo en coſt ſy haer ſelven gheenſins voldoen: haere locken en crolden niet ghelijck-ſe begheerde: haere wanghen en bloosden niet ghelijck ſy wenſchte: haere wijnbrauwen en waren niet gheſpannen, eñ veel dierghelijcke viſevaſerijen dochten haer hooft t'ontbreken; ſoo dan ſy dede, ende her-dede alle deſe dinghen vijf-en-twintigh-mael, ende noch en wou't niet lucken: waer door ſy ſoo vermoeydt wierdt, dat-ſe ghenoodtſaeckt was op een ſtoeltjen te gaen ruſten. Daer ſittende, ley ſy haer ydel, ende nochtans ſwaer hooft op haer handt, ende bleef van ſpijt ſoo ſitten fantaſeren. Ondertuſſchen herwaerts ende derwaerts hare ooghen omdraeyende, zijn-ſe ghevallen op een *Crucifix*, dat op het bufet ſtondt; het welck aenſchouwende, wierdt ſy ſoo diep in haer ghemoedt ghetroffen, dat deſe wee-moedighe ende rouw-hertighe clachten uyt haeren boeſem ghevloghen zijn. Ick bidd'u, *Lieve Philothea*, ſiet eens of ſy de waerheydt niet en bekent. Is't oock by aldien dat ghy daer iet in vindt, dat u raeckt, ghelijck ghy eenen reghel oft tvvee wel ſult vinden; neemt het in danck; want het u met een gunſtighe penne gheſchreven wordt. Hare clachten dan beghinnen aldus:

VVIe sal een tranen-vloedt aen mijn ghesicht verleenen,
Om met mijn ooghen selfs mijn ooghen te beweenen?
VVie sal uyt elcke vlecht doen springhen een fonteyn?
VVant droefheydt die maer sucht, die is voor my te kleyn:
Ick wil dit ydel hooft van hayr tot hayrken wasschen,
En dan eens wederom bestroeyen dicht met asschen:
Ick wil van heden afgaen in een hayren cleet,
Tot dat dit weeldigh vleesch swemm' in het roode sweet.
'Ken can my nimmermeer te harde wetten maken,
Al koos' ick van nu af een vyer om in te blaken;
Dit wulpsch, en wereltsch hert dat moet ghesuyvert zyn,
Godt gheve door wat straf, Godt gheve door wat pyn.
Den costelijcken tydt, en myn' verloren daghn,
Hoe can ick sondigh mensch ten vollen die beclaghen?
Doch dien goeden Godt is dickwils haest voldaen,
Als hy siet uyt een oogh maer rollen eenen traen.
Dies wil ick met gheclagh in't cort eens gaen verhalen,
Hoe ick tot noch toe gingh in eenen dool-hof dwalen:
Ick wil met herten-leedt eens brenghen aen den dagh,
In wat een diepen slaep van Ydelheydt *ick lagh.*
VVanneer de morghen-sonn' op haren gulden waghen
De wereldt weder schonck de nieuw-gheboren daghen;
En dat het blinckend' hooft soo hoogh ghereseen was,
Dat het diep in de sael schoot stralen door het glas:
Als buyten op het landt de ossen ginghen ploeghen,
Als al de Bracken los, als al de VVinden joeghen,
Als ieder in het sweet hadd' uren over-bracht,
Dan was't tot mynent noch gheen eynde van den nacht.

Ick

Ick sliep tot thienen toe, dan quam de maeght ghetreden,
En gingh ghestolens wijs met ruchteloose schreden,
En quam tot in't ghemack, tot aen myn ledikant,
En nam my inden slaep heel soetjens by der handt;
En bod' my goeden dagh, en sey my goeden morghen.
Hier was den aenvangh eerst van al mijn ydel sorghen,
En soo ick had ghedroomt, soo moest ick zijn ghehult,
Soo moest ick zijn ghespeet, soo moest ick zijn ghecrult,
Al soud' ick uren langh daer hebben sitten kijcken;
Al soud' ick uren langh daer hebben sitten strijcken:
De maert en had gheen rust, al was-sy moe van staen,
Of ick en was voor eerst oock tot een hayr voldaen.
Dan gingh ick naer Godts-dienst, de Misse *vande slapers;*
Iae, soo ghy't wel bevroedt, de Misse *vande gapers.*
Godt weet hoe menigh oogh daer vierigh leet en spelt,
Terwijl' een rouwigh hert stort tranen met ghewelt.
Hoe selden heb ick daer met aendacht Godt ghebeden;
Maer sagh nu hier, nu daer, wie uyt, wie in quam treden;
VVie ginck in wit sattijn, in pan, oft swert fluweel?
Daer vloogh mijn oogh en tijt wel voor het meesten deel.
En als't al was ghedaen, en dat wy ginghen scheyden,
Dan reesser groot verschil, wie ons sou t'huys ghaleyden;
En twisten onder een, ende op den staenden voet
Bestemden sy een plaets, en al met koelen moet.
Soo isser menigh-mael om ons crackeel ghesproten,
Soo heb ick meer als eens onnoosel bloedt vergoten;
Ick hiet het trouwen dienst, ick noemde't vrijery,
En het was metter daet maer lauter moordery.

Soo

Soo wierdt het midder-noen, men ginck de spijsen rechten;
Daer stont tot onsen dienst een heel deel gauwe knechten;
Daer wierdt de gasten eerst ghedient van het beghin,
Een costelyck lampet met roosen-water in.
Als ieder-een nu sat, soo moest-men vrolijck wesen,
En was tot diën eynd' oock alles uyt-ghelesen,
Soo van ghesöden spijs, als alder-handt ghebraet,
Van wildt, en kort ghebeent, tot lust en overdaet,
En soete confituer, en lecker marmeladen,
En alder-hande fruyt, en schotels vol succaden;
Daer toe den koelen wijn die ginck ghedurigh ront,
Die altijdt in het ys den heelen Somer stont.
Hoe menigh dertel tongh' en onghesouten reden,
En swerten achter-clap en wierdt daer niet gheleden?
En veel broodt-dronckerij, en onbeschoft gheluyt!
VVant daer den wijn gaet in, daer gaet de wijsheydt uyt.
Dan gingh-men in't prieel, oft met een jachtjen varen,
Om nieuwen appetijt te scheppen uyt de baren,
Oft wel in een karos soo gingh-men naer den noen
Den Tour *van* à la mod' Venus *processi doen.*
Soo quam den avondt aen, dan ginck het op een singhen,
Dan ginck het heel den nacht op danssen en op springhen,
Op losse vrijerij, die qualijck dient gheseydt:
De moeder van het quaedt, dat is de duysterheydt.
En quam het by gheval, dat wy daer niet en waren,
Soo ginghen voor ons deur' by nachten dese snaren:
De speel-mans op de straet die maeckten soet gheluyt,
Dat menigh mensch stont op, en keeck te venster uyt.

Hier

Hier hebt ghy, myne ziel, eens in het kort beschreven
Den loop van uwen tydt, en u voorgaende leven;
Maer is dit oock den wegh, des hemels rechte baen?
Is't hier langhs dat een ziel moet tot den Schepper gaen?
Of Christus *heeft ghedoolt, of seker ghy moet dwalen;*
Dies hanght de Ydelheydt *eens in een beter schale,*
En weeght met u verstandt, wat hy ons daer af leert:
Den mensch en doolt niet heel als hy ten halven keert.
Ah! had ick soo gheleeft ghelyck veel Edel Maeghden,
Die naer de Ydelheydt, *oft lusten niet en vraeghden,*
Sal ick't dan zyn alleen die naer de VVereldt *loop,*
Daer ick voor minder prys den Hemel vind' te koop?
Sal dit onaerdigh bloedt dan altydt achter-wycken,
Als menigh teerder Maeght *gaet met de croone strycken?*
VVel-aen dan slappe ziel, 't is tydt dat ghy beghint,
Den Minnaer, *die ghy houdt, is lichter als den wint.*
Al schyn' ick iemandt schoon, men heefter meer ghevonden,
Die schoonder schoonheydt noch met eyghen handen schonden;
Het speet haer, dat den glans oock Keysers had behaeght,
En seker, die Godt dient, dat is de wyste Maeght.
En heeft Lucia *niet haer ooghen uyt-ghestooten,*
Die stralen, soo hy sey, in's Coninghs herte schooten?
Sy was haer ooghen quyt, en speelt op sijn ghesicht,
En als sy wierdt gheblindt, dan wierdt den Vorst verlicht.
Brigitta *moest haer eer', oft schoonigheydt verliesen,*
Sy gaet een leelyck vel voor korten lust verkiesen,
Sy haelt haer wanghen op, en scheyndt den schoonen glans,
En seydt: Die is voor Godt, niet voor onsuyver mans.

Hoe scherp heeft den Tyran sijn vinnigh stael gheslepen,
Als hy heeft Agatha *de borsten af-ghenepen?*
Nu siet ghy wel, mijn ziel, hoe dat een ydel Maeght
Haer eyghen ongheluck in haren boesem draeght.
Segbt Apollonia, *wat hebt ghy niet verdraghen,*
Als u uyt uwen mondt de tanden zijn gheslaghen?
Al waert ghy doen mis-maeckt, en uwe tanden uyt,
Ghy waert doen aldermeest voor Godt de schoonste Bruyt.
Dit is het hals-cieraet van soo veel edel Maeghden,
Daer sy in hare jeught den Hemel met behaeghden,
Men sagher niet-met-al dat aen haer leden blonck,
Als't t sweert dat door den hals, oft hare borsten gonck.
Nu zijn sy al-te-mael daer boven in ghenuchten,
Terwijl' den tijt, en jeught, en schoonheyt van my vluchten;
Terwijl' ick ligh en woel in trouwe-loose min,
Daer niet als slim bedrogh, en valscheydt en steckt in.
Ick hebbet al ghesien, en het sal noch ghebeuren,
Dat een meyneedigh hert steckt inde Serviteuren.
Den List *is nu een deught, 't* Bedrieghen *dat is eer,*
Men maeckt van valschen Eed' *nu gheen conscientie meer.*
En weet ick niet ghenoegh, hoe dat-se met ons leven?
Hoe dat-se ons alleen maer schoone woorden gheven?
En sweiren menigh-mael een vast, en echte trouw,
En speten soo de jeught blauw bloemkens op de mouw?
De menschen zijn niet meer, ghelijck-se eertijdts pleghen,
De tongh' is van het hert al verder nu gheleghen;
Oft wordet eens ghemeyndt, het is soo haest ghedaen:
VVie can doch op een riet, wie cander vast op staen?

De

De VVereldt *is te valsch, daer is niet op te bouwen,*
De menschen zijn te snood', wie sal daer op betrouwen?
Sy maecken ons wat wijs, en siet ghy dat niet claer?
VVaerom dan, ô mijn hert, waerom gheloofdy haer?
Al beter dan, voort-aen Monsieur Adieu *ghegheven,*
Soo kondt ghy sonder schand' en sonder op-spraeck leven:
Soo mijde ghy 't bedrogh van alle Ydelheydt,
En houdt de rechte baen van uwe saligheydt.
Is't dat ghy hebt een hert gheneghen om te minnen,
Is't dat een stadigh vyer spelt in u teere sinnen;
Besiet een Coninghssoon, die daer ghenaghelt hanght,
Die is't die naer u hert, en uwe ziel verlanght.
Siet eens wat dat hy heeft voor uwe gunst gheleden;
Hy lagh in eenen stal, en wierdt voor u besneden,
Ghegheesselt en ghecruyst, door-naghelt en door-wondt,
Om dat ghy in sijn hert soo diep gheschreven stondt.
En sult ghy dan niet eens u danckbaerheydt betoonen,
En liefde met de liefd', en hert met hert gaen loonen?
VVel aen dan, mijne ziel, seght eens met cloecken moedt
Aen eenen, die voor u heeft uyt-ghstort sijn bloedt:
Ick schenck' u IESV, *soet, ick schenck' u duysent herten;*
Ick gheV' u lijf en ziel voor uwe pyn en smerten:
Ick bidd' u, neemt my aen, ontfanght my voor u Bruyt,
Ick gae de VVereldt *af, ick sweir' ick scheyder uyt.*

Siet eens *Lieve Philothea*, wat kracht dat heeft een in-spraeck van Godt almachtigh, als die een weynigh tijdts, het alder-ydelste hert van binnen magh gaen roeren. Waer blijven wy met soo veel hondert sermoonen, vermaeninghen, goddelijcke in-spraecken? hebben wy wel een spelleken minder ghespeet als

van te vooren ? hebben wy wel een haeyrken ydelheydts uyt ons hooft ghetrocken ? Soo verre is't van daer dat onſe ydelheydt ende wulpſcheyt ſou verminderen, dat wy de ſelfſte daghelijcks noch voor de handt ſien aen-waſſen. Wordender niet ghevonden die 12. uren langh beſigh zijn voor den ſpieghel ? en diën coſtelijcken tijdt verquiſten in't palleren om in een bancket dry uren begaept te worden? Dat dierghelijcke ghevallen hadden inde handen van *Thomas Morus*, dien ſtandtvaſtighen, ende om ſulcke doodt onſterffelijcken *Cancelier*, ſou hy die niet wel met de ſelfſte woorden hebben moghen bejeghenen, met de welcke hy eertijdts een ydel-tuyt ſtrafte ? De welcke ſoo ſy uren langh voor den ſpieghel gheſtaen hadde,
Cap. 3. ſey hy : *Iouffrouw, want u Godt voor allen deſen uwen aerbeydt de helle niet en gheeft, ſoo doet hy u groot ongehlijck; want, waer't dat ghy de helft deedt t'ſijnder eeren, hy ſou u ſijnen hemel ſchuldigh weſen.* Maer wat wil ick hier deſe ſcherpe vermaninghen in-voeren ? daer icker een al te ghewiſſe uyt den *Propheet Iſaias* kan trecken, daer ons effen met beveſtight wordt, dat daer-men in ydelheydt met ſondight, dat-men daer met gheſtraft ſal worden, ghelijck *Abſalon* aen ſijn haeyr is blijven hanghen daer hy de kroon van ſijnen vader op meende te ſtellen. *Om dat de Dochters van Sion*, ſeght hy, *op-gheheven zijn gheweeſt, ende ghewandelt hebben met eenen uyt-gheſtreckten hals, ende met dat wincken der ooghen ghinghen, ende handt-gheſlagh maeckten : wandelden, ende met haere voeten ſy eenen ghemaeckten gangh voort-ghegaen hebben: Daerom heeft de Heer kael ghemaeckt den top des hoofts der dochteren van Sion, ende den Heer ſal haer lieder haeyr af-blooten. In dien dagh ſal den Heer af-nemen het cieraet der ſchoenen, en die maentjens, ende die borſt-cieraeten, en die arm-ringhen, en die parruycken, en die vlecht-ſcheytſelen, en die been-cieraeden, en die kleyne ghevronghen ketenkens, en die rieckerkens, en die oor-ringhen, en die vingher-ringhen, en die peerlen op't voor-hooft hanghende, en die cierlijcke over-kleederen, en die manteltjens, en die lijnen doecken, en die naelden, en die ſpieghelen, en die ſweet-doecken, en die huyven, en die kerſpen kelen. En daer ſal zijn voor den ſoeten reuck, ſtanck; en voor den riem een ſeelken; en voor dat ghekrolt haeyr, kaligheydt; en voor den borſt-lap een haeyren kleedt.* Hoort

ghy

ghy wel, *Philothea,* hoe dat Godt vanden overdaet in kleedinghe, en van het licht-veerdigh op-toyen ſpreeckt? belieft u nu eens te ſien hoe hy dien vreeckt? In de perſoon van Ieſabel ſal ick deſe ſtraffe aen-wijſen, op dat ghy meught ſien wat de verwaende pronckerije is ervaeren. *Sy heeft haer ooghen met blauc-ketſel gheſchildert, ende haer hooft verciert, en ſagh uyt der venſteren, &c. Ende twee of dry Camerlinghen hebbenſe van boven neder-ghewor-pen, ende den muer wierdt met haer bloedt beſproeydt, ende de peerden voeten hebben haer vertreden, &c. Ende nader-handt hebben ſy niet ghevonden dan het bloot hooft, en de voeten, en d' uyterſte litmae-ten der handen.* Soo is't af-gheloopen met dat op-gheblaeſen hooft Ieſabel; ſoo is ſy ghevaeren. Dit en zijn immers gheen fabeltjens die uyt den ſpin-rock ghetrocken zijn, en evenwel hoe weynigh zijnder die daer op ſullen paſſen, en daerom had ick oock voor my ghenomen hier mijn vruchteloose pen in't dack te ſteken; maer ick vinder een deel *Venus-dierkens*, die niet eenen voet landts en hebben, noch niet eenen ſtuyver in-komens en trecken, noch iet en hebben te verwachten, en dies niet teghen-ſtaende, maecken ſy't ſoo bondt, dat het Godt ten leſten wel eens ſou verdrieten. Wat ſeghje *Philothea,* en wat dunckt u alſſer hedens-daeghs ſijde rocken ghedragen worden alleen op den af-val van een magher ſpelle-werck-kuſſen? Ten zy ſaecke dat wy willen ghelooven dat ſy andere konſtjens weten om daer aen te gheraecken; want om de waerheydt te ſegghen, 't gheeft ſomtijdts al een achterdencken, en het druckt iemandt in een ſterck vermoeden; min of meer ghelijck het gaet met ſommighe kinders die leeren ſnoepen: ſy ſtelen t'huys het ſuycker, biſcuit, &c. ende loochenen dat ſy't ghenomen hebben: maer alſmen de briſelinghen op hun kleederen vindt ligghen, dan worden ſy overtuyght van hunne dieverijen. Wou-men ſoo oock op de ſijde rocken, krakende voor-ſchooten, bonte moffels, ghebourduerde handtſchoenen van ſommighe kamer-katjens ſien, miſſchien ſoumer vinden, die't niet al met kanten en breyn-naet hebben ghewonnen. 'T is grootelijcks te vreeſen dat de uyt-wendighe draght haere ſnoeperijen ſou clappen. Doch wat hier van is,

4. Reg. 9.

dat ſal *het hout vande hanẽ-balcken, eñ de ſteenen vãde muren* op ſijnen tijdt *uyt-roepen.* Onder-tuſſchen is't niet groote ſotternije, allemael ſijn armoede op den erm te hanghẽ, en daer naer te vaſten? Soo ginckt met die arme weduwe, die haeren noodt claeghde aen *Eliſæus.* Den *Propheet* vraeghde haer, of ſy gheen middelen en hadde, of voor-raedt van geldt, of het huys met meubels wel gheſtoffeert was, of den ſolder vol graen was, den kelder vol wijn? &c. Sy andtwoorde; dat ſy in haer huys anders niet en hadde *als een weynigh olye om haer daer mede te ſalven, ende te ſmeiren.* De ſchappraey was ydel, daer en was t'eten noch te breken. Soo gaet het met die ſlechte hoovaerdighe Slooꝛkens, winnen ſy een ſtuyverken, acht, of thien, dat moet in een waeyerken, in een pluymken, in een ſijden rocksken, in poeyer, in blancketſel; ſy moeten wat hebben om te ſmeiren al ſouden ſy't met vaſten wederom winnen en in-haelen. Ick denck dat ſy't gheleert hebben vanden Sijd'-vvorm, die ſpint oock uyt ſijnen mondt een ſijden huysken om daer in te ligghen, ſoo gaen't deſe uyt haeren buyck verſpaeren om dat ſy oock eens een ſijde rocksken ſouden draghen. Hoe dat dit in deſe onſe eeuvve met de vvaerheydt over een komt, dat laet ick een ander oordeelen, noch ick en gheve my uyt voor iemandts Rent-meeſter; om ſijne middelen t' onderſoecken, veel minder luſtet my in iemandts keucken te ſnuffelen, ick kan ſonder dit mijn woorden ſtandt ghenoegh doen met de voorgaende tijden. Ick en moet maer alleen eens open doen den boeck vande *Levens vande medegheſellen vanden H. Franciſcus;* ende ick ſal daer vinden een gheſchiedeniſſe tot beveſtinghe van't ghene wy hier handelen. *F. P. Theodorus van Munſter,* die grooten dienſt ghedaen hadde onder de borgherije van *Bruſſel* ten tijde vande peſt, die wierde eens van eenen Edelman ghenoodt, om by hem te comen eten; het welck *Theodorus* toe ſey om ghewichtighe reden. Over tafel ſittende ſoo alle dinghen overvloedighlijck aenghedient wierden, ſey *P. Theodorus* teghen den Edelman: *Mijn Heer, hier is een groot ghetal van ſchotelen, ende een menighte van ſpijſen, dat het u Edelheydt ghe-liefde, men ſou hier iemandt af konnen deelachtigh maecken.* Deſe

woorden ſoo ſy vanden Edelman niet ghevat en wierden, zijn nader-handt van P. *Theodorus* noch eens voor-gheſlaghen; waer op als-doen den Edelman gaf voor andtwoordt: 'T is my lief, V Eerw. doe dat u believe, ick ſtelt in V Eerw. goedt-duncken. Hier op heeft P. *Theodorus* een ſchotel ghenomen, en daer over gheſpreyt een ſerviet, die ghegheven aenden knecht, hem belaſtende dat hy die door de ſtraet ſou draeghen, en dat hy op het huys ſou letten teghen het welck de ſerviet af ſou waeyen, en daer de ſpijs in draeghen. Den knecht gaet, draeght de ſpijs, de ſerviet waeyt af, hy ſiet naer't huys; maer om dat het al te eerlijck volck was die daer woonden, derſde hy, ſoo hem docht, hen niet beſchaemt maecken; overſulcks keert wederom met de ſchotel P. *Theodorus* hem ſiende, vraeght of alle dinghen beſtelt waeren, of de ſpijs ghedraghen was. Maer den knecht ontſchuldight ſich, ſegghende dat het huys ſoo deghelijck was, dat hy hem niet en koſt in-beelden dat de ſchotel daer moeſt ghedraeghen worden, ende overſulcks dat hy de ſpijs wederom heeft met naer huys ghenomen. Evenwel P. *Theodorus* ſeyndt hem ander-werf door de ſtraet, met bevel als vooren; en ſiet: de ſerviet waeyt wederom af voor het ſelfſte huys: doen heeft ſich den knecht verſtout, is met de ſpijs ghegaen recht in, en heeft daer ghevonden een huys-gheſin dat rijckelijck ghekleedt was ende armelijck at; miſſchien vondt hy de kinderkens met ſattijne mouwen die den draf aten uyt houte ſchotels. Is dat niet een hoovaerdije ende grootheyt weerdigh om ghelaeckt te worden? Seker my dunckt dat hy aerdigh heeft gheſproken, ende den naghel op het hooft gheraeckt, die gheſeydt heeft deſe ſpreucke:

Fluweel en ſijd' is ſelſaem kruyt.
Het bluſt het vyer te keucken uyt.

Welcke woorden my een ſnedighe bemerckinghe indachtigh maecken. VVant nopende het fatſoen vande *Arcke* van *Noë*, iſſer een verſchil dat wy hier toe konnen trecken. Sommighe ſeg-

ſegghen, dat ſy is langh-werpigh gheweeſt, ende niet verheven, op het fatſoen ſeer naer van eenen troch, of moelie: ander zijn van ghevoelen, dat ſy was op-ghemaeckt ghelijck een kleer-kaſſe, dat is, ſmal, en verheven; watter af is, of niet, was ſy ghelijck een kleer-kas, ſoo en was ſy niet ghelijck een moelie; of was ſy ghelijck een moelie, ſoo en was ſy niet ghelijck een kleer-kas. VVat dient hier meer gheſeyt, *Lieve Philothea*? Overloopt eens d' ydele wereldt, ſiet of ghy dit altemael in ſommighe huys-gheſinnen niet en ſult bevinden. Is het eenen troch, ſoo en is't gheen kas; en is't een kas, ſoo en is't gheenen trogh. Dat is: iſſer veel te kleeden, ſoo en iſſer dickwils niet veel te backen, noch te brouwen.

Verſtandighe Philothea, ick hope dat my dit voor-gaende niet qualijck af-ghenomen en ſal worden, 'ten is maer alleen by-ghebroght teghen een deel kaele, ende verwaende *Quicken*, die de Ioffer willen ſpelen, die haer Sondaeghs op ſulcke plaetſe inde kercken neer ſtellen, datſe al de wereldt ſien konnen, en van al de wereldt gheſien worden, die als ſy maer een keucken meyſſen met haere ſleutels hooren rammelen, en gherught maecken, terſtondt om-kijcken, ſich inbeeldende of het waer het gheluyt ende den ſlagh der ſpooren vande gheleerſde Ionghmans, die miſſchien oock noyt, of ſelden te perd' en hebben gheſeten. Om deſe alleen, ſegh ick, heb ick dit by ghebroght; andere Ioffrouwen, ende Mevrouwen die naer haeren ſtaet ſich onderhouden, en heb ick niet te beriſpen, maer grootelijcks te prijſen. Ende wat de ghehoude belanght, ick weet wel dat het gheorlooft is haer te vercieren om haere mans te behaeghen; ſoo nochtans datſe gheen ander ooghen en ſoecken te verleyden. Want ſoo het met de Son en Maen gheſchiet, dat de Maen aen dien kant alleen vol lights is, en haeren ſchijn en claerheydt toont, aen den welcken ſy naer de Son ſiet, ende dat ſy dan aen den anderen kant is duyſter, ſoo behoorden de ghehoude vrouwen oock te verſchijnen. De Son is den man, de Maen is de vrouwe: ergo dan is het betaemelijck dat een vrouwe voor de ooghen van haeren man ſich ſal palleren, en de ſchoon maecken; maer om

van

van ander ghesien te worden, en sal sy haere schoonheydt, of cieraet niet laeten blijcken. Godt gheve dat dit altijt soo ghe-schiede; maer sommighe als sy buyten gaen, dan weten sy haer selven op te tooyen, en t'huys daer haere mans by zijn, gaense soo morsigh en soo vuyl, datmense qualijck met een tanghe sou derven aen raecken. 'tBeste van al is, in't openbaer en in het heymelijck sich soo te voeghen, datmen buyten gheen bekorin-ghe, ende binnen gheen walghinghe en veroorsaecke.

Toeſicht der Ouderen over haere Dochters eñ haere Converſatie.

Het is ghewermt,
En beſchermt.

Mijn Dochter heeft een tertiaen,
S'en magh daerom niet buyten gaen;
Sy moet haer houden vande straet,
Op datter niet wat toe en slaet;
Sy moght wat krijghen inde kou,
Dat sy daer naer beklaeghen sou.
VVant siecke lie zijn wonder teer,
Hen let het minste mottigh weer:
Daerom houd'ickse by den heirt;
VVant daer en ben ick niet verveirt.
De maert die op haer diensten past,
Die heb ick oock ghenoegh belast,
Dat sy haer wel sou gaede slaen,
En stoken 't vyer van 's morghens aen,
En onderhouden 't heel den dagh,
Op dat sy haer wel wermen magh.
Sy heeft een Schermsel inde handt,
En die bevrijdt haer vanden brandt;
Soo sit mijn Dochter wel en wermt,
En is oock vande vlam beschermt.
Ick wou dat ieder, alsmen mint,
Droegh sulck een sorghe voor sijn kint:
Besonder als een jeudigh dier
Blijft sitten by Cupidoos vyer;
Een kranck-hooft viel daer licht in rust,
Een kranck-hooft schoot in vuylen lust,
Een kranck-hooft kreegh dan wonder sin,
Een kranck-hooft vielder seffens in.

En alsmen nu ghevallen is,
Dan sietmen wat dat mallen is;
En 't speeltjen wordt daer met gheëyndt,
Mijn lieve Dochter is ghescheyndt.
En waer af komts' in dit verdriet?
Dat sy, en ghy niet toe en siet.
Bewaerdtse dan op alle kant,
Dat sy haer wermt, en niet en brandt.

AEN-SPRAECK.

SOut ghy wel quaedt op my konnen worden, *Lieve Philothea,* eñ een af-ghekeertheydt van my in u hert gaen voeden, om dat ick uwe Ouders hier een vermaeninghe gae voor-houden, ende hen aen-preken over u een waeckende oogh te hebben? Ick weet dat ghy beleefder zijt, ende al verstandigher als dat goeden raedt ende eenen wijsen voorslagh u sou mishaeghen. 'Tghene ick hier by-brenghe, en kan maer alleen tot uwen luyster en voordeel strecken. Kostelijcke juweelen konnen nimmermeer te wel bewaert worden. Dat *Dina* is onteert gheworden, en is nerghens uyt ghesproten, als dat sy buyten haers Vaders weet, sonder iemandts toesichtde, *Nieuwe Mode* heeft willen sien, ende datse haer sonder opsicht al te vermetelijck ontrent de jonckheydt heeft begheven.

Ick seggh' dan ende ick spreeck hier u-lieden aen, Vader ende Moeder: heeft u Godt inden Houwelijcken staet vruchten verleent? queeckt-se op in de vreese des Heeren. zijn't dochters? slaet-se wel gaede in haere wanckelbaere jeught. 't is onghelooffelijck hoe licht een voncksken in het vlasch komt te vatten. Noch en bedrieght u niet door de rijpigheydt, ende seedbaerheyt van u kindt. 't is meer als eens ghesien dat de sluypende katjens het vleesch uyt den pot stalen. De Ionckheyt (seght eenenseer wel) is ghelijck het quick-silver, dat het minste

gatjen dat't ſiet ghebruyckt om uyt te loopen: eñ als 't gheſtort ende ghevallen is,wie kan't ſonder vuyligheyt op-rapen? Ergò dan in tijdts een oogh in't zeyl eer het ſchipjen op een ſandt-plaet loopt, en kome te berſten. Den voorſichtighen *Iob* ſal u hier de handt gheven ende tot deſe ſorghvuldigheydt aenleyden. Deſen als ſijn Sonen ende Dochters maeltijdt hielden (daeronghetwijffelt veel ander Ionghmans ende Iuffrouwen by-waeren; want hy groote, ende naer het ghetuyghen der H. Schrift de rijckſte middelen hadd' vanden gheheelen Ooſten;) dan, ſeggh' ick, ſtondt hy 's morghens vroegh op, en ginck Godt bidden, ende offerde ſlagh offeranden tot verſoeninghe, vreeſende of ſijn kinders miſſchien Godt (ghelijck het veel plagh te gheſchieden) door over-daet ende wulpſchheydt vergramt hadden: ende miſſchien oock om te verbidden dat deſe verſaeminghen hen gheen oorſaeck van toe-komende ſonden en ſouden weſen. Is dat inder waerheydt niet een leſſe voor u, ô Vader, van ſorghvuldigheyt te draghen, ende acht te nemen op de converſatie van uwe Dochters, en te letten offer miſſchien niet een lonckſken en vonckſken is gereſen? Wat doet eenen waeckenden huys-man die in ſijn ſchuer werck-lieden ghehadt heeft, die het graen, dat door den dagh ghedorſchen en uyt gheſlaghen is, by de keers in den langhen avondt hebben ſtaen wannen? Al is hy nu ontcleedt; jae al is hy nu ſlaepen, ſoo ſtaet hy evenwel op, en gaet noch eens inde ſchuer ſien of daer niet een ginſtercken vande keers afghevallen, of eenen dief af-ghedropen en is, die het droogh ſtrooy tot ſijn groote ſchade ende eeuwighe verderffeniſſe in brandt mocht ſteken. Die in dierghelijck ghevaer ſorgheloos is, die ſal in't midden vanden nacht *Moort*, en *Brandt* hooren roepen, als wanneer het ongheluck ſoo verre ſal toe ghenomen hebben, dat het met gheen menſchelijcke cracht oft vernuftheyt en ſal weſen te ſtutten. De ſwacht dan, ô Vader, is u bevolen, ende uwe ſlaperachtigheyt en ſal by den recht-oordeelende gheen ontſchuldinghe of verſchooninghe vinden. *Een dochter*, ſeght den Wijſeman, *is een verborghen wacht vanden vader*: die tuſſchen licht en doncker, alſmen ſoo langh aende deur ſtaet en feſelt,

eens moet roepen: *Qui va là?* gheen ſentinelle en can hier te waeckende ende te neerſtigh weſen. *Io* wierde bewaert van *Argus*, die 100. ooghen inden kop hadde, eñ noch iſſer *Mercurius* met een fluytjen ontrent ghekomẽ, ende heeft hem de dochter gheſtolen. O Lieve vader voor die danſſen wil is't haeſt genoegh ghepepen. *Hebt ghy dan dochter? bewaert haerlichaem.* Iae de vrijagien eñ aengheboden trouwe laet die op u belet ruſten, niet op haere driften ende blinde amourettekens af-loopen. Een Houwelijck t'aenveerden is een ſaeck van groot ghevolgh', daer niet weynigh ervaerentheydt toe vereyſcht en wordt: die van de jonghe jaeren, ende teere jeught niet en kan zijn ondervonden. Laet ons dit eens beveſtighen met iet aerdighs uyt de Landt-wapenen ghetrocken. Wy ſien dat Hollandt voert in eenen ſchilt den Hollandtſchen tuyn: daer in ſit een Maeght, beneffens haer eenen Leeuw met ſeven pijlen in ſijnen clauw. Deſe wapen getrocken op dit teghenwoordigh Sinnen-beeldt ſal my dienen tot een beveſtinghe, ende aen den Vader tot eene leeringhe. Den Tuyn beduyt de wacht en de bewaeringhe, de Maeght is de dochter; door den Leeuw verſtae ick den Vader; de pijlen zijn de vrijagien, minne-brieven, &c. Siet ghy hier uyt, hoe dat ghy de pijlen niet en moet ſtellen in haere handen, noch in haer oordeel ende goedt-duncken? Het ſtaet u toe, die t' ontfanghen, ende t' onderſoecken: een vaderlijcke ſorghvuldigheydt moet dit al-te-mael tot ſich trecken, of het ſtaet te vreeſen datter vande blinde liefde oock blinde ſlaghen ſullen gheſchieden. Ick heb hier voor wat breeder aengheraeckt het ongheluck van *Tancredus*; overmidts hy eenen pijl daer een minne-briefken in ſtack, ghelaeten heeft inde handen van ſijn dochter. Iſſer eenen bedeckten ſtrick, daer de Ionckheydt in wordt ghevanghen, dat is deſen: hier is't dat meenigh mans kints fortuyn blijft haperen. Eenen opghetoyden Ioncker, met ſijn gheſuyckerde woordekens windt de oor vande dochter, en daer lancks het hert: hy ſteelt haer ziel, ſy wordt op hem verſot, en al is het ſaecke dat hy haer noch in af-komſt, noch in middelen ghelijck en is, ſy gaeter met ſtrijcken, en laeter den onachtſaemen Vader op-kijcken. En

als

als het te laet is, en het kalf verdroncken dan wil-men den put gaen ſtoppen. Hy had' van te vooren moeten overpeyſen, *Dat, daer ſchoon katten zijn, dat-men daer gheen Bondt-werckers den voet in huys en magh gheven.* VVant de vryigheydt waſt allenghskens aen, de ſchaemte vermindert, de ſottigheydt vermeerdert, de liefde vonckt; tuſſchen bey loopt oock een kamenier, en blaeſt het vyerken. wat kander af komen als dat dierghelijcke ſich leelijck komen te verbranden? Beter dan al *ghewermt en beſchermt.*

Ick vrees', *ô Philothea*, dat dit ſommighe vande Ionckheydt maer half en ſal bevallen. En even wel het is ſoo, die waghtlooſe verkeeringhe ſal de vuyl bruyt maecken. Soo ſietmen de mugghen den heelen dagh inde ſon danſen, en onder een ſwieren, en'savonts komenſe leelijck inde keerſſe vliegen. Ick wenſch dan toeſicht, op dat 't ghene gheſchieden moet, wel gheſchiede; en die moet trouwen, dat ſich die niet en kome te mishouwen. Den vader in teghen-deel en moet oock niet te vies, en te kiem weſen: hy moet indachtigh zijn, dat Godt almachtigh in het eerſte, ende grondt-houwelijck van *Adam* ende *Eva* de vrouwe by den man heeft gheleyt, ende niet ghetrocken; om te ſien offer van beyde kanten toe-neyghinghe der ghemoederen ſoude groeyen. Anders, die in een ſaeck van ſoo groot ghevolgh, als is den Houwelijcken ſtaet, ſijn kinders met ghewelt naer de kerck wil dringhen, ende met iemandt paren teghen hunnen danck, ghelijck den *Tyran Mezentius* een doot en een levendigh menſch by een plagh te binden, die toont dat hy den naem van *Vrijer*, dat is, *Vrij-Heer*, niet en verſtaet, en weynigh ſchijnt t' overweghen de ſwarigheden des Houwelijcken ſtaets, de welcke ten zy door onderlinghe liefde verlicht worden, eenen onverdraghelijcken laſt op de ſchouderen der ghedwonghen Perſoon komen te dringhen. Onthoudt dan dit voor een ghewiſſe leſſe; dat het quade putten zijn, daermen het water moet in-draghen, ende en wilt niet te weder-houwigh weſen. Alſmen ſommighe dinghen niet en doet, dan doen ſy haer eyghen ſelven.

Dat ick tot noch toe by-ghebroght hebbe, is voorde Dochters

ters die noch leven onder het bedwanck ende ghehoorsaemheydt der ouderen; door welcker opsicht, my stercke hope gheghevenis, datse niet en sullen veronghleluckt worden. Maer wat sult ghy doẽ *Lieve Philothea*? wie sal uwen, leydsman en raetsman wesen? onder wiens beleyt ende bescherminghe sult ghy d'aenvechtinghe eñ bekoringhe uyt-staen? wat schilt sal uwe pijlen ontfanghen? Dan wat vrees' ick van uwe stantvasticheyt? of waerom wil ick uwe cloeckmoedigheydt door mijne twijfelinghe te kort doen? ghy hebt al meer als eens de pijlen van dat Venus-kindt ghebroken, en uyt-ghebluft sijn fackels; ick hebbet u selfs hooren roemen, als ghy eens gheneghen waert om dit naevolghende Dichtjen op u Clavecinghel te spelen, ende te singhen:

Heet Boefken dat de VVereldt *dwongh,*
En op mijn hert met crachten drongh,
Dat wouwer laetstmael vuyle Min
Gaen schrijven met een pijltjen in:
Het quam my aen met soet ghelaet,
En streelde met gheveynsden praet,
En smeeckte met een lief gheley,
Met menigh quinck-slach tusschen hey:
VVant schoon' beloften heeft de Min,
En meer en steckter oock niet in.
En hoe de woorden soeter zijn,
Hoe dat-se hebben meer fenijn:
Daerom soo dienter op ghepast,
Eer dat het Boefken u verrast:
VVant Venus *Soon en is niet blindt,*
Ghelijck-men't uyt-gheschildert vindt;
Als hy eens lonckt, dan siet hy snel,
En door een harnas schiet hy wel.

Syn booghsken dat is sijn ghewéer,
Dat quetst, en doet daer naer eerst seer;
Al blijfter gheen lijck-teecken van,
Nochtans het velt soo menigh man.
Daerom, ô jongheydt, op de waght,
Besonder als het Guytjen laght,
En als het u vlieght op den hals;
VVant siet, het Boefken is soo vals,
Dat het u troetelt met den mondt,
Terwijl' het hert met pijlen wondt.
Soo quam het my oock laetstmael aen,
Maer het en heeft niet op ghedaen:
Ick smeet sijn pijltjens in het vier,
En doen en kost het niet een sier.
Nu komt het weder voor den dagh,
En komt al anders als het plagh:
'Ten voert gheen lanci, noch gheen speer,
De VVereldt *dat is sijn ghewéer.*
Het weet hoe pracht, wellust, en ghelt
Op een jongh hert doen groot ghewelt:
En dat fluweel, en saeght sattijn
Nu wel de felste wapens zijn.
Maer siet ick ben de VVereldt *moe,*
En 't hert is nae beneden toe;
En Godt die stort daer in sijn vier,
En daerom vrees' ick niet een sier:
Al stormter heel de VVereldt *veur,*
Het Hert *is herdt, 'ten gaet niet deur.*

Voorwaer *Philothea*, dat is een Romeyns ſtuck, eer moet u hert hebben om dat ghy voor uwe eer ſoo kloeckelijck zijt ſtaende ; want dit is den alder-herdſten ſtrijdt daer de *VVereldt* een jongh hert met komt beſtormen; en daer d' onſuyvere *Liefde* teghen de Goddelijcke komt te vechten, om te ſien, wie dat het veldt ſal behouden. Dry vyanden heeft het menſchen leven ; eenen in het beghinſel, eenen in het midden, eenen op het eynde: ſoo dat het is *een' oorlogh op der aerden*, naer het ſegghen van *Iob*: ende wordt altijdt vanden eenen, oft van den anderen beſpronghen. Ick ſal u deſe waerheydt door een fabel ontdecken, die ons wat licht ſal gheven. De *Poëten* verſieren, dat eene ſchoone Maeght, met name *Athalante*, van veel jonghmans verſocht wierde : maer dat ſy aen niemandt haere jonſten wilde geven, als die haer inde loop-baen ſou overwonnen hebben ; doch met ſulcke conditien, dat, die ſy verwon, niet alleen haer, maer oock ſijn eyghen leven moeſt verlieſen. Het welck dickwils ghebeurde, overmidts ſy ghelijck eenen pijl ſnee door de winden. *Hippomanes* nochtans heeft het ghewaeght, ende den ſtrijdt met ſulck een hert beſpreeck aenghevanghen; nemende by ſich dry goude appelen, om die in de baen haer voor te ſmijten, eñ ſoo haeren ſnellen loop door het op-vatten te vertraghen. Wierp overſulcks den eerſten in het beghin, den tweeden in het midden, den derden op het eynde: de welcke ſy op-nemende, is van *Hippomanes* over-wonnen. Dat *Athalante* gheſchiedt is, dat ghebeurt aen onſe ziele: ſy is wel ſnel in het loopen, en gaet op eenen ooghenblick met haere vlieghende ghepeyſen naer *Parijs, Italien, Indien*, jae tot de Hel, ende Hemel : maer den duyvel, die teghen haer ſtrijdt, die werpt haer voor dry ſchoone appels ; eenen inde jonckheydt, ende is den gouden appel der wellusten ; den tweeden inden voortgangh, ende is den gouden appel vande eer ; ende den derden inden ouderdom, ende is den gouden appel der rijckdommen ende begheerlijckheden : met de welcke hy onſe zielen ſoo beſigh houdt, dat hy-ſe ſomtijts komt verraſſchen. Maer om dat ghy, *alder-liefſte Philothea*, noch zijt in het groenſte van u jaeren, ſoo ſal ick in deſe aen-ſpraeck maer den eerſten

ap-

appel een weynigh aen-raken, midsgaeders den middel, die bequaem is om victorieus te blijven. Ende om alle wijt-loopende verhael af te snijden, soo seggh' ick in't kort, dat u alder-meest van noode is de *Vreese des Heeren.* Dese is den ancker, daer u schipken op moet vlotten, om geen schip-brake te lijden. *Ten zy saken dat wy eenen grondt-steen legghen op de Vreese des Heeren, soo is't onmoghelijck, dat wy de suyverheydt hoogh sullen op-trecken.* Maer is't by-aldien dat wy daer op steunen, soo sullen wy onberoerlijck connen rusten. Daer wierde eens in het Hof van *Hispanien* onder de Hovelinghen ghevraeght, hoe 't ghe schiede, dat die vande *Societeyt* daghelijcks waren in conversatie, ende hanteringhe oock met onghelijcke persoonen; ende dat men nochtans noyt van schandael oft lichtveerdigheydt en hoorde: waer op sommighe antwoorden, dat sy een seker sterck cruydt over hen droeghen, preservatif teghen alle bekoringhe. Het welck ter ooren van sijne Majesteyt ghecomen zijnde, heeft selver daer over doen aenspreken *P. Araozius*; die bekende, dat de *Societeyt* sich door een cruydt bewaerde, maer dat het was de *Vreese des Heeren.* Dit cruydt, *ô mijne beminde Philothea*, moet Winter en Somer in u hofken groeyen, ende ghy moet dat dickwils speten op uwe borst, daer d'andere hunne faveurkens draghen.

Dat is een krachtigh riekerken teghen veel schadelijcke aessemen. *Inder waerheydt*, seght den *H. Bernardus*, *ick heb bevonden datter niet soo krachtigh en is, als Godt vreesen. Saligh zijt ghy, is't dat u herte met een dry-dobbel vreese wordt om-cinghelt.* Want de groote macht, ende onverbiddelijcken torn van desen oppersten Koninck, can een Christen ziel tusschen de paelen van eerbaerheyt bewaren. 'Tis een vvreede ende vremde gheschiedenisse die ick hier by voeghe, om wat lichts aen mijne voorgaende woorden te gheven. Den Koningh *Iacob Almanzor* had door een neerlaegh van Koningh *Roderick* Spaenien ontweldight, 't selve in peys ende goede wetten ghestelt, en sondt jaerlijcks tot meerder versekeringhe derwaerts noch sommighe persoonen, daer hy meest op betroude. Onder ander wierdt voor eenen ghesandt af-gheveerdight *Abraham Mahanà*, een wijs en verstandigh man, daer

ſijne Majeſteyt in had een groot bevallen. Deſen,comende in *Spaenien*, niet verre van *Guadix*, vindt in het eenſaem boſch een ſchoon Ioffrouwe, ſonder datter gheſelſchap by was van eenighe Cameniren: dit docht hem, ghelijck het een jeghelijck ſou, niet voorſichtelijck ghenoegh ghedaen te weſen, overmits hare eerbaerheydt by de moet-willighe ghevaer coſt lijden. Hy vraeghde haer dan hoe ſy ſoo ſtout derfde zijn, datſe in ſulck een plaets alleen ghinck wandelen. Sy gaf voor antwoordt: Soo langh als onſen machtighen Koningh *Almanzor* ſal leven, ſoo ſal een ſchoone Ioffer alleen door een woeſtijn moghen trecken, ſonder dat haer jemant ſal hinderen. Deſen Gheſandt verwonderde ſich hier over ten hooghſten, ende weder-ghekeerdt zijnde by den Koningh, vertelde hem alle ghedenck-weerdige ſaecken die hy in't rijck gheſien hadde; namentlijck den onverwachten voor-val met deſe Ioffer. Den Koningh vraeghde hem: Wat hebt ghy haer gheantwoordt? hy ſey: 'T ghene dat ieder een daer op ſou uytſchieten; te weten: dat ſy in perijckel langh ſou roepen naer den Koningh *Almanzor*, eer hy haer ſou connen beſchermen. Den Koningh, ghevoelende deſe andtwoorde in het diepſte ſijns ghemoets: doet hem op ſtaende voet wederom ghereedt maken tot de tweede ambaſſade, eñ gheeft hem mede eenē brief van *Vrias*, om in handen vanden Vice-roy te leveren: den welcken hy ſcherpelijck belaſt den brengher des ſelfs op d'eyghen plaetſe te leyden, eñ aen eenen ſcherpen pael te ſpeten, ende dat den ſcherp-rechter voor alle de wereldt ſou uytroepen dat deſen was plichtigh van ghequetſte Koninghs Majeſteyt, om dat hy ſich verſtout hadde met een Ioffer alleen in een boſchagie te ſpreken, ende door ſijn woorden de authoriteydt des Koninghs, daer ſy op betrouwde, in twijffel te trecken. De vreeſe dan van eenen ſterffelijcken Koningh kan een heel rijck van ſchande bewaren, en ſal Godts macht minder over ons vermoghen? *David* en wenſchte anders niet als dat ſijn vleeſch door ſijn goddelijcke vreeſe ſou door-ſteken worden, want hy was bangh voor ſijn oordeelen. Men kan een jeughdigh groen plantſoen niet beter verſekeren teghen de beeſten, als dat-men dat rond'om bewinde met ſcherpe doornen.

nen.Ende wat meendt ghy dat den ſuyveren *Ioſeph* ſoo herdt ghemaeckt hadde? 'T was de *Vreeſe des Heeren:* deſe hadd' den jonghelingh ſoo ghewapent,dat ſy hem niet en koſt treffen. Hy en hadd' gheen ander *Corſelet*, als deſe woorden: *Hoe ſou ick* Gen.39
ſulckeen quaedt konnen doen,ende ſondighen teghen mijnen Godt? Daer en teghen ſy,die Godt in haer ooghen niet en hadd', noch ſijn vrees' in het hert, die en dede anders niet als de een bekoringhe op de andere ſetten,ende haere boosheyt meer ende meer verdobbelen, om de ſtandtvaſtigheydt vanden ſuyveren jonghelingh te breken; jae hoe hy hare beweghinghe ende aenvechtinghe meer verſtiet, hoe ſy ſtijver wederom quam aenghevallen, min oft meer, ghelijck-men ſiet in het kinder-ſpel, daer eenen ſit in een touw,oft ſeel om te touteren ende ſchockelen, achter wiens ruggh' een ander ſtaet, die het daer ingheſeten kindt voorts is ſtootende, ende den vollen ſwier gevende : ende hoe hy dat met meerder crachten van ſich hout, hoe dat terſtondts oock met meerder gheweldt komt te ruggh' ghedreven: Soo oock hoe dat *Ioſeph* deſe oneerlijcke vrouwe meer verſtiet, hoe dat ſy ſtercker op hem quam aenghevallen, ter tijdt toe dat hy de vlucht nam, om dat hy door deſe Meremin in gheen voórder perijckel loopen en ſou; ſoo dat eenen Schilder, die deſe gheſchiedeniſſe af-ghemaelt hadde,met groote letters daer onder wel heeft moghen ſtellen deſe woorden: *Men ſal meer ſulcke Me-vrouwen vinden, als ſulcke knechten.* Dan wat iſſer ghebeurt?ſy veranderthare onſuyvere liefde in eenen ghewiſſen haet,roept om hulp' al-even-eens of hy haer hadd' willen vercrachten. *O helſchen brandt der onkuyſcheydt! wiens* S. Hier.
materie ende ſtof is de dronckenſchap; wiens vlam is de hooveerdigheyt; wiens voncken zijn oneerlijcke t'ſamen-ſpraecken; wiens roock is de ſchande; wiens aſſchen zijn behoeftigheydt; wiens eynde is verdoemeniſſe. Seer wel, *ô Philothea*, worden de wellusten by een brandende vyer vergheleken; want ſy ſtellen ons de luſten ſoo groot voor ooghen, of het wat wonders waer, die nochtans in haer eyghenſelven metter daet niet veel te beduyden en hebben. Ghy hebt Petrus
immers wel gheſien inde keucken, alſ-men in eenen grooten ke- ad Boves.
tel wat ſoet-melck overhanght, de welcke, als den brandt groot
 is,

is, den heelen ketel vult, ende doet over-loopen, daerder nochtans seer weynigh in was ghegoten. Siet als den brandt van oneerlijckheydt groot is, dan oordeelt-men de ghenuchten, dat-se ons connen versaden ende vervullen: maer comen wy naderhandt tot ons-selven, wy sien datter weynigh af wordt ghevonden, alleen misschien wat op-gheblasen schuym, die den brandt heeft op-ghejaeght, ende doen swellen. Dat is gheweest de vlam, die het herte van *Putiphars*, huys-vrouwe hadd' ontsteken; waer door de ghenuchten haer schenen grooter te wesen, als sy waren in haer-selven. Maer den eerbaren *Ioseph*, sluytende sijn ooren aen haere smeeckinghe, ende sijn hert aen de lusten, heeft dat een woon-plaetse laten zijn aen de Goddelijcke Liefde, ghevende een' eeuwigh leeringhe aen alle jongheydt, hoe dat sy haer moet draghen in alle t'samen-spraeck, daer de *Eerbaerheydt* soude connen ghequetst, oft ghedoodt worden.

Alsser twee. ô *Philothea*, teghen malckanderen staen in een *duel*, ende dat den eenen een stocade, acht oft thien op sijn bloote borst ontfanght sonder ghequetst te worden, dan sluyt-men dat sulck een, Hooghe namen over sich moet draghen. Soo is den vromen Campioen ghelijck als *herdt* gheweest teghens die venijnighe steken van dese arghlistighe ende eerloose *Hexe*.

'T ghene ick tot noch toe by-ghebrocht hebbe tot aenprijsinghe der vreese, dat begheer' ick, ô *Philothea*, dat ghy soo verstaet, dat ick daer niet met allen en wil mede te kort doen aende Liefde: want de liefde van H H. Persoonen is vreese; en vreese is liefde: soo siet-men dat goede kinders hun ouders vreesen in liefde, ende beminnen in vreese : soo dat de Liefde Godts sonder twijffel de selfste uyt-werckinghe heeft met de vreese des Heeren. Desen dan maeckt een maeghdelijck hert, onwinbaer en scheut-vry teghen Cupidoos pijlen. Alsmẽ met de Goddelijcke *Liefde* ghequetst is, dan en voelt-men gheen wereldtsche scheuten. Ick moet een treffelijcke ghelijcnisse hier opvoor-dienen. Als eenen Soldaet sich qualijck heeft ghedraeghen, ende om sijn schelm-stucken moet ghearckebuseert worden, eer hy aenden staeck ghebonden is, bidt hy eenen van sijn beste Cameraden, dat hy onder de eerste wil los branden,

den, ende hem eenen hert-ſcheut jonnen, op dat hy naderhandt d'andere koghels, die hem door den buyck, of erm of beenen ghejaeght worden, niet en ſou ghevoelen. Soo gaet het van ghelijcken met eenen godtvruchtighen menſch, als die eens in het hert van Godts liefde ghetreft is, dan ſpot hy met al die hem willen ſchieten. Ende ſulcke was de ziel daer den H. *Richardus de S. Victore* af ſeyt: *Dunckt u niet dat dat herte door ſchoten is, als den brandenden ſchicht der Liefde ghepaſſeert is door het binnenſte, eñ door het mergh der beenderen eñ hare Ziele ſoo beweeght heeft? dat-ſe haer-ſelven niet meer en kan bedwinghen, noch haren brant verberghen: ſy haeckt ende ſnaeckt, ſy brandt ende vlamt, ſy ſucht ende weent van blijdſchap, ende roept anders niet, als dat-ſe door ſijne Liefde ſoo diep is ghewondt ghewordẽ, dat ſe niet en kan gherusten.* O gheluckighe ziele, die ſoo is ontſteken, dat-ſe alle dinghen verſmaedt ende vergheet, behalven hare Liefde. Ick ſal tot u vermaeck, ô *Philothea*, ende ſoo ghy't noch van doen hebt, tot u verweckſel hare vyerighe, maer nochtans ſuyvere wenſchen, u verhalen; ondertuſſchen ſult ghy ſien, hoe veel datter van deſe in u herte worden ghevonden; voor my, het ware my lief om hooren, datter in u niet een en quame t'ontbreken. Ick hebb' hare ſuchten voor deſen ghemaeckt op het een-endertighſte Beeldt van Pater *Hermannus Hugo*, in ſijnen tijdt *Biecht-vader* vanden onverwinnelijcken Italiaenſchen Heldt *Marquies Spinola.* De ziel-ſuchten ende groote klachten van deſe ghewonde heylighe *Herderinne* luyden aldus: *Pia desideria.*

STaet Dochters van Syon, en hoort mijn droevigh klaghen,
En wilt, die ick bemin, de boodſchap daer van draghen;
Ghetuyght den grooten brandt die my doet ſwichten neer,
En dat ick bidt om trooſt; want ick en can niet meer. A djuro vos Filiæ Hieruſalem.
Hoe menigh vyerigh pijl mijn hert heeft uyt-gheſchoten,
Hoe menigh ſtillen wenſch daer noch blijft in beſloten:
Dat wou ick dat die wiſt, die ick mijn Liefde draegh;
VVant ſoo ick langher ſwijgh', ſoo ſterv' ick alle daegh!

Het

Het minnen is gheen pijn voor die daer af magh spreken:
Maer een verborghen vlam die doet mijn herte breken.
Ah! moght ick eens vry uyt, en sonder vreese zijn!
Soo langh ick minn' en swijgh', soo lijd' ick dobbel pijn.
VVie sal een groote vlam verborghen konnen draghen?
VVie sal vol wonden zijn, en noyt eens moghen claghen?
Maer ick sit hier en brand', ick ligh hier heel doorwondt,
En binnen claeght het hert, en buyten swijght den mondt.
Al is hy verr' van hier, al kan ick hem niet spreken,
En dat ick mijnen wensch daer dickmael om moet breken;
Nochtans in mijn ghemoedt word' ick hem soo ghewaer,
Al of hy hier ontrent, en altijdt by my waer.
Ghelijck het zee-compas doet anders niet als woelen,
Tot dat het inden Noordt *sijn sterr' beghint te voelen:*
Soo keert en draeyt mijn hert naer dese clare sterr',
En treckt mijn heel ghemoedt, al is se noch soo verr';
En daerom lev' ick oock een onghestadigh leven:
VVant hy, en anders gheen en can my ruste gheven;
Hy can mijn droevigh hert verlossen uyt de pijn.
Ah, waer ick eens by hem, ick sou ghenesen zijn!
Ick hebber by ghewеest, ghy moghet doch wel weten,
En heb met uren langh beneffens hem ghеseten:
K'en weet niet hoe het quam, al was den tijdt voor-by,
Noch ick en kost van hem, noch hy en kost van my.
Het is waerachtigh soo, daer zijn gheen stercker banden,
Als daer twee onder een door suyver Liefde branden;
Maer alle vuyl bejagh, al duert het somtijdts lanck,
Het scheydt doch op het lest met eenen vuylen stanck,

Du

Dus als ick by hem was, gingh hy mijn hert verwecken,
Op dat ick 't eens voor al van d'Ydelheydt sou trecken:
Om datter inde deught was meerder honigh-soet,
Als in het kort plaisier van alle vleesch en bloedt.
En dat ick boven al sou spenen mijne sinnen,
En weiren allen sangh van soete Mereminnen,
Die een onnoosel hert verleyden tot het quaet,
Eer dat het heeft verstandt, hoe dat de VVereldt gaet.
Dan badt hy op het lest, dat sal ick langh ghedencken,
Dat ick hem suyver jonst', en Liefde wilde schencken,
En dat hy nimmermeer my dan verlaten sou,
Dat hy in teghen-deel mijn broeder wesen wou.
Ick heb het hem belooft, en sweir' het hem by desen,
Dat ick hem nimmermeer en sal meyneedigh wesen.
Siet Dochter van Syon, dit is de suyver vlam,
Daer hy my met ontstack, doen ick mijn af-scheydt nam:
Doen ick mijn af-scheydt nam om inden vroeghen morghen
Gaen weder voor mijn vee, en voor mijn schapen sorghen;
Doen ick moest in het veldt, en naer het jeughdigh kruyt,
Dat hier op Libanus, oft daer op Hermon spruyt:
Doen ick moest ander-werf mijn jonghe lammers stouwen,
VVaer dat Iordanus vloeyt langhs al de schoon landouwen;
Oft daer Engaddi bergh met rijpe druyven staet,
Daer menigh Herderinn', en Herder weyen gaet.
Doch waer ick ben, oft niet, by daghen, oft by nachten,
De gheen die ick beminn', die speelt in mijn ghedachten;
En of ick nem' mijn riet, en of ick nem' mijn fluyt,
Daer komt, wat dat ick doe, dit Herders-duyntjen uyt:

Al waer' mijn ziel van ſtael,
En 't herte van metael,
'K weet een, die my ſou wonden;
Maer heelt hy weer mijn quaet,
Soo betert mijnen ſtaet,
Trots al de wel gheſonden.
Daer is voor al mijn pijn
Gheen beter medicijn,
Om wederom te leven;
Als dat dat Herders-kindt
Eens ſeyt, dat 't my bemindt,
En my ſijn jonſt' wil gheven;
Dan ſal ick huys en goedt,
Dan wil ick ſtam en bloedt,
En alle luſt verfoeyen;
Dan ſtell' ick voor het goudt
Te moghen in het woudt
Mijn ſchaepjens met hem hoeyen.

Dit ſingh' ick vroegh en laet, dit ſingh' ick t'alle tyden:
Soo dat my menighmael de Herders gaen benyden,
En vraghen goedt-rondt uyt, wie dat ick liefde draegh?
Naer wie ick menigh wenſch en heete ſuchten jaegh?
Dies wou ick laeſt alleen den tijdt eens gaen verkorten,
En langhs het eenſaem wout mijn hert wat uyt gaen ſtorten;
VVant hoemen vyer en Min *bedwinght en borght, en ſluyt,*
Het wilt, het ſal, het moet, het berſt ten leſten uyt.
Mijn ſprake-looſe tongh' is daer dan los ghebroken,
En ick heb ſijnen naem met blyſchap uyt-gheſproken:

Maer

Maer qualyck was hy my ghevloghen uyt den mondt,
Den weer-klanck vande rots verraedde my terstondt;
Ick sey: O nijdigh bosch! af-gunstigh rots, en klippen!
Die my de woorden schier gaet stelen uyt de lippen;
'Ten is gheen vuylen lust, 't en is gheen gheylen brandt,
Die my wanhopigh doet hier dwalen achter landt.
Gheen Venus *dertel Kindt heeft in mijn hert gheschoten,*
In desen boesem is een suyver vlam besloten:
Het is al beter pijl die mijne pese draeght,
En dat tot een die is soo eerbaer als een Maeght.
VVaer toe dan dit gheklap? wat wilt ghy my verraden?
'Ken soeck gheen snooden lust, die niemant kan versaden;
Siet eens hoe dat ick 't mak': waer dat ick gae oft stae,
My volghen over al, my volghen klappers nae.
Iae ick gingh laetstmael eens beneden aen de stroomen,
En wou den soeten naem gaen printen op de boomen,
Ghelijck als Paris *schreef op eenen Populier,*
OENONE, *uwen naem die weert sijn meeste vyer.*
Ick stont nu al ghereedt om in den quast te schrijven,
Dan peysd' ick wederom; Sal 't oock verborghen blijven?
VVaerachtigh wie dat mindt, die lijdt contrari pijn:
VVant hy wilt heel bekent, en heel verborghen zijn:
Bekent, aen die hy mint; verborghen, die hem haten,
En die hem wijsen naer met vinghers achter straten;
Soo dat ick niet en weet, hoe, en op wat manier
Dat ick noch leven sal met dit gheweldigh vyer:
Dat blaeckt in mijn ghemoedt, dat gloeydt in mijne sin nen,
Dat teirt mijn innigh mergh, dat eet my op van binnen,

Dat sit in mijn ghevricht, dat knaeght my aen mijn hert;
Dat is van buyten pijn, en is van binnen smert.
Is't dat ghy, Dochters, dan hem erghens quaemt te vinden,
Ick bidd' u, seght doch eens aen mijnen wel Beminden,
Dat ick den heelen dagh uyt lauter liefde claegh,
En dat ick hem alleen maer suyver jonste draegh:
Seght eens, hoe dat mijn hert ghesloten is beneden,
En dat het onder is van allen troost besneden:
Seght eens, hoe dat ick hier als eenen ballingh ben,
En dat ick hem alleen voor mijnen broeder ken:
Seght dat ick niet en wensch naer Coninghlijcke renten,
Naer een rijck ledikant, oft ghebourduerde tenten,
Oft naer een trots palleys met schoon tapissery,
Noch oock naer eenen sleyp met Hofsche Levery.
VVat sitter op de croon? op Vorstelijcke landen?
Op al het groot bevel in Raden, *en in* Standen?
VVat heeft de Eersucht in, als't bitter poinct d'honneur?
Hier van een Marischalck, *daer van* Ambassadeur?
'Tis minder, als het ons van buyten schijnt te wesen:
VVant daer komt enckel gal, en onlust uyt-ghekesen;
Die u daer soet besien, en wenschen u gheluck,
Die sullen u op't eynd' noch brenghen inden druck.
Het Hof is al te snood', en vol gheveynsde perten;
Men gheefter hedens-daeghs meer handen, als wel herten:
Daer is ghemaskert volck, men thoont van voren eer',
En achter uwen rugh soo schimpt-men even seer.
En die van aen de poort u binnen komen halen,
Die brenghen u't fenijn uyt hun vergulde schalen;

En ſiet den wijn niet aen, als hy gheſchoncken wert;
Het Scorpioen dat ſtreelt, en ſteckt met ſijnen ſtert;
En die van het ghebraet daer noyt en hadden gheten,
Die worden alder-eerſt daer met het ſpit gheſmeten;
Maer die verradery, en grove ſtucken brouwt,
Die is't die ieder-een voor man met eeren houdt.
Maer wie ſal al den pracht van ſoo veel Hofſche wijven,
VVie ſal de jalouſie van al de Damen *ſchrijven?*
Het lacchen in het Hof en is niet ſonder pijn;
VVat ſal dan vanden druck, en hunne droefheydt zijn?
Iae ſelfs de Coninghs croon, die menigh hert doet jaghen,
Die ſiet-men op het ſop oock al een cruysken draghen;
Soo datter niemandt is, Godt ghev̀e wie het zy, „
Die oyt was ſonder ſmert, en alle pijnen vry. „
Daerom en heeft my noyt de Eerſucht *in ghenomen,* „
Daerom en ben ick noyt ontrent het Hof ghekomen. „
Ick ſoeck' een ſtil vertreck, ick prijs' een cleyn ghemack, „
Daer woont een hert vol ruſt oock in een ſtroyen dack. „
Ick heb al meerder vreught te zijn een Herderinne,
Dan of ick heden noch koſt weſen Coninghinne.
VVie dat ghenieten kan ſijns herten vollen wenſch, „
Die is, naer mijn verſtandt, den alder-ryckſten menſch. „
En mijnen vollen wenſch is, dat ick eens ontmoete,
Dat ick eens vinden kan, dat ick hem eens magh groeten,
Dat ick hem eens beſit, hem, en oock anders gheen,
Hy is't die ick oprecht, die ick van herten meen.
Gaet Dochters van Syon, *ghy weet mijn droevigh claghen,*
En wilt die ick beminn' de boodſchap daer van draghen:

Ghetuyght den grooten brandt, die my doet swichten neer:
En dat ick bidd' om troost, want ick en can niet meer.
O wat een crachtigh vier, dat meer en meer gaet blaecken!
Op dat Godts Liefde *hier sou minne-schichten maecken;*
Smeed' aen, reyn Liefde, *smeed'; want 't u niet en verdriet:*
Hoe ghy meer pylen maeckt, hoe icker meer verschiet.

Dit is den brandt der Goddelijcker *Liefde*, daer dese ziel mede ontsteken was; welcke vlammen noch al meer heylighe Maeghden ghevoelt hebben; namentlijck *Cæcilia*, *Agnes*, *Theresa*; als oock de schoone ende standtvastighe Herderinne de H. *Libaria*; wiens naem Godt oock verbreydt heeft, als sy met haere schaepkens in het veldt wesende, haeren spin-rock ende spillen in d'aerde stekende, die heeft doen bewassen met groene bladeren, ende oock bloemekens doen draghen. Dese al-temael, ende hondert dierghelijcke andere hebben liever dienstmaeghden gheweest in't huys van Godt almachtigh, als te woonen inde tabernaculen der sondaeren. Niet een van haer of en hadd' liever het kransken van haeren maeghdom, als de croon van een Keyserdom; soo dat my dunckt dat sy het selfste voor-nemen ghehadt hebben, dat wy van een andere wel begaefde Dochter lesen. Dese, soo sy van verscheyde jonghmans ten houwelijck versocht wierde, heeft sy-se altemael af-gheslaeghen, ende vander handt ghewesen, segghende dat-sy een Koninghs soon wou trouwen, dat sy voor dien haren maeghdom bewaerde. 'T welck oock ghebeurde; want op eenen tijdt komende in de Kercke, ende siende boven een *Crucifix* gheschreven staen dese woorden: *Iesus van Nazareth Koningh der Ioden.* Dit is, sey-se, den Koningh die ick wil hebben, en heeft sich aen *Christo* op-ghedraghen.

Ick bemerck *Lieve Philothea*, dat ghy vermoeydt wordt in langher te lesen, ick en sal uwe patientie niet misbruycken, ick sal een eynde maken: eerst nochtans moet ick aen-raecken 't verschil datter is tusschen de vreughden, en ick segh: *Alle blijdschap heeft verganck, als daer-men hoort der Enghelen sanck.* Op dese wereldtsche en sit niet veel op, 't is een fluytjen of een klaterken voor de kinders, ick segh dan: *Is*

IS dit Parijsch, oft lichter werck?
Al wel ghemaeckt, en niet te sterck?
Daer hanghen ronds-om bellen aen,
Die doen des VVereldts klater gaen;
Dat is oprecht een poppen-goet,
Dat Venus Boefken swijghen doet:
Als dit de moeder keert en draeyt,
Dan is het kindt gheheel ghepaeyt,
Dan heeft het kindt sijn volle rust,
Dan heeft het wicht sijn volle lust.
Maer is dees moeder niet wel blindt,
En noch veel sotter als haer kindt?
En die-men wel voor een Laudaet
Magh uyt gaen roepen langhs de straet?
Dat die den hemel, haer vermaeck
Oock stelt hier in een kinder-saeck,
In bellen, en in dol gherucht,
In lusten, en in vuyl ghenucht,
Die als een vlam van stroy verschijnt,
En dan tot vuylen damp verdwijnt?
O grooten sot! ô slechten dwaes!
VVat doet ghy al om weynigh aes?
Die om een pintjen soeten wijn
Gaet drincken voeders vol azijn;
En voor soo veel als niet-met-al
VVordt op-ghecropt met bitter gal?
En dit is den ghemeynen loop:
Gaet vraeght het vry den heelen hoop.

Vrouw-

Vrouw-Venus, *en* Vrouw-Venus-dier,
'Ken acht u blijdschap niet een sier,
'Ken acht u kleyn en kort gheral,
'Ken acht het, segghe' ick, niet-met-al.
Mijn ziele gaet met haer verstandt
Al hoogher naer het Vader-landt:
Daer is al ander spel en vreught,
Daer wordt het hert gheheel verheught,
Daer singhen in een gulden Sael
De neghen Chooren *al-te-mael:*
Men vindt al beter melodij
Daer boven vande Borgherij;
Daer is't dat ghy eens metter tijdt
Sult, Philothea, *zijn verblijdt:*
Daer sult ghy singhen aen den dans
Ghecroont met een Laurieren-crans;
Daer sult ghy singhen overluydt
Een Airken *vande lieve Bruyt;*
Daer sult ghy singhen eer-men scheydt:
Godt lof tot inder eeuwigheydt.

Den Koningh *Abner* wou sijnē soon in eenghedurighe blijdschap opvoeden, sonder dat hy met een ghepeys van droefheydt, oft misnoeghen soude ghequelt worden; dede oversulcks hem alle vermaeck hebben in een Koninghlijck palleys, in het welck niet en ghebrack van bly ghesel schap, van leckernije, van Musieck, van spelen, van peerden, van voghels, van jachten, van duysent ghenuchten, die een kleyn *Godeken* in eenen aerdschen hemel (by maniere van spreken) sou connen besitten, oft moghen wenschen; ende even-wel in dit bly ghemoet, ende in dit vrolijck hert is de droefheydt noch in-ghecropen:

want naer het verloop van ettelijcke jaeren begheerde hy van ſijnen vader buyten te rijden: welcke vraghe den Vader op eenen cruys-wegh ſtelde, niet wetende, wat hy ſijnen Soon hier in ſoude toe-laten, oft weygheren: want hy over-peyſde by ſy-ſelven aldus: Laet ick mijnen Soon buyten niet ſpelen rijden, ſlae ick hem ſijne begheerte af, ſoo ſal hy dat ſonder twijffel ghevoelen, ende ſal hierom met eenighe droefheyt bevanghen worden, die ick tot noch toe van hem heb ſoecken te weiren. Laet ick het hem oock toe, ſoo ſtae ick oock in't ſelve perijckel: want ghelijck de wereldt is vol miſerien ende ellende; ſoo ſal het qualijck connen gheſchieden, of hy en ſal iet hier, oft daer ſien, dat ſijn blijmoedigh herte ſal miſnoeghen. Evenwel den Vader ſloot den oorlof aen ſijnen Soon te geven, belaſtende ondertuſſchen aen ſijne dienaeren, dat-ſe hem ſoo bly ſouden t'huys brenghen, alſ-ſe hem ſouden wegh voeren. Maer te vergheefs; want recht buyten comende ſagh hy eenen bedelaer, daer naer eenen melaetſchen, ende een weynigh voorder een ſtock-oudt manneken, dat langhs de ſtraten ghelijck een ſlecke voorts kroop op ſijne krucken; door welcker aenſchouwen den jonghen *Prins* is beroert gheweeſt: ende, verſtaende dat dit den menſch in ſijn leven was onder-worpen, heeft ghenoegh bevonden, dat den raedt vanden Vader niet beſtaen en koſt, ende dat niemant ſoo de deur' aen de droefheydt en kan ſluyten, of ſy weet een venſter te winnen, daer ſy haer-ſelven op het onverwachtſte weet in te dringhen. Pure blijdſchap ſonder droefheydt en wordt hier nimmermeer ghevonden: maer pure droefheydt ſonder blijdſchap alle daghen. Ick weet wel datter ſommighe *Vaſtenavondt-voghels* zijn, die niet en doen als ſinghen ende ſpringhen, de welcke hebben *Herteken wat luſt u, mondeken wat begheerdy.* Ick weet wel, ſeggh' ick, *mijne alderliefſte Philothea*, datter zijn, die ghelogeert zijn inden *ſoeten Inval*, ende *duyſendt vreughden*; even-wel en wil ick hen dat niet toe-ſtaen dat het by hen oyt ſoo ſchoonen ende blijden dagh is, of daer en comt al menighe wolck van droefheydt ghereſen. Dat ghy den bier-bas met de violonſen daer hoort, dat ſy ſinghen met volle kelen, dat en is niet altijdt teecken van blij-

ſchap: maer dickwils van droefheydt, die-ſe ſoecken te verſetten. Hebt ghy noyt ghemerckt, ô *Philothea*, dat, als de kinders 'savondts in den donckeren boven op de ſolders moeten klimmen, oft dat ſy alleen over het kerck-hof moeten gaen, dat-ſe dan fluyten ende ſinghen? Ick vragh' u, Is dat van blijdſchap? Neen, maer om dat-ſe verveert zijn: ſoo vreeſen ſy eenigh gherucht te hooren, dat hen noch bangher moght maecken; ende om dat te verhoeden, ſoo is't dat ſy gheluyt maecken, om alſoo alle ander oorſaeck van benautheydt te verdooven. Soo ſeggh' ick van ghelijcken; Vele danſſen ende ſpringhen, ende doen alle ſnaren gaen, niet uyt lauter blijſchap, dieſe niet en hebben: maer om hunne droefheydt, die in't herte is, t'over-roepen: ende om hunne vroegende conſcientie, die-ſe verveert maeckt, ghelijck als t'overſchuyffelen. *Hunne ghenuchten*, ſeght Seneca, *zijn vol benautheden, eñ en hebben gheenen vaſten voet: maer ghelijck ſe licht zijn te bekomen, ſoo worden-ſe oock haeſtelijck verloren.* Dan ſoo ghenomen, dat het waer *Boterken tot den boom*, ende dat hunne blijſchap waer ſonder eenighe menghelinghe van ſwaermoedighe ghepeyſen; wat is dit al veel te achten; aenghesien ſy die maer voor eenen korten tijdt connen beſitten, ende dan hunne voor-gaende ghenuchten met een droeve kans van bittere ſwarigheden, ende pijnen moeten beſueren? ſoo dat hun leven ende ſterven ghelijck is aen de *Mereminnen*; ende het leven ende ſterven der Dienaren Godts aen de *Swaenen*. De Mereminnen, ſegghen de Naturaliſten, hebben goedt bloedt aen haer herte, terwijle ſy leven, ende dat doet haer ſinghen: maer op het ſterven dan treckt allen het grof bloedt vande uytwendighe lidtmaten naer het hert; het welck daer door ſoo beſwaert wort, dat-ſe anders niet en doen als ſuchten. Een oprecht Sinne-beelt van een ydel, ende wereldtſch menſch: die in ſijn uyterſte (als wanneer hem het ſwaer bloedt ontrent ſijn hert beghint te naecken) anders niet en doet als ſuchten ende kermen, menigh-mael oock wan-hopen; dan ſpeelt hem in ſijn ghedachten de traegheydt der voeten, d'oncuyſcheydt der handen, de gulſigheydt des buycks, de hooverdije des hoofts, ende voorts alle ſwaerigheydt der ſonden, met ſijne ſinnen volbrocht, die ſijne

De breuit. vitæ c. 17.

ſijne benauwde ziel dan komen beſtormen. Maer de Swaen ſucht in't leven, ende ſinght inde doodt een vrolijck liedeken, om dat het verr'-uyt-gheſpreydt goedt bloedt ſich dan tot het hert gaet begheven, ende teenemael doet verheughen. Ghy ſiet wel, *verſtandighe Philothea*, waer ick met deſe ghelijckeniſſe wil weſen; ſoo dat wy oock hier uyt komen te ſluyten, dat, die blijde gheleeft hebben, droevigh ſullen ſterven. Dit kan ick beveſtighen met de vermaninge van eenen *Eremijt*, ghedaen aen een deel wulpſche menſchen. Den *Eremijt* is ghekomen in een Coop-ſtadt, ende is recht naer de peerde-merckt ghetreden: daer weſende, heeft hy vande Roskammers ghevraeght, of ſy niet een peerdt te koop en hadden, kort van lijf, breedt van borſt, cleyn van hooft, ſchoon van manen, *&c.* ende achter met eenen Pauwen-ſteert: waer op ſy andtwoordden, datter dierghelijcke niet te vinden en waren. Den *Eremijt* dan hen vattende in hun woordt, heeft tot d'omſtaenders gheſeydt: Sulck peert en iſſer niet te vinden, ende nochtans meent ghy lieden, als ghy t'huys zijt, dierghelijck een op den ſtal te hebben: want ghy lieden leeft als beeſten, uyt-gheſtort in alle vuyligheydt, ende vleeſſchelijcke ſonden; ende naer deſe ghenuchten ende blijdſchap meynt ghy-lieden noch eenen Pauwen-ſteert, dat is, een goedt eynde, ende een vrolijck ſcheyden te beſitten. Dat zijn de wenſchen der goddelooſe, *ô Philothea*, als het klouken van hunne blijdſchap ten eynde is gheloopen: *Dat mijn ziel*, roepen ſy, *ſterve ghelijck de Rechtveerdighe*, *ende dat mijne uytterſten aende hunne ghelijck worden*! te weten om daer boven in den Hemel d'eeuwighe ghenuchten te beghinnen, als hunne tijdelijcke hier beneden komen t'eyndighen.

Al en waerder anders niet, dan dit kort ende bitter eyndeken der wereldtſcher ghenuchten, ſoo ſou een voorſichtighe ziel, ghelijck d'uwe is, *ô verſtandighe Philothea*, tooms ghenoegh hebben, om ſich te wederhouwen. Maer daer is noch meer in, dat oock wel rijpelijck dient overwoghen. Ick ſeggh' dan, dat oock in dit leven een Godt-vreeſende ziel meer ghenuchte heeft in hare bitterheyt eñ kruyskens (ſoo de wereldtſche dat noemen) als de wereldtſche in alle haere ſottigheden. Ick en

moet niet ſeer beſorght zijn om dit te doen blijcken, ende te beveſtighen: daer zijnder met honderden van hen, die het ſelver opentlijck bekennen. Dry uren voor den ſpieghel te ſtaen, te danſſen en te ſpringhen tot den midder-nacht, gheperſt te gaen in ſijne kleederen ſomers-daeghs, met bloote borſten te wandelen in't koutſte vanden winter, als wanneer eenen grof-ſmit ſich qualijck kan verwermen; krijt eten, terwe, kolen, om bleeck te weſen; is dat ſulcke ghenuchte eñ plaiſier? Voorwaer dat het in het ghebruyck niet en ware, ende dattet eenen Biecht-vader voor ſware ſonden quam op te legghen voor penitentie, men ſou met vollen monde roepen; dat hy een indiſcreet man waer, die al te herdt ende te vinnigh de ſonden ſou willen uyt-wetten; ſomma dan ſouden onſe delicate *Ioffertjens Barrabas* roepen, ende ſegghen, dat haer niet als kaſſey-ſteenen op-gheleyt en wierden; ende als het vande wereldt komt, dan zijn't al lieve, ſoete wel-rieckende rooſen.

Wel is waer datter wat ſchijnt te weſen in hunne banckettten, converſatien, gloriettekens ende luſt-hoven: welcke altemael door eenen hofſchen pracht merckelijck op-ghejaeght worden; ſoo dat ſy ſchijnen een wondere goede ooghe te hebben: maer Godt weet met wat een achter dencken ſy dickwils vergaederen, met wat een jalouſie ſy by malckanderen zijn, ende met wat een miſnoeghen ſy dan noch ſcheyden. Niemandt en ſiet waer een ander den ſchoen vringht; eñ nimmermeer en wordender ſoo veel kuſſens gheleyt, of daer is altijdt iemandt die qualijck gheſeten heeft. Den pluymſtrijcker *Damocles* was oock van ghevoelen dat dierghelijcke de gheluckighſte waren, ende als hy eens in hunne plaetſe aen tafel ſat, daer aen een peerdts-hayr een blanck ſweert boven ſijn hooft was ghehanghen, hadde hy terſtondt allen ſijnen hongher verloren. *Een goede Conſcientie is het beſte banquet, datter opghericht kan worden.* Al en waerder in hunne overdadighe banquetten anders niet, als quetſinghe der gheſondtheydt, dat alleen waer ghenoegh om d'andere ſchaele op te halen. Doch behalven het lichaem ſoo vindt de ziele daer oock alle hare quellinghe; den eenen ſit u te hoogh, den anderen ſit u te leegh:

leegh: noyt en ſullender ſoo veel kuſſens gheleyt worden, of daer ſal noch iemandt qualijck gheſeten hebben. Voeght hier by twiſt ende krackeel, ſpijtigheydt ende kijvagien, die daer dickwils oprijſen; ſoo dat den Wijſeman wel ſeght: *Beter is een droogh brockſken met blijdſchap, als een huys vol maeltijden van ſlaghoffer met kijvagie.* Prov.17 Hebt ghy noyt ghehoort, *mijne Philothea*, hoe dat de Veldt-muys ende de Steedts-muys malckanderen ghenoodt hadden? Het Muysken vande ſtadt quam eerſt buyten, alwaer het ontfanghen wierdt in een ſchuer, daer wat corens, ende een eyndeken keerſſe te knaghen viel: doch liepen heel blijde den ſtroy-tas op ende neer, ſonder gheſtoort te worden. Het Steedts-muysken, ſiende dat het buyten ſoo armelijck ghe-ſtelt was, heeft het Veldt-muysken mede naer de ſtadt ghenomen, ende zijn met den donckeren avondt gheſlopen inde bottelrije van een huys, daer-men Kermis oft een Bruyloft hadde ghehouden: daer vonden ſy witte-broodt, leckeren kees, amandel-taerten, marſepijnen, &c. maer terſtondt ſoo ſy gheſeten waren, verraſchte hen de Maert, ſoo dat-ſe qualijck een holleken coſten in-ſnappen. Het Veldt-muysken dan door de vreeſe aen-ghejaeght, is ſonder op houden ſoo verre ghe-loopen, dat het buyten de poorte is ghecomen, ende aldaer heel moede van loopen, op een heuveltjen wat ruſtende, keerde ſich naer de ſtadt, ende ſeyde:

Is dat dat lecker dingh, daer ghy ſoo quaemt op ſtoffen?
Ick heb met eens ghenoegh, gh' en hoeft niet meer te poffen:
Eet lecker ſoo ghy wilt, maer ick eet hier met ruſt;
Daer vrees' is aen den diſch, daer eet-men ſonder luſt.

Dit is een fabeltjen vande Muyſen, maer ghewiſſe waerheydt onder de menſchen: want Coninghen ende Princen, als ſy eens willen ghenieten oprechte ende warachtighe blijdſchap, ſoo ſoecken ſy buyten een ſtil vertreck, ende nemen hun vermaeck ten platten lande, ſoo verre vande Steden, dat hen de Eerſucht, Hofſche pluym-ſtrijckerije ende het ſteedts ghewoel niet en kan achter-halen: ende ghevoelen daer een eenvoudighe ruſte,

die het lichaem ende de ziel kan vermaecken; wel-verstaende nochtans, is't dat sy by hunne stille spel-plaetse, eñ by de eenigheydt van hun vertreck, oock by-voeghen de gherustigheydt hunder conscientie: ende niet alleen sich af en sonderen van het ghewoel der Steden, maer veel meer van het ghetier ende onrust der inwendighe passien, ende wereldtsche gheneghentheden. Och ja, *Philothea*, soo zijn de saecken gheleghen: gheloove vastelijck, dat ghy het selfste meer als eens in u eyghenselven hebt bevonden, ende dat ghy meer ghenuchten gheschept hebt in het af-snijden der wereldtscher ende ongheruste blijdschap, als andere in het besitten. Dies reken' ick u voor gheluckigh, dat ghy den oprechten spronck, ende fonteyn van blijmoedigheyt ontdeckt hebt, waer over ick my meer verblijde, dan of ghy een nieuw *Indien* hadt ghevonden. Want *Gherustigheyt der herten gaet boven alle schatten.* De rest vande wereldtsche menschen die doen, ghelijck iemandt die sou hebben hooren segghen, dat het suycker in het riet wast, ende soude daerom hier op den oever vande vijvers gaen sitten het riet breken: daer nochtans dit alleen verre van hier in *Canarien*, oft *Brasilien* is te vinden. Het is al verre van hier gheleghen, daer d'oprechte soetigheydt in is te vinden, dat is, den Hemel, ende de hemelsche saecken; het ghene wy hier hebben, en is maer swack, ende ongheśtadigh riet, daer niet als Ydelheydt in te vinden en is.

Hoe wel sey dat eenen Edelman, daer ons den H. *Augustinus* af schrijft, als hy met sijn mede-ghesellen buyten *Trier* gingh wandelen, terwijle den Keyser sat inde schouw-spelen. Soo dese Hovelinghen ginghen om inde bosschen sich wat te vertreden, zijn sy ghevallen in een Eremijts hutteken, ende vindende in sijn celleken het leven vanden H. *Antonius*; soo den eenen sommighe bladeren daer met aendacht in ghelesen hadde, ende van binnen door Godt beroert wierde, sprack met dese woorden: *Ick bidd' u, seght my eens, wat dat het doch al is, dat wy in het Hof door soo veel aerbeydts soecken te verkrijghen? kan onse hope grooter zijn, als dat wy vrienden vanden Keyser worden? ende hoe sorghelijck ende perijckeleus is dat? ende door hoe veel perijckelen loopen wy misschien tot een grooter perijckel van onse saligheydt te verliesen?*

August. l. 8. Cõfess. c. 6.

Met

Met goede reden, ô *Philothea*, oordeelt hy het Hovelinghs leven vol aerbeydts te wesen. Den eer-suchtighen wordt meer vermoeyt, als die spitten en delven; als de ghene die smeden ende swaere ambachten doen: sy moeten nauwer toe-sien, als de Boots-ghesellen ende Matroosen, die maer op weynigh winden en hebben te passen; maer in het Hof zijn duysent klippen, en winden, die ons konnen te gronde zeylen. Ende dit is een leven daer-men zeylt sonder hope van have. Sy moeten hunne beste middelen daer in besteden, winnen, ende sich verbinden aen die ondanckbaer zijn, toonen een vriendelijck aensicht aen hunne vyanden, spreken een-ieghelijck naer den mondt; hebben anders niet op de tonghe, als: *V wen dienaer, mijn Heer*; ende om een weynigh eere te verkrijghen. *Ende wanneer sal dat wesen*! De jonckheydt gaet voor-by, onse beste jaeren schietender in, den ouderdom staet voor de deur; *En als wy't al hebben, hoe broos is onse eere ende ons gheluck? wat een ongherustigheydt ende onstandtvastigheydt in alle die saken?* duysent perijckelen zijn daer, duysent tempeesten, duysent schip-braken: die grooter zijn als wy, sullen ons verachten; die kleynder zijn, sullen ons benijden. 'T is al-te-mael brooser, als dat tot glas is gheblasen. Is't wel de pijne weerdt soo grooten ende ghedurighen aerbeydt voor soo korte, ende onghestadighe eer te besteden?

HOort mijn eer-ghierigh hert, wil ick u eens verhalen,
Hoe dier de eere staet? wat ghy noch moet betalen?
Komt, leert eens uyt dees proef, hoe dat het eeuwigh goet
In verre nae soo veel den mensch niet costen moet.
Ghy hebt daer voor betaelt veel slape-loose nachten,
Van dat de eersucht eens verheerde u ghedachten,
En hooft-sweer sonder eynd', en moey en matte lé,
En onlust over hoop, dat reken' ick niet mé.
'Tkost duysent drupp'len sweet, 'tkost wel dry duysent hyghen,
En altijdt een bloot hooft, 'tkost stuypen ende nyghen;

Het

Het kost beloofden dienst, en menigh Serviteur.
Is dat niet dier ghekocht, als ghy u daer gheeft veur?
Het kost u haet en nijdt, het kost u veel scheel ooghen,
Die ghy zijt voor-ghezeylt, en boven 't hooft ghevlooghen,
En menigh helschen vloeck die krijgh-je naer den kop,
En oft u smaeckt oft niet, 't moet al voor suycker op.

Is dit den loon van alle mijnen arbeyt? is dit den troost van alle mijn sweet? is dit de vergheldinghe van ons loopen ende hopen? een ongheruste, een woelende, een onstandtvastighe, een periculeuse, een broose ende verganghelijcke kennisse met den Keyser? O neen! *Van daghe, is't dat ick begheere, kan ick vriendt worden van Godt almachtigh.* O wat een verschil tusschen de vriendschap met de menschen, ende de vriendschap met d'Enghelen; tusschen de standtvastigheydt ende d'onghestaedighheydt; tusschen den nijdt ende goedt-jonstigheydt! *Is't dat ick begheere* (ô menschelijck verstandt! ô wil! ô memorie! overleght dit eens, ende weeght dit) *ick kan worden vriendt van Godt.* Voorwaer dese ghepeysen zijn soo krachtigh gheweest by dese twee Hovelinghen, dat sy op staende voet de *VVereldt* ende hunne twee vrijsters, die sy hadden, verlaten hebben, ende het Palleys vanden Keyser verandert in een celleken, de stadt in een wildernisse, hunne sijde kleederen in eene grove pije, hunne leckere spijsen in wortelen en wilde cruyden. Sy hadden hen inde weelde van het Hof ghekeert tot alle kanten van ghenuchten, ende sy en kosten gheen ruste vinden, tot dat sy het ghebedt, Godtvruchtigheydt, verstervinghe, eenigheyt, soberheydt, oodtmoedigheydt, suyverheydt, lijdsaemheydt, een-vormigheydt vanden eyghen wille met Godts wille, alle deughdelijcke oeffeninghen hebben beghinnen t' om-helsen. Gheloost my, *vyerighe Philothea,* dat d'oprechte rust, den waerachtighen troost, ende de blijdschap der herten hier in te vinden is. Maer dit en kan de wereldt niet vatten, soo dat den H. *Bernardus* wel sey: *Veel sien onse cruyssen, ende weynigh sien onse vertroostinghe.* Hoort de ghetuyghenisse van *Laurentius Iustinianus,* die soo veel te gheloofbarigher is, om dat hy dese soetigheydt

niet

niet alleen ghesmaeckt en heeft, maer van jonghs af als met sogh daer mede is op-ghevoedt. Met raedt, ende willens heeft Godt dit ghedaen, dat de ghenoeghte van een eenigh leven verborghen ende verholen soude zijn; want waer het by-aldien dat de menschen die kennelijck ware, 't ghebeurde dat de wereldt soude gantsch uyt-ghepùt worden; soo soude een-ieghelijck dese ghenoeghte naer-loopen, ende om-helsen. Maer op dat ghy niet en verwerpt dese ghetuyghenisse, als van eenen die de *VVereldt* niet gheproeft en hadde, ende oordeelt als eenen blinden van de koleuren, ick sal u voor-stellen de ghenoeghten, de groote ruste, die *Keyser Karel* den V. in dese maniere van leven twee jaeren voor sijne doodt ghenoten heeft. Desen, naer dat hy sijne vyandē hadd'onder de voeten ligghen, ghingh hy sijn eyghen-selven oock verwinnen: want wesende binnen de stadt van *Brussel*, naer dat hy inde teghenwoordigheydt van twee Koninghen, dry Koninghinnen, ende andere ontallijcken Edeldom dese naervolghende woorden, rustende op de schouderen vanden *Prince* van *Oraignien*, eerst uyt-ghesproken hadde; te weten, sijn heyr-tochten, ende reysen: *Neghen in Hoogh-duytschs-landt, sesse in Spaignien, seven in Italien, vier in Vranckrijck, thien in Nederlandt, twee in Enghelandt, twee in Afriken, elf-mael de Zee over-ghevaren, &c.* dit, seggh'ick, al-te-mael verhaelt hebbende heeft vry-willighlijck die machtighe Croon ende dien victorieusen Schepter neder-gheleyt, sy-selven vertrocken, ende tot een salighe doodt van langher handt beghinnen te bereyden. Ende ghelijck *Alexander* den *Grooten* teghen *Philippus* sijnen Vader sey, dat *Alexander* teghen niemant als teghens *Alexanders* en behoorde te worstelen; soo en wasser niemandt groot ghenoegh om teghen *Keyser Carel* te vechten als *carel* selver. En is bemerckens weerdigh, dat als hy een weynigh tijdts de gheruste manier van leven ghesmaeckt hadde, soo plagh hy te segghen, dat hy daer meer ghenuchte schepte in eenen dagh als heele jaren in sijne victorien; als hy den *Landtgrave*, den *Hertogh* van *Saxen*, den *Koningh Franciscus* in persoon ghevanghen kreegh. Sulck-eene gherustigheydt, sulck-eenen troost, sulck-eenen peys isser in een deughdelijck ende Godtvruchtigh leven te vinden.

Roept dan niet wel den *H. Augustinus? VVat hebt ghy liever de wereldt te beminnen, en met de wereldt te vergaen? of Christum te dienen, ende inder eeuwigheydt te leven.* Hoe onberaeden sou den Schipper wesen die sijnen ancker sou willen alleen uyt-werpen op vlottende korck? 'T is eenen onweder-legghelijcken stock-reghel: dat gheen saeck vaster en staet, als het fondament daer sy op ghebouwt is. Overleght nu eens des wereldts ontstantvastigheydt, en siet of het kloeck voor-nemen vanden onsterffelijcken *Keyser* voor hem niet en is gheweest een versekeringhe, ghelijck voor alle de Potentaten, een leeringhe: Want

VVAt kan hier eeuwigh zijn? De Steden ende Rijcken,
De vesten van arduyn die hebben haere lijcken.
VVie weter hedensdaeghs waer eertijdts Memphis *stont?*
VVie is't die Roomen *nu oock binnen* Roomen *vont?*
Het Mousolëens *graf met al sijn rijcke gaeven*
Is in sijn eyghen graf ten lesten al begraeven:
Daer Babels *toren stont, soo trots, soo hoogh, soo mooy,*
Daer vint-men qualijck nu een boeren-huys van strooy.
En siet-men klippen dan tot stof en sandt verdwijnen,
Hoe kan een aerden pot aen iemant eeuwigh schijnen?
Doch al waer uwen Staet *ghebouwt op louter stael,*
Soo vreest den onder-gangh die dreyghet altemael.
En waer het niet ghesien, men hielt voor enckel droomen,
Dat die eerst Koningh was, ghinck schuymen op de toomen,
Ghinck sweeten in het sandt, ghinck draeven als een ros,
En trecken met hen vier Sesostratis *karos.*
VVie heeft hier immermeer soo diep, en vast gaen gronden
Dat onder sijnen bouw gheen drif sant wierdt ghevonden,
En menigh snoode laegh van swerten Haet, *en* Nijdt:
En dat dees gaen voor-by, dat veldt den Grijsen Tijdt.
Alleen stondt onberoert, en boven al het schocken
Den Keyser die soo rees, en hoogher was ghetrocken, *Die*

Die in een stil vertreck, verr' van 't fortuynen rat,
Nu hy was sonder Rijck, voor goet eerst Keyser sat,
Ghelijck Olympus *noyt wordt op het sop gheslaghen*
Van stormen, en tempeest, van harde donder vlaghen:
Maer boven op sijn kruyn is altijt lustigh weer,
Soo gaet het met een ziel die leeft in haren Heer.

Met recht dan, verstandighe *Philothea*, acht ghy dit altemael met den *Apostel Paulus* als dreck, ende vuyligheyt; want het en kan u niet verheughen, maer beswaeren; bedrieghen ende niet versaeden. Ghelijck eenen drij-hoeck van eenen bol nimmermeer soo vervult en kan worden, of de hoecken sullen altijdt ydel blijven, soo ons hert, by manier van spreken, is ghelijck eenen triangel oft dry-hoeck, die vanden ronden bol vande *VVereldt*, nimmermeer soo en kan vervult wordẽ, of daer sullen altijdt open hoecken, ende ydele plaetsen ghevonden worden. Steeckt in het hert vanden mensch eer, goedt, wellust, ende dierghelijcke tijdelijcke saecken, noyt en sal't sijne begheerlijckheydt daer door versaden. *David* was herder, hy gheraeckt in't legher, hy komt in't hof. Is hy versaedt? Neen hy. Hy spreeckt met den Koningh, hy gaet vechten teghen *Goliath*, hy verslaet den Reus, hy wordt in-ghehaelt vande Iouffrouwen met snare-spel, ende lof-sanghen. Is hy versaedt? Verre van daer. Hy sit daghelijcks aen 's Koninghs tafel, hy trouwt *Michol*, hy wordt den schoon-soon van *Saul*. Is hy versaedt? Minder als van te voren. Hy overleeft sijn vyanden, hy wordt self Koningh ghesalft, hy heeft wat sijn hert kan wenschen. Is hy versaedt? In't minste niet; het is olie in't vyer ghegoten.

Wanneer dan, ô maghtighen Koningh! wanneer sult ghy versaedt wesen? Wanneer sult ghy eens rust hebben? *Ick sal versaedt worden*, seyt hy, *als u glorie, ô Heere, aen my sal verschijnẽ.* Eerder niet; want noch mijn victorien, noch mijne bruyloften, noch mijn rijck, noch mijn croon kan den oneyndelijcken honger mijnder zielen versaden. *Ghy hebt ons gheschapen tot u, ende ons hert is wispelturigh tot dat het op u rust.* Ghelijck de naelde van het compas draeyt ende keert, en loopt tot dat-se haer Noordt-sterre heeft

ghevonden, ſoo is het ongheſtadigh hert vanden menſch in een ghedurighe beweghinghe, tot dat het ſy-ſelven aftreckt van alle gheſchaepen ſaken, ende tot Godt gaet keeren. Ick moet tot voorder bedenckinge hier by voeghẽ een cleyn dichtjen : voor eerſt nochtans ſal u believẽ in te belden een printjẽ daer de *Liefde* ſoo beſigh is om den bol vande *VVereldt* ſtil telegghen, 't welck hem altijdt miſluckt tot dat hyſe op haer kruysken laet ruſten. De deviſe is deſe: *Of ick wil, of niet en wil,*
Ick ligh alleen op't kruysken ſtil.

Ick ſegghe dan:

Den Soetaert die ſoo voor u ſtaet,
Die leert ons hoe de VVereldt *gaet,*
En wat ſy doet, oft niet en doet,
VVaer op alleen ſy ruſten moet.
Hy nam de VVereldt *inde handt,*
En proefde 't eens aen alle kant;
Dan ſtondt ſy recht, dan ſtondt ſy crom,
En altijdt viel de VVereldt *om;*
Tot dat-ſe viel op't cruysken neer,
En doen en keerde ſy niet meer.
VVel! is in't cruysken dan de ruſt?
En is die niet in 's VVereldts *luſt?*
De ware ruſt is verr' van daer,
Dat wierd' ick leſtmael eerſt ghewaer:
Ick ſagh een trots, een moedigh Heer,
Die opgheblaſen was van eer,
En had ſes peerden inde koets,
En dan 'ken weet niet hoe veel goets,
En Heerlijckheden twee oft dry,
En gaf de ſchoonſte Levery,
En hiel banketten door het jaer,
Al oft een Graef oft Prince waer.

Ick

Ick sey: Die heeft sijn vollen lust;
En noch en had sijn hert gheen rust.
Ick sagh daer eenen aen sijn ghelt,
En had den heelen nacht ghetelt,
En telde noch, en had't soo breedt,
En ley de sommen al ghereedt,
En sat en woegh van boven neer,
En potten t'samen even seer;
En sey soo met een drooghen lagh:
Dat is al voor den ouden dagh;
Als wy eens worden oudt en kout,
Dan dient ons wel goedt onder-hout;
VVant wie niet wat in tijdts en spaert,
En soo van langher handt vergaert,
Die sal van hongher noch vergaen:
'Tis nu al om het ghelt ghedaen.
Daer op soo kusten hy den sack,
Die vol van Souvereynen *stack:*
Ick sey: Die heeft sijn vollen lust;
En noch en had sijn hert gheen rust.
Ick sagh hier laetst een hofsche quant,
Dan met den voghel op de handt,
En met de wey-tesch aen de sij;
Dan weder inde piquerij,
En ghingh ghedurigh naer den noen
Den Tour *van* à la mode *doen,*
'Ten waer hy sat in een prieel;
VVant buyten had hy sijn Casteel,
Gheleghen in een groen valley,
Omringhelt met een vette wey,

En

En boven diën wel beplant
Met schoone dreven t' alle-kant:
Ick sey: Die heeft sijn vollen lust;
En noch en had sijn hert gheen rust.
Soo soeckt een ieder over al
VVaer dat hy sich vermaken sal,
Maer vindter niet als groot verdriet,
De ware rust en isser niet.
VVant eer, en geldt, en soete Min,
Die hebben vry wat quellingh' in,
En stooren dickwils heel een huys;
Des VVereldts *rust is in het cruys.*

HIer hebt ghy dan in het kort sommighe bemerckinghe op het *Masques ende d'Ydelheyt des VVereldts*, die ick tot gheen ander opsicht by een gevoeght en hebbe, dan om u Godtvruchtigh hert, ô soete *Philothea*, in te drucken eene versmadinge van al het ghene verghanghelijck is, eñ een begheerte tot al het ghene dat eeuwelijck inden hemel sal dueren. Het is voorwaer een besondere gratie die u Godt doet, dat hy u verstant soo verlicht, dat ghy wel door-siet, hoe weynigh dat de lief-hebbers deser wereldt naer grooten arbeydt, eñ veel moeyten van dese ydelheyt besitten; soo dat my dunckt dat-se volghen de voet-stappen van den Godt *Pan*, die de schoone *Nymphe Syrinx* vervolghde, eñ als hy haer achterhaelt hadde, eñ nu omhelsde, soo bevont hy niet dan ydel riet in sijne armen, daer-se was in verandert. Och jae, *Philothea*, onse eere, ghenuchten, ende rijckdommen wat zijn't als ydele pijpkens, daer gheen versadinghe, noch standt in en is te vinden? *De mannen der rijckdommen*, seght den Koningh *David*, *die hebben hunnen slaep vol-cyndt, ende sy en hebben niet in hunne handen ghevonden.* Als iemandt by nachten droomt dat hy wonder dinghen heeft, ende daer over ontwaeckt, wat vindt die anders in sijne handen als een slaep-laken? My dunckt seker dat de wereldt seer naer soo vol van droomers is, als van menschen, die in hun-

hunnen ſlaep wondere verbeeldinghe hebben van hooghe ſtaten, van ghemack, van ghenuchten; ende als hun droomende leven ghedaen, wat hebben ſy anders als een ſlaep-laken , om in begraven te worden? Soo dat den Keyſer *Saladinus* op ſijn uyterſte bevolen heeft dat-men een hembde op een ſpies ſou hangen, ende door de gheheele *Armade* draghen, ende uyt-roepen : *Siet,* Saladinus *dien machtighen Keyſer en ſal van al dat hy inde wereldt beſit, niet anders met hem draghen.* Het wereldtſch goedt met allen de ghenuchten blijven hier, alleen onſe wercken ſullen ons volgen. Hoe voorſichtelijck doet ghy dan, ô mijne ſeer beminde *Philothea*, dat ghy uwen tijdt ſoo wel beſteedt in bidden ende Godtvruchtighe oeffeninghen, in leedt-weſen der ſonden, in verſaeckinghe der Ydelheyt. Het ſchijnt aen uwe maniere van doen, dat ghy ſomtijdts ghehoort oft gheleſen hebt het leven van *Barlaam* ende *Ioſaphat* Koningh van *Indien*; waer in verhaelt wordt van eenen die ghedaeght was, eñ moeſt voor de vyerſchare van ſijne Majeſteyt verſchijnen , eñ wel wetende dat oock d'onnooſele ſelfs hen qualijck genoegh alleen daer konnen verandtwoorden, ende verſchoonen, ſoo is hy ghegaen by dry van ſijne beſte vrienden, om ſich in deſen noodt wat ghedienſtigh ende behulpſaem te weſen. Den eerſtẽ die hy ſeer in ſijn leven gheviert hadde, gaf voor andtwoordt dat hy hem niet meer en kende, eñ dat hy ſijne voorgaende vriendſchap al hadde vergheten : voorts was hy ghedient met een ſlecht kleet, dat waer hem gheſchoncken, meer en hadde hy niet te verwachten. Den tweeden vrient ſey, dat hy hem wel buyten huys een weynigh tijdts wou vergheſelſchappen, maer dat hy niet van ſin en was met hem onder des Koninghs ooghen te komen: ſoo wierdt hem allen trooſt by twee ſijne beſte vrienden af-gheſlaghen : ende den derden derfde hy niet moeyelijck vallen, wel wetende dat hyer in ſijn leven oock weynigh wercks af ghemaeckt hadde. Even-wel ghedwonghen zijnde door de benautheydt, is hy dien oock comen bidden ; den welcken hem buyten hope alle moghelijcke hulpe belooft heeft, eñ ſy-ſelven vrywilligh op-gheoffert om by den Koningh ten beſten te ſpreken. Doen beclaeghde deſen armẽ menſch anders niet dan dat hy veel wercks gemaeckt hadde vande twee eerſte vrienden, eñ dat hy den derden den

S. Ioan. Damaſcenus.

ghe-

ghetrouwsten van allẽ niet meerder in weerde en hadde gehoudẽ. Den eersten vriendt, *ô Philothea*, dat zijn de rijckdommen, die den stervendẽ mensch niet en gheven als een slaep-laken, ende daer mede teenemael verlaten. Den tweeden is d'eere, die ons verghesellschappen sal tot het graf toe, daer een heerlijck uytvaert ende sepulture op-ghericht kan worden. Den derden vriendt is de *Deught*, die wy hier in ons leven weynigh oeffenen, ende dese is't nochtans die de benauwde ziel tot voor den throon des opperften Rechters gaet verghesellschappen ende verdedighen. Met desen derden vrient is't dat ghy nu soo groote kennisse maeckt, die is't die uwe voorsprake sal wesen in uwe uyterstẽ: oversulcks soo bidd'ick u, *beminde Philothea*, dat ghy het u niet en laet verdrieten; den tijdt sal komen, dat ghy de waerheyt mijner woorden sult bevindẽ, eñ den troost uwer wercken.

Ick wil hier mijn affcheyt van u nemen, *Lieve Philothea*, ende alleen segghen dat die de wereldt dient, eenen krancken Heer dient; soo dat my dunckt dat het eenen aerdigh ghetreft heeft, den welcken, soo hy vertrock uyt de wereldt, en Eremijt ghinck worden, inde schors van eenen boom schreef desen waerachtighen Adieu aende valsche wereldt:

ADieu ô VVereldt snoode Vrouw:
V blijdschap steeckt vol spaey-berouw.
Adieu ghenucht schijn-honigh soet,
Ghy vult met gal ons heel ghemoet:
Adieu eersuchtigh purper-cleedt,
Ghy deckt, maer heelt gheen herten-leedt:
Adieu rijckdommen lief verdriet,
Ghy steeckt, maer thoont u doorens niet:
Adieu ghesellschap dat noch lacht,
VVeet dat de droefheydt u verwacht:
Adieu mijn Lief, wordt vry de Bruyt,
Voor my, ick gae, ick scheyder uyt:
Adieu mijn bloedt, en aed'lijck huys,
Daer is gheen rust als in het Cruys.
Hier mé treck ick langhs bergh en dal:
Een slaef van Godt is Heer van al.

FINIS